عدد اوراق
١٣٢

عدد اوراقه

بسم الله الرحمن الرحيم

سبحان من خلق الاجرام العلوية والاجسام البسيطة العنصرية وجعل منها
المواليد الثلثة التركيبية ليدل بها على وجوب وجوده وليشهد بعدم فسادها
على وحدانيته وشرف النفوس الانسانية بالحكمة النظرية والعملية والصلوة على
من ارسله الى كافة الانام ليبين لهم طريق البررة الكرام وعلى اله واصحابه ما دام
الضوء والظلام وبعد فقد اطبق النقل وارباب العقل على الاهتمام بتكميل النفوس
البشرية في القوتين والغاية بطريق الوصول الى الغايتين لكن اصحاب النقل
قد اتبعوا اجدادهم وارباب العقل قد اتبعوا اهواءهم معلوم اوله كه بو فقير محمد
[illegible] ديركه مدينهٔ ازميرده قضا ايله ابتلا ومصطبهٔ حكومتده اشغال ايله
امتحان معامله سنه كرفتار اولديغم خلالده قوت دقيه ورتبهٔ حدسيه يه احراز ايدن
ذات جهانزاده عبد العزيز افندى دمحله شهيرا اعز الله شانه وصانه عما شانه حضرتلرندن
وارد ايدن مسائل حكميه وقوانين كلاميه دن عويصات ابيه ومشكلات خفيه كه
استكشاف صددنده تحرير [illegible] دقايقه ناظر اولنلر كلهيه حيرت ومبهم
اولنلر [illegible] جنس بشرده بو رتبه يه وصول اولمز [illegible] مجردا
الفضام [illegible] انتظام ايله اولور ديوب بعضيلرى سبحان الله

ديو دولت على الله بعزيز دميلكه استغراب والبعضيلرى وليس من الله بمستنكر ان يجمع
العالم في واحد دميلكه اول رتبه في استبعاب [illegible] مدح وثنا اياتى ترتيل
اولنمشدى وبعد برهة من الزمان مسائل مستكشفه يه نظر اولنمه قده حكمت [illegible]
اولنان مسائلى مستوعبه اولمامغله بعد الاستخارة والمشورة جانبه كتابنده اولان
مسائلى وشرحنده اولان جرح وتعديلى تركى لسان ايله ترجمه ايمك مراد ايتدمكه
استفادهٔ عامه واهون اولوب [illegible] مداوله [illegible] فهم اولنمغله [illegible]
ضلالتله دن نجات ابسر اوله ودخى شرح والتعديل وجرح تقديله متعلق اولان
كلمات موقف ومقاصد وطوالع ومطالع وتجريد وحكمة العين وبونلرك شروح
وحواشيسندن اخذ اولنوب بعد النشر والضم ترجمهٔ مزبوره يه ضم اولنه [illegible] اوله رقده
ماخذلرى مذكوره يه مراجعت اولنه وبعد التمام ترجمه يه اكليل التراجم ديو تسميه اولندى
والله المستعان وعليه التكلان معلوم اوله كه سعادت عظمى ومرتبهٔ عليا نفس
ناطقه ايچون الله تعالى في جميع جهاتدن واجب الوجود لذاته در ونقايصدن
برى وعلى وجه الاصوب فيضان خيره منبعدر ديو معرفتدر بعده عقول
مجرده ونفوس فلكيه واجرام سماويه وكائنات عنصريه يي معرفتدر حتى
نفس ناطقهده صور موجودات نفس الامرده بولنديغى ترتيب اوزره مرتسمه
اوله ده عالم روحانى وعالم جسمانى يه مشابه بر عالم مجرد اوله ديو ادراك
بعد الموت نفس ناطقه يه حاصل اولمغله لذات عقليه كندويه حاصل اوله
ودخى بو معرفتى تحصيل ايچون ايكى طريق اكيدر برى اهل نظر واستدلال طريقيدر
وايكنجى اهل رياضت ومجاهده طريقيدر اولى يه سالك اولانلر ملل بنياددن
بر ملتى التزام ايتديلر ايسه متكلمون [illegible] ايتميلر ايسه حكماء مشائين در طريقت
ثانيه يه سالك اولانلر رياضتلرنده احكام شريعته موافقت ايتديلر ايسه

صوفیه متقشفه تعبیر ایتمه‌یلر ایسه حکماء اشراقیون‌در بو تفصیلی سید شریف حاشیه مطالعه
ذکر ایلدی معلوم اوله که حکمت کتابلرندن هدایه نام کتابی محقق کامل و مدقق
فاضل اثیر الدین مفضل ابن عمر ابهرینک مؤلفاتندن اولوب مختصر و مفید
اولمغله بین الفضلا والکرام معتبر اولمشدر بناء علیه ترجمه‌یه اختیار اولندی ایلک
شارحی حسین بن معین الدین المیبدی شرح بینده جرحا وتعدیلا اهتمام
تام ایله شرح ایتمکله اول شرحی دخی ترجمه ایتمک مراد اولندی حتی مصنفک
مرادی کما ینبغی واضح اوله و دخی مصلح الدین محمد اللاری الانصاری حواشیسنده
جرح وتعدیل سؤال وجوابلری اضافه اولنه بکه صواب خارج ... اوله معلوم اوله که
متن هدایه حکماء ارباب استدلال مسلکنه مبتنی اولمغله ارسطاطالیس مذهبی
اختیار اولنمشدر که اهل نظر واستدلالدندر استادی افلاطون کبی اهل ریاضت
دکلدر یعنی ارسطو مشائیه‌در ... دکلدر بو فنه کوره ... اوله دیرکه
علمه شروع ایدن کمسه‌یه شروعدن اول اوچ نسنه لازمدر اولا اول علمی وجه ما ایله
بر وجهله تصور ایتمکدر که تا مجهول مطلق طلب محال اولدر ثانیا اول علمک فائده
معتبره‌سی واردر انی تصدیق ایتمکدر زیرا شروع فعل اختیاریدر هر فعل اختیارینک
فاعلی فایده شروع ایتدکده اول فعلک فائده معتبره‌سنی تصدیق لازمدر ثالثا اول
علمک موضوعی یعنی فلان شی بو علمک موضوعیدر دیو تصدیق لازمدر که علومک
بربرندن تمیزی موضوعلریله‌در پس مدعی شارح مراد ایتدیکه علم حکمتی تعریف
ایده ایتمک فائده‌سنه وموضوعنه اشارت ایله تعریف مختار بودر

الحکمة علم باحوال اعیان الموجودات علی ما هی علیه فی نفس الامر بقدر الطاقة
البشریة معلوم اوله که اسماء فنون اوچ معنایه کلور مثلا حکمت مسائل مخصوصه
والتصدیق بالمسائل والتصدیقات مذکوره‌یه تکرارندن حاصل اولان ملکه‌یه اطلاق

اولنور لکن معتبر اولان بو اوچ معناده بربرنده ایلیدن حاصل اولمق که کرکه
علم اولوب صاحبنه عالم دینیه والا حکایه وحاکی دینلور علم کلمه‌سیده بو اوچ
معناده مشترکدر لکن مشترک لفظی تعریفده استعمال اولنمق جائز دکلدر بو مقامده تعریفده
واقع اولدی قرینه دخی یوقدر دینلورسه جواب ویریلیر که مشترکی تعریفده اخذ جائز
اولمادیغی معانیلرندن بربرینی اراده جائز اولمدقده در بربرینی اراده صحیح اولدقده
استعمال جائزدر اولکی معنایه کوره تعریفک معناسی حکمت مسائل مخصوصه‌در که
احوال مذکوره‌یه متعلقدر ایکنجی معنایه کوره حکمت احوال مذکوره‌یه متعلقه مسائلی
تصدیقدر اوچنجی معنایه کوره حکمت احوال مذکوره‌یه متعلقه مسائلی تصدیق تکرارندن
حاصل ملکه‌در سؤال اولنورکه بو اوچ معنالرندن بربرینه کوره ... تصوراتیه
معرفت حکمتدن خارج اولور شیخ رئیس شفاسی مفتحنده الحکمة کمال النفس الانسانیة
بالتصورات الحاصلة والتصدیقات المطابقة دیمشدر تصوراته معرفت حکمتدن
اولدیغی کوسترمشدر جواب اولنورکه معرفت تصور حکمتدن دینلیر تعریف مذکوری
دیمکله معرفت تصور حکمتدر دیمک معلوم اوله که اعیان الموجودات موجودات
عینیه دیمکدر صفتک موصوفنه اضافتیدر یعنی حکمت موجودات عینیه‌نک احوالنه
علمدر دیمک اولور سؤال اولنورکه امور عامه حکمتدندر اعیاندن دکلدرکذلک عدد
حسابک موضوعیدر اعیان دکلدرکذلک دوائر موهومه ... بحث اولنور
اعیاندن دکلدر هیئت علم حکمتدندرکذلک حکمتده وجود ذهنیدن بحث
اولنورکذلک معدومادن بحث اولنور جواب اولنورکه امور عامه بحثنده بونلر ذکر
امور عامه‌یه تصدیق وارده تعلق ایدر امور عامه اعیان احوالندن اولمش اولور
الوجود زائد فی الممکن قولمزده تصدیق محمول ایله موضوع بیننده اولان نسبتی
ادراکه دیرلر فنا جرم مثال مذکوره تصدیق وجوده تعلق ایدی وجود اعیانک

نقطه علم بو اوچ معانی‌یه اطلاقی
مجاز مشهوردر یا حقیقت عرفیه
یا اصطلاحیه‌در
6

بو جواب تعریف دخولدن عالم ...
... اولدیغنه
مبنیدر
6

احوالنه نذر بعضيلر مثال نه کورمسائل معقوله دنذر الوجود زائد في الممکن ديمک
الممکن موجود بوجود زائد ديمکدر ديدي کذلک علم حسابده اورالمز عدد بتصديلو
اورزه تعلق ايدر عدد دعيانک احوالنه نذر اما بحث دوائر استطراد اورزه بحثدر
احوال فلکي معرفت دوائره توقف ايتمکله دوائرده بحث اولنهي کذلک وجود
ذهنيدن بحث ومعدوماندن تنبيت اوزره در بو اوچ سؤاله جواب تعريفده اولان
علم سائر معانيه حمل اولنه دخي جائزدر سيد شريف شرح مطالعده وجود ذهنيدن
بحث وجود خارجيدن بحثدر وجوده نوع اخري وارميدر ديو جواب ويرمشدر
لکن محشي لاري رد ايلمشدر سؤال اولنور که تعريف نه کوره اولان احوالدن مراد
جميع احوال اولورسه بر کيمسه حکيم اولماق لازم کلور مدوّن حکمت اولماق لازم
کلور اگر في الجمله احوال ايسه اولورسه بعض احواله عالم حکيم اولمق لازم کلور اگر جميع احوال
مدوّنه مراد اولنورسه بر حکيم احوال اخري تدوين ايله حکيم سابق حکيم اولماق لازم کلور
زيرا جميع احوال مدوّنده بحث ايتمدي جواب اولدرکه مراد جميع احوال مدوّنه در بر کيمسه
حکيم اولماق لازم کليکي ممنوعدر مدوّن حکمت اولماق لازم کلور ديديکي محذور
دکلدر مدوّن حکمتدن بعض اولمش اولورسه ضرر يوقدر بلکه جميع علومک مسائلي محصوره
دکلدر بو جواب علمدن مراد تهيّؤ تام معناسنه ملکه اولمغه مبنيدر بو سؤال وجواب
بقدر الطاقة علي ما هي عليه قولنه متعلق اولديغنه مبنيدر اگر بقدر الطاقة علمه
متعلق اولورسه بو سؤال وارد اولماز معلوم اوله که منطق حکمت ميدر دکلميدر
اختلاف اولنده حکمتي خروج النفس الي کمالها الممکن في جانبي العلم والعمل ديو تعريف
ايدنلر منطق حکمتدندر ديدي لکن نفس عمل دخي حکمتدندر ديدي کذلک اعيان
علمه سني تعريفدن ترک ايدنلر منطق حکمتدندر ديدي اما تعريف سابقه کوره منطق
حکمتدن دکلدر زيرا منطق معقولات ثانيه ده بحث ايدر معقولات ثانيه خارجده

بو جواب دخي علمدن مراد
اولان مطلق معناسنه
اولديغنه مبنيدر
ح

خروج النفس به يخرج
النفس دکلمدر
ح

موجوده

موجوده دکلدر لکن سؤال کلورکه امور عامه خارجده موجوده دکلدر با خصوص
حکمتده انلرده بحث اولنور جواب اولدرکه امور عامه ده مبادي اشتقاق مراد اولنور
وحدت کثرت وجود امکان کبي خارجده موجود اولمديغي مسلمدر اگر مشتقات مراد
اولنورسه واحد کثير موجود ممکن کبي خارجده موجود اولمديغي ممنوعدر بو سؤاله سابقه
جوابده ذکر اولنمشيدي معلوم اوله که افضل المتأخرين محمد بن مبارکشاه
البخاري حکمة العين شرحنده حکمتي تعريفده ديرکه الحکمة استکمال النفس الانسانية
بتحصيل ما عليه الوجود في نفسه وما عليه الواجب مما ينبغي ان يعمل من الاعمال والاينبغي
لتصير کاملة مضاهية للعالم العقلي وتستعد بذلک للسعادة القصوى الاخروية
بحسب الطاقة البشرية سيد شريف حکمة العين حاشيه سنده ديرکه بو تعريف
دلالت ايدرکه علم حکمت علمه ديوخه حکمت علم دکلدر استکمال کلمه سني مصدر معناسنه
حمل ايتمشيکه استکمال ما يتکمل به معناسنه حمل اولنه وحکمت دخي علم معناسنه اولسه
بوجود ملکه معناسنه اولسه يرازجان تحقيق ايتديکي اوزره سيد شريفک سؤالي
دفع اولور بو تعريفه کوره حکمت بر علمدرکه نفس انسانيه انکله استکمال اولنور واول
موجود نفس الامرده نه احوال اوزره ايسه اول احواله تحصيل وواجب دخي نه احوال
اوزره ايسه اول احواله تحصيل ايتمک ايله اولور يعني فعل ما يترک افعال حميده وافعال
ذميمه ده که واجبدر انلري يرينه کتوره والحاصل حکيم اولکمسه يه دير که علمي لايق اولان
اشيايه عالم اوله وعملي لايق اولان اشيا ايله عامل اوله وترکي لايق اولان اشيايي ترک
ايليه ده بويله علم وعمل ايله کمالات علميه وعمليه لري بالفعل حاصل اولان عقوله
مشابه اوله سعادت اخرويه يه مستعد اوله که بعد خراب البدن سعادت روحانيه باقيه
ومبهجت دائمه در بو تعريفه کوره منطق حکمتده داخل کورينور لکن احوال قيديله
خارج اولور تعريف سابقده علي ما هي عليه قولي جهل مرکبي اخراج ايدر زيرا علم

جهل مركبه شاملدر و حكمتدن دكلدر تعريفده نفس الامر اعمدر نفس الامرده نفس الامر
اولمقدن و زعمده نفس الامر اولمقدن حكمت اشراقيه يه و مشائيه يه تعريف صادقدر
زيرا هر برى نفس الامرده اولان اشيايه علم دعوى ايدر لكن زعمده نفس الامرده بولنور
نفس الامرده نفس الامره موافق اولمق دخى اولور لكن بو تعميمه كوره جهل مركب دخى
زعمده نفس الامره موافق علمدر تعريفده بقدر الطاقة البشرية ذكر اولندى جميع احوالك
معرفتى لازم دكل و جميع موجوداتك احوالنى معرفت لازم دكل و علمك يقينك
اعلا مرتبه سى لازم دكل يقينده شدت و ضعف جاريدر دينلمه كوره و نفس الامره
مطابقت لازم دكل يعنى في الواقع مطابقت لازم دكل طاقت بشريه كوره مطابقت
كافيه اولديغنه اشارتدر ايكوندر بو مقامده بحث اولنور كه اكر غايت كمالده اولان
انسانك طاقتى مراد اولنور ايسه انبيا عليهم السلام كبى لازم كلور كه اندن غيرى
كمسه حكيم اولميه اكر ناقص بلادتده و نهايته بالغ انسان طاقتى مراد اولنور ايسه مساوى
ظاهردر احتمال ثالث مراد اولنور ايسه ممتاز اولمز زيرا حدى بيلنمز جواب
اوله كه مراد نفس قدسيه ايله غايت بلادتده اولنلرك بيننده متوسط اولان انسانك
طاقتيدر كه تشكل ايتدن اولان قياسات مقدماتندن نتيجه يه انتقال ايتمكه قادر اولان
كمسه در تعريفده واقع اولان اعيان يا افعال و اعمالدر كه وجودى قدرتمزه اختيارمزله در
ياخود وجودى قدرتمزله دكلدر اولكك احواله علم معاش و معادمزك صلاحنه ايصال
ايلديكى حيثيتدن حكمت عمليه تسميه اولنور ثانينك احواله علم حكمت نظريه تسميه
اولنور بو ايكى نوعك هر برى اوچ قسمدر اما نوع اولكه حكمت عمليه در اكر
شخص معينك مصالحنه متعلق اولوب اخلاق حميده ايله تحلى و اخلاق رذيله دن
تخلى ايچون اولورسه بويله مصلحته علم تهذيب اخلاق تسميه اولنور و اكر جماعتكه
منزلده مشتركدر اوله والد و ولد و مالك و مملوك كبى بونلرك مصلحته علم تدبير

منزل

متعين كه حكمت غايت كمال اوزره اولسه
بر شخص حدت فطرتيله حاصل اولوب
تفكره محتاج اولمه قوت قدسيه
تسميه اولنور [illegible]
[illegible] قدس
اولدقلرى
ح

منزل تسميه اولنور و اكر بر جماعتكه مدينه ده مشتركدر اوله بونلرك مصلحته علم سياست
مدينه تسميه اولنور معلوم اوله كه تهذيب اخلاق ديدكلرى حكمت عمليه ده فائده بودر كه
شخص اخلاق فاضله يى درك ايدوب اكتسابيله و اتصافيله نفسنه زينت ويرمكدر
و اخلاق رذيله يى دخى درك ايدوب توقى و احتراز ايتمكله نفسى انلردن تطهير ايتمكدر
و تدبير منزل ديدكلرى حكمت عمليه ده فائده اهل منزل بيننده لايق اولان كيفيت
مشاركتى درك ايدوب مصلحت منزليه انتظام بولمقدر و سياست مدينه ديدكلرى
حكمت عمليه ده فائده ناس بيننده اولان مشاركت كيفيتنى درك ايدوب مصالح
ابدان و بقاء نوع انسان اوزره اعانت ايتمكدر شارح حكمة العين ديركه بعضيلر
حكمت مدنيه يى ايكى عدده تقسيم ايدوب ملك و سلطنته متعلق اولورسه علم سياست
ديرلر نبوت و شريعته متعلق اولورسه علم نواميس ديرلر حتى حكمت عمليه درت
قسمدر ديديلر لكن بو قول حكمت عمليه اوچ قسمدر دينلمه مخالف دكلدر زيرا بو
ايكى قسم بر قسم تحتنده داخلدر اما حكمت نظريه اوچ قسم اولديغى زيرا حكمت نظريه
خارجده و تعقلده ماده يه محتاج اولميان شيلرك احوالنه علمدر بارى تعالى كبى و ياخود
وجود خارجيده ماده يه محتاج لكن تعقلده محتاج اولميان شيلرك احوالنه علمدر كره
كبى ياخود خارجده و تعقلده ماده يه محتاج اولان اشيانك احوالنه علمدر انسان كبى اولكى
قسم علم اعلى در كه موضوعى عامدر زيرا موجود من حيث هو موجود علم الهيده موضوعدر
ياخود علم اعلى اولديغى مسائل شريفه اولديغندندر بارى تعالينك و مجرداتك
احوالندن بحث ايدر بو قسمه علم الهى دخى ديرلر كه بو ابحاثدن اشرف اولديغى تسميه
تسميه در زيرا بارى تعالى دن غيرى مجرداتدن دخى بحث واردر فلسفه اولى
دخى ديرلر فلسفه لغت يونانيه ده علما و عملا بارى تعالى يه تشبهدر ديمكدر بو علم
ايله انسان تشبه مذكورى موجب اولمغله فلسفه دينلدى اولى اولديغى عمومده اول

امور موجوده در که بو علمک موضوعیدر و وجودده اول امور ایله در بو علمه متعلق اولان
علمه اولی دینلدی محاکمات صاحبنک تقریری بو وجه اوزره در بعضیلر فلسفه
فیلاسوفادن مخففدر فیل محب دیمکدر سوفا حکمت دیمکدر فیلسوف محب حکمت
دیمک اولور ددی بو قسمه علم کلی دخی دیرلر ماده دن منزه اولان اشیایه متعلق
اولدیغندن زیرا اشیانک جزئی اولمسنه علت ماده در بو قسمه ما بعد الطبیعه دخی
دیرلر زیرا انسان حواسیله ابتداده محسوساتی درک ایدر ثانیا معقولاتی درک
ایدر محسوسات علم طبیعینک متعلقیدر انسانه نظر طبیعی مقدم اولور ما بعد الطبیعه
دینلمسی موجه اولور کاهیجه بو قسمه ما قبل الطبیعه دخی دیرلر زیرا نفس الامرده
علم الهینک معلوماتی بالذات و بالشرف ملکه جمیع وجوه تقدم ایله متقدمدر
ایکنجی قسم که خارجده ماده یه محتاج تعقلده دکل اولان اشیانک احوالنه علمدر
علم اوسطدر ریاضی دیرلر تعلیمی دخی دیرلر حکما متعلمین الاملره امر ایدرلر که بو علم
ایله نفسلرینی ریاضت ویره لر علم اوسطدر که الهی ایله طبیعی بیننده در تعقلده ماده یه
محتاج اولماملقده طبیعیدن ممتازدر خارجده ماده یه محتاج اولمقده الهیدن ممتازدر ماده یه
محتاج اولدیغی ماده مخصوصه یه محتاج دکلدر دیمکدر زیرا کرویت مفهوم اولنور نه ابتدان
یا حدیددن یا خشبدن اولمسنه احتیاج یوقدر یوخسه کرویتی تعقل البته ماده ده اولور
لکن ماده مخصوصه سنه علم هیئتده فلک ثامن کروی اولدیغی کواکب ثوابت
دائما متوازیه اوزره تحرک ایتمکله کرویه دلالت ایدر فلک ثامن ایچون ماده مخصوصه
تعقلنه حاجت یوقدر اما علم طبیعیده فلک ثامنک کرویتی بساطتی ایله
ثابت اولور البته ماده مخصوصه یه حاجت واردر بو وجه ایله استدلال اولنور که هر نه زمان فلک بسیط
اوله کرویتی لازم اولور لکن فلک بسیطدر یعنی اجسام مختلفه دن مرکب دکلدر لاجرم
فلکی ماده مخصوصه سیله تعقل لازمدر که بساطتی معلوم اوله بو بر ثانی اولور اما اوچنجی

صورت هر نه زمانکه فلکده ثوابت دوائر متوازیه اوزره تحرک ایلیه فلک کروی اولمق
لازم اولور لکن مقدم حقدر که تالی بو برهان انی اولور شیخ رئیس کرویت
سما طبیعی ایله ریاضی بیننده مشترکدر اثباتلری برهان ایله در دیدیکی کلامک
معناسنی ذکر ایتدیکمز تصویردر معلوم اوله که علم ریاضی درت علمدر هیئت
هندسه حساب موسیقی بونلرک جمله سی تعقلده ماده مخصوصه یه محتاج دکلدر اوچنجی
قسمکه خارجده و تعقلده ماده یه محتاج اولاندر انسان کبی بو قسم علم ادنی در
ماده یه محتاج اولمغله ادنی دینلدی طبیعی دخی دیرلر که طبیعت صاحبی اولان جسمدن
بحث ایدر بعضیلر حکمت نظریه یی دخی درت قسم قیلدی زیرا ماده یه محتاج اولمیان
یا هیچ ماده یه مقارن دکلدر مطلقا یعنی نه علی وجه الافتقار ونه لا وجه الافتقار
ذات باری تعالی کبی و عقول و نفوس کبی بو قسمه علم الهی دیدیلر یا وجودا ماده یه محتاج
دکل لکن مقارن اولور وحدت و کثرت کبی و سائر امور عامه کبی بونلر کاه ماده
ایله بولنور کاه ماده سز بولنور ماده یه مفتقر اولماز بو قسمه علم کلی و فلسفه اولی
دیدیلر بو مذکورات اقسام حکمتک مجموعیدر هر کیمکه نفسی بو مجموعه اشتمال
ایلیه کندویه خیر کثیر احسان اولنمش اولور • تحقیق مقام بو وجهله در که نفس
انسانیه ایچون ایکی جهت واردر بر جهتی عالم قدسه در • بو جهتله نفس مبادی
عالیه دن مستفیضه در • و بر جهتی دخی عالم شهادته در که نفس بو جهتله تحتنده
اولانلره ابدانده مؤثره و متصرفه در پس نفس ایچون هر بر جهتی اعتباریله بر قوت
لازمدر که حالی منتظم اوله مبادی عالیه دن استفاضه یه سبب اولان قوته نظریه دیرلر
تحتنده اولانلره ابدانده تصرف ایتمسنه سبب اولان قوته عملیه دیرلر و دخی نفس ایچون
هر بر قوتی اعتباریله کمال واردر قوت نظریه اعتباریله اولان کمال ادراکاتدر قوت
عملیه ایله اولان کمال اعمال و اخلاقدر و حکمت نظریه تحصیل اولنه یعنی فقط نظریه یی

تكميل ایچوندر اما حكمت عمليه تحصيل اولنديغى اولا نظريه‌يى تكميل ايچوندر ثانيا
عمليه‌يى تكميل ايچوندر زيرا عمل البته علم ايله اولور معلوم اوله كه سابقده امور عامه
ذكر اولنديغى خارجده موجود اولان اشيا اوچ قسمدر واجب وجوهر وعرضدندر
امور عامه بو اوچ قسمده بولنان شيئه ديرلر وحدت وجود كبى بعضيلر كه بونده بولنان
دخى امور عامه‌در ديدى امكان وحدوث كبى بعضيلر مقابلى ايله اخذ اولنسه ده
اوچ قسمده بولنسه امور عامه‌در ديدى مثلا امكان وجوب ايله اخذ اولنسه اوچ قسمده
بولنور كذلك حدوث قدم ايله وحدت كثرت ايله اخذ اولنسه اوچ قسمده بولنور
لكن عدم امور عامه‌دن عد اولنديغى بالخصوص مقابلى اولان وجود ايله اخذ اولنسه
اوچ قسمده بولنور ديلك نيجه تصور اولنور جواب اولدركه عدم شيئه عارض
اولمق شيئك وجودى حالنده اولمق لازم گلدر والا امكان ايله منتقض
اولوركه امكانك شيئه عروضى شيئك وجودى حالنده اولمق لازم گلدر
والا امكان ايله منتقض اولوركه امكانك شيئه عروضى شيئك وجودلى اسمز
بلكه وجود ايله منتقض اولوركه وجود ماهيته عروض ايتمه‌سى وجودلى اسمز مقتضى
معقدر ديو ماهيت ماهيت اولديغى حيثيتدن موجود دكل ومعدوم دخى دكلدر
ماهيته وجودك وعدمك عروضى ماهيت من حيث هى هى اعتباريله اولدقده
اجتماع متقابلين لازم گلمز وايكى وجود لازم گلمز وايكى عدم دخى لازم گلمز تدبر
اولنه كلامده دقت واردر مصنف بو هدايه كتابنى اوچ قسم اوزره ترتيب
ايلدى قسم اول منطق بياننده‌در كه جميع علومه آلت اولمغله منطقى تقديم ايلدى
اول قسمى عادت اوزره بو كتابدن افراز ايدوب تعلم ايدرلر اول قسم ايساغوجى
ديو كلمه‌يدر قسم ثانى حكمت طبيعيه بياننده‌در قسم ثالث حكمت الهيه بياننده‌در
طبيعيه‌يه توقفى اولمغله حكمت الهيه‌يى تأخير ايلدى حكمة العين صاحبى القسم

الاول

الاول فى الالهى ديوب الهى يى تقديم ايلدى زيرا اندن مبحوث عنه اولان مقدم
واشرف اولديغنه نظر ايله ومصنف حكمت رياضيه‌دن اعراض ايلدى زيرا امور موهومه
واعتبارات ذهنيه‌يه مبتنيدر مهم اولان اعيان موجوداتدن بحثدر بناء عليه شيخ
رئيس فن رياضيده مبالغه ايتمدى فن الهى وفن طبيعيده مبالغه ايلدى ودخى
فن رياضيده ممارست ملكه تخيل افاده ايدر فن الهى وفن طبيعيده ممارست
ملكه تعقل افاده ايدركه ملكه تخيلدن اشرفدر بو توجيه شرح حكمة العين حواشيسنده
مذكوردر قاضى ميرده اولان بحث توجيه مذكوره گوره مدفوعدر مصنف حكمت
عمليه‌دن دخى اعراض ايلدى زيرا شريعت مصطفويه اكمل وجه واتم تفصيل اوزره
حكمت عمليه اقسامنى بيان ايلدى حكمانك بيان ايتدكلرى وجه اوزره حكمت عمليه‌يه
حاجت قالمدى وحكمانك رأيى مجردلريله بيانلرى صاحب وحى اولان افضل انبيانك
بياننه مشابه اولورمى اين الملوك من الصعلوك واين الثرى من الثريا سيد شريف
ديركه عمليه‌دن اعراض ايلدى نظريه عمليه‌دن اشرفدر زيرا آثارى ابد الاباد باقيه‌در
اعمالده حكمت عمليه‌دن مقصود در باقيه دكلدر سيد شريفك مرادى بويله اولمق
محشى لاريك شوله كلمز صورتيله تجلى ذاته تعالينك جمال وجلالنى ملاحظه
وكمالنه نظرى قصر ايتمك قوت عاقله‌نك تشبهندندر ابد الاباد باقيه اولديغنده شبهه
يوقدر ديدى زيرا بوده گور اولان مرتبه‌لر حكمت عمليه‌نك آثاريدر ثمره‌يدر اصل
آثارى اعماله رغبت باقيه اولديغنده شك يوقدر مقالارى سيد شريفك مرادينى
بيلورلكن بو مقامده سؤال ثبتكلى لايق دكلدر معلوم اوله كه نفس ايچون درت
مرتبه واردر اولا شريعت الهيه ايله تحلى ثانيا تجرد ذاته الحق قدن ماسوادن اولان اخلاق
رذيله‌دن تخلى ثالثا صور قدسيه ايله تحليه بو جمله‌كه وهم عارض اولميه رابعا
جمال الهى وجلالنى ملاحظه ايدوب كمالاته نظرينى قصر ايدوب جميع صفات

وافعال وذوات باری تعالینك صفات وافعال وذاتنه نسبت مفخمی سلوب
سیر فی الله رتبه سنده اولمقدر بو رتبه یه نهایت یوقدر دیدیلر معلوم اوله که شارح
وقتنده خلقك رغبتی فن طبیعی وفن الهی یی تحصیل ایتده اولوب فن منطقه
کثیر رغبت اولمدیغندن کویا فن منطق منسی اولمغله ایکی عدد فنی شرح ایتمکله
اقتصار ایتدم دیدی مصنف قسم طبیعی یی بیانه شروع ایدوب القسم الثانی فی
الطبیعیات دیدی شارح دیرکه بعضیلر بو کلامی شرح ایدوب ای فی مباحث
الاجسام الطبیعیه ایدی لکن اولی اولدر ای فی مباحث الحکمة الطبیعیه دیمکدر
ایکی تغییرك خالی بردر دیرسك مسلم دکلدر زیرا حکمت طبیعیه نك موضوعی
حرکت وسکونه استعدادی حیثیتندن جسم طبیعیدر مطلقا جسم دکلدر مباحث
الاجسام قولنده بو حیثیته دلالت یوقدر قید حیثیت مراد دینلسه ظاهر دکلدر
بالخصوص قسم ثالث الهیات بیاننده در دینلدی البته معنی مباحث الحکمة
الالهیة دیمکدر نظیرینی دخی بوکا مناسب شرح ایلمك اولی درکه ایکی نظیر بیننده
مطابقت بوله شارح جسم طبیعی یی جوهر قابل للانقسام فی الجهات الثلث
دیو تعریف ایدیلر یعنی جسم طبیعی بر جوهردرکه جهات ثلثه که طول وعرض
وعمقدر بو اوچ شیئه منقسم اولمغه قابل اوله دیمکه شارح معترض ایدرکه قابل
بالذات دیمك مراد اولنسه تعریف جامع اولمز زیرا قابل بالذات جسم تعلیمیدر
یعنی جسم طبیعینك جهات ثلثه سنده ساری وانکله قائم اولان مقداردر بالذات
انقسامه قابل اولان مقداردر اکر قابل فی الجمله مراد اولنورسه تعریف هیولایه وصورته
صادق اولور اغیارینی مانع اولمز جواب اولدرکه شق ثانی مختاردر وجهاتدن
مراد بالذات جهات صاحبی اولاندر هیولانك هیچ جهتی یوقدر صورته صادقدر
دیرسك صورت باریده جسمه رخ دیرمز اکر تعریفده اولان جوهردن ترکیب

معتبردر دینلورسه هیولایه وصورته صادق اولمز تعریف شولور جامع ومانع اولور
وهو مرتب علی ثلثة فنون یعنی قسم ثانی اوچ فن اوزره مرتبدر زیرا اجسام فلکیه یه
وعنصریاته منحصردر بحث دخی یا کلیسنه عامه اولان احوالدندر یا خود بعضنه خاصه اولان
احوالدندر الفن الاول فیما یعم الاجسام یعنی فن اول اجسامه عام اولان احوال
بیاننده در اجسام مطلق دکله اولنسه متبادر اولان اجسام طبیعیه در اکثر شراح جسمی
طبیعی یه وتعلیمی یه اطلاق اشتراك لفظی ایله در دیدی بعضیلر جسم ابعاد ثلثه یه
قابلدر جوهر ایسه طبیعی عرض ایسه تعلیمیدر دیدی وهو مشتمل علی عشرة فصول
فصل فی ابطال الجزء الذی لا یتجزی یعنی فن اول اون عدد فصولی مشتملدر
فصولدن بری جزء لا یتجزی یی برهان ایله ابطال بیاننده در معلوم اوله که جزء
لا یتجزی یه جوهر فرد دخی دیرلر جوهر ذو وضع لا یقبل القسمة لا قطعا ولا کسرا ولا وهما
ولا فرضا دیو تعریف ایتدیلر ذو وضع اشارت حسیه یه قابل دیمکدر یعنی اوراده در
شوراده در دیو مکانده دیمك ممکن اوله قطعا قسمته قابل دکلدر صلابتی اولمغله
جسم خرق نفوذ ایدوب ایرمسی اولمغه کسرا قسمته قابل دکلدرکه غایت صغیر
اولمغله بر دافع قوتی ایله دفع ایدوب فصل ایتمك اولمز وهما قسمته قابل
دکلدرکه متوهمه بر طرفنی طرف اخردن تمییز ایده مز عقلا قسمته قابل
دکلدرکه استحضاری ممکن دکلدر فاضل میرك بو وجه اوزره بیان ایلدی
توضیح اولنورکه متوهمه خصوصیته جزئی درك ایدوب بو جزء جزء اخرك
غیریدر دیمك اولماز اما عقل کلیا درك ایدوب شو جزءك یمینی یسارینك
غیریدر یا خود فوقی تحتنك غیریدر یا خود قدامی خلفنك غیریدر دیمك اولنمز
یعنی عقل فرض ایده مز فرضدن مراد تجویز ایلمکدر تقدیر دیمك دکلدر
زیرا عقل بر شئ یی فرض وتقدیر ایدر غایتی مفروض محال اولور بو تعریف

ایله معروف جزءدر عند المتكلمین وار در واجسام اجزاء لا یتجزادن مركبدر دیو حكما انكار
ایدوب ادله كثیره اقامت ایتدیلر مصنف ایكی دلیل ایله استدلال ایلدی اولكی دلیل
بودر لانا فرضنا جزءا بین جزئین فاما ان یكون الوسط مانعا من تلاقی الطرفین
او لا یكون لا سبیل الی الثانی لانه لو لم یكن مانعا لكانت الاجزاء متداخلة فلا یكون
وسط وطرف وقد فرضنا الوسط والطرف هذا خلف فثبت كونه مانعا من تلاقیهما فما به
یلاقی الوسط احد الطرفین غیر ما به یلاقی الطرف الاخر فینقسم یعنی اكر بر جزء ایكی
جزء اراسنده فرض اولنسه طرفینك بربرینه تلاقی ایتمسنه یا مانع اولور یا اولماز اكر
اولماسه اجزاء جوهریه تداخل ایلیوب اشارت حسیه ده وحجمده متحد اولمق لازم كلور
نه وسط دیه بلكه وسط اولور ونه طرف دیه بلكه طرف اولور باخصوص وسط
وطرف فرض اولنمش ایدی محال اولدیغی بدیهی اولمغله وسط فرض اولنان جزء
طرفینك تلاقی ایتمسنه مانع اولمق ثابت اولور مانع اولیجق وسط اولان جزءك
ایكی طرفدن بربرینه تلاقی ایتدیكی محل طرف اخره تلاقی ایتدیكی محلك غیری اولور
منقسم اولمسی لازم كلور مطلوب ثابت اولور سؤال اولنوركه بو دلیلدن لازم كلان
وسط اولان جزءك ایكی نهایتی اوله نهایتلر عرض اولمغله منقسم [illegible]ن جزء ایله
قائم اوله ده مطلوب ثابت اولمیه جواب اولدر كه اكر اول ایكی [illegible] محله حلول
ایتمش اولورسه احد نهایه اشارت اخره اشارتك عینی اولور طرفینك تلاقی
ایتمسی لازم كلور اكر ایكی محلك نهایتی اشارتده متغایر ایسه انقسام لازم كلور
زیرا متوهم اولان جزءده محلك بری اخرك غیری بیدر دیو توهم ایدر [illegible] خارجی
انقسام وهمی اولور اوله دخی كافیدر مطلوبه اولان انقسام ثابت اولور مصنفك
ایراد ایتدیكی ایكنجی دلیل بودر كه ولانا لو فرضنا جزءا علی ملتقی جزئین فاما
ان یلاقی واحدا منهما فقط او مجموعهما او من كل واحد منهما شیئا والاول

محال والا لم یكن علی الملتقی فتعین احد القسمین الاخیرین فیلزم الانقسام لا محاله
یعنی اكر بر جزء ایكی جزءك ملتقیسی اوزره فرض اولنسه اول جزء یا ایكی جزءك
بربرینه ملاقی اولور یا مجموعنه ملاقی اولور یا هر برندن بر شیئه ملاقی اولور یا بریك
تمامنه اخرك بعضنه ملاقی اولور اولكی احتمال محالدر كه ملتقیده اولماش اولور
باخصوص ملتقی اوزرنده فرض اولنمش ایدی احتمالات باقیه ده هر بری متعین
اولور انقسام لازم كلور مطلوب ثابت معلوم اوله كه هر جزء منقسم اولمق
لازم كلنجه جمیع جزءلرك انقسامی لازم كلور زیرا جزءلر صغر وكبر ایله اختلاف
ایلمز اكر تفاوت ایله كبیر اولان جزء دالت منقسم اولوركه انك ملتقی اوزره فرض
اولنان جزء متعین دكلدر بو تقدیرجه جزء اولورسه دلیلی اجرا ایدرز جمله نك انقسامی
لازم كلور بو مطلوب اوزره فلاسفه نك ادله كثیره سی وارد دیوب بعده ذكر
اولنمشدی اول ادله نك بعضنی ذكر ایتمه ده باس یوقدر جزء لا یتجزی یی ابطال
ایتمه ده دیدیلر كه جزء ایله فرده ده بر سطح تركیب اولنسه وشمسه قارشو دیرلسه
اول سطحك شمسه قارشو اولان طرفی مضیء اولور طرف اخری مظلم اولور البته
انقسام لازم اولور بر دلیل دخی بودر كه اقلیدس هر خط تنصیف اولنور دیو
برهان كتوردی اوج عدد جزءدن مركب اولان خط دخی تنصیف اولنور بو خطك
وسطنده اولان جزء منقسم اولمق لازم كلور تفصیلی بودركه اجزاسی وتر اولان
مثلثنك ظلی بعض وقتده ایكی مثلی قدر اولور اول مثلثنك ظلندن بر مثلی
كسر وظلنك نصفی اولور اجزاسی وتر اولان مثلثنك نصفی متحقق اولور
انقسام لازم كلور بر دلیل دخی بودر كه بر دكرمنك مركزندن بعید اولان
طوق عظیم بر جزء قطع ایلدكده مركزینه قریب اولان طوق اندن قلیل
قطع ایدر انقسام لازم كلور زیرا طوق صغیر طوق كبیر ایله برابر دونر

اینله محسوس بونك خلافینه طوق صغیره دوایرلری سکونت ایدر دینلسه
دیکه منك اجزاسی انفکاك و برلیشان اولمق لازم گلور ثابت اوله یکه طوق
صغیر کبیره قیاس قطع ایدر کبیرك قطعی بر جزء دینلدیکی اندن قلیل اولمق
جزء منقسم اولمق ایله اولور مطلوب ثابت اولور بر دلیل دخی بودرکه بر پرگار
ایکی شعبه سی اوله شعبه نك بری ثابت اولوب دیگری ورلیسه جزء ایکی دائره
رسم اوله دائره داخلیه صغیره دائره خارجیه کبیره اولور و اول ایکی شعبه
دائره لری اتمام ایتمده متساوی زمانده بری آخردن انفکاك ایتمك مطلقا دگلدر
فقط جرم دائره داخلیه یه رسم ایدن شعبه کبیره یه رسم ایدن شعبه دن بطئی لکه در
کبیره شعبه سی بر جزء قطع ایلدکه صغیره شعبه سی اندن قلیل قطع ایتمسی ضروریدر
جزءنك انقسامی لازم گلور بو ادله شرح مقاصد و شرح مواقف و شرح طوالعده
مذکوردر شارح دیرکه مصنفك ایراد ایلدیکی ایکی دلیل جسم اجزاء لایتجزیدن
ترکب ایتمه سنك بطلانه دلالت ایدر شویله تحریر اولورکه اگر جسم اجزاء لایتجزیدن
ترکب ایلسه بر جزء ایکی آره سنده یا خود ملتقی سنده واقع اولمق ممکن اولور
لازم باطل ملزوم دخی باطلدر سابقده تفصیل اولندیغی اوزره اما بو ایکی دلیل
بر جزء لایتجزینك وجودینه مانع اولمز جائزدرکه نوعی شخصنه منحصر اوله و اندن
غیری بولنمیه بر جزء ایکی جزء آره سنده یا ملتقی سنده وضع ایتمك ممکن اولمیه
لکن ممکن اولورکه اول بر جزءکه نوعی شخصنه منحصر ایدی ایکی جسمك آره سنه یا ملتقی
سنه وضع اوله دیو الی نهایه مذکوری اقامت ایلیوب جزءنك نفسنده
وجودینی ابطال ایدرز دیو ختم کلام ایتدی لکن سؤال گلورکه بر جزء جوهری ایکی
جسمك صفحه تداخل ممتنع جائز اولور زیرا اصلح عند الحکماء عرضه جوهرك
عرضه تداخلی جائزدر وسط و طرف بولنمز دیو سؤال گلمز زیرا جسم عند الحکما

اجزاء لایتجزیدن ترکب ایلکلر تداخل بولنمقده جسمده امتداد بولنمز دیو اعتراض
اولنه لکن جزء لایتجزینك نفسنده وجودینی ابطال شویله دلیل اقامت اولنور
اگر جزء بر موجود در دینلسه البته متحیز بالذات اولوب اشارت حسیه یه
قابل اولورده عقل بالبداهه حکم ایدرکه اول جزءنك یمینی یسارینك غیریدر
دیو انقسامنی وجه کلی اوزره جزم ایدر معلوم اولاکه جسم ایکی نوعدر بری
شول جسمدرکه مختلفة الحقایق اولان اجسامدن مرکب اولور حیوان گبی بو جسمك
اجزاسی بالفعل موجوده و متناهیه در ایکنجی نوع جسم بسیطدرکه مختلفة الحقایقدن
مرکب دگلدر بو جسم حقنده مذاهب واردر بو جسم اجزاء لایتجزیدن مرکبدر
و اول اجزاء بالفعل موجوده و متناهیه در بو جمهور متکلمینك مذهبیدر یا خود
اجزاءنك کلیسی بالفعلدر و غیر متناهیه در و اجزاءنك انقسامی ممتنعدر بو مذهب
معتزله دن نظام و حکماء قدمادن انکسفراطیس مذهبیدر یا خود اجزاءنك کلیسی
بالقوه در و متناهیه در بو محمد شهرستانی مذهبیدر یا خود اجزاءنك کلیسی بالقوه
و غیر متناهیه در فلاسفه مذهبیدر بو جسمده بشنجی مذهب واردر ذیمقراطیس
مذهبیدرکه جسم بسیط اجسام صغیره صلبه دن مرکبدرکه بالفعل انقسامه قابل دگلدر
دیدی سید شریف شرح مواقفده بویله تفصیل ایلدی شرح مقاصدده دیدیکه جسم
بسیط حقنده مذاهب بشدر دینلدی زیرا البعضلرك قولیکه بو جسم سطوحدن
سطوح دخی خطوطدن خطوط دخی نقاطدن نقاط دخی جواهر مفرده دن مؤلفدر
کذلك نجار و ضرار معتزله دن جسم الوان و طعوم و روایحدن و غیری اعراضدن مرکبدر دیدیلر
ضروری البطلاندر فمذهب معتبر اولان اوچ عدد در اولکی متکلمیندرکه جسم متناهیة
العدد جواهر فرده دن مرکبدر ایکنجی فلاسفه در که هیولا و صورتدن مرکبدر اوچنجی
اشراقیین مذهبیدرکه جسم حس عندنده بسیط اولدیغی گبی واقعده بسیط در نفسد

اجزاسنده بو قدر دخی انقسامه قابلدر انقسامی قبول ایتمده نهایت یوقدر الله تعالی ایلک
مقدوراتی نهایت بولمدیغی کبی دیدیلر شرح مقاصد کلامی تمام اولدی متکلمین جزء
لا یتجزی موجوددر وجسم بالفعل متناهیه اولان اجزادن مرکبدر دیدیلر واستدلال ایتدیلر
اکر غیر متناهیه دن مرکب اولسه مسافه متناهیه یی قطع اجزالرینی قطعه توقف ایدر
هر بر جزئی قطع ما قبلندکی جزئی قطع ایتمکله مسبوق اولور مسافه متناهیه یی قطع
زمان غیر متناهیده اولوب اول مسافه قطع اولنمامق لازم کلور باطلدر کذلک
نقطه موجوددر بالاتفاق جواهر ایسه مطلوب ثابت اولور عرض ایسه محلی منقسم
اولمازدی الا نقطه منقسم اولور نقطه عند الحکیم نهایت خطدر ملغنه انقسامی قبول
ایتمز نقطه نک محلی جواهر ایسه مطلوب ثابت عرض ایسه لا محاله جوهره منتهی
اولمق لازمدر غیر منقسم بر جوهر بولنور مطلوب ثابت اولور جوهر فردی اثبات
وانکار حقنده ایراد اولنان ادله نک هر بریندن سؤال وجواب کتب مفصلاته
رجوع لازمدر فصول عشره دن بری دخی هیولانک ثبوتی بیاننده در ملغنه مصنف

فصل فی اثبات الهیولی دیدی شارح دیر که صورت جسمیه یی اثباته حاجت
یوقدر زیرا جهات ثلثه ده ممتد بر جوهرک وجودی بالمشاهده معلومدر اما بو جوهر
غیری هیولی دینلور بر جوهر دخی وارمیدر انده دلیله محتاجدر متکلمین واشراقیین انکار
ایتدیلر حکماء مشائین وجودینی دعوی ایدوب دلیل کتوردیلر نته کم مصنف دیدی

کل جسم فهو مرکب من جزئین یحل احدهما فی الاخر یسمی المحل الهیولی والحال الصورة
الجسمیة بو کلامی دعوایه اشارتدر یعنی هر جسم ایکی جزءدن مرکبدر که بری اخره
حلول ایدر محل اولانه هیولی دیرلر حال اولانه صورة جسمیه دیرلر شارح کل
جسم من حیث هو جسم دیلکدن مراد ایدرلر لفظ حیثیت اطلاق ایکوندر تعلیل
وتقیید ایچون دکلدر یعنی جسم مطلقا جمیع الوهمنه شامل اولمق اوزره ایکی جزءدن

مرکبدر

مرکبدر زیرا جسم نوع اولدیغی حیثیتدن جزء آخری واردر که صورت نوعیه دیرلر
نته کم بیانی کلک کرکدر معلوم اوله که محل وحال ذکر اولندی بونلرک معنیسی حلولی
بلمکه توقف ایدر حلول بر شیئک آخر شیئه بر وجهله اختصاصیدر که احدهمایه
اشارت آخره اشارتک عینی اوله دیدیلر لکن بو تعریفه اوچ وجهله اعتراض اولنیدی
اولکی وجه بو تعریف مجرداتک عرضلرینک حلولنه صادق دکلدر مثلا عقول
مجرده یه ونفوس مجرده یه علوم حلول ایتمشدر لکن اشارت حسیه ایله بونلره اشارت
اولنمز اشارت عقلیه ایله اشارت اولنسه احدهمایه اشارت عقلیه آخره اشارت
عقلیه نک عینی دکلدر ایکنجی اعتراض بو تعریف طرفلرک حلولنه صادق دکلدر نقطه نک
خط حلولی وخطلرک سطح وسطحلرک جسمه حلولی واردر بالخصوص طرفه اشارت
ذی طرفه اشارتک عینی دکلدر اوچنجی اعتراض بو تعریفدن لازم کلور اطراف متداخله
حلول اوله حال بو که یوقدر بو ایکی اعتراض تعریف افرادینی جامع دکل دیمکدر اوچنجی
اعتراض اغیارینی مانع دکل دیمکدر اولکی اعتراضدن جواب ذکر حلولدن مراد حلول سریانیدر
حلول جواری دکلدر صورتک هیولایه حلولی سریانیدر مجرداتک اعراضی خارجده
قالمق ضرر ویرمز بعضیلر اولکی جوابده اشارت حسیه تحقیقی وتقدیری اولمه
المدر مجردات واعراضی تقدیرا اشارت حسیه یه قابلدر دیدی لکن مجرداتک محسوسه
اولمادیغی مجرد اولمه نک تتمه سندندر تقدیر ندکور محال اولمش اولور بوخصوصه محال تقدیر
اولمش اولمز مکر مجرداتک محسوس اولمدیغی لوازم خارجیه سندندر لوازم ذهنیه سندن
دکلدر دینله بو ایله اولیجق مجرداتی تعقل عدم محسوسیتدن غفلت ایله ممکندر
وبالجمله بو جوابده بحث واردر ایکنجی اعتراضدن جواب اولدر که حلولدن مراد سریانیه
اطرافک حلولی سریانی اولدیغی مسلم دکلدر بعضیلر تعریف بو سؤالدن جوابده دیدیکه
نقطه یه اشارت خطه اشارتدر زیرا خط اشارتنه مطابق اولمق لازم دکلدر

بلکه امتداد خطی مشیر ده خطك بر نقطه‌سنه نهایت بولور بلکه امتداد سطحی دخی اولور
طرفی اولان خطه منطبق اولور که اول سطحه اشارت امتداد خطی اولوب ذلك السطحك
بر نقطه‌یه وارر بلکه امتداد سطحی دخی اولور ده طرف مشار الیه ده خطه وارر بلکه
امتداد جسمی دخی اولور ده سطحی مشار الیهده اولان سطحه وارر که اول جسمه اشارت
یا امتداد خطیه در جسمك بر نقطه‌سنه وارر یا امتداد سطحیه در که طرفی اولان خط جسمك
خطنه وارر یا امتداد جسمی اولور ده سطحنه وارر اجسام کثیفه ایله اجود مشار الیهك
اقطارنه نافذ اولور اجسام شفیفه ایله لکن بو اشارتلرك بعضیلری اصالت و بعضیسی
تبعیت اوزره در مثلا اولکی صورتده امتداد سطحی خطه اصالت نقطه‌سنه تبعیت اوزره در
باقی صورتلرده دخی بو اسلوب اوزره تطبیق اولنه لکن اشارت حسیه ده غالب اولان
امتداد خطی در که مشیر ده مشار الیهه نهایت بولور ایدوکنجی اعتراضدن **جواب** اولدر که
مجرد اشارتده اتحاد حلوله کافی دکلدر بلکه اختصاص کرکدر که حال اولان شئ شخصه
نظراً اول ذاته محلنه‌دن ایرلمیه **مثلا** البیاض محلنه‌دن ایرلمدیغی کبی زیرا اعراضك
تشخصی محللری ایله در اطراف متداخله ده بویله مجرد اولکه حلول یوقدر زیرا عقل اطراف
متداخله‌نك بعضیسنی مختص و بعضیسی اخره مختص دیمکه قادر دکلدر **اطراف**
بو حکمده متساویه در تمییزه قدرت اولماملق سطوحی بیننده حلول یوقدر که بر
منفك اولماز لکن عدم انفکاکی حرق و التیامه قابل اولمدقلرندندر یوخسه
هر بیرینك وجودی تشخصی اخره توقف ایتدیکندن دکلدر معلوم اوله که خط و سطح
و نقطه بو اوچ شئ جسمده موجوددر عند الجمهور کلما جسمك نهایتی سطحدر سطحك
نهایتی خطدر خطك نهایتی نقطه‌یه در اما متکلمون بو امورك جسم اوزره زیاده
اولمسنی انکار ایدوب دیدیلر که اکر جسم منقسم اولسه سطح عمقاً و خط عرضاً منقسم
اولمق لازم کلور زیرا محلك انقسامی حالك انقسامنی مستلزمدر لکن جواب

ویرلور

ویرلمور که جائزدر که بو امورك حلولی سریانی اولمیه ده انقسام لازم کلمیه سریانی اولدیغی تسلیم
اولنسه خطك سریانی طول جهتندن در انجق سطحك سریانی طول و عرض جهتلرندندر
انجق انقسام لازم کلور خطه طول جهتندن و سطحه طول و عرض جهتلرندن دیرضر
ویهضر دیو سید شریف تصحیح ایلدی حلول سریانی جمیع جهتلردن اولمق لازم دکلدر
دیدی بعضیلر حلول بر شئك شئ اخره حصولیدر که انکله اشارت حقیقتا
متحد اوله عرضلرك اجسامه حلولی کبی یا خود تقدیراً متحد اوله علومك مجرداته حلولی
کبی دیو تعریف ایلدی بو تعریفه اعتراض اولنور که فلاسفه عندنده حال صورت
ایله عرضده منحصردر و محل ماده ایله موضوعده منحصردر بو بیله اولیجق جسمك مکانده
حصولنه حلول دینلمز بو تعریف کا جامع افرادی اغیارینی مانع اولمز مصنفك التهیئه
اولان کلامندن فهم اولنور که حلول بر شئی شئ اخره مختص و انده ساری اوله
اعتراض اولنور که اطراف محلنه حلول ایتمشلردر لکن ساری دکلدر بو تعریف دخی
جامع دکلدر بعضیلر حلول اختصاص ناعتدر دیو تعریف ایلدی یعنی ایکی شئ بیننده
تعلق خاصدر که احدهما نعت اخر منعوت اولمغه سبب اوله نعته حال منعوته محل دینلور
بیاض ایله جسم بیننده اولان تعلق کبی اول تعلق اقتضا ایدر که جسم ابیض دینله بو خصوصك
ماهیتی معلوم دکلدر لکن جسم ایله بیاض بیننده تعلق مذکور بولنور جسم ایله مکانی
بیننده بولنماز زیرا متمکن ایله مکاننده تعلق مذکور بولنوب متمکن بذاته مکاننه
نعت اولور دینلمز ایکی تعلق بیننده فرق ضروریدر ماهیتلری معلوم دکلدر
جسم متمکن فلك مکوکب دینلور دیو اعتراض کلمز ستاره‌لرك جملهسی مندفع اولور
مصنفك محققه هیولی دیرلردی مرادی هیولای اولی دیمکدر ماده دخی دیرلر
زیرا هیولای ثانیه واردر سریرك ترکب ایلدیکی خشب قطعه‌لرینه هیولای ثانیه
دیرلر سریرلر ده بر شئی مرکب اولسه سریرلره هیولای ثالثه در **هکذا**

سؤال اولنورکه قدما مصنفه هیولی وصورت بحثلرینی حکمت الهیه‌ده ذکر ایتدیلر مصنف
حکمت طبیعیه‌ده ایراد ایلدی **جواب** اولدرکه مصنف معلم اول مسلکنه سلوک
ایدوب طبیعی یی الهی اوزرینه تقدیم ایلدی طبیعینک موضوعی جسم طبیعیدر که هیولی
ایله صورتدن مرکبدر بو مباحثی ایراد ایتدیکی موضوع فنی تحقیق وماهیتنی
توضیح ایچیندر هیولی وصورت مباحثی الهیه‌ده اولمه یعنی صاحب محاکمات بیان
ایلیوب دیدیکه هیولی وصورتدن بحث ایلیکنک تلازمندن وتشخصندن
بحث خارجده ولتعقلده ماده‌یه محتاج دکلدر اما هیولی خارجدن وتعقلده
ماده‌یه محتاج اولمدیغی بدیهیدر کذلک صورت تعقلده ماده‌یه محتاج دکلدر وجود
خارجیده‌ده محتاج دکلدر هیولی صورتنه محتاجدر وجودنده وبقاسنده اما صورتک
هیولی‌یه احتیاجی تشکلنده‌در یوخسه وجودنده دکلدر وجودنده محتاج اولسه دور
لازم کلور محالدر دیو بیان ایتدیله مصنف هر جسم مطلقا ایکی جزءدن مرکبدر
دیو دعوی ایتمش ایدی اوزرینه برهان ایراد ایتمک مراد ایدوب دیدیکه «وبرهانه
ان بعض الاجسام القابلة للانفکاک مثل الماء والنار یجب ان یکون فی نفسه
متصلا واحدا والا لزم الجزء الذی لا یتجزی» یعنی انفکاک وانفصاله قابل
اولان جسملرکه ماء کبی ونار کبی حد ذاتنده متصل واحد اولمق گرکدر متصل واحد
دیمک کل موجود اولمغله جمیع اجزاسی دخی موجوددر یوخسه اجزاسی استقلال
اوزره موجود دکلدر محسوس ومشاهد اولان دخی بودر زیرا حد ذاتنده متصل واحد
اولمسه اجزاسی اولمش اولورسا ول اجزاء اجسام دکل ایسه جزء لایتجزی اولور
یا خط جوهری یا سطح جوهری اولور هیچ انقسامه قابل دکل ایسه جزء لایتجزی
اولور طولا انقسامه قابل ایسه خط جوهری اولور طولا وعرضا انقسامه
قابل ایسه سطح جوهری اولور بو وجه احتمالی ابطال جزء لایتجزی یی ابطال ایدن

دلیله خط جوهری وسطح جوهرده دخی جاریدر اگر خطلری اجسام ثنیه کلامی
اول اجسامده نقل ایدرز بالفعل منفصل اولمیان جسمه نهایت بولنجیه دک
اگر نهایت بولسه بالفعل غیر متناهیه اجزادن جسم مرکب اولمق لازم کلور
محالدرکه اول جسمک مقداری غیر متناهی اولمق لازم کلور غیر متناهی اولان
شئ خارجده موجود اولمق محالدر بو کلام حکمانک جسم الی غیر النهایه انقسامه قابلدر
دیدکلرینه منافی دکلدر زیرا مراد اولدیغی انقسامات غیر متناهیه قوتدن فعله چقار
دیمک دکلدر بلکه جسم انقسامده بر حده وارروب قالمز دیمکدر متکلمون مقدورات الهیه
غیر متناهیه‌در دیدکلرینه بر حده واقف اولماز دیدکلری کبی شارح بو دلیله اعتراض
ایدرکه جائزدرکه انفکاکه قابل اولان جسم صغار صلبه‌دن مرکب اوله اجسام صغارده
نهایت بوله بالفعل انفکاکه قابل اولمیه دیمقراطیس مذهبی بودر قسمت وهمیه‌یه
قابل ایسه ده دلیل مذکوری اتمام بو مذهبی ابطاله محتاجدر خصوص خط فقاد
بو ابطالدن اسهلدر مصنف دلیل مذکوری اتمام ایتدی دیدیکه «ویلزم من هذا اثبات
الهیولی فی الاجسام کلها لان ذلک المتصل قابل للانفصال فالقابل فی الحقیقة اما
المقدار او الصورة المستلزمة للمقدار او معنی اخر لا سبیل الی الاول والثانی والا لزم اجتماع
الاتصال والانفصال فی حالة واحدة والقابل واجب ان یجب وجوده مع المقبول» یعنی ذکر
اولنان برهاندن لازم کلورکه جمله اجسامده کرک فلکی اولسون کرک عنصری هیولی اثبات
اولنه زیرا اول جسم متصل انفصاله قابلدر اول قابل فی الحقیقه یا مقداردر یا مقداری مستلزم
اولان صورتدر یا معنی آخردر قابل اولان مقدار دکل وصورت دکل محالدر حالت واحده‌ده
اتصال وانفصال جمع اولمق لازم کلور زیرا اتصال مقدارک وصورتک لازمیدر انفصال
لازم کلدکده اتصال هویتی زائل اولوب هویت آخر حادث اولور حال بوکه
قابل وقابلک لازمی مقبول ایله معا بولنمق واجبدر اگر مقبول وجودی یا وجود عدم ملکه

ایسه انفصال دیدیکمز هیولینك حدوثنی دیلولر ایسه وجودی اولور عدم اتصال عما من
شأنه هو دیلورسه عدم ملکه اولور هر حالده قابل مقبول ایله بولنمق لازم اولور
قابل مقدار دریا صورتده دیلك اتصال ایله انفصال جمع اولمق لازم اولور بالجمله
متبین اولورکه قابل اولان معنای اخر اوله هیولی مقصود اولان اوله مصنف
فیتعین ان یکون القابل معنی اخر وهو المعنی من الهیولی دیدیکندن مرادی
تقریر اولنان کبیدر شارح اعتراف ایدرکه مصنفك بو کلامنده هیولی جوهر
اولوب صورته محل اولدیغنه اشعار یوقدر تقدیره جامع بعض محققینك ذکر ایتدیکی کبی
حد ذاتنده متصل اولان جوهر واحدانیه بذاته قائم اولسه بر جسمی ایکی قسمه تفریق
ایتمك اول جسمی بالکلیه اعدام ایدوب جسمین اخرینی ایجاد اولور زیرا حد ذاتنده
متصل اولان جسم حاصل اولورکه هر بری بر ذراع اولور بویله اولنجه اول متصل واحد که
ایکی ذراع مقداری ایدی بذاته باقی قالمز وبو ایکی قسم اول متصل واحدده موجود
دکلدر موجود دیلسه منفصل صاحبی اولوب متصل واحد اولماش اولور انفصال
طریان ایلدکده ذلك المتصل بالکلیه معدوم اولوب کتم عدمدن ایکی متصل جسم موجود
اولمق لازم کلور بو لازم بدیهی البطلاندر زیرا جسم بالکلیه منعدم اولمق ایله ایکی
منفصله یه انفصاله بینده تفرقه ضروریه پس لازم اولدیکه اول جسمده بر شی بوله که
متصل اول ایدی بو ایکی منفصلك بینده مشترك اوله و بعینه ایکی حالنده باقی اوله
و اول ایکی قسمك اول جسم معدومه ارتباطی موجب اوله و تفریق اول جسمی بالکلیه عدم
اولمیه و اول شی باقی ذاتنده واحد و متعدد و محل متصل و منفصل اولمغله اول
جوهر متصله تابع اولوب وحدتیله واحد تعددیله متعدد منفصل اولورسه متصل منفصل
اولورسه منفصل اولور اول شی باقی اول جوهر متصله تابع اولنجه اول جوهر متصل که محل
اولوب باعث اولور حال اتصالده متصل واحد محل حال انفصالنده منفصلدر

محل اولور

محل اولور و جوهر اولور بو محل اولان جوهر حد ذاتنده جوهر متصل اولان صورته محل اولمغله
هیولی تسمیه اولنور اول جوهر متصل صورت تسمیه اولنور جسم مطلق بو ایکی شیدن
مرکبدر دیلدی معلوم اوله که بو ذکر اولنان مشائین مذهبیدر ارسطو و شیخ ابی نصر
فارابی و شیخ ابن سینا کبی اما اشراقیون افلاطون و شیخ شهاب الدین مقتول کبی
و بو مدرك مذهبی اولدرکه حد ذاتنده متصل اولان جوهر وحدانیه بذاته قائمدر شی اخره
حلولی یوقدر بذاته متحیزدر جسم مطلقدر یعنی جسم مطلق بونلرك عندنده جوهر بسیطدر که
خارجده مرکب دکلدر اتصال و انفصاله قابلدر ایکی حالده اول جوهر باقیدر اول جوهر
اول حیثیتله جسم دیرلر صورت نوعیه یی قبول حیثیتله هیولی دیرلر اجسامك
امتیازی عند الاشراقیین اعراض ایله در صور نوعیه یه عرض دیرلر صاحب الاشراق
شیخ شهاب الدین مقتول حکمة الاشراقده بویله تصریح ایلدی اشراقیون طرفندن استدلال
اولنورکه بر جسم متصل ایکی جسمه انفصال ایلیه اول ایکی جسمك ماده سی واحد شخصی
اولمز زیرا واحد بالشخص ایکی مکانده اولماز ماده سی متعدد اولسه بعد الانفصال
حادث اولوب اولکی جسم منعدم اولدی دیلسه تسلسل لازم کلور زیرا هر حادث ماده
و مدت ایله مسبوقدر اول ماده دخی حادث المنقلبه ماده اخری یه محتاج اولور تسلسل لازم کلور
مشائیون **جواب** ایدرلرکه هیولا ذاتنده امر مبهمدر صور مختلفه وارد وله تعینات
مختلفه یه قابلدر حادث اولان هیولانك تعینیدر هر تعین ماده معینه ایله مسبوقدر
سؤال اولنورسه که هیولینك جهاتی بالفعل موجوده اولمنه منافیدر زیرا بالفعل
موجود متعیندر **جواب** اولدرکه هیولانك جهاتی تعین خاصی یوق دیمکدر بلکه تعین
جنسی یا خود تعین نوعی ایله متعیندر لکن بو جوابده نظر واردر محشی لاری دیرلرکه هیولانك
اثبات ممکندر ذیمقراطیس مذهبی ابطال ایتمکه حاجت یوقدر و حاجت ذاتیه
ایله غنای ذاتی بینده حصر دعوایه حاجت یوقدر تقریری بودرکه اشیانك

صورتیه نیه هر وجهله تعقل ایدرزکه تجزیه قبول ایتمز؛ زیرا صورتیه التقاء حلول ایدر
حالک انقسامی محلک انقسامنی مستلزمدر؛ پس صور متعلقه متجزیه اولدلر حال
بوکه خارجده تجزیه قبول ایدر لازم گلدیکه خارجده تجزیه قبول ایدن شیئه
مقارن اوله لکن محشینک کلامنده بحث واردر زیرا دینلمشدر حاصل ماهیات
اشیا اولمق متفق علیه دکلدر جائزدرکه جسم وجود حقیقیده تجزیه ایله موجود
ظلیده اینمیه زیرا اول مبدأ آثار در تانیه دکلدر مختاره وواقع بودر اما صدر شیرازی
مختارنه کوره ماهیات ذهنده کثیفه انقلاب ایدر مناقشه اروده اظهردر
کذلک علی قوشچی مختارنه کوره که قیام ایله حصوله فرق ایدر یعنی ماهیت بعینها ذهنده
حاصله در قائمه دکلدر قائم اولان هیئتک شبحیدر شبح جسم ایله ماهیه مخالفدر پس شیئده
حاصل اولان شیئک انقسامی دلک شیئک انقسامنی مستلزم دکلدر بخصوص حلول
جواریده حال منقسم اولمق محلک انقسامنی مستلزم اولدیغی ضروریدر صورتک ذهنه
حلولی جواریدر سریانی دکلدر محلنده بو بیله تحقیق اولنه بی محشی لاریبک مرادی
مجرد اثبات هیولا اوله نظر ورودندن نظر مقطوع اوله دیه مافیه دینلور مصنف
دیرکه واذا ثبت ان ذلک الجسم مرکب من الهیولی والصورة وجب ان یکون الاجسام
کلها مرکبة من الهیولی والصورة لان الطبیعة المقداریة اما ان یکون بذاتها غنیة
عن المحل اولم یکن والاول محال والا ما استحال حلولها فی المحل فتعین افتقارها
الی المحل فکل جسم مرکب من الهیولی والصورة یعنی ذلک الجسم المتصل هیولی
وصورتدن مرکب اولدیغی ثابت اولمش اولور زیرا طبیعت مقداریه یعنی مقدار صاحبی
اولان طبیعت که صورت جسمیه در بذاتها محلدن مستغنیه در یا دکلدر استغنا محالدر
محلیه هیچ حلول ایتمزدی محله حلول افتقارنی مستلزمدر اما بذاتها استغنا محال اولور
متعین اولدیکه بذاتها محله افتقاری واردر پس نتیجه لازم گلدی یعنی هر جسم هیولی

وصورتدن

وصورتدن مرکبدر بو کلام سینه شیخک شرح مواقفده ذکر ایتدیکی تقریره مبنیدرکه
حاجت ذاتیه ایله غنای ذاتی بیننده واسطه یوقدر زیرا شیء بالذات محله محتاجدر
یا دکلدر محتاج اولمادقده لذاته محلدن مستغنی اولور زیرا استغنا عدم حاجت
دیمکدر دیدی لکن شارح بحث ایدوب بر شیئده غنا ذاتی اولمدقده افتقار ذاتی
لازم گلمز احتمالدرکه شیء ذاتنده محلدن مستغنی اولمیه ولذاته محله مفتقر دخی اولمیه
بلکه استغنا وافتقار بر علتدن شیئه عارض اوله دیدی محشی لاری رد ایدوب
افتقار ذاتی دیمک افتقارک علتی ذاتدن خارج دکل دیمکدر ذات وحدها علت
اولسون یا خود لازمها علت اولسون یا خود مع لازمها علت اولسون استغناء
ذاتی دیمک افتقارک علتی خارج اوله دیمکدر بو ایکی شیء بیننده واسطه اولمدیغی بدیهیدر
بو کلام مصدر تحقیقدن صادر اولمشدر شارحک قلبنه کلان اوهام فاسده در
دیدی مصنف ذکر ایلدیکی دلیلک نتیجه سنده هر جسم هیولی وصورتدن مرکبدر
دیدی شارح بحث ایدرکه بو حکم کلی صورت جسمیه نک ماهیته نوعیه اولمسنی اثباته
موقوفدرکه ماهیته نوعیه اولدیغی ثابت اولورسه محله احتیاج صورت جسمیه نک ذاتنه
مستند اولمش اولور مطلوب ثابت اولور لکن احتمالدرکه صورت جسمیه جنس یا عرض
عام اوله افرادی فصول ایله متخالفه اوله بعض فرده فصل سببیله احتیاجی مستلزم
اوله فرد آخر سببیله غنای مستلزم اوله پس انفکاکه قابل جسم هیولی وصورتدن
مرکب اوله اما قابل اولمیان جسم مرکب اولمیه جمیع اجسام هیولی وصورتدن
مرکب اولمق ثابت اولمیه شیخ رئیس شفاسنده صورت جسمیه طبیعت نوعیه اولمغله
استدلال ایدوب دیدیکه بر صورت جسمیه صورت جسمیه اخرییه مخالف اولسه
یا برودت وحرارت ایله اولور یا بیری فلکیه اخر عنصریه اولمق ایله اولورکه لک
رطوبت ویبوست وخفت وثقلت وبونلرک غیری خارجده جسمیه لاحق اولان

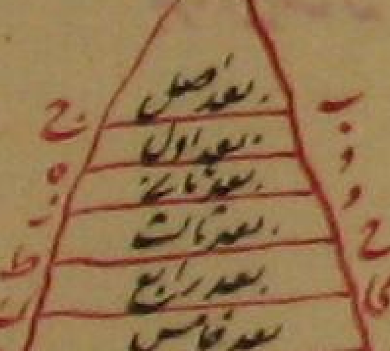
اشیا زیرا جسمیت خارجده موجوده و طبیعت فلکیه دخی مثلا خارجده موجوده در
بو طبیعت خارجده جسمیه یه انضمام ایتمشدر هر شی که خارجیات ایله مختلف اوله
فصول ایله مختلف دکلمه طبیعت نوعیه اولور اما جنس ایله فصل بیننده ارتباط
بو وجهله تحقیق اولنه که فصل جنسک ظهورینه طریقدر مثلا حیوان انسانده نطق
ایله ظاهر اولور سائر حیوانانده دخی فصول ایله ظاهر اولور پس حیوان انسانده موجود
اولدقده ناطق دخی موجود اخر اوله بویله دکلدر اما طبیعت فلکیه خارجده موجوده در
و صورت جسمیه دخی موجوده در طبیعت فلکیه یی صورت جسمیه یه حمل ممکن دکلدر
اما ناطق حیوان اوزرینه حمل ممکندر بلکه واجبدر کنک مقدار خارجده موجود اولمسی
فصول متنوعه سنی ضم ایتمک ایله در خط و سطح و جسم تعلیمی خارجده موجود اولور
مقدار تحته ده اولان مقادیره جنس اولورسه بو حسبه مقدار خارجده موجود دکلدر خارجده
موجود اخر ضم اولنده صورت جسمیه کبی اوله دکلدر شارح شیخک کلامنه اعتراض
ایدر که جسمیة فلک بالحقیقة الجسمیة عنصره مخالفة اولسه و مطلق جسمیه عرض عام
یاخود طبیعت جنسیه اولوب مختلفة الحقایق اولان جسمیات بیننده مشترک اولسه
مابه التخالف خارجیاته منحصر اولدیغی ممنوعدر دلیل لازمدر دیدی اعتراض اخر ایدوب
دیر که صورت جسمیه نک ماهیة نوعیه اولدیغی مسلم اولسه اولدی خارجده ماده یه
محتاج اولمه مساویه اولمق واجب دکلدر جائزدر که ماده یه احتیاج تشخصاتدن اولسون
زیرا طبیعت جنسیه فصول ایله مختلفة اولدیغی کبی ماهیة نوعیه دخی تشخصات ایله مختلفه در
جواب ویریلورکه ماده یه احتیاج صورت جسمیه نک هویتندن کلمدی نته کیم انفصاله
قابل اولان اجسامده هیولی و صورت اثبات اولندی تا هوا و غیریلر تشخیصه
نظر اولنمدی هویتک مدخلی اولمدیغیجه ماده یه احتیاجده لازم کلور که ماده یه احتیاج
طبیعت جسمیه نک ذاتندن کلدی ماهیة نوعیه اولمق لازم اولدی بو ندن نصکره

معلوم

معلوم اولدکه هیولی ایله صورت بیننده تلازم اولمغله مصنف بو فصلده صورت
ملزوم اولمسی بیان فصل اخرده هیولانک ملزوم اولمسی بیان مراد ایلیوب
صورتک ملزومیتنه اشارت ایدوب مصنف فی ان الصورة الجسمیة لا تتجرد
عن الهیولی دیدی شارح فصل سابق ایله بو فصلک مقصدلری مالده
متحددر دیدی جواب ویریلورکه فصل اولده صورتک ماده یه احتیاجنک
سببی بیان اولنمدی بو فصل اول سببی بیان ایچوندر ایکی مقصد متحد اولدیغی
تسلیم اولنسه هیولایی اثبات ده ایکی طریق واردر بری انفصال المنتج انفعالدر
بو فصلده تشکل دکه اولنور تشکلی قابل ماده در و تشکل ماده ده منفعل اولماز
انفعال ماده نک حالیدر صورت فاعله در بر شی هم فاعل هم منفعل
اولماز جسمده ایکی شی لازمدر که بری ایله فاعل اخر ایله منفعل اوله لانها
لو وجدت بذاتها دون حلولها فی الهیولی فاما ان تکون متناهیة او غیر
متناهیة لا سبیل الی الثانی لان الاجسام کلها متناهیة والا لامکن ان تخرج
من مبدأ واحد امتدادان علی شکل واحد کالمثلث ساقا مثلث وکلما کانا اعظم
کان البعد بینهما ازید فلو امتدا الی غیر النهایة لامکن بینهما البعد غیر متناه مع کونه
محصورا بین حاصرین هف یعنی صورة جسمیه بذاتها موجوده اولوب هیولی
حلوله یا متناهیه اولور یا غیر متناهیه اولور غیر متناهیه اولمسنه سبیل یوقدر ابعاد
متناهیه در کرک ابعاد مجرده اولسون کرک مادیه مقرونه حکما بو دعوی درزده در بو حکم
مخالف اهل ... نسبت اولنور متکلمون عالمک فوقنده ماده دن مجرد بعد
وجودنی تجویز ایلدیلر مصنفک اجسامدن مرادی ابعاد دکلدر زیرا اجسام هیولی
و صورتدن مرکبه در ظاهری اوزره حمل اولنسه ماده دن مجرد صورت جسمیه یه
شامل اولماز زیرا صورت جسمیه هیولی و صورت بو قدر کلام صورت جسمیه نک

غیر متناهیه اولمسنک امتناعنی بیان ایدر لازم اولدیکه مصنفک اجسام کلمه سی
معناسی ظاهرینک غیری یه حمل ایده ویزاندن بناسی شارح اجسامه ابعاد معناسی
ویردی وبعدون خالی اولملری دیدی مصنف والا لامکن قولندن مرادی اولدیکه
اکر ابعادک کلیسی متناهیه اولسه ابعاد غیر متناهیه ممکن اولور ابعاد غیر متناهیه
ممکن اولسه مثلثک ساقینی هیئتده ایکی خطک خروجی مبدأ واحددن ممکن اولور
اول ایکی خط اعظم اولدقجه بینهماده اولان بعد ازید اولور اکر اول ایکی خط الی غیر
النهایه ممتد اولسه لر بینهماده اولان بعد حاصرین بیننده محصور ایکن غیر متناهی
اولمق لازم کلور لازم باطلدر شیخ رئیس شفاسنده دیدیکی ایکی خط بیننده غیر
متناهی بعدک وجودی مسلم دکلدر بلکه هر بعدکه فرض اولنه تحتنده اولان بعد
اوزره قدر متناهی ایله زائد اولور قدر متناهی ایله زائد اولان متناهی اولور مراتب
عدد کبی هر مرتبه سی تحتنده اولان مرتبه دن واحد ایله زائد اولور لکن رد اولنورکه
مراتب عدد دلیلی قیاس باطلدر زیرا عددک غیر متناهی اولدیغی بالقوه در ماحکن
فیمادونه تضعیف وتقدیر اولنان ابعاد احتمال اوزره بالفعلدر سید شریف دیرکه
ایکی امتدادک بیننده اولان انفراج امتداد مقداری اولسی فرض اولنسه صاحب
مطارحاتک دیدیکی کبی شیخ رئیسک سؤالی ساقط اولور زیرا امتداد خطلرک
هر بری بر ذراع اولسه بینهماده انفراج دخی بر ذراع اولور یوز ذراع اولسه انفراج
دخی یوز ذراع اولور غیر متناهی اولسه انفراج دخی غیر متناهی اولور امتداده
انفراج مساوی اولمق اوزره خطلرک خروجی جائز اولدیغنه اصول هندسه
شهادت ایدر سؤال کلور که مثلثک ضلعینی ثالثه مساوی اولمق لازم دکلدر
شکل حماری ایله تمثیل اولنور جوب اولدرکه بر قائمه نک ثلثانی اولان زاویه
مخصوصه نک ضلعینی فرض اولنورکه بر محیط دائره یی التی قسمه تقسیم ایتدکده

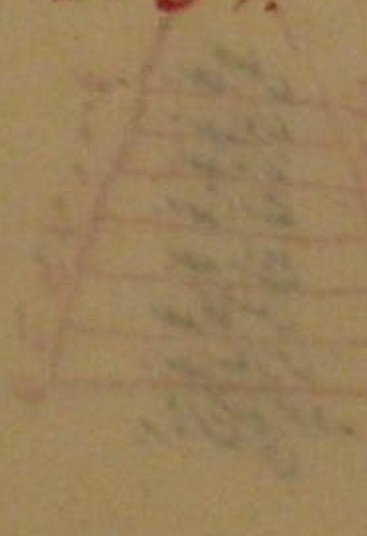
حاصل اولان الّتی زاویه نک هر بری بیننده انفراجی قائمه نک ثلثانی اولور زیرا مثلثک
زوایای ثلثه سی قائمتینه مساویدر اولدیغی هندسه ده مبرهندر حاصل کلام ابعاد
متناهیه اولمسه ایکی امتداد خروج ایدوب بر طرفی اوزره که بینهماده بر خط ایله وصل
اولنه بر مثلث حاصل اولورکه اضلاعی متساویه اولور وبلکه بوحسه دیمک
دکلدرکه ایکی امتداد بر ذراع اوله ده بینهماده خط ایله وصل اولنه بعده ایکی ذراع اوله
بینهماده خط ایله وصل اولنه وهکذا حتی شارحک سؤالی وارد اولدکه بر خط
واصل ضلعینک عدم تناهیسی ایله فرض اولنمق امرین متناقضینی فرض
ایلمکدر زیرا انک وجودینه وعدمنی فرض ایتمک کبی زیرا بینهماده خط واصل امتداده
ایکی نقطه نک بیننی وصل ایدر زمانده اول نقطه لرده نهایت بولور زیرا هر بری
اخرایله خط واصل بیننده محصور اولوردیو سؤال تقریرینه کوره وارد دکلدر
زیرا صاحب مطارحاتک مرادی سید شریف تفصیلی وتوضیح ایتمش ایدی
تأمل اولنسه مفهوم اولنور معلوم اولدکه دلیل مذکوره اولان ملازمه حق انضاح ایله متضحه
اولوب منع مذکورک ساقط اولسی شارح اشارتکه محقق طوسینک تفصیل
ایتدیکی اوزره مقدمات عدیده ویه تمهیده محتاج اولور اولکی مقدمه مبدأ واحددن
ممتد اولان ایکی خط الی غیر النهایه امتداد ایلسه لر بینهماده ابعاد فرض ایلمک ممکن
اولور اول ابعاد بحسب العدد غیر متناهیه وقدر واحد اوزره متزاید اوله مثلا
مبدأ واحدکه الف نقطه سیدر اندن ایکی خط غیر متناهی ممتد اولسه اول ایکی خطک اوزرنده
ایکی نقطه فرض اولنورکه الف نقطه سندن بعدلری متساویه اوله ب ج
نقطه لری کبی بلکه بینهمایه ب ج خطیله وصل اولنه اب و اج خطیله متساوی
اولورکه ا ب ج اضلاعی متساویه مثلث اولور فرض ایده لم که ضلعی عددن
هر بری بر ذراع اوله بونده نصکره اول ایکی خطک اوزرنده ایکی نقطه فرض اولنورکه

برهان سلّمیدر

ب ج نقطه‌لرندن بعدی مساوی اوله د نقطه‌لر کبی بو نقطه‌لرک ب ج دن
بعدی ب ج الفدن بعدی کبی اوله ا د ا ه دن هر بری ایکی ذراع اولور
حتی د ه نقطه‌لرینک بیننی ده خط ایله وصل ایلیک ا د ه مثلثنک هر ضلعی
ایکیشر ذراع اولور اول ایکی خطلک ورنده ایکی نقطه دخی فرض ایده‌رز و جه
مذکور اوزره و ز نقطه‌لری کبی بینهما و ز خطیله وصل ایدرز ا و ز اضلاعندن
هر بری اوچر ذراع اولور حکمه د ج ط حکمه ی ک حکمه ل م حکمه ده
ن س فرض اولنور بینهما ح ط و ی ک د ل م و ن س
خطلریله وجه مذکور اوزره وصل ایدرز الی غیر النهایة بو اسلوب اوزره
تخیل اولنه بو تقدیرده ب ج خطنه بعد اصل تسمیه اولنه د ه خطنه بعد اول
د ز خطنه بعد ثانی ح ط بعد ثالث بو ترتیب اوزره تخیل اولنه بو دکر اولنان
برهان سلمی تسمیه اولنور صاحب محاکمات دیدکه بو برهان طول وعرض جهتلرنده
لاتناهی ممتنع اولدیغنه دلالت ایدر اما لاتناهی طول جهتندن فرض اولنسه
فقط برهانک امتناعنه دلالت ایتمز زیرا نقطه واحده‌دن خطان ممتدان
منفرجان متمادیان الی غیر النهایه‌نک وجودی ممتنع اولور زیرا امکان انفراج
لاتناهی عرضا اولمغه موقوفدر و دخی امتداد جسمانیه شکل بولمغه هر جهتدن
تناهی بولمغه توقف ایدر زیرا شکل حد واحدک یا حدود حدودک احاطه‌سندن
نشئه حاصله اولان هیئتدر پس لازم اولدیکه برهان مسامته ایله مطلقا غیر متناهی
اولان شیئی ابطال ایده‌یز حتی ابعاد مطلقا متناهی اولدیغی مبرهن اوله برهان
مسامته‌نک تقریری محشی لاری ذکر ایتدیکلیدرکه مواقف و مقاصددن
ماخوذدر بو وجهله محرردرکه بر خط متناهی خط غیر متناهی یه موازی اولسه
و غیر متناهی جانبنه حرکت ایلیه ده الا مسامت اولسه یعنی استقامت اوزره

برهان مسامته

بو ایسه خط غیر متناهی یه تقاطع ایدر حیثیتده اولسه خط غیر متناهیده بر نقطه
لازمدرکه مسامته‌نک حدوثی ابتداده اول نقطه‌یه نسبت ایله اوله لکن بر نقطه‌که
اکه اولدر دیمک ممکن دکلدر زیرا مسامته اول نقطه‌نک فوقنده یعنی لاتناهی
جانبنده اولان نقطه ایله حاصل اولور لازم کلورکه یا مسامته ممتنعه اوله یا نقطه
مسامته ابتداده موجود اوله الکیسی دخی باطلدر زیرا مسامته ممکندر و نقطه
مسامته ابتداده بولنمق فوقنده نقطه‌لر معدومه اولمغی مستلزم اولور خلاف
فرضدر و نقطه‌نک وجودی غیر متناهینک متناهی اولمسنی مستلزم اولور
بو برهان خطین متناهیین متوازیین ایله منقوضدر خطینک بری توازیدن مسامته
انتقال ایلسه حدوث مسامته آنی الحدوثدر لکن آن حدوث بولنماز زیرا هر آن
که حدوث مسامته یه فرض اولنه اندن اول اولان آنده مسامته ایله خطلک تقاطعی
ممکن اولور لازم کلورکه حدوث مسامته‌نک آنی بولنمیه تحقیق بودرکه مسامته
خطلک انتقالی زماننده اولور و حرکت ایله اولور خط باقی علی الموازاة ایله
خط مائل المسامته بیننده زاویه اولور زمان و حرکت و زاویه الی غیر النهایة
انقسامه قابل اولور و هر انقسامده حدوث مسامته‌دن حاصل اولور
اول آنی بولمق ممکن اولماز جواب ویلدرکه مسامته آنی الحدوث اولدیغی
مسلم دکلدر بلکه آنی دکل و تدریجی دخی دکلدر بلکه قسم اخردر دیو محشی لاری
تقریر ایلدی برهان مسامته ده بر وجه دیگر اولدرکه برهان تخلص تسمیه اولنور
تقریری ابعاد غیر متناهیه‌ده بر کره فرض اولنورکه مرکزندن خط غیر
متناهی خارج اوله ده اولکی خط موازی و متقاطع و غیر متناهی اوله و اول کره
نفسی اوزره ایله مرکزندن خارج بعد المقاطعه مسامت و موازی اولور
لکن بو محالدرکه خطینک بری اخردن تخلص ایتمکه موقوفدر و اول تخلص اولمز آن

بر نقطه ایله اولور اول نقطه احد خطینک طرفیدر بالخصوص خطین غیر متناهیین
فرض اولنمشدی محال لازم گلدی برهان مسامته یه ابو البرکات اعتراض ایلدی
وصاحب الاشراق مطارحاتنده متابعت ایلیوب دیدیلرکه بو ذکر اولنان
امورک بعضیسی نفسنده محال اوله یاخود هر بری ذاتنده ممکن اوله لکن
اجتماعی محال اوله زیدک قیامی وقعودی جمع اولمق محال اولدیغی کبی پس
بعد غیر متناهی ممکن اولمق جائز اولور صاحب مواقف جواب ویروب
دیدیکه امور مفروضه نک هر بری ومجموعی ممکن اولدیغی بدیهیدر محال اولان
انجق لا تناهیدر سید شریف برهان مسامته وبرهان تخلص وبرهان موازنه
اصل واحده راجعدر دیدی ایکنجی مقدمه اولدر که ابعاد مذکوره هر بری
قبلنده اولان بعدی وزیاده یی مشتمل لرکه مثلا بعد اول که ده در بعد اصل
اولان ب ج ویر ذراع مشتمل در الی غیر النهایه بو اسلوب اوزره تحمل اولنه
ابعاد غیر متناهیه اولدیغی کبی زیادات دخی غیر متناهیه اولور اوچنجی مقدمه
اولدر که زیادات غیر متناهیه ده هر برجمله بر بعد ده موجود اولور که اول بعد
ابعادک فوقنده اوله مثلا بعد اول وبعد ثانیده اولان زیادهلر بعد ثالثده
کذلک ابعاد ثلثه ده اولان زیادهلر بعد رابعده وهکذا تحمیل اولنه مقدمات
ثلث مذکوره تقرر ایدوب اولدیغی مبدء واحدده خارج اولان ایکی خط الی غیر النهایه
ممتد اولسه لر لازم گلور که بینهما ابعاد غیر متناهیه بولنه وقدر واحد اوزره
متزاید اوله مقدمه اولینک حکمی بودر لازم گلور که بینهما ده زیادات غیر متناهیه
بولنه مقدمه ثانیه نک حکمی بودر ومقدمه ثالثه حکمی ایله حکم اولنور که اول
زیادات غیر متناهیه بعد واحد ده بولنه واول بعد که زیادات غیر متناهیه یی
مشتمل اوله غیر متناهیدر پس ایکی خطک ارهسنده غیر متناهی بر بعد

بولنور

بولنور که حاصرین بینده محصور اولور دلیل مذکورده ذکر اولنان ملازمه ثابته
اولوب منع مذکور مندفع اولور شارح مناقشه ایدوب دیرکه زیادات غیر متناهیه یی
مشتمل اولان بعد مقدمه ثالثه دن لازم گلمز زیرا زیادات غیر متناهیه ده هر جمله
بر بعد ده اولمقدن جمیع زیادات غیر متناهیه بر بعد ده اولمق لازم اولدیغی مسلم
دگلدر زیرا افرادی کل مجموعی یه حکمده مخالف اولمق جائز در زیرا انسان بر رغیف
ایله شبعان اولمق اولور اما مجموع انسان بر رغیف ایله شبعان اولماز جواب
محقق طوسینک شرح اشاراتده تقریر ایتدیکیدر که هر جمله که متناهیه یاخود غیر
متناهیه بر بعد ده حاصلدر دیو عقل حاکم اولنجه واجب اولور که زیادات غیر
متناهیه نک مجموعی دخی بر بعد ده در دیو حاکم اوله وعقل حکم ایتدیکی زمانده
اول جمله لر متناهیه یا غیر متناهیه اولدیغنی ملاحظه ایلمز وعقل صریح حکمنده صادقدر
غلط حاصل اولمز الا وهم وسائر قوای جسمانیه ده اولور دیو شیخ رئیسک
مرامنی بویله تفصیل ایدنجه شارحک سؤالی ساقط اولور شارح بر اعتراض
دخی ذکر ایدر که صاحب محاکماتدن منقولدر دیرکه ابعاد مذکوره اولان زیادات
متساویه فرض ایتمکده فائده یوقدر بلکه متناقصه یا متزایده اولسه غیر متناهیه
اولنجه انلری مشتمل اولان بعد البته غیر متناهی اولور شارح اشاراتک جواب
ویرر که زیادات متناقصه یی مشتمل اولان بعد غیر متناهی اولمق لازم دگلدر مثلا
بر ذراع خط فرض اولنوب نصفی بعد اصل ونصف آخری تنصیف ایدوب
بعد اصل اوزره زیاده ایدوب بعد اول قیلنسه نصفک نصفی دخی تنصیف
اولوب بعد اول اوزره زیاده ایدوب بعد ثانی قیلنسه خط الی غیر النهایه تقسیمه
قابل اولمغله تا الی غیر النهایه تنصیف اولنسه جمیع زیاداتی مشتمل اولان بعد بر
ذراع اولمز بلکه نصف ذراع اولور زیرا فرض مذکوره گوره زیادات غیر متناهیه یی

مشتمل اولنلر دراعك نصفی ایدیمی اماتنزایله علی سبیل التّسادی یا خود علی سبیل
التنزایله اول مطلوبه مفید اولور لکن تساوی اورزره فرض اولندی زیرا تنزایله
طریقی مطلوبه افاده ایتمزده طریق اولی ایله ثابت اولور بوجواب ایله شارح حکمتك
سؤالی مدفوع در شارح جواب مذکوره اعتراض ایدرکه خطلرك غیر النهایه امتدادی
قابلدر دیه کلدی لایقف عند حدّ معناسنه در بو حجت جمیع اقسام خارجه جمیع
فرض اولنه زیادات غیر متناهیه یه مشتمل بعد غیر متناهی اولدیغی ضروری اولور
حاصرین بیننده محصور اولور مطلوب حاصل اولور شارح اشارات زیادات
متناقصه اولدقده مفید اولمز دیدیکی مفید اولمدی مصنّف واما بیان انّه
لا سبیل الی القسم الاول فلانها لو کانت متناهیة لاحاطتها حد واحد او
حدود فیکون متشکلة لان الشکل هو الهیئة الحاصلة من احاطة الحد الواحد او الحدود
بالمقدار دیوب شق اولك باطل اولدیغی بیان ایلدی یعنی صورت
هیولی بحجّه اولیه متناهیه اولمسی باطلدر زیرا متناهیه اولسه اول صورته بر حد

هلالی

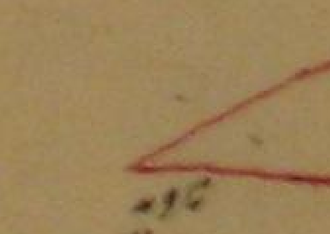

احاطه ایدر کره و دائره یی بر خط احاطه ایدیکی کبی یا خود حدود احاطه ایدر
حدود جمع کتورلدی لکن مراد ما فوق الواحددر زیرا شکل ایکی حد ایله ده اولور
شکل هلالی و شکل اهلیلجی کبی اوچ حد ایله اولور مثلث کبی درت حد ایله اولور

اهلیلجی

مربع کبی بش حد ایله داخی زیاده ایله اولور مخمس و مسدس و غیری کبی شکل حد واحد
یا حدود مقداری احاطه ایتمدن حاصل اولان هیئتدر مقدار خط و سطح و جسم
تعلیمی بو اوچ شیئده در لکن خط مقدار در اما اطرافی نقطه لردر احاطه متصور دکلدر
پس شکل جسم و سطحه منحصر در احاطه دن مراد احاطه تامه دیمکدر زیرا زاویه
اعتبار اقوالده مقدار ده عارض بر هیئتدر نقطه ده تلاقی ایدن ایکی خطدن حاصله

زاویه

مثلثك بر ضلعنی ترك ایتدکده حاصل اولان هیئت کبی شارح دیر که مصنّفك

مربع

مثلث

شکلی تعریف مذکور ایله تعریف ایتدیکی مناسب دکلدر کره نك محیطی و دائره نك
محیطی شامل دکلدر شکل دخی سطح و جسم تعلیمی یه منحصردر انلرك شکلی بو تعریفه
شکل هیئت حاصله در کره نك مقداری احاطه ده و کره نك مقداریني احاطه بو تعریفه
محیط کره یه و محیط دائره یه شامل در سؤال کلور که صورت جمیع جهاتدن متناهیه
اولدقده تشکل حاصل اما طول جهتندن فقط لا تناهی فرض اولنسه ایکی خط
نقطه واحده دن خارج اولور ده الی غیر النهایه متزاید اولور دیمکه مجال اولمز
زیرا خروج مذکور عرض جهتندن لا تناهیده دکه کرکه امکان انفراج ملیسر اوله
جواب اولدکه صورت بر جهتدن متناهیه اولسه اول جهتدن کنده بر هیئت
کلور اول هیئته نقل کلام ایدوب مصنّف شکل اوزرینه ایراد ایتدیکی کلامی هیئتده
اجرا ایدرز لکن جواب دلیل مذکوری تغییر ایله دلمش اولور شکل مرادی هیئت
اخذ اولنمامی اولا اولان بو سؤال اکر خط غیر متناهی ایله در برهان مسامته ایله ابطال
اولنمقده سابقده تقریر اولنمش ایدی مصنّف دیرکه فلذلك الشکل اما ان یکون
للجسمیة وهو محال والا لکانت الاجسام کلها متشکلة بشکل واحد او لسبب
لازم للجسمیة وهو ایضا محال لما مر او لسبب عارض وهو ایضا محال والا لامکن
زواله فامکن ان یتشکل الصورة بشکل اخر فیکون قابلة للانفصال یعنی اول
شکل صورت جسمیه نك ذاتنه حاصلدر بو محالدر که اکر اویله اولسه اجسامك
جمله سی بر درلو شکلده اولوردی زیرا صورت جسمیه نك ذاتی علّتدر دیلدی
هر قنده صورة جسمیه بولنسه معلولی اولان شکل معین دخی بولنوردی صورت جسمیه
افراد جسمانك جمله سنده متحققه اولمغله جمیع افرادی اول شکل معین ایله متشکل اولمق
لازم کلوردی لازم باطل ملزوم دخی باطلدر یا خود اول شکل صورت جسمیه یه
لازم کلان شیء سببیله در اول دخی باطلدر جمله اجسام شکل واحد معین ایله متشکله

اولمق لازم گلور زیرا صورت جسمیه تحقق ایلسه لازمی دخی تحقق ایدر لازمی
تحقق ایلسه اول لازمک معلولی دخی تحقق ایدرکه اول شکل معیندر پس هر
جسم شکل واحد ایله متشکل اولمق لازم گلوردی لازم باطل ملزوم دخی باطلدر
یاخود اول شکل صورت جسمیه یه عارض اولان شی سببیله در اول دخی باطلدر
اول عارض زائل اولمق ممکندر پس صورت شکل آخر ایله تشکل ایلمک ممکن اولور
زیرا شکلدن مجرد صورتک بقاسی ممکن دکلدر پس صورت انفصالی قابل
اولمش اولور زیرا شکلک تبدلی اولمز الا انفصال ایله اولور هر شی که انفصالی قبول
ایلیه هیولا یه مقارن اولور پس صورت مفارقه عن الهیولی هیولا یه مقارنه
اولمق لازم گلور لازم باطل ملزوم دخی باطلدر مصنفک وکل ما یقبل الانفصال
فهو مرکب من الهیولی والصورة فیکون الصورة المفارقة عن الهیولی مقارنة
لها حف دیدیکی کلامک معناسی تقریر اولنان کبیدر لکن مسامحه ایتمشدر
سؤال اولنور که شکلک تبدلی انفصاله منحصر اولدیغی مسلم دکلدر زیرا شمعه مدور
ایکن مکعب قلنسه شکلی متغیر اولور انفصال بولنمز جواب اولدر که انفصال
بولنمزسه انفعال بولنور انفعال ماده نک لواحقندندر توضیح اولنور که جسمده
فعل وانفعال واردر امر واحد فاعل ومنفعل اولماز لاجرم جسمده ایکی شی کرکدر که
بری ایله فاعل آخر ایله منفعل اوله اعراض انفعالیه ماده یه تابعه در اعراض فعلیه
صورته تابعه در دیو تقریر ایلیه لکن بو کلام منقوضدر اما اجمالا نقض
نفس ناطقه ایله درکه مبادی عالیه دن منفعل ودرکندن اولان ابدانده فاعله در
باخصوص نفس ماده یه دکلدر واما نقض تفصیلی هر شیء ایکی جهت ایله فاعل
ومنفعل اولماسی جائزدر بر جهت ایله فاعل ومنفعل اولمق جائز اولمز محشی
اوری شمعه ده انفصال واردر دیدی زیرا انوفی حکاکت غیری دمیمی شماللک

غیر اولدیغی بدیهیدر لا محاله شمعه نک اول فقدده بالفعل جزئی یوقدر بالقوه
اولان اجزاء فوقیه تحته وتحتیه اولان فوقه انفصالی انکار اولنمز که تلک اجزاء شمالیه
یمینه یمینیه شماله انتقالی ظاهردر مصنفک کلامنده اولان حصره سؤال واردرکه
اول شکل جسمیت ایله لازمسندن یا جسمیت ایله عارضسندن یا لازم جسمیت ایله عارضسندن
یا امور ثلثه نک مجموعندن اوله یا خود بر مباین امردن اوله اول مباین مستقل اوله
یا مع الغیر اوله جواب اولدر که اگر شکل جسمیت ایله لازمسندن اولسه جمیع اجسام
شکل واحده اولوردی اگر احتمالات ثلثه دن اولسه صورت شکل آخر ایله متشکله
اولوردی مصنفک عبارتنده اولان منفصله مانعة الخلو دیلسه بو احتمالات ایله
نقض وارد اولمزدی اما مباین ایله سؤال اول مباین جمیع اشکاله نسبتی مساویه
اولمغله ترجیح بلا مرجح کلمسون دیو بر رابطه خاصه یه محتاج اولور که ترجح اوله پس
اول مباین مع الرابطه شکلی دیرمده یا کافیدر یا دکلدر اوله کوره مباین ممتنع
الزوال اولورسه رابطه یه نقل کلام ایله تردید ایدهرز اول رابطه جسمندن یا لازمسندن
یا عارضسندن ایکی احتمال اوله کوره اجسام شکل واحده اولمق لازم گلور احتمال
اخیره کوره شکلک تبدلی لازم گلور اگر ممتنع الزوال دکل ایسه صورت شکل
آخر ایله متشکله اولمق لازم گلور اگر مباین اولان امر رابطه ایله کافی دکل ایسه کافی دکل
ایسه علت اخری یه محتاج ایسه که مباین امر آخر ممتنع الزوال ایسه رابطه ده تردید
اولنور که جسمندن یا لازمسندن یا عارضسندن هر بیرنده محال لازم گلور اگر
ممتنع الزوال دکل ایسه تبدل شکل لازم گلور سؤال اولنور که اول مباین ممکن
الزوال اوله ده زوالی ایله صورتده شکل زائل اوله ده انفصالی مستلزم اولان
شکل آخر ایله تشکله محل قالمیه جواب اولدر که اگر مباین مجرداتدن اولورسه
ابدیدر زیرا قدیم اولان شیئک عدمی ممتنعدر اگر مباین مجرد اولمیوب مادی

اولورسه صورته علت اولەمز زیرا ماددەنك تأثیری اولماز الا مادتده اولور لكن
بر مناقشه قالدی كه شكله علت صورتك تشخصی اوله جواب اولەركە شكل
تشخصه علتدر عكسی دوری مستلزمدر لكن بو جوابده كلام وار در تحقیقی كلیكه كیدر
بعضی شرح بو مقامی توجیه ده صورته حاصله اولان شكل معین اگر بر مخصص لازمدر
زیرا فاعلك جمیع اشكاله نسبتی مساویەدر اول مخصص یا جسمیتدر یا لازمیدر
یا عارضیدر دیو تردید ایلدی لكن بو كلام هیولای عنصریه وصور و اعراض العوارض
عقل فعالدن فائضه اولمغه مبنیدر شارح بو توجیهدن عدول ایتدی زیرا
عقل فعاله نسبت ایتدكلری مبرهن دكلدر و نسبتده حكما تنزل اوزره دیلر
صورنوعیه مباحثنه مراجعت اولنه حال معلوم اولور مصنف هیولانك
صورته علیت و میتنی بیان ایدوب دیدیكه فصل فی ان الهیولی لا تتجرد عن الصورة
لانها لو تجردت فاما ان تكون ذات وضع او لا تكون لا سبیل الی كل واحد من
القسمین فلا سبیل الی تجردها عن الصورة اما انه لا سبیل الی الاول فلانها اما
ان تنقسم او لا لا سبیل الی الثانی لان كل ما له وضع فهو منقسم علی ما عرفت
الامر یعنی هیولی صورتدن تجرد ایتمز اگر تجرد ایلە تجردی حالنده یا اشارت
حسیه یه قابله اولور یا خود اولمز ایكیسیده باطلدر پس هیولانك صورتدن
تجردی باطلدر اما اشارت حسیه یه قابله اولماسی باطل اولدیغی ثابتدر زیرا
اشارت حسیه یه قابل اولان انقسامی قبول ایدر یا ایتمز قبول ایتمسی باطلدر
زیرا هر شی كه اشارت حسیه یه قابل اوله انقسامه دخی قابلدر جزء لا یتجزی انكار
فصلنده مرور ایدن ادله شهادت ایتمش ایدی معلوم اوله كه مصنف هر شیئی كه
اشارت حسیه یه قابل اوله منقسم اولور دیدیكی عمومی اوزره دكلدر زیرا نقطه
شاملدر لكن منقسم دكلدر جزء لا یتجزی ی انكار دلیلی نقطه اوزرینه قائم

اولماز نقطه لرك تداخل ایتمه لری جائزدر پس مراد مصنف بر جوهر كه اشارت
حسیه یه قابل اوله منقسم اولور دیمكدر غایتی هیولینك جوهر اولمسی بیانده
محتاجدر صورت جسمیه جوهردر جوهره محل اولان هیولانك جوهر اولمسی ثابت
اولور بعضیلری هیولی جوهر اولدیغنی جسمدن جزءدر جوهرك جزئی دخی جوهردر
دیو استدلال ایلدی لكن مردوددر اولور كه هیئت مخصوصه سریره جزءدر و عرضدر
لكن بر مركب جوهر ایله عرضدن مركب اولسه اول عرض اول جوهر ایله قائم
اولسه اول مركب جوهر دینلور زیرا محله محتاج دكلدر قرطاسی كیبی بر جسم ایله
بیاضدن مركبدر مصنف احتمال اولی دخی ابطال مراد ایدوب دیدیكه ولا سبیل
الی الاول لامتناع اما ان تنقسم فی جهة واحدة فتكون خطا او فی جهتین فتكون سطحا
او فی ثلث جهات فتكون جسما یعنی هیولی صورتدن تجرد ایلدكده اشارت
حسیه یه قابله اولدقده انقسام احتمالی باطلدر زیرا انقسامی یا بر جهتدن اولور
خط جوهری اولور یا ایكی جهتده اولور سطح جوهری اولور یا خود اوچ جهتده
اولورده سطح جوهری اولور یا خود اوچ جهتده اولورده جسم اولور معلوم اوله كه
مصنفك تردیدی اولكی شق ثانیسندن مرادی بالذات عدیم الوضعدر شق
اولدن مرادی بالذات ذات وضعدر انحصار ممتنعدر شارحك سؤالی ساقطدر
و مصنفك فتكون جسما قولندن مرادی هیولی و صورتدن مركب جسم دیمك
دكلدر بلكه جهات ثلثه ممتد جوهر دیمكدر كه صورت جسمیه دریادی نظرده اگر جسم
دیرلر شارح مواقف بو محلده جسمه بو لیه معنا ویردی شارحك بو معنی لو كانت
جسما لكانت مركبة من الهیولی والصورة قولنه ملایم دكلدر دیدیكی مسلم دكلدر
تأمل ایله معلوم اولور ولكل واحد منها باطل اما انه لا یجوز ان تكون خطا فلان وجود
الخط علی الاستقلال محال لانه اذ انتهی الیه طرف السطحین فاما ان یحجب تلاقیهما

او لا يجب لا جائز ان لا يجب والا لزم تداخل الخطوط وهو محال لان لكل الخطين
مجموعهما من الواحد منفرد يعني هيولى تجرد ايله ثبوت انقسام ايلدكه خط جوهري
وسطح جوهري وجسم اولمق لازم كلدي بو لازمك هر بري باطلدر اما خط جوهري
باطل اولديغي ثابتدر زيرا ايكي سطحك ايكي طرفي اول خطه نهايت بولسه اول خط طرفينك
تلاقيسنه مانع اولور يا اولمز اولمزسه خطوط تداخل ايتمك لازم كلور محالدر زيرا ايكي خطك
مجموعي بر خطدن اعظمدر تداخل خلافني مستلزمدر باطلدر اعتراض اولنديكه ايكي
خط بر خطدن اعظم ديمك طول جهتندن ديمك ايسه مسلمدر لكن كلام ايده ولكدر عرض
جهتندن ديمك ايسه ممنوعدر كه اول جهتدن خط اعظم يوقدر شارح جواب ويريكه
خط جوهري خطين جوهرين بينده فرض اولنورده تداخل محالدر قطعي اولور
بلكه جواهر غير مقداريك تداخلي محالدر جسم المفرده تركب ايلسون كركه ايلميسون والحاصل
متحيز بالذات اولان اشيا مطلقا مقدار صاحبي اولسون كرك اولمسون تداخل ايتمك
محالدر بداهت بوكه حاكمدر ديو شارح مواقف تصريح ايلدي اما جواهر اولميان
اشيا اكر مقداري يوغسه مطلقا تداخلي جائزدر اكر بر جهتده مقداري اولورسه
اول جهتده تداخلي ممتنعدر اكر ايكي جهتده مقداري اولورسه ايكي جهتده تداخلي
ممتنعدر اكر جهات ثلثه ده مقداري اولورسه مطلقا تداخل ممتنعدر الا جائز
ان يجب وان لا ينقسم الخط في جهتين لان ما لا يلاقي منه احدهما غير ما يلاقي
في الاخر وهو محال واما انه لا يجوز ان يكون سطحا فلانها لو كانت سطحا فاذا انتهى
اليه طرفا الجسمين فاما ان يجب تلاقيهما او لا يجب وكل واحد منهما باطل لما
مر واما انه لا يجوز ان يكون جسما فلانها لو كانت جسما لكانت مركبة من
الهيولى والصورة لما مر واما انه لا سبيل الى الثاني فلانها اذا كانت غير ذات وضع
فاذا اقترنت بها الصورة الجسمية وصارت ذات وضع فاما ان لا يحصل

في حيز اصلا او يحصل في جميع الاحياز او يحصل في بعض الاحياز دون بعض والاول
والثاني محالان بالبداهة والثالث ايضا محال لان حصولها في كل واحد من الاحياز
ممكن فلو حصلت في بعض الاحياز دون بعض يلزم الترجيح بلا مرجح وهو محال
يعني اكر اول خط طرفينك تلاقيسنه مانع اولورسه خط جهتينده منقسم اولمق
لازم كلور زيرا اول خطك ايكي طرفك هر برينه ملاقي اولان محلي اخر طرفه ملاقي اولان
محلنه غيردر انقسام لازم كلور محالدر اما سطح جوهري اولمق محال اولديغي ثابتدركه
اكر سطح اولسه ايكي جسمك طرفلري اول سطحه نهايت بولدقده اول سطح طرفينك
تلاقيسنه مانع اولور يا اولمز ايكيسيده باطلدر صرورايدن دليلدن ناشي يعني
يا تداخل يا انقسام سطح في الجهات الثلث لازم كلور اما جسم اولمق جائز اولديغي
ثابتدركه اكر جسم اولسه هيولى وصورتدن مركب اولمق لازم كلور خلاف فرضدر
اما ترديد اولدن شق ثانيكه هيولى تجرد ايله كه اشارت حسيه يه قابل اولمديغي
باطلدركه اشارت حسيه يه قابل اولور صورت جسميه يه اقتران ايلدكده اشارت حسيه يه
قابل اولور بو صورتده يا هيچ بر حيزده اولمز يا خود جميع احيازده اولور يا خود احيازك
بعضنده اولور بعض اخرده اولماز اول وثاني بالبداهه باطلدر اما ثالث باطل اولديغي
ترجيح بلا مرجحي مستلزم اولديغندندر زيرا احيازك هر برنده حصولي ممكن ايدي
سؤال اولنوركه هيولى تجرد ايلدكده واشارت حسيه يه قابل اولمادقده ابدا صورتنه
مقترنه اولمسنه ترديدك جميع شقوقي باطل اولسون جواب اولدركه هيولى صورتيه
قبول ايتديكده هيولى اولمز بلكه ماده مجرد معقول كبي اولوركه صورتك قبوليني
اولورسه صورت اول هيولايه لحوق ايتمك ممكن اولور ذات هيولايه نظر ايله ممتنع
بر زمانده تحقق ايتمسه ضرر ويرمز ممكن شول شيدركه وجودندن محال لازم كلميه
هيولايه صورتك لحوقندن محال لازم كلور پس لازم كلور كه هيولى صورتدن

هیچ بر وقتده تجردی جائز اولیه سؤال اولنورکه ممتنع بالغیر اولان شی ممتنع بالذات
اولان شیئی مستلزم اولور عقل اولک عدمی واجب تعالینک عدمنی مستلزم اولدیغی
کبی باخصوص واجبک عدمی ممتنع بالذات در جواب اولدر که ممتنع بالغیر ممتنع بالذاتی
مستلزم اولدیغی ممتنع اولدیغی حیثیتدندر عقل اولک عدمی واجب تعالینک عدمنی
مستلزم اولدیغی عقل اولک عدمی واجب تعالینک وجودیله ممتنع اولدیغی حیثیتدن کشی
مستلزم اولور اما عقل اولک عدمنه نظر اولنوب امور خارجیه دن نظر قطع اولنسه
محال اولان شیئی مستلزم اولمز که اول عقل اولک عدمی ممکن بالذات اولمق
لازم کلور اما هیولی مجرده اولوب ذاتنه نظر اولنسه قدره مانعه نظر اولنمیوب لحوق
صورت فرض اولنسه قده محال لازم کلور پس هیولانک صورتدن تجردی محال
اولور *بعضیلر* جواب اخر ویردیلر یعنی کلام جسمانک هیولاسنده درکه
اصل فطرتده الان اولدیغی کبی هیچ منفکه دکلیدر یوخسه اصل فطرتده مجرد
ایدی بعده اقترانی ایتدی سؤال مذکور وارد اولمز زیرا ورودی هیولانک
صورتدن عدم اقترانی جائز اولمغه مبنی ایدی ترجیح بلا مرجحی دفع ایتدکده جائزدرکه
بعض حیزده اولمغی صورت جسمیه یه مقارنه اولان صورت نوعیه مقتضیه
اولسون دیدیلر *جواب* اولدرکه صورت نوعیه مکان کلی یی تعیین ایدر
هیولایه مکان کلیدن بر جزء معینه تخصیص اولمز شارح مواقف دیرکه
جائزدرکه هیولایه صورت اخری یا احوالدن بر حال مقارن اولده مکان
کلیدن جزء اولی مکانه هیولایه تعیین ایلیه کذلک هیولای مجرد عنصر
کلینک هیولاسی اولورکه نار مجموعنک هیولاسی کبی بونک حیز اخری
یوقدرکه مرجحه محتاج اوله صورت نوعیه حیزنی اقتضا ایلیه ده ترجیح بلا مرجح
کلمیه دیو سؤالدن جواب ویرمیلورکه هیولای بعض اجزاده حاصل اولسه

هیولی اجزالرندن هر برینی ذلک حیزلرندن جزء معینه تخصیص اولمغی اقتضا صورت
نوعیه نک جمیع اجزایه نسبتی مساویه اولماغله تخصیصه اولمز ترجیح بلا مرجح لازم کلدیکی
قطعی اولور بو جواب رد اولنورکه صورت متصله یه مقارنه اولان هیولی دخی
متصله در اجزاسی خارجده موجوده دکلدر یعنی اجزانک استقلال اوزره وجودی
یوقدر بلکه کلک وجودیله موجوده در بو بیله اولیجق مکان استمز جائزدرکه هیولی
بر حال مقترن اوله ده هیولینک اجزاسی مکان اجزالرینه تخصیص اوله ولا یلزم
علی هذا التقریر ان الماء اذا انقلب هواء او علی العکس صار اولی بموضع لان
الوضع السابق یقتضی الوضع اللاحق فلا یکون مرجحا بلا مرجح مصنف بو کلامی
ایله بر اعتراضی دفع ایدر اعتراض بودرکه مثلا ماء هوایه منقلب اولدقده اول ماء
هوانک حیز طبیعیسی اجزالرندن بر موضعه اولی اولور بالخصوص اول ماء منقلب
هوانک جمیع اجزاء طبیعیه سنه نسبتی مساویه در هیولی دخی اویله اولنسه دفعی بودرکه
ماءدن بر جزء انقلاب ایدوب هوا اولسه اکر قبل الانقلاب اول ماء کندو موضع
طبیعیسنده ایسه هوا موضعندن ماء موضعنه اقرب اولان موضعه انتقال ایدر قرب
مرجح اولور که ماء قبل الانقلاب هوا موضعندن قسر طریقیله بولنسه بعد الانقلاب
اول موضعده بالطبع مستقر اولور قبل الانقلاب هوا موضعنده بولندیغی مرجح
اولور اما هیولی اشارت حسیه یه قابل اولمقده حصول فی الحیز حالی کندوده بولنمه که
مرجح بولنه اعتراض مذکورمند فعدر تأمل ایله معلوم اولور *معلوم* اوله که جزء لا یتجزی
اثبات ایتمه ده فلاسفه نک ظلماتندن خلاص وار در هیولایی اثبات وصورت
جسمیه یی اثبات کبی زیرا هیولی یی اثبات ایدوب موجوده وحادثه در دیلسه
هیولایه اخری یه محتاج اولور زیرا هر حادث ماده ایله مسبوقدر هیولایه قدیمه دیلسه
لازم کلور هیولی صورتدن منفکه دکلدر جسمک قدیم اولمسنی اقتضا ایدر اول دخی

عالمك قديم اولمسنى مقتضا ايدر عالمك قديم اولمسى حشر اجسادك انكارينى اقتضا ايدر
زيرا بدن خراب اولدقده صورت معدومه اولور اعادهٔ معدوم عند الفلاسفه ممتنعدر
ايدر حاصل كلام عالمه قديم ديمكله ايمان جمع اولمز اما جزء لا يتجزايى اثبات ايدن
متكلمون بو ورطه‌ده خلاص بولورلر زيرا اجسام اجزاى لا يتجزادن مركبه اولنجه
اوصاف واعراضى قبول ايتمده اجزاى لا يتجزى متساوى در اجزادن بر بينه كلكن
وصف اخره كلمك جائزدر سؤال اولنورسه كه اثبات جزء دليللرى ضعيفه در
ورطه‌لرده نجات حاصل اولمز جواب اولدركه انكار جزء دليللرينى ابطال ايله
نجات حاصل اولور اجسام صغار صلبيه‌يى اقرار ايدرسك ذيمقراطيس ديديكى
كبى نيه نجات واردر متكلمين عندنده اثبات جزء ادله‌سى كثيره دريوقاريده
ذكر اولنمشى لكن اقوى واظهر اولان دليل بودركه ذكر ايليه بر كرهٔ حقيقيه‌يى بر
سطح حقيقى اوزره وضع ايتسك اول كره اول سطحه بر جزء غير منقسم ايله تماس
ايدر زيرا ايكى جزء ايله تماس ايتسه كره‌ده بالفعل خط بولنور ده كرهٔ حقيقيه اولمز
فرض اولنان كرهٔ حقيقيه اولمقدر اشهر اولان دليل كه هر جسم الى غير النهايه انقسامه
قابل اولسه خردله جبلدن اصغر اولمامق لازم كلور زيرا عظم وصغر اجزانك
كثرتى وقلتى ايله‌در بو احوال متناهيه‌ده اولور غير متناهيه‌ده اولمز اشهر اولان
اولدر كه جسمك اجزاسى مجتمع اولمق لذاته دكلدر لذاته اولسه افتراقه قابل
اولمزدى الله تعالى انده افتراق خلق ايتمكه قادر در جزء لا يتجزى يه وارنجه دك
زيرا منزع اولنان جزءنك افتراقى ممكن ايسه قدرت الله تحتنده داخلدر افتراق ممكن
دكل ايسه مدعى ثابت اولور لكن هر دليلده ضعف واردر اولكى دليلده ضعف
نقضيه مذكوره كوره كه نقطهٔ ثابته اولور نقطه جزءنك ثبوتنى مستلزم دكلدر
زيرا نقطه‌نك محلنه حلولى جوهر ايدرسه يه دكلكه محلك انقساميله حال منقسم اولمق

لازم

لازم كلمه يعنى ماوردك حلولى كبى سريانى دكلدر بلكه داخل كوزده اولان ما كبى حلولى جوارى ايدر
جواب اولدركه نقطه وخط وسطح عند المتكلمين اعراض موجوده دكلدر بلكه جواهر موجوده در
لكن فلاسفه عندنده اعراض موجوده در سؤال اولنورسه كه سن ده نقطه ذكر اولندى
نقطه نهايت خط ديه‌لر كه كره‌ده خط يوقدر نقطه دخى اولمز جواب اولدركه نقطه
نهاية الخط ديه كلمه‌لرى قضيهٔ مهمله در قضيهٔ جزئيه كبيدر بعضى نقطه نهاية الخط دكلدر
زيرا دائره‌نك مركزينه نقطه ديرلر كذلك جسم مخروطيه‌ده نقطه واردر خط يوقدر
بو مقامده مراد اولنان كره سطحه تماس ايلدكده نقطه حاصل اولور نتهكم كره على نفسها
حركت ايلدكده ايكى نقطه بولنور كه حركت ايتمزلر كره‌نك اول نقطه قطبلرى اولور
بونلر عند الفلاسفه امور موجوده در متكلمين عندنده معدومه‌در لكن اوزرلرينه احكام
صحيحه مترتب ايدوب سموات وارضينك احوالى معلومه اولوب واقف اولانلر كمه ربنا
ما خلقت هذا باطلا ديه كلمه‌لرى سبيله موجودات عنصريه‌نك تنزيل اولنمسى اسباب
اعوال كبى اولمادى سيد شريف شرح مواقفده بويله تقرير ايلدى ايكنجى واوچنجى
دليللرك ضعفى بو وجهله بيان اولنوركه فلاسفه جسم بالفعل اجزاء غير متناهيه‌دن
مركبدر ديمزلر بلكه انقسامات غير متناهيه‌يه قابل ديرلر جسمده اجزاء مجتمعه در ديمزلر
عظم وصغر جسم ايله قائم اولان مقدار اعتباريله‌در وجسم لا الى نهايه افتراقه قابلدر
جزء لا يتجزى يى مستلزم دكلدر ديرلر جواب اولدركه جسمك مقدار عظيمى وصغيرى
قبول ايتمكه استعدادى كثرت اجزا وقلت اجزا ايله‌در اما تخلخل ايله عظم وتكاثف ايله
صغر كلمك امر تحقيقى دكلدر واطرادى دخى يوقدر كذلك اجسامك لا الى نهايه افتراقى
ممكندر ديه بيلمز جواب اولدركه كذلك قدرة الله دخى غير متناهيه‌ده جزء لازم كلور
والحاصل فلاسفه‌نك ادله‌سى ومتكلمينك ادله‌سى ضعفدن خالى دكلدر بو جهتدن
امام رازى بو مسئله‌ده توقف ايلدى لكن شارح كلام امام رازى نك توقف ايتمسنده

طریق مستقیمدن میل واردر ورطه لرده نجات نیجه اولور دیدیلر جواب اولدرکه
ورطه لرده نجات اثبات جزء منحصر دکلدر اولا هیولی انکار ایتمه ده دخی
نجات واردر سابقده ذکر اولنمشیدی فصل فی اثبات الصورة النوعیة اعلم
ان لکل واحد من الاجسام الطبیعیة صورة اخری غیر الصورة الجسمیة لان اختصاص
بعض الاجسام ببعض الاحیاز دون البعض اما ان یکون للجسمیة العامة او لصورة
اخری لا سبیل الی الاول و الا لاشترک الاجسام کلها فی ذلک فتعین الثانی و هو
المطلوب؛ فصول عشره ده بو فصل صورة نوعیه نک ثبوتی بیاننده در معلوم
اولهکه اجسام طبیعیه نک هر برنده صورت جسمیه دن غیری بر صورت دخی واردرکه
اجسامک انواع اولمسی اول صورت ایله در یعنی اول صورت بر جوهردرکه جسم مطلقه
ضم اولنسه نوع اولور اول صورت نوعک حقیقتنده داخله در مطلق جسمی تخصیص
و تعیین و ابهامنی رافعه در و جسمه کمال اولدر زیرا صورت ایله حقیقت نوعیه حاصله
اولوب و زیرنه آثار ترتب ایدر اول آثار دخی جسمی معینه در لکن تعیین اولنه حکمه
اولنمغه اول آثاره کمالات ثانیه دیرلر پس جسمده صورت نوعیه متنوعدر دیلدی
حال بوکه ممنوع نقیلدر جواب فصل صورت نوعیه دن اخذ اولنور دیلکدر
زیرا صورت نوعیه ابهامی رافعه و نوعیتی مفیده اولمغله اندن فصل ماخوذ اولور
دیو تقریر اولنمشی مصنف صورت نوعیه نک ثبوتنه دلیل ایراد ایدر دیرکه
زیرا بعض اجسام بعض احیازه اختصاصی یعنی اول حیزده اولدقده غیر حیزی طلب
ایتمه ملکی ملکه اجسامک سائر آثاری حرارت و برودت و رطوبت و یبوست
و ثقل و خفت کبی جسمیتدن خارج بر امردن دکلدر و هیولی دن دخی دکلدر زیرا هیولی
قابله در فاعله اولماز و عناصرک هیولاسی مشترکه در که عناصرک بعضیسی بعض
اخره انقلاب ایدر امور مختلفه یه مبدا اولمز بلکه جمله اجسام عامه اولان

صورت

صورت جسمیه ایله دخی صورت اخری ایله احتمال اولانلر که جمیع اجسام
اول اختصاصده و آثارده مشترک اولوردی ثانی متعین اولدیلکی صورت اخری ایله
اول صورت نوعیه در مطلوب اولان بودر معلوم اوله که بو حکمده متکلمون و حکما
قدما اختلاف ایتدیلر اما متکلمون جمیع آثاری فاعل مختارک اراده سنه اسناد
ایتدیلر اما حکمادن قدمادن افلاطون کبی بعضلری کون ماده دن مجرد عالم عقولدن
بهر رب مجرد واردر اول نوعک آثارینی اول رب مجرده اسناد ایدرلر اول رب
مجرده نوعک دیرلر لسان شرعده ملک جبال ملک بحار ملک امطار واردر دیمشلر
محشی لاری دیرکه بعید دکلدر آثارنده کوردیکک اول طبایعه نسبت مخصوصه سی
اوله و اول طبایعک اول آثاره استعدادی اوله فیاض مطلق بر طبیعته مناسب
اولان آثاری او زرینه ترتیب ایله یبوست ایله احراق ماره ترتب ایتمه سی کبی
شارح دیرکه اجسامک صور نوعیه یه اختصاصنده سبب که کون اجسام عنصریه
هر هر صورتک حدوثندن اول صورت اخری ایله متصف ایدی اول سببدن صورت
لاحقه یه قبول ایتمکه استعداد قریب حاصل اولدی اما اجسام فلکیه ده هر فلکک
ماده سی حرکت ماده سنه بالماهیه مخالف اولمغله هر ماده فلکیه کنده اولان صورتی
قبول ایدر البته امام رازی صور نوعیه یی مثبت اولان دلیل او زرینه اعتراض ایدوب
عنصریه ده آثاره اختصاص عنصریاتک ماده لری کیفیات ایله تعاقبدن اول کیفیت
اخری ایله متصف ایدی اول سبب ایله کیفیت لاحقه یی قبوله مستعد اولدی اما
فلکیاتده هر بر فلکک ماده سی قبول ایتمز الا کندنده حاصل اولان کیفیتی قبول
ایدر صورت نوعیه یی اثباته حاجت یوقدر دیدی جواب اولدرکه البته
معلومدر که حقیقتده ماهیه مخالفدر البته لازمدر که اختلافلر حقیقتلرنده
داخل بر امر جوهر ایله اوله ده مختص اوله و معلوم اوله که دلیل نه کورک دال اتی آثار

اجسامك اجسام مده مبدأ موجود اولمغله در اما اول مبدأ واحدی متعددی بولنمه دلالت
ایتمز واحد اقتصارینه کلمری زیاده یه احتیاج اولمدیغندندر لکن واحدن صادر اولمق
اولمق اولمزالا واحد صادر اولور دیدکلمری قاعده یه مخالف اولورمکه اول قاعده
جهاتك عدم تعددی ایله مشروطدر اول صورت نوعیه متعدد الجهات اولمغله هر
بر جهتی ایله مناسبی اولان اثری اقتضا ایدر صورت نوعیه دائی جسمیه غیریده تاثیری
مقتضیه در ماده جسمیه تاثیری مقتضیه در مکاننده اولمق شرطیله اینی حفظ ایدر
مکاندن خروج شرطیله مکانه عودی مقتضیه در سائرینده قیاس ایله معلوم اولور
هدایه مصنف بو هدایه یی ایرادن مرادی هیولا ایله صورت بیننده اولان
تلازمك کیفیتنده اولان اشتباه رفع اولمقدر اعلم ان الهیولی لیست علة للصورة
لانها لا یکون موجودة بالفعل قبل وجود الصورة لما مر والعلة الفاعلیة للشئ
یجب ان تکون موجودة قبله والصورة ایضا لیست علة للهیولی لان الصورة
انما یجب وجودها مع الشکل او بالشکل والشکل لا یوجد قبل الهیولی فلو کانت الصورة
علة لوجود الهیولی لکانت متقدمة علی الشکل بمرتبتین فاذن وجود کل منهما عن سبب
منفصل معلوم اوله که هیولی صورته علت دکلدر زیرا هیولی صورتك وجودندن
اول بالفعل موجود دکلدر زیرا هیولایه تعین صورتدن کلمکله صورته اوزره تقدم
ذاتی ایله مقدم دکلدر حال بوکه علت فاعلیه معلولندن تقدم ذاتی ایله مقدم اولمق
واجبدر پس هیولی صورته علت فاعلیه دکلدر بو تقریر ایله شارحك تردید ایله
سؤالی ساقطدر که تا صورت هیولایه علت دکلدر زیرا صورتك وجودی
یا شکله مقارندر یا خود شکل سببیه در حال بوکه شکل هیولادن اول بولنمز اگر صورت
هیولانك وجودنه علت اولسه صورت شکلدن مقدم اولمق لازم کلور پس
لازم کلدیکه هیولانك وجودی و صورتك وجودی سبب آخر ده اوله بعضیله

صورتك وجودی شکله مقروندر یا شکل سببیه در قولینی تفصیل ایدوب دیدیکه زیرا
صورت شکله علت فاعلیه دکلدر اگر اولسه جمیع اجسام شکلده مشترك اولوردی علت
قابلیه ده دکلدر زیرا قابل هیولادر صورت علة مفارقه ده فاعلیتی اولان وجوب
وجودی شکل اوزره مقدم اولمازدی پس صورتك وجوب وجودی شکله مقروندر
شکله توقف ایتمزسه یا شکل سببیه در توقف ایدر شارح بو کلامه اعتراض ایدرکه
صورتك علة فاعلیه و قابلیه اولمسنی نفی ایتمکله فائده ویرمز جائزکه شرط اوله
شکل اوزره تقدمنی نفی لازم کلمیه سابقده ده وایدن بو درکه اگر صورت شکل
معینی علت فاعلیه مفارقه یه مخصصه اولیدی جمیع اجسام شکلده مشترك اولوردی
یوخسه صورت شکله علت فاعلیه اولندی جمیع اجسام شکلده مشترك اولوردی دیملک
دکلدر بلکه بو معنی واقعه مخالفدر زیرا جائزکه علت فاعلیه شکله نظرله ناقصه اوله
اجسامده مستعدات یا خود شروط مختلفه اولمغله هر بر جسمده اولان شکل احد اولان
شکله مخالف اولمق اوزره علت اوله شارح مصنفك کلامنه اعتراض ایدرکه شکل
حد واحد یا حدود متعدده احاطه ایتمسندن حاصله هیئتدر و او هیئت حد واحدك
یا حدودك وجودندن مؤخره در اولدخی مقدارك وجودندن متأخردر اولدخی
جسمدن متأخردر اولدخی صورتدن متأخردر زیرا اجزالدن مقدمدر پس
شکل صورتدن مراتب عدیده ایله متأخردر صورت شکله مقرونه یا خود شکل
سببیله حاصله و شکلدن متأخردر دیمك منصور دکلدر **جواب** محقق طوسیدن
منقولدرکه اکثر الناس کلام شکلك ماهیت صورتدن آخریتی افاده ایدر بوخسه
صورت مشخصه دن تأخرینی افاده ایتمز بنم دعوای ایتدیکم شکل صورت مشخصه دن
تأخر ایتمدیکیدر زیرا صورت متشخصه تناهی و شکله محتاجه در تبعیه دکلدرکه
بر شئ متشخصه ماهیتندن متأخر اولانه محتاج اوله **منه** جسم متشخصه اینن

دوضعه محتاجدر این وضع جسمه صفت اولمغله جسمدن متأخردر تحقیق بودرکه جسم شمول
جوهر مادیدرکه جهات ثلثه یه ممتددر لکن متشخص اولمسی اول جسمی حیزده اولمغله اشارت حسیه
ایله مشار الیه اولمغله توقف ایدر اولکی این در ثانیا وضعدر جسمه عارض اولان اعراض تسعه دیدر
معقولات عشره دندر اگر جسمده این وضع اولمسه جوهر مجرد اولور عقول کبی جسم اولمزدی
مانحن فیه دخی مذکور کبیدرکه تناهی وتشکل صورت متشخصه دن متأخر دگلدر لکن ماهیت
صورتدن متأخرلردر لکن محقق طوسینک توجیه مذکورینه گوره مصنف منع الشکل
دیدیکی لغو اولور صورت شکلدن متأخردر دیو جزم ایتمک لازم ایدی شارح محقق
طوسینک توجیهنه اعتراض ایدرکه صورت متشخصه تناهی وتشکله محتاجدر دیمک
معقول دگلدر زیرا تناهی جزئی یه وتشکل جزئی یه محتاجدر دنیلسه اول جزئینک
زوالیله تشخص زائل اولوردی حال بو که دگلدر زیرا شمعه متشخصه باقیه تناهی وتشکل
افرادی تبدل ایدر اگر تناهی وتشکلدن کلی اولنلرینه محتاجدر دینلسه قطعا باطلدر که
شکل کلی صورته انضمام ایتمکله تشخص افاده ایتمدیکی بالضروره معلومدر لکن محقق
طوسینک جوابی اولدرکه صورت متشخصه تناهی جزئی وتشکل جزئی یه محتاجدر
لکن مخصوص ومعین جزئی یه دگل بلکه جزئیلردن بری یعنی تناهی وتشکلدن فرد منتشره
محتاجدر فرد معینه وطبیعت کلیه یه محتاج دگلدر شارحک ذکر ایتدیکی ایکی
محذورک هیچ بریسی لازم گلمز تأمل اولنه مصنف دیرکه هیولی وصورتک
وجودلری سبب منفصله دندر شارح دیرکه مصنفک بو قولی فلاسفه نک زعمنه
مبنیدرکه مثلا زمان وآنی شیلر واجبدرکه احدهما اخرک علت موجبه سی اوله
یا خود ایکیسی بر علت موجبه نک معلوللری اوله حتی تلازمان تحقق ایلیه زیرا
علت موجبه شول علتدرکه معلول اندن تخلف ایتمک ممتنع اوله اگر اول
علت تامه اولمسون گرک علت تامه نک جزء اخیری اولمسون بویله علت معلولی

مستلزمدر معلول دخی بویله علتنی مستلزمدر ایکی معلولک بری علتنی مستلزم در
اول دخی معلول اخری مستلزمدر عکسی دخی مذکور کبیدر شارح بحث ایدرکه اگر
علت موجبه ده ایجاب معتبر اولورسه ایکی متلازمک بری اخره علت موجبه اولمغده
ویا ایکیسی علت موجبه معلوللری اولماقده بری اخره افتقار ایتدیکی مسلم دگلدر
جائزدرکه احد متلازمین اخری مستلزمه علت اولمیه وعلت فاعلیه هم اولمیه
بلکه علت تامه نک جزء اخیری اوله اگر علتده ایجاب معتبر دگل ایسه هیولی علت موجبه
اولدیغنه گوره علت فاعلیه اولمسی لازم گلمز جائزکه علت تامه نک جزء اخیری اوله
مصنف علتی فاعلیه ایله وصف ایلمه مقامه مناسب دگلدر محشی لاری
توجیه ایدرکه هیولیدن نفی اولنان علت موجبه مطلقه درکه علت
تامه یه وجزء اخیره وفاعل مستقله شاملدر فاعل ایله مراد فاعل مستقل بالتأثیردر که
علت موجبه نک لازمیدر پس علت فاعلیه مستقله نک تقدمی نفی ایتمک
هیولانک تقدمی نفی ایتمکی مستلزم اولمغله هیولانک علت موجبه مطلقه اولمسی
نفی اولنور تأمل اولنمغه سزا محلدر که محشی لاری فتأمل دیدی ولیست الهیولی
غنیة من کل الوجوه عن الصورة لما بیّنا انها لا تتقوم بالفعل بدون الصورة
ولیست الصورة ایضا غنیة عن الهیولی من کل الوجوه لما بیّنا انها لا توجد
بدون الشکل والهیولی تفتقر الی الصورة فی وجودها وابقائها والصورة
تفتقر الی الهیولی فی تشکلها یعنی هیولا صورتدن من کل الوجوه غنیه دگلدر
زیرا سابقده بیان ایلدک هیولی بالفعل قیام ایده مز صورتسز ماهیتی
اولماقده هیولی افراد صورتدن هر فرد مخصوصدن غنیه در لکن ماهیت
صورتدن غنیه دگلدر که ماهیت ماده یی محفوظ در افراد صورت توارد
ایتمکله یعنی صورتک بر فردی زائل اولور فرد اخر گلور اگر گلمسه ماده معدومه

اولور ماده وزرینه وارد اولان صورتلر دعامه‌یه تشبیه اولنور که سقفدن دعامه زائل
اولوب مقامنه دعامهٔ اخری اقامت اولنور ده سقف حالی اوزره باقی اولور
کذلک صورت هیولیدن من کل الوجوه غنیه دکلدر زیرا سابقده بیان ایلدک که
صورت شکلدن مجرده بولنمز شکل ایسه هیولایه مفتقردر پس هیولی وجودنده
وبقاسنده صورته مفتقردر صورت دخی تشکلده هیولایه مفتقره در شارح
دیرکه بو کلامده بحث واردر زیرا هیولی صورتدن غنیه دکل ایلک هیولی صورته
بقاده مفتقره اولدیغی اثباتده کافی اولسه صورت دخی هیولایه بقاده مفتقره
اولور زیرا بیان اولنمشیدی که صورت بالفعل هیولادن مجرده موجود اولمز بو بحثدن
جواب هیولی لاتتقوم بالفعل ولیک لاتتعین بدون الصورة دیمکدر یعنی هیولی
صورتدن مجرده تعین وتحصلی یوقدر یوخسه هیولی صورتدن مجرده موجود اولمز دیمک
دکلدر شارح اعتراض ایدرکه سابقده صورت هیولایه علت دکلدر دیلدی شیمدی
تحقیق ایتمده محتاج الیه اولان شئ علت دیرلر اگر هیولی وجودنده صورته مفتقره
اولسه صورت هیولایه علت اولمش اولور جواب اولدرکه مراد هیولی صورتک
طبیعتنه محتاجه دکلدر یوخسه صورت متشخصه‌یه محتاجه دکلدر زیرا متشخصه زائله
اولور هر هیولی باقیه اولور سابقده مذکور اولان صورت متشخصه هیولایه علت
دکلدر دیمک ایدی معلوم اوله که صورت تشکلده هیولایه مفتقره دیلدی
دور لازم گلمز اگر صورت هیولانک هر بری اخرده وجودنده یا خود تشکلنده توقف
ایله دور لازم گلوردی اما صورت تشکلنده هیولی وجود وبقاسنده توقف
ایدیجک دور لازم گلمدی ایراد اولنه که هیولی صورته تشکلده مفتقره اولسه صورت
تشکلده هیولایه مفتقره اولدقده لازم گلمز زیرا هر بری تشکلده اخرک ذاتنه محتاجه
یوخسه هر بری ذاتنده اخری محتاجه دکلدر وهر بری تشکلنده تشکل اخریه

محتاجه

محتاجه دکلدر دور یوقدر جواب اولدرکه هیولی وصورتدن هر بری اخرک تشکلنه
علت اولسه اول علت متشخصه اولدیغی حیثیت ایله اخرک تشکلی اوزره متقدمه
اولور اول متشخصه نک متشخصاتندن هر بری شکلدر لازم گلورکه اول علت متشکله
اولدیغی حیثیت ایله متقدمه اوله بو حال منعکس اولدقده دور لازم گلور لکن حق
بودرکه شکل متشخص دکلدر یعنی ماهیتی مفید معنانه متشخص دکلدر بلکه شکل
تشخصک لازمیدر تشخص اولدیغی حیثیتدن علتک تقدمی ذاتی وتشخصی ایله
واجبدر یوخسه جمیع لوازمی ایله علتک تقدمی واجب دکلدر سؤال کلورکه ملزوم
بالذات تقدم ایتمک لوازمنک تقدمنی موجب اولور جواب دیریلورکه
علت کند ومعلولنک علتی دکلدر وبالذات معلول اوزره متقدمه در اما معلولی
تقدم علی نفسه ایتمک محالدر تحقیقی اولدرکه معلول علت تامه‌سنک لازمیدر زیرا
معلول علت تامه‌دن تخلف ایتمک ممتنعدر اگر علت معلولی اوزره تقدم ایتمک
لازمنک تقدمنی مستلزم اولیدی معلول کندی نفسی اوزره متقدم اولوردی
حال بوکه شئ نفسی اوزره تقدم ایتمک محالدر فصل فی الخلاء وهو اما الخلاء
السطح الباطن من الجسم الحاوی المماس للسطح الظاهر من الجسم المحوی والاول باطل
الثانی وانما قلنا الاول باطل لانه لو کان خلاء فاما ان یکون لاشیئا محضا او بعدا موجودا
مجردا عن المادة لاسبیل الی الاول لانه یکون خلاء اقل من خلاء فان الخلاء بین
الجدارین اقل من خلاء من المدینتین وما یقبل الزیادة والنقصان استحال ان
یکون لاشیئا محضا ولاسبیل الی الثانی لانه لو وجد البعد مجردا عن الهیولی لکان
لذاته غنیا عن المحل فاستحال اقترانه به ماتن مصنف حکمت طبیعیه‌نک موضوعی
اولان جسم طبیعینک ماهیتی تحقیقندن فارغ اولدیله بو فنده مقصود اولان امور عامه
بحثنه شروع مراد ایلیوب اجسام طبیعیه‌نک امور عامه‌سندن اشهر اولان مکاندر

مکانک ماهیتنی تحقیق ایتمکه ابتدا ایدوب فصل فی المکان دیدی معلوم اوله که
مکان یا خلا یاخود سطح باطن دیو مصنف اجمال ایدی لکن شارح حکمانک بعد
مجرد دیر دیدی اولی اولان حکمانک بعد دیر دیمکه رجحی موجود معدوم اولمدن اعم
اوله ده متکلمین واشراقیین مذهبلرینه شامل اوله ومکان حقنده اوچ مذهب
اولدیغی ظاهر اوله مکان سطح باطندر دیمکه حکمانک معلم اول وابونصر فارابی وابوعلی
بن سینا وبونلره تابع اولنلردر مکانک امارات اربعه سی واردر دیدیلر اولکی
امارت جسم اول مکانه نقطه دن وماده دن ایله نسبت اولنمقدر بو امارات جمیع افراد
جسمه شامله خاصه دیر ایکنجی امارت جسم اول مکاندن اخره انتقال ایتمک جائز
اولمقدر بو خاصه شامله دکلدر زیرا افلاک وکلیات عناصر انتقال ایتمزلر تا بونلر
جواب عدم انتقالنی مقتضی صور نوعیه دریوخسه مکاننده نفس ممکنی دکلدر
دیدیلر لکن تعسفدر دیو مردود اولدی اوچنجی امارت اول مکانده ایکی جسم اولمق
محال اولمقدر دوردنجی امارت اول مکان جهات ایله مختلف اولمقدر یعنی مکان
کندندن فوقه نسبت ولسه تحت اوله تحته نسبت اولنسه فوق اوله بو امارات
ایکنجی امارتدن غیری شارح کلامندن مستفاد دیر بو مکانده اولا اختلاف
حقیقی اولورکه امارات اربعه عند الخصم مسلم اولورسه اگر اولمزسه نزاع لفظی اولور
زیرا اصطلاحده مناقشه اولمز بر کمسه مکان جسم اندن قطع ایدن شیدر دیو اصطلاح
ایلسه کیمسنه منع ایده مز مصنف مکان خلادر دیمدی متکلمین که ترک اشراقیین
ابطال ایدوب دیرکه مکان خلا اولمغه طریق یوقدر زیرا خلا دیدکلری لاشیدر
یاخود ماده دن مجرد شی موجود درکه شی دیمک باطلدر زیرا ایکی جدارک مابینی
ایکی مدینه نک مابیننده اقله بر شی که زیاده ونقصانه قابل اوله لاشی اولمسی
محالدرکه انک مکان بعد مجرد موجود دیمک باطلدر زیرا ماده دن مجرد بعد موجود

اولسه لذاته ماده دن غنی اولان شی ماده یه افتراقی افتقاری محال اولوردی خصوص
بعد جسمانی جسم تعلیمی یه جسم تعلیمی دخی جسم طبیعی یه جسم طبیعی دخی ماده یه مفتقردر
بو ایکی مذهب باطل اولدقده مشائین مذهبی متعین اولورکه مکان جسم
حاوینک باطنیدرکه جسم محوینک سطح ظاهرینه مماس اوله بو مذهبده مکان
سطح عرضیدر زیرا سطح جوهری مستحیلدر اما متکلمین واشراقیین عندنده مکان
جمیع جهاته منقسم بعددرکه جسمده اولان بعده مساویدر واحدهما اخره منطبقدر
جسم بالکلیه مکانه ساریدر بو بعد بر فراغ موهومدر جسم انده حاصل اولمق
شاننده در بو اعتبار ایله حیز دیرلر جسم انی شاغل اولمدیغی اعتبار ایله خلا دیرلر
بو مذهب متکلمین مذهبیدر خلا حیزدن اخصدرکه خلا فراغ موهومدرکه جسم
انده حاصل اولمامق معتبردر اما حیز فراغ موهومدرکه انده جسمک حصولی وعدم
حصولی معتبر دکلدر جسم انده حاصل اولمق شاننده اوله دیدیکمز منافی دکلدر
بالفعل حصولی وعدم حصولدن اعمدر بو ندن لحکمه معلوم اوله که اول بعد امر موجود در
وماده دن مجرددر اگر مادی اولسه جسمده قائم اولوب جسم انده حاصل اولدقده تداخل
اجسام لازم گلوردی بالضروره محالدر بو مذهب اشراقیین مذهبیدر یعنی بعد
بر موجود مجرددرکه متمکنده اولان بعده مساویدر بوکه بعد مفطور دیرلر زعم ایدرلرکه
بداهت عقل بعد مذکور اولمق وزره مفطوردر مفطوریتله دریعنیله ماتن
ایله مفطوردر اول بعدک اقطاری واردر دیو توجیه ایتدیلر لکن تعسفدر دیو
مردوددر وبعد مذکوره جوهر دیدیلر بذاته قائم اولوب اجسام انک اوزرینه
تواردایدر بالخصوص بعدک شخصی باقیدر دیدیلر مثلا بر باردق اطرافی بیننده
اولان فضا حالنده باقی در هوا یا ماء جسم اخر ایله مملو اولسون که رک اولمسون
لکن بو جوهر اشارت حسیه یه قابل اولمیان جواهر مجرده ایله اشارت حسیه یه

قابل اولان جواهر کثیفه که اجسامدر بونلرک بیننده متوسطدر بناءً علیه جواهر الّتی عدده
بالغ اولور مشهور اولان جواهر بش عدده منحصره اولمقدر هیولی و صورت و جسم و نفس
و عقلدر بعد مجرد دخی الّتی عدده بالغ اولور مصنف خلانک لاشیء محض اولمسنی انکار
ایدوب زیاده و نقصانه قابلدر لاشیء اولمز دیو اعتراض کلوکز زیاده و نقصانه قابل
اولدیغی خلانک وجودنی فرضه کوره در نفس الامرده دکلدر بوندن لازم کلمز خلانک
وجود فرضیسی حقیقة موجود اولمسی بالکلیه دکلدر **جواب** ولدرکه بین الجدارین
اولان فضا بین المدینتین اولان فضادن بالفعل قلیلدر بینهماده شاغل اجزا بولنسه
بولنمسون فرض مذکوره قطع نظر حال بویله در بالضروره معلومدر شارح
اعتراض ایدرکه خلا حقنده مذکور اولان تنزدیر خارجده خلا لاشیء محض ایله حاجز
موجود اولمق بیننده در زیرا عادتی ایکی مذهبی ابطال ایله جاریه در پس لازم
کلان خلانک نفس الامرده لاشیء اولمامسیدر یوخسه خارجده لاشیء اولماسی
دکلدر جائزدرکه خلا خارجده لاشیء اوله و نفس الامرده شیء اوله زیاده و نقصانه
قابل اوله محشی لاری جواب ویررکه نفس الامر خارج ایله مساویدر عند المتکلمین
پس دلیل دلالت ایتمش اولورکه خلا خارجده لاشیء اولمیه متکلمین مذهبنه کوره
لازم حاصل اولورکه خلا حقنده تنزدیر نفس الامرده لاشیء ایله نفس الامرده
موجود بیننده اولورسه شق ثانیده مناقشه یه محل واسع اولور زیرا نفس
الامرده موجود اولان بعد لذاته محلدن غنی اولمق خارجده موجود اولان
بعدک محله افتقارینه منافی دکلدر مصنف لذاته بعد مجرد محلدن غنی اولسه
محله افتقاری محال اولوردی محال دکلدرکه اجسامده مفتقردر دیدی شارح
دیدیکه بو کلامده بحث واردر زیرا ابعاد مجرد ایله ابعاد مادیه متخالف اولمغه
توقف ایدر حال بوکه مادیه اولان اعراضدر مجرده اولان جوهردر

دبو کلام حاجت ذاتیه ایله غنای ذاتی بیننده واسطه اولمامغه موقوفدر چونکه
شیء لذاته محلدن غنی اولمیه و دخی لذاته محله محتاج اولمیه بلکه استغنا عن المحل
و احتیاج الی المحل بر علتدن عارض اوله **فصل** فی الحیز کل جسم فله حیز طبیعی
لانا لو فرضنا عدم القواسر لکان فی حیز و ذلک الحیز اما ان یستحقه لذاته او
لقاسر لا سبیل الی الثانی لانا فرضنا عدم القواسر فاذن انما یستحقه لطبیعته
و هو المطلوب فصول عشرده بو فصل حیز بیاننده در یعنی هر بر جسمک حیز
طبیعیسی واردر اول جسم فلک اولسون عنصر اولسون زیرا قواسرک عدمنی
فرض ایلسک البته جسم بر حیزده بولنور اول حیز جسم بالذاته مستحق اولور یا قاسر
سببیله اولور احتمال ثانی یوقدر قواسرک عدمنی فرض ایلدک پس لازم کلدیکه
اول حیزه جسمک مستحق اولدیغی طبیعتندن اوله مطلوب بودر شارح دیدیکه
بعضیلر اعتراض ایتدیلر حیزی تغییر ایدوب جسم حاوینک سطح باطنیدرکه
جسم محوینک سطح ظاهرنه مماس اوله بو تعریف مکانک تعریفیدر اولمغله حیز و مکان
مترادفان اولور جسم محیط که فلک اعظمدر کل جسم فله حیز طبیعی الخ شامل
اولمامغله کلیتی منتقضدر زیرا جسم محیطک فوقنده جسم یوقدرکه سطح باطنی
بولنه **جواب** اولدرکه حیز عند البعض شول شیدرکه انکله اجسام اشارت حسیه ده
ممتاز اوله بو معناده حیز مکاندن اعمدر وضعه حالته شامل اولور اول وضع و حالت
ایله فلک اعظم غیریلرده ممتاز اولور مثلا فلک اعظمک بعض اجزاسی خط استوایه
محاذی بعض اجزاسی عرض تسعینه محاذی و هکذا بو وضع و حالت ایله فلک
اعظم اشارت حسیه ده ممتاز اولور پس فلک اعظم متحیزدر لکن مکانه دکلدر سؤال
اولورکه فلک اعظمک حقیقتندن خارج اموره قیاس ایله عارض اولان حالته
نسبی دنیلمز **جواب** اولدرکه نسبیه دکلدر او حالت طبیعیه در آله غیره قیاس ایله

عارض اولان وضعلرك هيچ بريسى طبيعى اولميه سؤال دلنوركه بو جواب سؤال مذكوره
مطابق دكلدر زيرا سائل ايديكه مصنف بو مقامده حيزى تفسير ايتديكى مكانك
تفسيرى ايله كشف ايلدى حيز ايله مكان بر شيدر عند الحكما مشهور اولان مترادفان
اولملريدر شارح حكمة العين دخى ترادف ايله حكم ايلدى پس فلك اعظم ايله انتقاض سؤالى
وارد اولدى مجيب جوابنده حيز ايچون وضعه شاملدر ديدى باخصوص سائل
مذكور فلك اعظمك وضع ومحاذاتى واردر ديمشدى توجيه جواب بودركه حيز ايله مكان
مترادفان اولمسى عند البعض ممنوعدر بلكه حيز اعمدر فلك اعظم ايله انتقاض وارد
اولمز لكن مصنف حيزى تفسير ايتديكى مكان ايله يعنى مستقله حيزى ذكر ايتمسى
مكان ايله مترادفان اولمسنى اشعاردن خالى دكلدر شارح ديركه حيز مكاندن اعم اولمسى
محقق طوسى شرح اشاراتده تقرير ايتديكنه منافيدر مكان متكلمين عندنده مفهوم
لغويده اولان فهم ايدركه متمكن اولان شى انده قرار ايتديكى شيئه مكان ديرلر سريره نظرله
ارض مكان اولديغى كبى ما حيز شول فراغ متوهمدركه متحيز ايله مشغول اوله اگر مشغول
اولمسه خلا اولوردى صويه نظرله برداغك ايچى كبى اما شيخ رئيس وجمهور حكمايه
گوره مكان وحيز شى واحددر سطح باطن مماس ايله تكليمسى دخى معنعهدر حاصل
كلام حيز مكانه مباينهدر عند المتكلمين مترادفاندر عند الجمهور حيز مكاندن اعمدر
ديو جواب ويرمز اما شارح بو سؤاله جواب ديركه شيخ رئيسك كلامندن فهم اولنوركه
حيز اعم اوله طبيعيات شفاده ديركه هر جسم بو قدر اولا حيزى واردر حيز يا مكاندر
يا وضعدر موضوع اخرده ديركه هر جسمك حيز طبيعيسى واردر اگر جسم مكان
صاحبى اولورسه حيزى مكاندر دكل ايسه وضعدر حيز اعم اولديغى اشارات
وشفادن مستفاد اولديكه حيز ومكانده ايكى اصطلاح واردر برى ترادف اخرى
حيزك مكاندن عمومى سؤال وجواب كلمنده اشتراع اولور معلوم اولديكه كل جسم

فقد حيز طبيعيده اولان جسم بسيطدر مركب ان اعمدر حيزدن مراد شخصى اولنعمدن اعمدر
شول مركبكه بسائطى مساوى اوله حيز طبيعيسى يوقدركه شخصى اعتباريله گرك
نوعى اعتباريله بلكه بويله مركب هر قنغى بولنورسه اندن خروج ايتمز بويله مركبه
مكانلر بسائط ثلثك بريسنك مكانى اولورده ترجيح بلا مرجح لازم كلور هر مكان
بويله مركبه مكاندر ديمك اولماز زيرا مكان طبيعى متعدد اولمز مصنفدن كلمسه
كرك جواب اولدركه بويله مركبك صورت نوعيه سى بسائط ثلثك برى مكاننده
وقوعنى اقتضا ايليه ذهبده اولان نقل اجزا ارضيه سى ثقلى كبى دكلدر صورت
نوعيه سنك مقتضاسيدر اگر مركبك عناصردن برى غالب اولورسه انك
مكانى اول غالبك مكانيدر اگر كيسى على السويه ايسه اول مركبك حيزى بينهماده مشترك
فصل اوزره اولور تعريف علامه حاشيه تجريدده بويله تفصيل ايلدى معلوم اوله كه حيز
طبيعى جسمه صورت نوعيه سندن حاصلدر زيرا حيز جسميه دن اولماز زيرا جسميتك
جميع احيازه نسبتى مساويدر جسميتك مقتضاسى اولسه جميع اجسام بر حيزده
اولوردى حيز هيولادن دخى اولمز زيرا هيولا حيز طلب ايتديكى صورت جسميه يه
تابعدر متعين اولديكه حيزى طلب ايدن جسمه مخصوص برامر داخلدركه طبيعتدر
يعنى صورت نوعيه در شارح كشايدركه جسمده فاعلك تأثيرى قواسرده
اولورسه جسمى قواسرده خالى فرض ايلسك جسم مع طبيعه موجود اولديغى مسلمدر
مكانه مقتضى اولمق بيچ اولمز اگر فاعلك تأثيرى قواسرده دكل ايسه جسمك
مكان معينده اولمسى جائزكه فاعلدن اوله زيرا ابن جسمك لازميدر فاعل جسمى
ايجاد ايلدكده مكان معينده ايجاد ايدر جواب ويرركه بو سؤال مكان بعددر
دينلده گوره سطحدر دينلده كلمز زيرا مكان يعنى البعد جسمك لازميدر اما مكان
يعنى السطح جسمك لازمى دكلدر فلك اعظمده بولنمديغى كبى شارح مكانده اولان

ایکی یه بیه کوره سؤال ایدرکه جسمی بالطبع تخلیه دخی نه ممکن ایسه ده جائزدرکه نفس
امرده محال اوله زیرا جسمی خارجده عوارضدن خالی قیلمق ممکن دکلدر تخلیه‌دن بو
ایله جسمک مکان طبیعیسی نفس الامرده واردر دیو استدلال میسر دکلدر بحثنی یاری
جواب ویررکه نفس الامرده تخلیه ممکن اولمدیغی ضرر ویرمز زیرا حیز طبیعی نفس
الامرده جسم مع طبعه تخلیه اولنسه ده حیزی اقتضا ایتدیکی کافیدر اول تخلیه
واقعه مطابق اولماق حیز مطلوب اول تخلیه تقدیرینه کوره نفس الامرده طبیعی
اولماغی مستلزم دکلدر ولایجوز ان یکون لجسم ما حیزان طبیعیان لانه لو کان
له حیزان طبیعیان فاذا حصل فی احدهما فاما ان یطلب الثانی اولا فان طلب
الثانی یلزم ان لایکون الحیز الاول الذی حصل فیه طبیعیا وقد فرضناه طبیعیا
هف وان لم یکن طالبا للثانی یلزم ان لایکون الحیز الثانی طبیعیا وقد فرضناه
طبیعیا هف شه بر جسمک ایکی حیز طبیعیسی اولمق جائز دکلدر حیز طبیعی شول
حیزدرکه جسم انده اولمسه انی طالب اوله بو معناده ایکی حیز طبیعی اولسه جسم برنده
حاصل اولدقده مع طبعه ابقا اولنسه حیز ثانیی یا طالب اولور یا اولمز اکر اولور
اولکی حیز اولمز زیرا جسم اولدن هارب ثانیی طالب اولودی یا خصوص اولکی
حیزی طبیعی فرض ایتمش ایدک فرضنه مخالف اولدی باطلدر اکر ثانیی طلب
اولمسه ثانی حیز طبیعی اولمز زیرا جسم انا طالب اولمدی با خصوص ثانیی حیز
طبیعی فرض ایتمش ایدک فرضنه مخالف اولدی باطلدر علی قوشجی شرح تجریده
دیرکه بو محله معترض کلورکه بر جسم بر مکان طبیعیه طلب ایتمه مکان اخر طبیعیده
بولنه بیغندن کیشی اول مکانک طبیعی اولمسنه ضرر ویرمز زیرا جسم مکانی طلب
ایتمسی مطلوبی اولان مکانی بولمقده اولور جواب اولدرکه بر شیئک دائما
بر شیء اخری طلب ایلمسی مادام شیء باقیدر طلب دخی دائما باقیدر

اسباب

اسباب خارجیه ایله اول شیء طالب اولماق ممکن دکلدر زیرا اول اسباب خارجه
رفعنه محتاج اولور دخی اول آنده مطلب بولنمامش اولور حال بوکه طلب ذاتیدر
فرض اولنمش ایدی شارح دیرکه مصنفک کلامنی شرح ایتدکده بعض شراح دیدیلر
بر جسمک ایکی حیز طبیعیسی اولسه اول جسم ایکی حیزده جمیعا بولنور یا خود
هیچ برنده بولنماز احتمالات ثلثه‌نک جمله‌سی باطلدر اولکی احتمال باطل
اولدیغی ظاهردرکه بر جسم بر زمانده ایکی مکانده بولنمق محال اولدیغی ضروریدر
ایکنجی احتمال باطل اولدیغی جسم حیزلرک برنده حاصل اولدقده اخرینی طالب
اولمسه اخر حیز طبیعی اولمز اوچنجی احتمال باطل اولدیغی جسم اول ایکی حیزده بولنمدقده
یا اول حیزلرک برسمتنده اولماز یا خود بینهماده توسط ایدر یا خود ایکیسنده
بر جهتده بولنور اکر سمتنده اولماز یا خود بینهماده توسط ایدر یا خود ایکیسنده
بر جهتده بولنور اکر سمتنده اولمزسه یا بینهماده توسط ایدرسه جسم بالطبع جهتین
مختلفتینه توجهی بالضرورة باطلدر اکر ایکی حیزک بر جهتده بولنسه بالطبع
اول حیزلرک جهتنه مائل اقرب اولان حیزه واصل اولدقده حیز اخری طلب
ایتمزسه حیز اخر حیز اولمز طلب ایدرسه اولکی حیز اولمز بو تفصیل ملازاده ده
واقع اولدی شارح دیرکه بو تطویله حاجت یوقدر زیرا مصنفک کلامنده
محصل بودرکه بر جسمک حیز طبیعیسی ایکی اولسه احدهما حصولی ممکن اولور
بوایسه خلفی مستلزمدر باطلدر حیز ایکی اولمق دخی باطلدر بونده شارحه دیرکه
جسمک ایکی حیز طبیعی اولدقده برنده بولنسه غیری حیز طالب اولمز دیمک
حیزلرده صادق اولور خلفی مستلزم اولمز ملازاده امور ثلثه بیننده تردید
ایتدیکی انسب واظهر اولور برنده حصولی ممکن دیمکده مراد نفس الامرده
امکان ایسه مسلم دکلدر زیرا جسم ایکی حیزده خارجده بولنسه برنده حصولی

جسم
حیز حیز
حیز جسم حیز
حیز حیز جسم

ترجیح بلا مرجح در امکاندن مراد امکان ذاتی ایله مسئله‌در اما حینئذ نفس الامرده تقدیری
نفی ایده‌جك تأمل ایله مقام درك اولنور **فصل** فی الشکل کل جسم فله شکل طبیعی
لان کل جسم متناه وکل متناه فهو متشکل وکل متشکل فله شکل طبیعی اما ان کل جسم
متناه فلما مر واما کل متناه فهو متشکل فلانه یحیط به حد واحد او حدود ویکون متشکلا
واما قلنا ان کل متشکل فله شکل طبیعی لانا لو فرضنا ارتفاع القواسر لکان علی شکل
معین وذلك الشکل اما ان یکون لطبعه او لقاسر لا سبیل الی الثانی لانا فرضنا عدم
القواسر فاذن هو عن طبعه وهو مطلوب **فصول** عشره‌دن بو فصل شکل بیاننده‌در
هر بر جسمك شکل طبیعی واردر یعنی اول شکل جسمك طبیعتك مقتضاسیدر طبیعتدن
مراد صورت نوعیه‌در زیرا جسم متناهیدر وهر متناهی متشکلدر وهر متشکلك
شکل طبیعی واردر اما هر جسم متناهی اولدیغی ابعاد متناهیه اولدیغی برهاندن
اولدیغندن معلومدر واما هر متناهی متشکل اولدیغی زیرا اول متناهی اولان شئی
حد واحد یا حدود احاطه ایتمشدر متشکل اولور وهر متشکلك طبیعی واردر زیرا اشکالدن
خارج اولان امور قواسر معدوم فرض اولنسه البته اول جسم شکل معین اوزره
اولور اول شکل معین یا جسمك طبیعتندندر یا بر قاسردندر قاسری معدوم فرض
ایتدك پس جسمك طبیعتندن یعنی صورت نوعیه‌سندندر سید شریف حاشیه
تجریدده جسم بسیطك شکل طبیعیسی کره‌در اما مرکبات معادن وحیوان ونباتاتده
بو وجه نوعده اشکال منضبطه دکلدر دیو تقریر ایلدی شارح بو کلام اوزرینه
ایراد ایدر که جسمك تشکلی ابعادك تناهیسنه موقوفدر طبیعت جسم ابعادك
تناهیسنی تقضا ایتمز ومستلزم دخی دکلدر بلکه ابعادك تناهیسی ادله خارجیه‌دن
کلدی بر شیئه عارض اولان شی واسطه ایله اولوب اول واسطه اول شیئك ذاتنه
مستند اولمیه وذاتنك لازمی دخی اولمیه اول عارض امر غریبه مستند اولمغله

طبیعی اولمز بو سؤال بعینه سطح معاینه اولان مکان اوزرینه ده کلور زیرا جسمك
اول مکانده حصولی جسم حاوینك وجودینه موقوفدر جسم حاوی امر غریبدر امر
غریب واسطه‌سیله حاصل اولان شی طبیعی اولماز اما بعد معاینه اولان مکان اولیه
دکلدر زیرا جسمك اول بعدده حصولی بعدك حصولنه موقوفدر اول بعد ذات
جسمه مستند دکلدر یعنی ذات جسم اول بعدك حصولنه علت دکلدر لکن جسمك
جسم اولدیغی حیثیتندن لازمیدر زیرا جسمك وجودی البته بر فضا استر اول
فضا اول جسمه واسع اوله جسمك لازمندن اوله‌جق طبیعی دیمك لازم اوله‌جق
اما سطح معاینه اولان مکان جسمك معلولی دکلدر لازمی دخی دکلدر فلك اعظمك
بو معناده مکانی یوقدر سطح معاینه مکان طبیعی اولماق لازم کلدیکی محشی کاتبی
محاکمه ایدر که جسم مکانده حاصل اولمسی مکان واسطه‌سیله‌در مکان بعد اولسون
سطح اولسون اما تناهی مقدارك لوازمندن اولمغله تناهیك جسمه ثبوتی
مقدار واسطه‌سیله‌در حق بودر که مکان واسطه فی الثبوت اولور واسطه
فی العروض دکلدر اما شکل اولا متناهیه عارض اولور ثانیا جسمه عارض اولور
متناهی جسمدن اعمدر سطحده وخطده بولنور پس اولده واسطه مساویه‌در
ثانیده اعمدر اول عرض ذاتی اولور ثانی اعم واسطه‌سیله اولمغله عرض غریب اولور
فصل فی الحرکة والسکون اما الحرکة فهو الخروج من القوة الی الفعل علی سبیل
التدریج فصول عشره‌دن بو فصل حرکت وسکون بیاننده‌در حرکت وسکون
امور عامه‌دن اولوب اجسام طبیعیه‌ده بولنورلر معلوم اوله که سکوندن مراد
عدم الحرکة مطلقا دن وانواع حرکتدن بر نوعی بخصوصه رفع معاینه
اولمقدن دیر نوعی بر وقتده رفع معاینه اولمقدن اعمدر بو جهت انواع حرکتدن
هیچ بر نوعی اوقاتدن بر وقتده بولنمق منع معاینه دکلدر زیرا بو معنا سکون

اجسامده بر جسمه عروض ایتمز افلاکه عروض ایتدیکی ظاهردر اما عنصریه نك حرکتی
حرارت و برودت کبی کیفیاتده بولنور با خصوص سکون غیر دائمدن دخی بحث
واردر ایکی حرکت مستقیمه بیننده سکون تخلل ایتمك لابد در دیدکلری کبی اما حرکت
قوه دن فعله تدریج طریقیله خروجدر بو تعریف حکمای قدمانکدر ارسطو انلره اعتراض
ایدر که تدریج آن ایله معلوم اولور آن ظرف زماندر زمان حرکتك مقداریدر
دور لازم گلور **جواب** اولدر که تدریجی تصور بدیهیدر زمانه توقف ایتمز یا خود
زمانی تصور ایدرز حرکته توقف ایتمکدن زمان فعاله نظر قدر دیك ایله دور لازم
گلمز تا احدن علاوه ده دیرکه بو کلامی بیان برشی موجود من جمیع الوجوه بالقوه
اولمق اولمز یعنی صفتلرده بر صفتی اولمیه احوالدن بر حالی اولمیه بو اولمز اگر
اولسه وجودی دخی بالقوه اولوردی موجود اولمز با خصوص موجود فرض اولنسه
پس اول موجود یا جمیع وجوهیله بالفعلدر بو موجود اول موجودلردر که هیچ کمال
منتظری یوقدر باری تعالی و عقول عشره کبی که انلر قدیمدرلر که حادثه اولسه
ماده یه مسبوق اولوردی عقول ماده یه اولورده مجردات اولمز باطلدر معلوم اوله که
عقول جواهر مجرده اولمغله حادثه اولمسه اوله وانواعی اشخاصه منحصره درکه انلر
بالفعلدرلر زیرا حادث اولنلر شئ مادیدر و بعد الوجود کمالات اولنان شئ دخی مادیدر
هر نوعکه اشخاص کثیره سی اوله مادیدر و کمالاتی بالفعل اولمیان شئ دخی مادیدر
حکما دیدیلر که بو عقول مجرده ملائکه عظامدر و مبدع عالم اولیدر و موجودات
ممکنه درکه وجودلری اوزره عدم زمانی سبق ایتمز عقل عاشر دیدکلری
عقل فعالدر عالم عنصریده مؤثر در و ارواح بشریه یی افاضه ایدن اولدر نیجه
طوالع شرحنده اصفهانی تقریر ایلمشدر یا خود اول موجود بعض وجوهدن
بالفعل و بعض وجوهدن بالقوه در بالقوه اولدیغی جهتدن قوه دن فعله خروج

آنیته اول خروج یا دفعه واحده درکه کون و فساد دیرلر صوینك هوایه انقلاب
ایتمه سی کبی زیرا صورت هوائیه صوده بالقوه ایدی اول قوه دن فعله دفعه
واحده ده خروج ایتدی یا خود قوه دن خروجی تدریج ایله در حرکت دیرلر مثلا
زاده نك کلامی تمام اولدی شارح بحث ایدر که نفس ناطقه نك صفاتلری
واردرکه هنوز کندویه حاصل دگلدر علوم و ادراکات کبی نفس بو صفاتلر
اعتباریله قوه دن فعله خروج ایدر اول خروجه حرکت و کون و فساد دیمزلر
کذلك جده و فعل و انفعال و متی بو درت مقوله ده انتقال بعضلره گوره دفعی در
با خصوص کون و فساد دیمزلر جده یه ملك دخی دیرلر بر هیئت در که شیئه
حاصل درکنه ویه احاطه ایدن شئ سببیله و انتقالی ایله انتقال ایدر تعمم
و تقمص و تختم کبی فعل دیدکلری شیئه حاصل حالتدرکه غیره تأثیری سببیله
مادامکه مؤثر اوله انفعال غیردن متأثر اولوب تأثیری مدتنده شیئه
حاصل حالتدر متی دیدکلری زمانده اولمق اعتباریله شیئه عارض اولان
حالتدر بو درت شئ مقولات عشره دن اولدیغی بعض نسخه لرده محشی لاری
اولکی سؤالدن **جواب** دیرکه کون و فساد بو مقامده اعم معنایه در حدوث
بعد العدم و عدم بعد الحدوث در حادث و زائل اولنان صورت نوعیه اولنسون غیری
اولسون نفس ناطقه نك قوه دن فعله خروجنه کون و فساد دینلمز دیدیکی مسلم
دگلدر که کذلك **جواب** دیر بو که نفس ناطقه نك صفاتلرندن مراد اخلاق
و ملکات فاضله در شجاعت و عفت و فطانت یا خود رذائل که جبن و فجور
و بلادت کبی بونلر کیفیاتدر نفس مقوله کیفده تدریجا حرکت ایتمش اولور
حرکت دینلمدیکی مسلم دگلدر اگر صفاتله مراد دفعه فعله خروج ایدن
اولورسه علوم و معارف کبی که حسیات اوله قده مبادیدن مطالبه انتقالات

دخی اولور دخی اولان شی کون وفساده منحصر دیمکدر وجوهدن مراد خارجده
وجودی ممکن اولان وجوه مراد اولنمق جائزدر علم ایله خارجده موجود اولان
دکلدر زیرا علم معلومات عینیدر یعنی علم معلوم ایله متحددر ذاتا متغایردر
اعتبارا ماهیت ذهنده موجود اولمق شرطیله علمدر ماهیت من حیث
هی هی یا خود من حیث وجودها فی الخارج یا خود من حیث وجودها فی نفس
الامر معلومدر ارسطو دیر که حرکت جسمك بر حیثیتده اولمسیدر که مسافه حدودندن
قنغی حدده فرض اولنسه جسم اول حدده وصولی اندن اول و وصولی اندن
صکره اول حدده اولمیه بو حرکت بمعنی التوسطدر و بو حرکت صفت شخصیه در
وخارجده دفعة موجوده در ومنتهی یه وارنجیه دك مستمره در و بو حرکت متحرك
اولان شینك حدود مسافه یه نسبتنك اختلافی مستلزمدر زیرا انده حدود مسافه دن
بر حدده اولور بو حرکت ذاتی اعتباریله مستمره در حدود مسافه یه نسبتی اعتباریله
سیاله در پس استمراری و سیلانی سببیله خیالده بر امر ممتد غیر قار بولنور اول
ممتدده حرکت بمعنی القطع دیرلر زیرا متحرك اولان شینك جزء اوله نسبتی خیالدن
زائل اولمدن جزء ثانیه نسبتی مرتسم اولورده بر امر ممتد تخیل اولنور که مسافه یه
منطبق اولور یعنی مسافه ده قنغی جزئی فرض اولنسه مقابلنده حرکتدن
بر جزء واردر زمانك حرکته انطباقی دخی بو اسلوب اوزره در یعنی زمان و حرکت
و مسافه بو اوچ شی بر برینه مطابقدر یعنی برنده بر جزء فرض اولنسه مقابلنده
اول ایکی شیدن جزء فرض اولنور معلوم اوله که مسافه ده حدود متلاقیه دکلدر
بلکه هر ایکی حدك بیننده مسافه دن بر جزء واردر پس جسم بر حدده واصل
اولمسی بر آنده اولور حد آخره واصل اولمسی آن آخرده اولور ایکی آن بیننده
زمان واردر امانت تتالی ایتمك لازم کلمز مسافه دخی امور غیر منقسمه دن ترکیب

ایتمك

ایتمك لازم کلمز و متحرك بر حدده اولمسی آن واحددن اکثرده اولمق لازم کلمز اکر ایکی
آن بیننده زمان اولمسه زمان آناتدن ترکب ایتمك لازم کلور مسافه دخی اجزاء
لا تتجزیدن ترکب ایتمك لازم کلور حرکت بمعنی القطع امر ممتد تخیل اولنور
دینلدی قطره نازله نك حس مشترکده امر ممتد حاصل اولوب خط اولدیغی کبی
وشعله جواله نك دائره اولدیغی کبی بو منشاده اولان حرکتك خارجده وجودی
یوقدر بلکه خیالده در زیرا متحرك منتهی یه واصل اولدقجه حرکت بتمامها حاصله
دکلدر منتهی یه واصل اولدقده حرکت منقطعه اولور * واما السکون فهو عدم الحرکة
عما من شانه ان یتحرك یعنی سکون بر شیدن حرکتك عدمیدر که حرکت ایتمك
اول شینك شاننده اوله مجردات عقول و نفوس کبی بونلره حرکت و سکون
یوقدر حرکت ایله سکون بیننده اولان تقابل تقابل عدم والملکه در حرکت
وجودی سکون عدمیدر و اول عدمیتك محلی اول وجودیه قابلدر بعضیلر سکون
حرکت واقعه اولان محلده جسمك بر زمان استقراریدر دیدی بو مذهب متکلمینکدر
بو تعریفه کوره بینهماده تقابل تضاد واردر که ایکیسیده وجودیدر و بر زمانده
بر محلده بر جهتدن جمع اولملری محالدر * وکل جسم متحرك فله محرك غیر جسمیته
اذ لو کان تحرك الجسم بما هو جسم لکان کل جسم متحرکا والتالی کاذب فالمقدم
مثله * یعنی هر جسم متحرك ایچون بر محرك واردر و اول محرك جسمك غیری در
زیرا جسم جسمیتی سببیله تحرك ایلسه هر جسم دائم اوزره متحرك اولوردی زیرا معلول
علت مستقله سندن تخلف ایتمز تالی کاذبدر یعنی جسم ارض کبی متحرك دکلدر
مقدم دخی کاذبدر جسمیت تحرکه علت دکلدر بو مقامده بحث واردر که دلیل مذکور
جسمیت علت تامه اولورسه صحیحدر احتمالدر که بعضیلر دیدیکی کبی جسمیت حرکته
علت فاعله اولیه اجسامك حالی شرائطك اختلافی ایله مختلف اوله مثلا جسمیت

بر شرط ایله بر درلو حرکتی اقتضا ایلیه جسم اخرده اول شرط بولنمیه حرکت مذکوره
دخی بولنمیه جسمیت علت تامه اولسه دلیله واولان ملازمه مسلم اولمز زیرا جسمیت
ماهیت نوعیه اولمیه جنسیه یا عرض عام اوله وافراد جسم مقتضالرنده مختلفه اوله .
اوله که هر حرکت ایچون التی شی لازمدر اولکی ما منه الحرکه یعنی حرکت بدا
ایلدیکی محل ایکنجی ما الیه الحرکه یعنی حرکت نهایت بولدیغی محل اوچنجی ما فیه الحرکه
یعنی حرکت نه مقوله ده اولورکم کیف این وضع بو درت مقوله ده اولور دوردنجی
ما له الحرکه یعنی حرکت ایله متصف اولان شی بشنجی ما به الحرکه یعنی تحریک ایدن
شی که محرکدرکه التنجی زماندرکه حرکت زمان استر وهر بری اخره منطبقدر ثم
الحرکه علی اربعة اقسام یعنی بولندیغی مقوله اعتباریله دورت اوزره در اول مقوله
معقولات عشره درت مقوله درکه کم وکیف واین ووضعدر حرکت انده بولندیغی
مقوله درت لاجرم حرکتک دخی اقسامی درت اولور مقوله ده حرکت واقع اولور
دیمک بر جسم متحرک اوله قده اول مقوله نک بو نعندن نوع اخره یاخود صنفندن
صنف اخره یاخود فرداندن فرد اخره حرکت ایدر دیمکدر بو نعدن نوعه حرکت
سواددن بیاضه حرکت کبی زیرا لون جنس قریبدر تحتنده اولان صفرت حمرت
حمرت سواد بیاض انواع اولورکه مختلفة الحقیقه در شدت وضعف اوزره اولمسی
الوانک انواع اولمسنه مانع اولمز سواد شدید وبیاض ضعیف اصنافدندر دیلمز مثلا
مذکور کیفیه ده اولان حرکتدر اما حرکت کم ده اولورسه بر مقداردن اخره حرکت کبی
که صغر وکبر کبی ایله مقادیرک اختلافی انواعده اختلافدر صغر وکبر ماهیتلری
متخالفه در دینلورسه نوعدن نوعه حرکت اولور اما حرکت این ده اولورسه هوانک
سطح باطنی نوعدر سطحدن سطحه حرکت فرددن فرده اولور لکن سطح هوا سطح اخره حرکت
بولنورسه نوعدن نوعه اولور بر جسمک سطح هوادن سطح مایه حرکتی جائزدر بلکه

بر سمک قوی بیغی قوتده کوده سی صوده باشی هواده اولورده سطوح ثلثه مختلفه ایل
سمکه مکانی اولور اما حرکت وضعیه دکرمن حرکتی کبی انده حرکت فرددن فرده
اولور دوره سنی تمام ایتدکده اولدیغی کبی نوعدن نوعه وصنفدن صنفه دخی اولور
اقسام ثلثه بولنور اما مکان بعد اولورسه انده حرکت البته فرددن فرده در
بعد متفق الحقیقه در معلوم اوله که اقسام ثلثه هر بر مقوله ده بولنمق لازم دکلدر بلکه
مقولات اربعه بولندیغی کافیدر بر مقوله ده بر قسم مقوله اخرده ایکی قسم مقوله
اخرده اوچ قسم بولنورسه شارحک عبارتندن ظاهر اولان هر مقوله ده اقسام
ثلثه بولنمقدر لکن واقعه مخالفدر حرکت فی الکم کالنمو والذبول حرکت درت
قسم اوزره ایدی قسم اولکده حرکتدر نمو وذبول کبی نمو جسمده اولان اجزا اصلیه نک
کنده ویه منضم اولان شی سببیله ازدیاد ایدیر لکن اول جسمک جمیع اقطارنده یعنی طول
وعرض وعمقنده نسبت طبیعیه اوزره مزداد اولمیدر مثلا شجرده اولان ازدیاد
کبی طبیعت شجره اقتضا ایدرکه طولی اون ذراع وعرضی وعمقی بر ذراع اوله کذلک
حیوانده اولان نمو بو اسلوب اوزره مقصور اولنه اما سمن نمو دکلدر زیرا سمن اجزاء
زائده ده زیاده در اجزاء اصلیه بعض حیوانده منیدن متولد اولاندر عظم وعصب کبی
اجزاء زائده سی و مدن متولده اولاندر لحم وشحم وسمن کبی اما ذبول جسمک اجزاء اصلیه سنک
انتقاص بتمیده جسمدن منفصل اولان شی سببیله جمیع اقطارده نسبت طبیعیه اوزره
انفصال ایده که هزالدن احترازدرکه هزال اجزاء زائده دن انتقاصدر قانون شرحنده
سمن وهزالی دخی حرکت کمیه دن عد ایلدی شارح بحث ایدرکه بو مقوله ده حرکت
بر امر معین اقتضا ایدرکه اول مقوله نک فردی اول امر معین اوزرینه وارد اوله
ظاهر درکه نمو وذبولده مقدارک فردی شی معین اوزرینه وارد دکلدر زیرا نمو
صورتنده مقدار کبیر مقدار صغیری اولان جسمه عارض اولمدی بلکه مقدار صغیری

اولان جسمه واکه منضم اولان شی ایله مجموعنه عارض اولدی اول مجموع مقدار صغیری اولان
جسمک غیریدر که اول مجموع متصل واحد اولسون منضم اولان شی ایله اجزاء اصلیه‌نک
وجودی برابر اولمغله که متصل واحد اولماسون منضم ایله اجزاء اصلیه‌نک وجودلری
برابر اولمیوب لنبقه وجودلری اولمغله اولور ذبول صورتنده مقدار صغیر مقدار کبیری
اولان جسمه عارض اولمدی بلکه جسمک جزئنه عارض اولدی خلاصهٔ کلام مقدار کبیر
ایله مقدار صغیرک محلی نمو و ذبول حاللرنده متغایرین اولدی نمو و ذبول
حرکت کمیه‌دن اولمدیغی بیمن ونه الده دخی حال بو بلیه در بو اعتراض ابتدا شرح
اشاراتده امام رازیدن صادر اولدی و شیخ مقتول مطارحاتنده ذکر ایلدی کاتبی
شرح ملخصده جواب ویردیکه نساک یوقدر که اجزاء اصلیه نمو صورتنده اصل حالنه‌دن
زیاده اولدی زیرا اجزاء زائده اجزاء اصلیه‌نک فرجه‌لرینه دخول ایدوب اکا تشبه
ایلدی ذبول صورتنده قبل الذبول اولان اجزاء اصلیه‌دن نقصان اوزره اولدی
شریف علامه شرح حکمة العین و شرح مواقفده اجزاء زائده اجزاء اصلیه‌ده داخله ایدوب
متصل واحد اولدیه حال کاتبینک دیدیکی کبیدر اگر متصل واحد اولمدیه حال امام
رازینک دیدیکی کبیدر دیدی علی قوشجی شرح تجریدده سید شریفک کلامنی رد ایدوب
متصل واحد اولسون اولمسون انده فائده یوقدر بلکه امر واحد معین کرکدر که مقولهٔ کمک
افرادی انک اوزرینه توارد ایلیه شارح متصل واحد اولسون اولمسون دیدیکی علامه
قوشجینک کلامنه اشارتدر شارح دیرکه بحث مذکوره کوره حرکت کمیه تخلخل و تکاثفده
منحصر اولور بو مقامده تخلخل ایله مراد جسمک مقداری غیر شی منضم اولمدن زیاده
اولمقدر تکاثف ایله مراد جسمدن برشی منفصل اولمدن مقداری نقصان اولمقدر
کاهیجه تخلخل انتفاش دیرلرکه انتفاش جسمک اجزاسی ارهسنه غیرشی دخول ایدوب
اجزا تباعد ایتمکدر قبارمش پنبه ده اولدیغی کبی تکاثف انه ماجه دیرلرکه اجزالر

ارهسندن غیری شی خروج ایدوب اجزا تقارب ایتمکدر قبارمش پنبه‌یی لف ایدوب
مقداری صغیر اولدیغی کبی کاهیجه تخلخل و تکاثف برشینک قوامنه رقت و غلظت
کلمکله اولور رقه و غلظه دیرلر و غرضندن اولکا رقت وجادده اولکا غلظت کبی بو
تخلخل و تکاثفک وجودنه دلیل اولدرکه ضیق الفم بر قاروره مص قوی ایله مص
اولنوب صویه ادخال اولنسه اول قاروره‌یه صو داخل اولور مص سببیله قاروره‌ده
خلا بولندی و صو داخل اولدی دینلمز زیرا خلا محالدر بلکه مص تعجیله قاروره‌ده
بعض هوا خروج ایدوب باقی قلان هواده تخلخل احداث ایلدی ده هوانک حجمی کبیر
اولوب خروج ایدن هوانک محلنی شاغل اولدی قاروره صویه منکب اولدقده صوده
اولان برودت قاروره‌ده اولان هواده تکاثف احداث ایدوب هوا مقدار اصلیسنه
عودت ایتمکله صو داخل اولدی خلا ممتنع اولدیغی مقرردر دیو شراح قاروره
مسئله‌سیله استدلال ایتدیلر لکن ظاهر بودرکه تکاثف صوده اولان برودتدن
دکلدر زیرا قاروره‌یی ماء حاره ادخال ایتسک ینه صو داخل اولور تجربه شاهددر
بلکه هوانک عودتی اسمی بالطبعدر قسرلر تقییله هوایه تخلخل کلمشدی هوا یرینه
قائم شی بولنمیق مقدار اصلیسنه عودتنه سبب اولدی سؤال کلورکه خلانک امتناعیله
تخلخلک وجودنه استدلال معلولدن علته استدلالدر معلول معین علت معینه‌یه دلالت
ایتمز اما تخلخل خلانک یوقلغنه علت کمیه در دلیل مذکوردن فهم اولنان علت انیه‌در
وارد اولورکه قاروره‌یی مص هوا باقیه‌ده تخلخل احداث ایتمیه بلکه هوا مسامات
قاروره‌ده داخل اوله لکن حق بودرکه تخلخل واردر قارورهنک اغزنه لسان وضع
اولنسه قده داخل قاروره‌یه لسانک انجذابی تجربه‌دهدر بو دکل الا داخل قاروره‌ده باقی
قلان هوانک اصل حالنه عودت ایدوب تکاثف ایتمسندندر • وحرکة فی الکیف
کتسخن الماء وتبرده مع بقاء الصورة النوعیة وتسمی هذه الحرکة استحالة درت

قسمدن ایکنجی قسمی کیفده حرکتدر صویک حار و بارد اولمسی کبی صویک صورت
نوعیه سی باقی اولمق شرطیله صورت نوعیه تبدل ایدرسه صوایه انقلاب ایتدکده
اولنور کون وفساد دیرلر حرکت دیمزلر حرکت فی الکیف استحاله ایله دخی تسمیه اولنور
محشی لاری دیرکه بر جسم کیفیتدن کیفیه انتقال تدریجی اولدیغی ظاهردر که حرکت فی
الکیف ثابت اوله مثلا ماء بارد حرارته انتقال ایتمسی دفعی اولمق جائزدر ماء اوزرینه
استعدادات مختلفه وارد اولورده کیفیت حرارتی قبوله استعداد تام اولوب دفعةً حرارته
انتقال بولنور بو اسلوب اوزره انتقال حرکت اولمز حرکت کیفیه ده بو بحث شریف
علامه ده امام رازیدن صادردر جلال دوانی جواب دیرکه متحرک اولان شی حرکتی
حالنده افراد مقوله ایله اتصافی بالقوه در یعنی حال حرکتده مقوله نک افرادی بالقوه
القریبه من الفعل موجوددر بالفعل موجود دکلدر بو جوابه قریبدر بعضیلردن
منقول اولان جوابکه مبدا ایله منتهی بیننده جسمه ثابت اولان کیفیت واحده
مستمره در انواع کیفیت مفروضه در اول زمانده مفروضه اولان اماکن هر برنده
انواعدن بری ثابت اولور اول انواع اماکن کبی حدسی بالقوه در هر یکی ان بیننده
زمان واردر اول زمانده کیفیت مستمره ده شی واردر اکر اول اماکنده اماکن فرض اولنور
اول اماکنده انواع دخی فرض اولنور محشی لاریک بو مبحثده رساله مستقله سی واردر بعضی
مقام سؤال وجواب مقامیدر معلوم اوله که حرکت کیفیه یی اصحاب کمون وبروز
مذهبنه بنا اولنوب انکار اولنور زیرا بو مذهبده بر جسم بسیط یوقدر الا انده
جمیع طبایع بولنور لکن جسم غالب شی ایله تسمیه اولنور حتی صوده اجزاء ناریه
واردر بر غیری جسمه ملاقی اوله قده مغلوب اولان کمونندن بروز ایدر کلور
یوخسه حرکت فی الکیف یوقدر دینلور لکن بو مذهبی دخی انکار ایدوب
حس لسانی فی تکذیبا یدر دیدیلر * والحرکة فی الاین وهی انتقال الجسم

من مکان الی مکان آخر علی سبیل التدریج وتسمی نقلة * حرکتک اقسام اربعه سندن
قسم ثالث این ده حرکتدر که جسم علی سبیل التدریج بر مکاندن مکان
آخره ایتمه که حرکت فی الاین دیرلر نقله دخی دیرلر مصنف مسامحه ایتدی
زیرا حرکت اینیه جسمک اینده حرکت ایتمه سیدر لکن این تبدل ایتدکده
مکان دخی تبدل ایتمک لازم کلورده مکاندن مکانه انتقاله دیوب مسامحه ایلیه
شیخ رئیس شفانک طبیعیاتنده دیرکه متحرک بالحقیقه شول جسمدر که مبدا
استبدال اینده اولدریجده واقع اولان جسم متحرک ساکن اولمسنده تامل واردر
زیرا متحرک دکلدر مبدا استبدال دکلدر ساکن دکلدر که هر اینده بر اینی واردر
دیو واقف مذکورده حرکتی وسکونی نفی ایتمه بلمرحتی شیخ رئیس جسم حرکت
فی المکان وسکون فی المکاندن خالی اولور مکانی اولمیان فلک اطلس کبی
مکانده حرکتی وسکونی یوقدر یاخود جسمک مکانی وار اما زمانده دکل بویله
جسم حرکتدن وسکوندن خالیدر صندوق نقل اولنه قده ایچنده اولان
متاع نقل اولنور لکن اول متاعک حرکتی وسکونی یوقدر زیرا حرکت
زمانه مستلزمدر حرکتی یوق زمانی دخی یوقدر یاخود جسمک مکانی وزمانی
اوله لکن آن واحدده جسمک وجودی ملاحظه اولنه حرکتی وسکونی
اولماز زیرا ایکیسی دخی اینده استمرار حرکت کوناً ان فی اینین فی مکانین دیو تعریف
اولنور سکون کوناً ان فی اینین فی مکان ایله تعریف اولنور بعضیلر ایچده واقف
اولان جسمک مکانی متحرکدر که کندویه محیط اولان هوانک سطوحی تبدل ایتمه ده در
دیدی بعضیلر واقف مذکور ساکندر امور ثابته یه نسبتی تبدل ایتمز معناسنه یعنی
واقف مذکور بر حجره یا رشن انسانه یاخود بر معین شیئه محاذی اولسه اول
محاذات تبدل ایتمز سطوح هوا مرور ایتمکله هر اینده بر این بولنورسه دخی

محاذات باقیه درسا کنه ردیدی شیخ رئیس دخی بوقوله رضا ویردی ، والحرکة
فی الوضع وهی ان یکون للجسم حرکة علی الاستدارة فان کل واحد من اجزائه یباین
کل واحد من اجزاء مکانه ویلازم کله مکانه فقد اختلف نسبة اجزائه الی اجزاء
مکانه علی التدریج ، حرکتک اقسام اربعه سندن قسم رابع حرکت فی الوضع درکه
بر جسم استداره اوزره حرکت ایتسه حرکت وضعیه دیرلر اول جسمک اجزاسندن
هر بر جزء مکان اجزاسندن هر بر جزءدن مفارقت ایدر لکن اول جسم بکلیته
مکانندن مفارقت ایتمز یعنی کل مجموعی مکاننه ملازم اولوب اندن ایرلمز
لکن اول جسمک اجزاسنک مکان اجزاسنه نسبتی تدریج اوزره در مختلفدر
شارح دیر که بو تعریف جسمک مکانی اولدیغنه کوره در فلک اعظمدن احتراز
ایدر که مکانی یوقدر مکان سطح باطن معناسنه مشهور در او احتراز مرتدهدر اما
مکان بعد افلاطونی یاخود مطلق سطحدر دینلورسه فلک اعظمک مکانی
واردر احتراز لازم دکلدر بعضیلر حرکت وضعیه یه انکار ایدوب بر شی قیامدن
قعوده انتقال ایلسه اول شی قیام حکمنده در دفعة قعود ایدجک دک عکسی
دخی مذکور کبیدر دینلدی لکن بو کلام فاسددر ، زیرا حرکتک ایکی طرفلری
قعدا و حقیقی اولمق لازم دکلدر قعوده انتقال دفعی اولور دیدیکی مردوددر
زیرا سوادن بیاضه انتقال کذلک حرکت اینیه ده مسافه نک نهایتنه انتقال
دفعیدر لکن حرکت طرفه انتقال اعتباریله دکلدر بلکه افراد وصفه انتقال
قلیلاً قلیلاً حاصل اولور طرفه وصل اولنجیه دک سائر مقوله ده اولان حرکتده
جواب بو حرکت وضعیه اولان جواب کبیدر شارح بحث ایدر که حرکت
وضعیه مصنفک ذکر ایتدیکی حرکت استداره یه منحصر دکلدر بلکه قائم اولان
قعود ایلدکده بهوضعنک وضع اخره انتقال ایدر لکن بو حرکت استداره اوزره

دکلدر

دکلدر مخشی لاری جواب ویرر که مراد مصنف تعریف دکلدر بلکه تمثیلدر
شارح دیر که اظهر اولان بودر که حرکت مقولات اربعه ده بولندیغی کبی مقولات
باقیه ده دخی بولنور اضافه ده بولندیغی سخونتی اشد اولان ماده کیفده تحرک
ایلسه ماده اخرک سخونتندن اضعف اولسه اشدیتدن اضعفیه تدریج ایله
انتقال ایتمش اولور بو صورتده حرارتدن نوع شدید زائل اولوب نوع اخر
حادث اولور اولکی نسبت زائل و نسبت اخری متجدد اولور و همچنان نسبتلر
تجدد ایدر ضعف مرتبه یه وارد اضافت ایدیکمز اول نسبتلر در اضافتده
حرکت بولندیغی کذلک ملکه ده حرکت بولنور عمامه نزول یا صعود ایلدکده حاطه
هیئتی تدریج ایله تغییر ایدر کذلک فعل و انفعالده حرکت بولنور جسم سخونتندن
اشدیته تحرکت تدریجی ایله متحرک ایلسه سخندن سخن اقوایه تحرک ایتمش اولور
انفعالده حرکت اولور سخونتی قابل اولان استعداد مزداد اولسه تسخین دخی متزید
اولور ده فعلده حرکت اولور امتی ده حرکت شیخ رئیس متی ده نفی ده انتقال
دفعیدر ، زیرا بر سنه ده سنه اخرایه یا بر شهرده شهر اخره انتقال دفعة اولور
زیرا اجزاء زمان منفصله متصل مشترک اجزا بیننده آنده ایکی زمان برنده
مشترک اولسه اول ایدن اولده ده زمان اوله قیاس ایله موضوع ایچون متی سی مستمر
اولور اند تصکره ایکی زمان بیننده اولان اولک وجودنه نهایتدر و ثانیک
حصولنه بدایتدر انتقالده تدریج بولنمز دیدی ، شریف علامه شرح مواقفده
رئیسک کلامنه ایراد ایدر که مسافه اجزالری بیننده فاصل حدود غیر منقسمه
اولان اجزاسنک بعضیسنک بعض اخره انتقالی دفعی اولمغله حرکت اولمز ولکن ایکی
مکان فرض اولنسه که بینهما ده مسافه منقسمه اولسه احدهمادن اخره انتقال
تدریجی اولور کذلک بر زماندن زمان اخره انتقال تدریجی اولور که ایکی زمان

بیننده زمان فرض اولنسه فجر ایله مغرب کبی بو که حرکت دیرلر لکن شریف
علامه حرکت فی المتی یی حرکت فی الاینه قیاس ایدوب شیخ رئیسک کلامنی
رد ایلدی بالخصوص قیاس مع الفارقدر متی ده کون فی الآن ما تشخص
واحددر اول زمانک ابتداسندن انتهاسنه وارنجه یه دک زیرا متی نک
معناسی اول زمانک مجموعنده کوننده کذلک بو زمانک تحقیقنده اولان زمانک
متیسی تشخص واحددر پس کون اولان کون ثانیه انتقال آن واحدده
اولور دفعی اولور اما این متی کبی دکلدر زیرا مسافه ده بر قطعه کون
این واحد دکلدر بلکه ایون متعدده در هر آن مفروضده وشیئک اینی واردر که
آن سابقده اولان این دکلدر وآن لاحقده اولان این دکلدر متی کون فی الزمان
دیرلر حصولی البته زمان ایستر شیخ رئیسک مرادی بودر لکن تدبر اولنسه سیدک
کلامی سید الکلام اولدیغی معلوم اولور زیرا استفاده اشارتک وقتی بیننده
اولنان هر بر علامه ایما کتورمک لازم دکلدر شارحک تفصیلنه کوره مقولات
عشره دن اولان مقولات تسعه ده حرکت بولندیغی مشهور اولان کتب حکمیه ده مقولات
اربعه ده که کم وکیف واین ووضع در بونلرده حرکت اولور دیو اقسام
حرکت درت عدد در دیو حکم ایتدیلر مشهوری توجیه بودر که هر حرکت بولنمز
الا انده بو درتدن بری بولنور دیمکدر یوخسه حرکت بو درت عدده منحصره دیمک
دکلدر محشی لری توجیه ایدر که مقولات اربعه ده حرکتک وقوعی بالنسبه اکثردر
مقولات باقیه ده بالنسبه نادر ایدی بو توجیهی شارحک کلامنده مؤید واردر که
علاوه مقوله سنده حرکتی بیان ایدرکن تبعا لحرکتها فی الاین دیدی معلوم اوله که
مقولات عشره دن جوهرده حرکت اولورمی مصنف وشارح اکا تعرض ایتمدیلر
لکن شارح طوالعی دیر که جوهر بسیطده حرکت اولماز زیرا جوهر بسیط موجود

اولسه دفعة موجود اولور واولسه ینه دفعة فانی اولور اما جوهر مرکب سائر مرکبات
کبی وجودنده وعدمنده اجزاسنه تابع ومتوقفدر اجزاء بسیطه دفعة وجود اولورمی
وعدملری دفعی اولور حرکت اولماز کذلک شارح طوالعی مقولات خمسه ده حرکت اولور دیدی
لکن مرادی بالذات اولمز دیمکدر کلام سابقه مخالف اولمز زیرا مقولات خمسه ده
حرکت واردر دینلر تبعا واردر دیو توجیه اولنسه نفی واثبات بر محله وارد اولمادی
تناقض اولمز توجیه مذکور اوزره قائللری متعدد در بر دکلدر دیو تناقضی دفعه حاجت
یوقدر شریف علامه شرح تجریدده مقولات باقیه ده حرکت ممتنعه اثباتنده در جوهر
تصریح ایلدی مقوله جوهرده حرکت اولمادیغی بیان اولنور که جوهر هیولانیه
بر مقوله ده حرکت ایلمک اول مقوله نک محلنده حرکت دیمکدر هیولانک محلی
اولمامغله انده حرکت متصور دکلدر که جوهر محلی اولمیوب جوهر آخرده حال اولور
صورت جسمیه وصورت نوعیه کبی بونلرده تبدل وتغیر بولنمسه حرکت یوقدر صورت
افلاکده تبدل اولمدیغی کبی صورت افلاکده حرکت یوقدر که تبدل بولنور ایسه صورت
نوعیه صورت انتقال همیتی کبی اول انتقال دفعیدر حرکت اولمز تجریدک شرحی اصفهانی
حاشیه سنده شریف علامه اسلوب مذکور اوزره بیان ایدیلر وتقول ایضا الحرکة
الاینیة اما طبیعیة او قسریة او ارادیة لان القوة المحرکة اما ان تکون مستفادة من
خارج اولا تکون فان لم تکن مستفادة من خارج فاما ان یکون لها شعور اولا یکون
فان کان لها شعور فهی الحرکة الارادیة ان لم یکن لها شعور فهی الحرکة الطبیعیة
وان کانت مستفادة من خارج فهی الحرکة القسریة شارح دیر که حرکت ایله متصف
اولان شیده حرکت حقیقة حاصله در یاخود کندویه مقارن اولان شیده حاصله در
مقارنتله تبعا شیء حرکت ایله موصوف اولور اوله حرکت ذاتیه دیرلر شیئه ثبوتی
بالذات اولمق سببیله ثانیه حرکت عرضیه دیرلر شیئه ثبوتی بالعرض اولمق سببیله

اعراض جسمده اولان حركت كبي زيرا حركت حقيقة جسمده در اعراضيه متحركه ديرلر
اعراضده حقيقت حركت يوقدر حركت عرض اولمغله عرض ايله محلده قيام ايتمز كذلك
جالس سفينه نك حركتي تبعا وبالعرض در حقيقت متحركه سفينه در محشي لاري
جالس سفينه يه حركت ذاتيه تعريفي صادقدر زيرا هر انده جالس سفينه هر اين
واردركه انات سابقه وانات لاحقه ده اولان اينونه مغايردر غايتي جالس سفينه ده
ميل ديدكلري مبدأ مدافعه يوقدر حركتي جالس سفينه يه نسبت جاني رجل حسن
غلامه نسبت حسن رجله نسبت اولديغي كبيدر ديمك نا قلدن صادر اولوردي
ديمي لكن سابقده شيخ رئيسدن نقل اولنديكه مبدأ استبدال متحركده اولمق لازمدر
هواده واقف اولان جسمك هر انده بر ايني واردر لكن متحرك ديلمز محشي لاري
منقول مذكوره غفلت ايلدي مصنف ديه كه حركت ذاتيه طبيعيه يا قسريه يا ارادية در
بو اوچ عدده منحصردر زيرا قوة محركه ديدكلري مبدأ ميلدر ايمدي تحريكي يا خارجدن
مستفاد اولور خارجدن مراد اشارت حسيه ده متحركدن متميز شي ديمكدر زيرا نفس
ناطقه يعني حركات اراديه ده مبدأ ميلدر ومتحركدن خارجدر لكن اشارتده متميز
دكلدر اگر خارجدن مراد بو عدده كو اولسه حركات اراديه نك بعض شيخ اولده داخل اولور
قسريه اولوردي شارح حاشيه سنده خارج كلمه سني بويله شرح ايلدي يا خود خارجدن
مستفاد اولمز خارجدن مستفاد اولمزسه اول قوة محركه نك شعوري واردر يا خود
يوقدر شعوري وار ايسه اول حركت اراديه در شعوري اولمزسه حركت طبيعيه در سؤال
اولوركه حركت اراديه ده مجرد شعور كافي دكلدر مكان اعليدن ساقط اولان
سقوطنه شعوري واردر خصوصا اول حركت اراديه دكلدر جواب لازمدركه اول
قوة محركه نك شعوري واراده سي وار ايسه حركت اراديه اولور ديو مصنف
اراده يي شعوره ضم ايليه بو سؤالدن شارح جواب ويرركه مكان اعليدن ساقط

اولانده

اولانده مبدأ ميل طبيعة جسميه در انده سقوط سبب تعقلدر طبيعتده شعور يوقدر
بلكه شعور نفس ناطقه ده يا قواي مدركه ده در سقوط مبدأ بو ملكه دكلدر حاصل كلام
مكان اعليدن ساقط اولانك حركتي طبيعيه در اراديه دكلدر ساقط اولان حيوان
اولسه حجر اولسون فرق يوقدر بو سؤال وجوابه ملا ميرك شرحنك حاشيه سنده
على قوشچي دخي ذكر ايلدي اگر قوة محركه نك تحريكي خارجدن مستفاد ايسه اول حركت
قسريه در بو كلامده اشارت واردركه حركت قسريه نك فاعلي مقسورك طبيعتيدر
قاسر دكلدر قاسر اول واجب اولوردي كه حركت قسريه قاسرك انعدامي ايله منعدم
اوله خصوصا لمه بلكه قاسر علت معده در علت معده معلولك وجودي وقتنده
موجود اولمق واجب دكلدر بعضيله ظاهر حاله نظر ايدوب جسم مقسورده اولان حركتك
فاعلي قاسردر ديدي فصل في الزمان اذا فرضنا حركة واقعة في مسافة على مقدار معين
من السرعة وابتدأت معها حركة اخرى ابطأ منها وانقطعتا في الاخذ والترك وجدت
الحركة البطيئة قاطعة لمسافة اقل من مسافة السريعة والسريعة قاطعة لمسافة
اكثر منها واذا امكن ذلك كان بين اخذ السريعة وتركها امكان يسع قطع مسافة معينة
بسرعة معينة وقطع مسافة اقل منها ببطوء معين وهذا الامكان قابل للزيادة
والنقصان وغير ثابت اذ لا يوجد اجزاؤه معا فهنا امكان متقدر غير ثابت وهو المعنى
من الزمان فن اول فصول عشره اوزره ايدي بو فصل عاشر زمان بيانندهدر
بو فصلده اوچ مطلب واردر اولكي زمانك انيتنه تنبيه در يعني زمانك موجود اولديغنه تنبيه در
ايكنجي زمانك ماهيتي تحقيقدر اوچنجي زمانك سرمدي اولديغني بيانيدر اما انيتي
بياني بودركه بر مسافه ده واقعه حركت فرض اولنسه سرعتده مقدار معين اوزره
اولسه واندن بطئ بر حركت دخي بدأ ايلسه حركت شروعنده وفراغنده ايكيسي
اتفاق ايلسه حركت بطيئه نك قطع ايتديكي مسافه حركت سريعه نك قطع ايتديكي

مسافه ده اقل اولور که انک حرکت سریعه نک قطع ایتدیکی مسافه حرکت بطیئه نک قطع
ایتدیکی مسافه ده اکثر اولور بوینه اولیجق حرکت سریعه نک حرکته شروعیله فراغی بیننده
بر امکان بولنور که اول امکان مسافه معینه یی سرعت معینه ایله قطعه وبطوء معینه ایله
مسافه مذکوره دن اقل اولان مسافه یی قطعه واسع اولور امکاندن مراد بر امر ممتد موجود در
مسافتین وحرکتین دن غیر در امام رازی بو کلام ایکی حرکت موجود اولوب معاً ابتدا
ومعاً انتها ایتملریله مبنیدر اول معیت زمانیه اولمغله اثباتی اثبات زمانه موقوفدر
دور لازم کلور که انک ایکی حرکتک وجودنه مبنیدر بری اسرع اخری ابطأ سرعت
وبطوء اثبات اولنموب زمانی اثباته نصکره دور اخری لازم کلور دیدی جواب
ویروب زمان ظاهر الوجود در امثلرک کلیسی زمانی ساعت وایام وشهور واعوام
ایله تقدیر ایتدیلر بو مقامده مقصود زمانک اولوب حرکته مقدار اولدیغنی بیان زمانک
یوقدرکه زمانک وجودنه علم ثبوت معیت وسرعت وبطوءده کافیدر دور یوقدر
دیدی شارح جواب ضروییروب معیتت وسرعت وبطوء ثبوتی زمانک ثبوتنه
توقف ایدرسه نفس الامرده لکن بونلره علم زمانک ثبوتنه علمه توقف ایتمز دور
لازم کلمه دیدی مصنف دیرکه اول امکان زیاده ونقصانه قابلدر زیرا اول ایکی حرکتلر
اخذده وترکده اختلاف ورزه اولسه لر امکانلری دخی تفاوت ورزه اولورلر
اول امکان [illegible] اجزالری وجودده مجتمعه دکلدر بلکه بر جزء معدوم اولمدقجه
جزء اخر موجود اولمغه مجال یوقدر بو اعتبار ایله غیر قار الذاتدر دیرلر بعض شارح
اجزاء زمان وجودده جمع اولمز زیرا زمانک اجزالری مجتمعه اولمغه زمانده واقعه
حرکتک اجزالری مجتمعه اولمق لازم کلور دیدی شارح دیرکه هنوز زمان حرکتک
مقداری اولدیغنی ثابت دکلدر بلکه اجزاسنک اجتماعنه اجزاء حرکتک اجتماعی لازم کلمه
زیرا مقدار اجزاسی مجتمعه اولوب اول مقدار ایله متقدر اولان شیئک اجزالری مجتمعه اولسه

متقدر

متقدر معدوم ومقدار موجود اولمق لازم کلور محالدر زیرا مقدار عرضدر محلنه
حلول ایتمدکجه وجودی ممکن دکلدر شارح حرکت زمانده اولدیغی کبی مسافه ده دخی اولور
مسافه اجزالری مجتمعه اولمدن حرکت اجزالری مجتمعه اولمق لازم کلمز دیو بعض
شراحی الزام ایلدی لکن اول بعض تعلیل اجزاید وب دیرکه زمان اجزالری مجتمعه اولسه
یوم طوفانده حادث اولان بو کونده حادث اولوردی عکسی دخی بویله در یعنی
بو کونده حادث طوفان کونسنده حادث اولوردی شارح رد ایدرکه بر شیئک
اجزالری مجتمع اولمق اجزانک برینده حاصل جزء اخرده اولمغی مستلزم دکلدر
مسافه اجزالری مجتمعه در بر جزءده متمکن اولان جزء اخرده متمکن اولمسنی مستلزم دکلدر
مصنف دیرکه لازم کلدیکه بر امکان موجود اولدیغنی امر ممتد غیر الذات موجود اوله
زماندن مراد بودر مباحث مشرقیه ده دیرکه حرکتک معناسی ایکی اولدیغی کبی زمانک
معناسی ایکیدر بری خارجده موجود بر امردرکه منقسم دکلدر بو معناده زمان بر امر
موهوم در خارجده وجودی یوقدر حرکت بمعنی التوسط خیالده حرکت بمعنی القطعی
فاعل اولدیغی کبی حرکت بمعنی التوسطه مطابق امرکه ان سیاله رسیلانی سببیله خیالده
بر امر ممتد وهمی یه فاعل اولورکه حرکت بمعنی القطعه مطابق اولور یعنی احدهما
نه صانع لسان جزء اسنده ضرب بر جزء بولنور وهو المقدار الحرکة لانه کم یعنی
زمان حرکتک مقداریدر زیرا زمان کم در بالذات زیاده ونقصانه قابلدر ور زمان
انات متتالیه دن مرکب دکلدر یعنی انات بیننده زمان اولمیوب بر برینه بتصکره
آن اوله فاصله سز انات متتالیه اولور بویله اناتدن مرکب دکلدر زیرا زمان
حرکته مطابقدر حرکت مسافه یه مطابقه در اکر زمان انات متتالیه دن مرکب
اوله مسافه دخی اجزاء لا تتجزیدن مرکب اولمق لازم کلور لکن لازم باطلدر
پس زمان مقدار اولدیغی اعتراض اولنورکه زمانک مقدار اولمسی کم اولمسنه موقوفدر

کم اولمسی زیاده ونقصانه بالذات قابل اولمسنه موقوفدر بالذات قبولی ممنوعدر جائزکه غیره تبعاً
قبول ایلیه الوان کبی جسمه تبعیت ایله زیاده ونقصانه قابلدر باخصوص الوان کیف معقولدر
بالذات زیاده ونقصانه قابل ایدی دیو محشیلری جواب ویردی زیرا حرکت طویله
دینلمز بلکه حرکت فی زمان اطول یاخود حرکة فی مسافة طویلة دینلور امازمان الطول
والقصر دینلور امر آخری ملاحظه ایتمز والا فلکونه اما ان یکون مقدار الهیئة قارة
اولهیئة غیر قارة شارح دیرکه امر قار دیمک مسلمدرکه حصر تمام اولیوردی زیرا
امر قار اجزاسی وجودده جمع اولنلر اشیدر مطلق جواهر واعراض قاره یه شاملدر اما
هیئت جواهره شامل دکلدر زیرا هیئت ایله عرض بالذات متحددر اعتبار ایله متغایردر
مثلا بیاض جسمده حصولی اعتباریله هیئتدر جسمه عروضی اعتباریله عرضدر
لاسبیل الی الاول لان الزمان غیر قار وما لا یکون قارا لا یکون مقدار الهیئة قارة
فهو مقدار الهیئة غیر قارة وکل هیئة غیر قارة فهی الحرکة فالزمان مقدار الحرکة
یعنی زمان هیئت قاره یه مقدار اولمز زیرا زمان غیر قاردر قار اولمیان شی هیئت
قاره یه مقدار اولمز پس لابددرکه زمان هیئت غیر قاره یه مقدار اوله هر هیئت غیر
قاره حرکتدر پس مدعی زمان حرکتک مقداریدر محشیلری دیرکه زمان فلک
محیطک حرکتنک مقداریدر دیدیلر لکن برهان ایله معلوم اولمدی بلکه ظن ایتدیلرکه
دیدکلری کبی اوله زیرا زمانک اجزاسیله معلوم دکلور شهور واعوام وساعات وایام کبی
بونلر دکل الا حرکت مزبورهنک مقداریدر معلوم که حرکت مزبورده اینیه دکلدر
زیرا اینیه بر جهته توجه ایتدکده نهایت بولمسی واجبدرکه ابعاد متناهیه در
نهایت بولدقده حرکت منقطع اولور زیرا ایکی حرکت بیننده آن سکون واردر
اول حرکت کمیه دخی دکلدر زیرا کمیه بنیه یه مستلزمدر اول حرکت کیفیه اولمق محتملدر
لکن کیفیه متعین الثبوت دکلدر پس امدی اول حرکت وضعیه دردیلدی ودخی

واجبدرکه اول حرکت جمله حرکتلرک اسرعی اوله زیرا زمان ایله سائر حرکات تقدیر
اولنور اسرع اولمیان اسرعدن اعظم ظاهردرکه مقداری اعظم اولان مقداری اقل
اولنه مقدار اوله مز اسرع اولان حرکت دکل الا فلک اعظمک حرکتیدر سؤال کلورکه
فلک اولمسه یا حرکتی اولمسه زمان مفقود اولمز بلکه اجسام حرکت ایدوب اول حرکت
ایچون زمان اولوردی شیخ رئیس جواب ویروب بو حکم وهمک احکامندندر دیدی
ونقول ان الزمان لا بدایة له ولا نهایة له لانه لو کان له بدایة لکان عدمه قبل وجوده قبلیة لا توجد
مع البعدیة وکل قبلیة لا توجد مع البعدیة فهی زمانیة فیکون قبل الزمان زمان هف
وکذا لو کان له نهایة لکان عدمه بعد وجوده بعدیة لا توجد مع القبلیة فیکون زمانیة
فیکون بعد الزمان زمان هف مصنف زمانک سرمدی اولدیغنی بیان ایدوب دیرکه
زمان ایچون بدایت ونهایت یوقدر اگر بدایتی اولسه زمانک عدمی وجودندن مقدم
اولوردی او دیله مقدمکه متأخر ایله معا بولنمزدی بر شیکه شانی بویله اوله زمانی اولور
زمانه محتاج اولوردی زماندن اول زمان اولمق لازم کلور باطلدر کذلک زمان ایچون
نهایت اولسه زمانک عدمی وجودندن متأخر اولمق لازم کلوردی اولیه متأخرکه مقدم
ایله معا بولنمزلر ده زمانه محتاج اولوب زمانه نصکره زمان اولمق لازم کلور باطلدر سؤال
کلورکه بو کلام اجزاء زمانک بعضیسی بعض اجزاسی اوزره مقدم اولمسیله منقوضدر زیرا بو دخی
زمانی دکلدر زیرا تقدم زمانی متقدم دکلدر اشنی زمان سابقده اولمقدر تأخر زمانی متأخر
اولان شی زمان لاحقده اولمقدر اگر اجزاء زمانک تقدمی زمانی اوله لازم کلور
امس زمان متقدمده اوله والیوم زمان متأخرده اوله بو ایکی زمانه کلام نقل اولنوب
امس بولندیغی زمان الیوم بولندیغی زماندن ورنه بر متقدم ایله متقدم اولورکه اول
تقدم تأخر ایله معا بولنمز بر شیکه شانی بویله اوله زمانی اولور وهکذا ازمنه غیر متناهیه نک
وجودی لازم کلور بعضیسی بعضنه ظرف اولمق اوزره بو محال اولدیغی ضروریدر پس لازم

کلورکه زمانک عدمی وجودینه مقدم اوله و زمانی اولمیه زمانک بدایتی اوله
بدایتی یوقدر دیدکلری باطل اوله جواب ویریلورکه تقدم زمانی متقدم ومتأخر
زمانه مغایر زمانی اقتضا ایتمز بلکه تقدم زمانینک مقتضیسی سابق لاحقک قبلنده
اوله که قبل بعد ایله مجامع اولمیه بو قبلیت زمانیه در لکن متقدم ومتأخر اولان شیلر
زمان دکل ایسه زمان سنه حوادث یومیه نک بعضیسی بعض اخره متقدم اولدیغی زمانه
استنادلکی کبی اما متقدم ومتأخر هر بری زمان اولورسه آخر زمان دکل ایسه حدوده زمانه
احتیاج واردر اوله بوقدر صباح ومساده واقعه حادثه اورزه متقدم اولدیغی کبی
حادثه صباحدن متأخر اولدیغی مساده وقوعی سببیله در مساجباحه متأخردر اگر
متقدم ومتأخر هر بری زمان اولورسه کنه اوله زمانک زمانه احتیاجی یوقدر زیرا
قبلیه مذکوره اجزاء زمانه اولا وبالذات عارضه در زمانک غیری یه عرضی ثانیا
وبالعرض بو مذکوره دلیل وجود زید وجود عمرودن اورزه متقدمدر دینلسه سؤال اولنورکه
نیچون متقدمدر جواب ویریلسه که وجود زید فلان حادثه ایله مقارن ایدی اما وجود
عمرو حادثه اخری ایله مقارن ایدی فلان حادثه حادثه اخری اوزره متقدم ایدی
دینلسه سؤال کلورکه فلان حادثه نیچون متقدمدر اگر جواب ویریلسه که فلان حادثه
امسده اولدی حادثه اخری الیوم اولدی امس الیوم اوزره متقدمدر دینلسه جواب تمام
اولور سؤال انقطاع بولور امس الیوم اوزره نیچون متقدمدر دینلمز اعتراض اولنورکه سؤالک
انقطاعی امس مفهومنده تقدم علی الیوم مأخوذدر اگر امس نیچون الیوم اوزره متقدمدر
دینلسه زمان متقدم زمان متأخر اوزره نیچون متقدمدر دیمکه بکزر رکیک عد اولنور
پس سؤالک انقطاعی تقدم زمانه اولا وبالذات عارض اولمغه دلالت ایتمیه دلالتی تسلیم
اولنسه عدم واسطه فی الاثبات معناسنه عرض اولی اولمغه دلالت ایدر یوخسه عدم واسطه
فی الثبوت معناسنه عرض اولی اولمغه دلالت ایتمز مطلوب ایسه ثانیدر اول دکلدر محشی لاری

دیرکه

دیرکه لم کلمسی ایله سؤالک انقطاعی واسطه فی الثبوتک عدمنه دلالت ایدر
اگر ثبوت ایچون علت اولسه اندن سؤال جائز اولوردی معلوم اوله که زمان
حقیقتنده دبش مذهب واردر اولکی فلاسفه دن قدمانک مذهبیدرکه زمان جوهردر
ماده دن مجرددر عرض دکلدر ماده یه مفتقر اون جسم دخی دکلدر بلکه جوهردر
لذاته عدمه قابل دکلدر واجب بالذاتدر دیدیلر اگر معدوم اولسه عدمی بعد
الوجود اولور بعدیت قبلیت ایله مجامع دکلدر بعدیت بالزمان اولور زمانک
عدمی زمان اولسه معدوم فرض بولنمشیکن موجود اولور باطلدر دیو دلیل کتوردیلر
جواب اولدرکه دلیل مذکور زمان موجود اولوب وزرینه عدم طریان ایدریسه
انی نفی ایدر یوخسه ابتداده معدوم اولمسی نفی ایتمز جایزکه زمانک هیچ وجودی کلمینه
ایکنجی مذهب زمان فلک اعظمدر دیمشلر زیرا فلک اعظم جمیع اجسام محرکه یی
محیطدر اوچنجی مذهب زمان فلک اعظمک حرکتیدر زیرا حرکت غیر قاردر
زمان دخی غیر قاردر بو ایکی مذهب مردوددر که دلیللری شکل ثانیدندر
ایکی مقدمه سی دخی موجبه در نتاج ایلمز دردنجی مذهب ارسطو مذهبیدرکه
زمان فلک اعظمک حرکتنک مقداریدر دیدی ومصنفک ایراد ایلدیکی دلیل
ایله استدلال ایلدی لکن اول دلیل مورد منعدر که جمله سی ممنوعدر اولکی
تفاوته قابل اولنلر هر شی کمدر دیدکلری زمان تفاوته قابل اولدیغی لذاته اولدیغی
مسلم اولوردی لکن لذاته اولدیغی ممنوعدر ایکنجی جزء لایتجزینک امتناعنه
مبنیدر ممتنع اولمسه جائزدرکه زمان کم منفصل اوله امتناعنه ایراد اولنان اوله
مجروحه در اوچنجی زمان معدوم اولمق ممتنع اولمغه مبنیدر ممتنع اولمسه جائزدرکه
زمان حرکت مستقیمه منقطعه نک مقداری اوله زمانک عدمی ممتنع اولمغه ایراد
اولنان دلیل مختل اولدیغی معلوم اولدی دردنجی بو ایکی حرکت بلینده

سكون اولمغه مبتلیدر سكون اولمه جائزدر كه حركت مستمره مستقیمه اوله رجوع
وانعطاف طریقیله اوزره در انقطاع بولمیه زمان بو حركتك مقداری اوله
ایكی حركت بیننده سكونك اثباتی ایتمكك فسادی مقامنده مقرردر ثانیسی
زمان ایچون محل موجود دكلدر كه زمانك وجودنه وعرضیته معاً اول محل توقف
ایدر زمانك وجودی ثابت دكلدر زیرا اوله سبب حواله در وجودی مسلم اولسه
عرضیتی مسلم دكلدر محل اقتضا ایتمز خصوصاً فلك اعظمك حركتی محل اولمغی
هیچ اقتضا ایتمز ثالثی مذهب اشاعره كندر كه زمان متجدد معلومدر كه
انكله متجدد مبهم تقدیر اولنور ابهامنی ازاله ایدر كاه متجددات بیننده تقدیر
منعاكس اولور مخاطبك معلومی اولان شی حسبیله مثلا متی زید دینلسه عند
طلوع الشمس دیمك جواب اولور مخاطب طلوع شمسی مستحضر مجی زیدی مستحضر
دكل ایسه وكر دخی متی طلع الشمس دیسه حین مجی زید جواب اولور مخاطب
مجی زیدی مستحضر طلوع شمسی مستحضر دكل ایسه بو مذهب اوزرینه ایراد اولنور كه
زمان اول متجدد اك نفسندن عبارت اولور زمان نه موجود اولور موهوم اولماز حال
بوكه مذهبلری موهوم اولمقدر اوزره در بو تفصیل شرح مواقفده مذكوردر حكمای
بر مذهب دخی واركه ایدر زمان خارجده ووهمده معدوم اوله زیرا زمانك ماضیسی
واردر مستقبل دخی كلمیده معدومدر حال ایسه زمان دكل ایله مطلوبدر زمان
دكل ایله مطلوبدر زمان ایله موجود دكل ایله مطلوبدر موجود ایسه منقسم
دكل ایله مطلوبدر كه ان زمان اولمه منقسم ایسه حال دكلدر بلكه انك بر جزء
ماضی معدوم جزء اخری مستقبل معدومدر زمانك خارجده وجودینی انكار ایدنلر احتجاج
ایدرلر كه زمان موجود اولسه قار الذات یاخود غیر قار الذات اولور قار الذات اولورسه
ماضی حاضر ایله جمع اولور یوم طوفان مثلا الیوم اولور الیوم حادث اولان یوم طوفانده حادث

اولور فسادی ظاهردر اگر غیر قار الذات دكل ایسه جزء اول یومدن برینك اوزرینه تقدمی زمانه
اولور زمان زمانده واقع اولور ما ثبت در وجوب الدی كه اجزاء زمانك تقدمی بالذات دكلدر ایسه ندن
غیری زمان استلزام ایدر تسلسل لازم گلمز **الفن الثانی** فی الفلكیات وفیه ثمانیة فصول
هدایة كتابی ایكی قسم اوزره در ایكنجی قسم ثانی حكمت طبیعیه بیاننده اولوب اوچ فن اوزره
ایدی فن اول فصول عشره یه مشتمل ایدی بیانی اولندی فن ثانی فلكیات بیاننده در
و فن ثانیده فصول ثمانیه واردر فلكیات فلكه منسوب اولان جسمیه وملكیه فلكك جزء اولان
لركه جزئی اولمسون فلكیات افلاكده مركوز اولان كواكب وتممات وتداویر ومثاللری
فلك شول جسم كرویدر كه نفس ناطقه صاحبیدر وبالذات استداره اوزره متحركدر

فصل فی اثبات كون الفلك مستدیراً وبیانه ان ههنا جهتین لا تتبدلان احدیهما
فوق لا اضافی والاخری تحت فصول ثمانیه دن بو فصل فلك كروی الشكل اولدیغنی اثبات
بیاننده در بو عالم اجسامده ایكی جهت واردر كه تبدل ایتمزلر بری فوق حقیقی
تحت در یعنی فوق تحت اولمز تحت فوق اولمز بر قائم اولانلكه منكوس اولسه اول كمسنه نك
باشی جهت كلیه یكی باشی اولمز ورجلی جهت كلیه یكی محل تحت اولماز بلكه باشی تحته
ورجلی فوقه كلور اما جهات اربعه كه یمین وشمال وقدام وخلفدر بونلر متبدل ایدر
مشرق طرفنه توجه ایدن كمسه نك مشرق قدامی ومغرب خلفی وجنوب یمینی
وشمال شمالی اولور بعده اول كمسنه مغرب طرفنه توجه ایلسه جمیع جهات مذكوره
تبدل ایدوب قدامی خلف وخلفی قدام ویمینی شمال وشمالی یمین اولور جهت اشارت
حسیه نك منتهی سنه وحركت مستقیمه نك منتهی سنه اطلاق اولنور اولكی معنایه گوره
جهت فوق فلك اعظمك محدبیدر كه اشارت حسیه نك منتهی سی ومقطعیدر دار
محدبه اشارت تجاوز ایلمز ایكنجی معنایه گوره فلك قمرك مقعریدر كه حركت مستقیمه نك
منتهی سیدر زیرا حركت مستقیمه عناصره در اولور عناصر خارجنه تجاوز ایلمزلر اوجه ایلمز

فلك قمرك جوفنده در و دخی افلاك خرق والتیامه قابل اولمامغله حركت اینیه لكن
اولمدی صحیح اولنان معنی جهتده اولكی عنادر زیرا اشارت فلك قمری تجاوز ایلیه
جهت فوق اولور قطعا زیرا جهت تحتدن شروع ایدوب مقابله متوجه اولورده فوق
فلك قمرك مقعری اولمز حركت مستقیمه نك منتهاسیله فوقی تفسیر صحیح اولمز بلكه ذاجیه
اشارت حسیه نك منتهی سیله تفسیر اولنه معلوم اوله كه جهات مشهوره التی عدد در
شهرتنه سبب ایكیدر بری عامیه منسوبدر ایكنجی خواصه منسوبدر عامه یه نسبت اولنان سبب
بودر كه انسانك ایكی جنبی وار در بر برنده بر یه وار در و دخی ظهر و بطن و رأس و قدم
وار در بو التی عدد اشیا انسانه احاطه ایتمشدر غالبا اقوی اولان جانبه یمین مقابله
یسار یوزینه قارشو اولان سمته قدام مقابله خلف بالطبع ركنی ولی اولان سمته
فوق مقابله تحت تسمیه اولندی عامه عندنده مذكور اتدن غیری بولنمامغله التی عدده
حصر ایتدیلر بو جهاته سائر حیوانده دخی اعتبار ایتدیلر لكن فوق حیوانك بالطبع
ظهری یعنی ولی بیدنه ر و تحت مقابلیدر دیدیلر و بو جهاتی سائر اجسامده دخی اعتبار ایتدیلر
اجزاء متمایزه لری یوغیسه دخی كری الشكل كبی بولمزده التی جهاته بولدیلر اما خواصه
نسبت اولنان سبب بودر كه بر جسمده ابعاد ثلثه فرض المجموع ممكندر اول ابعاد
ثلثه زوایای قوایم اوزره متقاطعه اولهده اول ابعادك هر بر بعدی ایچون ایكی طرف
اولوب هر جسمك التی جهتی بولنور لكن جهاتك بری اخریدن تمایز ایتمك جسمده
اجزای متمایزه یه اعتباره موقوفدر امتداد طولینك ایكی طرفنه انسانك طول قامتی اعتبار
فوق و تحت تسمیه ایدرلر امتداد عرضینك ایكی طرفنه عرض قامتی اعتباریله یمین و شمال
تسمیه ایدر امتداد عمقینك ایكی طرفنه ثخن قامتی اعتباریله قدام و خلف تسمیه
ایدرلر پس خواصك اعتباری عامه نك اعتبارینه مشتملدر زیاده سی دخی واردر كه
ابعاد قوائم اوزره تقاطع تحتیه رعامه بو اعتباردن غافلدر عامه نك اعتبارلری

خواصك اعتبارلرینه تطبیق ممكن ایسه ده خواص جهاتی اخذ ایتمه ده جهات انسانی ملاحظه
ایتدیلر لكن جهاتی جهات انساندن اخذ ایتدیلر عامه كبی بلكه ابعاد ثلثه متقاطعه علی زوایا
القائمه نك اطرافندن اخذ ایتدیلر كه جمیع اجسام جهات سته صاحبی اولمغله مشاركه
اولدی اطراف انسانی ملاحظه جهاته تعیین ایچوندر یوخسه جهاتی اطراف انساندن
اخذ ایچون دكلدر لكن عامه نك اعتبارلرینی خواصك اعتبارلرینه تطبیق ایتمه ده دیرز كه
جهات انسانیه اعتبارلرندن مخصوصدر جهات سته انسانك غیرنده بولنمز دیمك
انسانك غیریده انسان واسطه سیله بولنور دیمك دكلدر بلكه جهات سته اعتبار ایتمك
تقاطع ابعاد علی الزوایا اولور دیمك اولهلیس عامه دخی جهاتی ابعاد مذكوره نك
اطرافندن اخذ ایتمش اولورلر اطراف انساندن اخذ ایتمش اولمزلر شارح محقق طوسینك
اشارات شرحنده اولا بحثی نقل ایدر كه بعضی امتدادك بعض اخر اوزره قیامی تقاطعندن
زوایای حادثه قائمه اولمسی واجب دكلدر بلكه جهات اعتبارنده مدار جسمده خطوط متقاطعه نك
اطرافیدر تقاطع امتدادات كاه زوایای قائمه اوزره اولور كاه حاده و منفرجه اولور
پس ممكندر كه بر جسمده بلكه بر نقطه ده قیاس ایله امتدادات غیر متناهیه فرض اولنه ده
جهات غیر متناهیه اوله • وكل واحدة منها موجودة • یعنی مذكور اولان فوق ایله تحت
هر بری موجوددر شارح دیر كه بو كلامده بحث واردر زیرا فلكنه جهت تحت
مركزدر كه نقطه موهومه در موجود دكلدر دیدیلر لكن محقق جلال دوانی جهت یا موجوددر
یا موجود ده اولان اشارت در نقطه تحت موجود دكلدر لكن موجوده محقق بر شئدر دیدی
اشكال مذكور منقدر غایتی مصنف مسامحه ایلدی • ذات وضع غیر منقسم فی امتداد
ماخذ الحركة ومتی كان كذلك الفلك جسما مستدیرا • یعنی فوق و تحت اشارت حسیه یه
قابلدر و حركتك ماخذی امتداد ده منقسم دكلدر یعنی متحرك اولان شئ حركت ایلدكی
امتداد ده اول جهتلرك اجزالری یوقدر سائر امتداد له بونده اجزالری اولمق ضرردیر

مصنف في امتداد ماخذ الحركة ديديكى جهت فوقى ادخال ايچوندر زيرا متحرك اول فوق
جهتنه حركت ايديكى امتداده جهت فوقك انقسامى يوقدر سائر امتدادلر كه طول
وعرض در بونلرك انقسامى جائزدر. وانما قلنا ان الجهة موجودة ذات وضع
لانها لو لم تكن كذلك لما امكنت الاشارة اليها يعنى جهت موجوده در اشارت حسيه يه
قابلدر اكر موجود اولمسه ياخود موجود اولوب ذات وضع اولمسه اشارت ممكن
اولمزدى زيرا معدومه اشارت ممكن دكلدر كذلك موجود اولوب ذات وضع اولمسه
اشارت مستحيلدر. شارح اعتراض ايدوب فلاسفه نك مذهبى خطوط ونقاط وسطوح
خطوطدن مركب اولماميق اوزره دركه بونلر غير منقسمه در منفصل يوقدر جزءلرى
بالفعل موجود دكلدر خصوصا اول اجزايه اشارت حسيه يى تجويز ايتديلر يعنى
خطك وسطنده اولان نقطه موهومه يه وسطحك وسطنده اولان خط موهومه اشارتى
تجويز ايتديلر پس اشارت حسيه ده مشاراليه اولان شى خارجده موجود اولمق لازم
اولمدى بلكه يا خارجده موجود اوله ياخود مشاراليهك محلى موجود اولمق كافيدر
ديدى جواب اولدركه مصنفك مرادى قصدا وبالذات اولان اشارت حسيه در فلاسفه
تجويز ايتدكلرى اشارت حسيه تبعى در مشاراليهك بالفعل موجود اولمسى اقتضا ايتمز
ولما امكن اتجاه المتحرك اليها اكر فوق وتحت اولان جهتلر موجود اولمسه متحرك اولان
شى اول جهتلره توجه ايتمسى ممكن اولمزدى ودخى جهته توجه جهته قريب اولمق
ايچوندر ياخود اول جهته وصول ايچوندر البته جهت موجود اولمق لازمدر زيرا معدومه
قريب اولمق ياخود واصل اولمق ممتنعدر شارح ايدركه جهته توجه قرب ايله يا وصول
ايله قيد اولنمدى زيرا متحرك معدومه توجه ايدر اول معدومى تحصيل ايچون حركت كيفيه ده
اولديغى كبى سؤال قلوركه معدومه توجه ممكندر اول معدومه وصول ايله مكان سطحى ديلره
كوره جهت موجود اولمق لازم اولمدى جوابى اولدركه جهت موجوددر ديمكدن مراد

متحرك

متحركك حركته شروعى وقتنده موجود در اول متحركك وصولى وقتنده موجود اولمسون
ديو تعميم اولنور زيرا متحرك سطحه وصولى دائره حصولى وقتنده سطح موجوددر. وانما قلنا
انها غير منقسمة لانها لو انقسمت ووصل المتحرك الى اقرب الجزئين وتحرك فاما ان يتحرك
عن المقصد او الى المقصد فان تحرك عن المقصد لم يكن ابعد الجزئين من الجهة وان تحرك
الى المقصد لم يكن اقرب الجزئين. يعنى جهت منقسمه دكلدر اكر انقسامى اولسه ومتحرك ايكى
جزءدن اقرب اولانه واصل اولسه ده حركت ايلسه جهتك ايچنده حركت ايتمسى جائز
دكلدر اكر جهتنده حركت ايلسه جهت مسافه اولور جهت اولمز پس لازمدركه حركت
يا مقصددن يعنى جهتدن اوله ياخود مقصده اوله مقصددن حركت ايدرسه ايكى جزءك
ابعدى جهت اولمز مقصده حركت ايدرسه ايكى جزءك اقربى جهت اولمز شارح ديركه
بو كلامى اتمام جهتده حركت ممتنع اولمغه موقوفدر امتناع ثابت اولورسه ترديده نه يوره
حاجت يوقدر زيرا جهتك انقسامى جهتده حركتك امكانى مستلزمدر مسافه اولوب
جهت اولماميق لازم كلور. واذ ثبت هذا فنقول تحدد الجهات ليس في خلاء ولا في
ملاء متشابه والا لما كانت الجهتان مختلفتين بالطبع فلا تكون احديهما مطلوبة والاخرى
متروكة بالطبع فاذن تحدد الجهات في اطراف ونهايات خارجة عن الملاء المتشابه
يعنى جهت موجوده در واشارت حسيه يه قابلدر وامتداد ماخذ حركتده انقسامه قابل اولديغى
ثابت اولدقده جهتك اشارت حسيه يه قابل اولديغى بالذات اولديغى ثابت اولور اكر
بالذات اشارته قابل اولسه جوهر اولور وجهات ممتديه انقسامه قابل اولور پس جهتك تعيين ايچون
برشى لازمدركه جهتلك وضعنى تعيين ايليه اول شى محدد ايله قائم اولمسى واجب
دكلدر زيرا جهت فوق فلك اعظمك محدبيدر وفلك اعظم ايله قائمدر لكن جهت
تحت كه مركزدر اكا قائم دكلدر بلكه مركزك تعيينى محدد جهات اولان فلك اعظم
ايله در زيرا محدبيله تعيين وضع محدد ايله قائم ايتمك لازم دكلدر پس تحدد جهات

خلاء اولمه خلا بعد موجود دکلدر بعد موهوم اولسون زیرا خلانك امتناعی ثابتدر
کذلك جهاتك تعیینی ملاء متشابهده دکلدر ملاء متشابه کنده ده امور مختلفه اولمیان
اجسامه دیرلر اگر تعیین جهات انده اولسه اول ایکی جهت بالطبع مختلفه اولمزدی زیرا
ملاء متشابهده بالطبع مختلفه امور بولنمز اول ایکی جهتك بری بعض اجسامه مطلوبه
جهت اخری نه ترکه اولمزدی یا طلدرکه ناریله هوا بالطبع جهت فوقی طالبلردر وجهت
تحتندن هاربلردر اما ارض ایله ما عکسیدرکه جهت فوقدن هاربلردر وجهت
تحتی طالبلردر اول ایکی جهتلر بالطبع مختلفه اولمیدی عناصرده بعض بری طالب
اخرده هارب اولمزدی فاذن تحدد الجهات فی اطراف ونهایات خارجة عن الملاء
المتشابه یعنی تحدد جهات خلاده وملاء متشابهده اولمدقده لازم گلدیکه اول
تحدد ملاء متشابهدن خارجه اولان اطراف ونهایاتده اوله بعضیلر بو مقامی توجیهده
تحدد جهات ملاء متشابهك تحتنی داخلنده دکلدر بلکه ملاء متشابهدن خارجه
اولان اطراف ونهایاتده در دیدی بعض محققین ملاء متشابهدن مراد شمول ملاءدرکه
انده امور متخالفة الحقیقة بولنمیه ده بعضیسی جهت حقیقیه اولوب بعض اخراکه مقابله
جهت اخری اوله ملاء متشابهدن مراد متناهی اولمیان جسمدر زیرا متناهی اولدقده
مختلفة الحقیقة بولنور سطوح وخطوط ونقط کبی ملاء متشابهی ذکر ایتدیلر جسم غیر متناهی
تعرض ایتمدیلر تحدد جهاته اسباط تناهی ابعاده توقف ایتدیکنه تنبیه ایتدیلر دیو توجه
ایدی لکن شارح حاشیه سنده بو ایکی توجیهده تکلف واردر توجیه اوله ایکی مضاف
حذفی ارتکاب واردرکه داخل تحت الملاء دیلدی توجیه ثانیده تعقید معنوی واردرکه
متشابه کلمه سنده غیر متناهی یه انتقال بعیددرکه لك توجیه اوله وارد اولورکه تحدد جهات
ملاء متشابهك تحتی داخلنده اولماق ملاء متشابهك اطرافنده اولمسی مستلزم دکلدر
جائزدرکه ملاء غیر متشابهك داخلنده اوله توجیه ثانیه وارد اولورکه متشابهدن

غیر متناهی مراد ایلمك طرزی ذکر اولنمغه منافیدر زیرا غیر متناهی اولان شیئك طرفی
یوقدر دیو توجیهلری رد ایلمدی ومتی کان کذلك کان تحددها بجسم کری لان
تحددها اما ان یکون بجسم واحد او باکثر فان کان بجسم واحد وجب ان یکون کریا
لان الجسم الذی لیس بکری لا یتحدد به جهة السفل لان جهة السفل غایة البعد
عن جهة الفوق والا لبدلت بالنسبة الى ما هو ابعد منه ولا یتحدد به غایة البعد فلا
یتحدد به جهة السفل یعنی تحدد جهات ملاء متشابهدن خارجه اولان اطراف ونهایاتده
اولمق لازم گلنجه جهاتك تحددی بر جسم کری ایله اولمق لازم گلور زیرا جهاتك تحددی
یا جسم واحد ایله در یا اکثر ایله در جسم واحد ایله اولدقده اول جسم کری اولمق واجبدر که سطح تحدبی
جهت فوق اوله مرکزی جهت تحت اوله زیرا کری اولمیان جسم ایله جهت فوق تعین
ایدر لکن جهت سفل تعین ایتمز زیرا جهت سفل جهت فوقدن غایت بعده کدرکه اندن
ابعد شی اولمیه اگر اندن ابعد شی بولنسه جهت سفل تبدل ایدوب اول ابعد ده تبش ایله
فوق اولور باخصوص جهت فوق وتحت تبدل ایتمز دیو بیان اولنمشدر کری اولمیان
جسم ایله غایت بعد متعین اولمز اول بعد جسم غیر کری نك جوفنده اولسون خارجنده اولسون
بلکه خارج اولدقده جسم کریده دخی متعین اولمز زیرا بعد خارج بحسب الوهم غیر متناهیدر
هر بعدکه ابعد الابعاد فرض اولنه اندن ابعد فرض اولنمق ممکندر لازم گلدیکه کری
اولمیان جسم ایله جهت سفل متعین اولمیه اما کری اولان جسمك مرکزی ایله بعد
داخلیسنك غایتی متعین اولور کره ده خارج بعدك غایتی متعین اولمز نسه ده سؤال
اولنورکه اول ایکی جهت جسم کری ایله ده متعین اولمز زیرا ایکی جهت بربرندن غایت
مقابله ده درکه اندن ابلغ مقابله ممکن اولمیه مرکز محیطه نظرله ابعاد مفروضه نك
ابعدی ایسه لکن محیط مرکزه نظرله ابعاد مفروضه نك ابعدی دکلدر جائزدرکه
محیطك قطری حالا اولان قطرندن اعظم فرض اولنه جواب اولدرکه اول ایکی جهت

وجوه ممکنه ده ابعاد اوزره بولنسه بیله که جهت سفل که جهت فوقدن ابعاد مفروضه نك ابعدنده
واقع اولدی اما جهتلرك هر بری خارجده ابعاد مفروضه نك ابعدنده اولمق ممکن دکلدر
زیرا جهت سفلدن جهت فوق غایت بعد فرض اولنسه ابعدی ممکنه ابعاد
مفروضه نك ابعدی بالضروره محالدر وان کان اجسام متعددة وجب ان یحیط بعضها
ببعض والا لم یتعین بها غایة البعد لان ما هو ابعد عن بعضها فهو اقرب من الاخر وکل
ما یفرض غایة البعد عن بعضها لم یکن غایة البعد عن المجموع فیجب ان یکون بعضها محیطا
بالاخر فیحصل المطلوب یعنی محدد جهات اکر اجسام متعدده ایسه اول اجسام
بعضیسی بعضنی محیط اولمق واجبدر زیرا محیط اولمسه اول اجسام ایله غایت بعد متعین
اولمز زیرا اول اجسامك بعضیسندن ابعد اولان اخره اقرب اولورکه متقابلین اولان
شیلرك برندن بعید اولمق اخره قریب اولمقدر اول اجسامك بعضیسندن غایت بعد فرض
اولنان مجموعندن غایت بعد اولمز پس واجبدر که اجسامك بعضی اخری محیط اوله ده مطلوب
حاصل اوله لکن محیط اولان کره اولمق واجبدر کره اولمسه جهت سفل متعین اولمز محیط
کره اولمق ایکی جهتی تحدید ایتمده کافیدر که محدبی ومرکزی ایله محدد اولور محیطك
ایچنده اولان محاطلرك تحدیده جهتده مدخلی یوقدر لازمدر که محدد جمیع اجسامی محیط اوله
اکر اورسنده جسم اخر بولنسه محیط ایله قائم اولان جهت فوق اشارت حسیه نك منتهیسی
اولمز اشارت اول اورسنده اولان جسمه تجاوز ایدر محدد جمیع اجسامی محیط اولمق ثابت اولنده
مطلوب حاصل اولور یعنی فلك مستدیر اولمش اولور شارح دیرکه دلیل مذکور تمام
اولسه فلك اعظمك کرویتنه دلالت ایدر جمیع افلاکك کرویتنه دلالت ایتمز اول ایکی
جهت که فوق وتحت فلك اعظم ایله متعین اولورلر افلاك باقیه کره یه اولدقلری اولدن
بو بحث فصول اتیه ده اولنان احوال مثبته یه دخی وارد اولور فلك بسیطدر وخرق والتیام
قابل دکلدر وغیری کبی احوال ذکر اولنسه که کذلك جمله سنه بحث مذکور وارد اولور

فصل في ان الفلك بسيط اي لم يتركب من اجسام مختلفة الطبايع لانه يقبل الحركة
المستقيمة ومتى كان كذلك كان بسيطا اما انه لا يقبل الحركة المستقيمة فلان كل ما
يقبل الحركة المستقيمة فانه متحرك الى جهة وتارك اخرى والكل مما نشانه فالجهات متحددة
قبله لابه والفلك ليس كذلك بل تتحدد به الجهات فلا يكون قابلا للحركة المستقيمة ومتى
كان كذلك وجب ان يكون بسيطا فن ثانیده اولان فصول ثانیه ده بو فصل فلك
بسیط اولمسی بیانیده در معلوم اوله که جسم یا بسیطدر یا مرکبدر زیرا جسم اجسام مختلفة
الطبایعدن مرکبدر یا دکلدر اول مرکبدر عناصردن مرکب اولان موالید ثلثه کبی که معدن
وحیوان ونباتدر ایکنجی بسیطدر عناصر کبی زیرا عناصرده هر بری مختلفة الطبایع اجساماندن
مرکب دکلدر مصنفك مرادی بسیطدن بو معنادر الفلك ای لم یترکب من اجسام مختلفة الطبایع
ایدی شارح بسیط ایچون اوچ معنی دخی ذکر ایدر اولکی بحسب الحس مختلفة الطبایع اجساماندن
مرکب اولمیان شیدر بو معنا عناصره وافلاکه واعضا متشابهه یه شاملدر ایکنجی بر شیدر که
جزء مقداریسی بحسب الحقیقه کلنه مشارك اوله اسمده وحدده بو معنی عناصره صادقدر
اما افلاکه واعضاء متشابهه یه صادق دکلدر زیرا فلکدن جزء مقداری که ثلث ونصف
کبی بولنمه اسم فلك صادق دکلدر والفلك حدی که جسم کری محیط بالارض اول جزء
مقداریده بولنمز که لکن اعضاء متشابهه ده اجزاء مقداریه اعضایه مشارکه دکلدر
اسمده وحدده وانده اوچنجی معنی بسیط شول شیدرکه جزء مقداریسی حس اعتباریله اسمده
وحدده تختنه مساوی اوله بو معناده عناصر واعضاء متشابهه داخل اولورلر لکن افلاك
داخل اولمز زیرا نصف فلك فلك دکلدر اسمده وحدده مصنف دلیل کتورر که
زیرا فلك محدد جهاتدر هر شیکه محدد جهاتدر حرکت مستقیمه یه قابل دکلدر زیرا حرکت مستقیمه یه
قابل اولان حرکت مستقیمه ایله کثرکی فرض اولنسه هر جهتی طالب جهت اخری یی تارك اولور
هر شیکه شانی بو ایله اوله جهتلر اندن اول متعین اولور هر شیکه اندن اول جهت متعین

اوله اول شی جهتی تعیین ایده مز حرکت مستقیمه یه قابل جهتی تعیین ایده مز بو مقدمه عکس نقیض
ایله منعکسه اولور هر شیکه جهاتی معین اوله اول شی حرکت مستقیمه یه قابل اولمز انتاج
ایدرکه فلك حرکت مستقیمه یه قابل اولمز صغری ثابت اولدی مصنفك فالجهات متحددة
قبله لابه قولسنه شارح بحث ایدرکه لازم گلان فلکك حرکتندن اول جهاتك تحددیدر
محال اولدر محال اولان فلکك اجزاندن اول جهاتك تحددیدر مناسب اولان فالجهات
لاتکون متحددة به کلامنه اقتصار ایتمکدر زیرا هر جهتدن جهت اخری یه انتقال ایدن
محدد جهات اولان شی ایسه جهاتی ایله بله انتقال ایدر بلکه جهته انتقال یاخود جهتدن
انتقال ایتمز مصنف دلیل مذکورك کبراسنده هر شی حرکت مستقیمه یه قابل
اولمیه بسیطدر دیدیکی بو کبری یی بیاننده دیرکه «ولو کان مرکبا فاما ان یکون کل
واحد من اجزائه علی شکل طبیعی او قسری کالسبیل الی الاول والا لکان کل واحد منها
کریا لان الشکل الطبیعی للبسیط هو الکرة ولو کان کل واحد منها کرة لاستحال ان یحصل
من مجموعها سطح کری متصل الاجزاء کالسبیل الی الثانی لانه لو لم یکن کل واحد منها
کرة فیکون طالبا للشکل الطبیعی فیکون قابلا للحرکة المستقیمة» یعنی حرکت مستقیمه یه
قابل اولمیان شی بسیط اولمق واجبدر بسیط اولمیوب مرکب اولور مرکب اولسه
اجزاسندن یعنی بسائطندن هر بری یا شکل طبیعی اوزره در یا شکل قسری اوزره در
شکل طبیعی اوزره اولمق محتمل دکلدر اگر شکل طبیعی اوزره اولسه اجزاسنك هر بری
کری اولور که بسیطك شکل طبیعیسی کره در فلاسفه دیرلر که جسم بسیطده طبیعت
واحده در فاعل واحد قابل واحدده فعل واحد شکلی ایسه کره در غیری اشکالك
هر برنده افعال مختلفه وار در مضلع اولان شکلده بر جانبی خط اخری سطح اخری
نقطه در بسیطك شکل طبیعیسی مضلع اولمق صحیح دکلدر البته کری اولمق واجبدر
اجزاء مذکوره دن هر بری کره اولسه مجموعه ده سطح کری متصل الاجزا حاصل اولمق

ظاهر

محاله زیرا کره لرك کره یه اتصالی بر نقطه ایله در کرات متعدده بر برینه اتصال ایلدکده
بالضروره فرجه لر بولنور ده سطح کری متصل الاجزا اولمز حال بوکه سطح کری فلکده
معهوددر اجزاسندن هر بری شکل قسری اوزره اولمق محتمل دکلدر زیرا شکل قسری
اوزره اولمسه بر جزء شکل طبیعیسی یعنی شکل کروی یه طالب اولور حرکت
مستقیمه یه قابل اولور فلك حرکت مستقیمه یه قابل اولمدیغی بیان اولنمشدی
اجزالرك بعضی شکل طبیعی بعضی شکل قسری اوزره اولمق احتمالنی مصنف ذکر
ایتمدی زیرا انی دیدیکی شق ثانی ایله تحدید درمشدر که اما شارحك وطبیعیسی غیره
توضیح اولمغه احتمال مذکوری ذکر ایلدی شارح بحث ایدرکه سابقده ثابت اولان
فلکك حرکت مستقیمه یه قابلیتنك استحاله سیدر بو مقامده منفیت اولان اجزالرینك
حرکت مستقیمه یه قابلیتنك استحاله سیدر جواب ویریلور که فلکك اجزالری حرکت
مستقیمه یه قابل اولسه حرکاتك جهتلری اجزالر اوزره مقدم اولور اجزالر فلك
اوزره مقدمدر لازم گلور که جهات فلك اوزره مقدم اوله ده فلك محدد جهات
اولمیه خلاف مفروض ضدر باطلدر شارح بحث ایدرکه جزء فلك بر دائره اوزره
حرکت ایلیه که اول دائره نك مرکزی مرکز عالم اوله اول جزء یا فوق یا تحت
جهته تحرك ایتمز و جهتلر محدددن اول تعین ایتمك لازم گلمز و محدد جهات
اولان فلك فوق و تحت جهتلرینی تحدید ایلدی غیری جهاتلری تحدید ایتمدی
سؤال گلمز که اول دائره اوزره حرکت اینیه اولمغه البته جهت استر دینلمز
شارح بحث ایدرکه لازم گلان اجزالرك حرکتلری جهاتی حرکات اجزا اوزره
مقدم اولمقدر بو حیثیت اجزا اوزرینه مقدم اولمق دکلدر محدد ثانیه در اول
دکلدر بو مذکور اولان سؤال و جوابه حاجت اولمسون دیو بعض شراح دلیل
مذکورك صغریسنده لانه لا یقبل الحرکة المستقیمة ذاتا او جزءا دیدی اوخ

فصلده بو عنایت ایله بو اعتراض دفع اولدی اول اعتراض جزء حرکت مستقیمه یی
قبول ایتمک دکل اول حرکه یی قبول ایتمکی مستلزم دکلدر پس بو تقدیرده اشکال
قیتبرته اوزره اولمق تقدیرنده خلف لازم کلمز وبلکه عنایت مذکوره ایله
واضح اولور که جزء حرکت مستقیمه یی قبول ایتمک دخی خلفدر دیه‌می شارح مراد
قد یقال اذا کانت الخ دیو نقل ایتدیکی بو مذکوردر لکن اول مذکوری یکی وجه ایله
رد ایلدی فلتنظر ورده ما اوق نظره **فصل فی ان الفلک قابل للحرکة المستدیرة**
لان کل جزء من اجزائه المفروضة فیه لا یخص بما یقتضی حصول وضع معین
ومحاذات معینة للتساوی الاجزاء فی الطبیعة فکل جزء یمکن ان یزول عن
وضعه ویصل الی وضع جزء آخر فن ثانیده اولان فصول ثمانیه دن بو فصل
فلک حرکت مستدیره یه قابل اولدیغی بیانینده در فلکده مبدأ میل واردر که
استداره اوزره حرکته سبب اولور فلکک طبیعتنده میل مستقیم یوقدر بو فصلده
امور ثلثه مذکوره بیان اولنور یعنی فلک حرکت مستدیره یه یعنی حرکت
وضعیه یه قابلدر زیرا فلکده اولان اجزاء مفروضه دن هر جزء بر طبیعته مخصوص
دکلدر که اول طبیعت وضع معینی و محاذات معینه یی اقتضا ایلیه زیرا اجزاء
فلک طبیعتده متساویه در یعنی فلک بسیطدر مختلفة الطبایع اجسامدن مرکب
دکلدر فلک متصل واحد اولمغله اجزاء مفروضه دیلدی بو مقامه ایراد اولنه که
فلکک حرکت مستدیره یه قابلیتنه بساطتیله استدلال اولنمش ایدی اول بساطت
قابلیت مذکوره نک عدمنه دلالت ایدر زیرا فلک استداره اوزره حرکت ایلیه
یا جمیع جوانبه یا بعض جانبنه حرکت ایدر اول محالدر بالضروره زیرا بر شی زمان
واحده جهات متباینه یه توجه ایتمک متعذر ثانی دخی محالدر که ترجیح بلا مرجح
لازم کلور که فلک بسیط اولان شی استداره اوزره حرکت ایلیه اول بسیطده

یکی قطب معین ساکن کبی که در دوایر مخصوصه کبی که در که صغر و کبرده متفاوته اول
دائره لری ایکی قطبک بیننده مفروض اولان نقطه لر رسم ایدر سرعت و بطؤده
اختلاف عظیم ایله مختلفه اولان حرکتک سببی خصوص اول بسیطده مفروض اولان
جمیع نقطه لر قطب و منطقه صلاحیتنده و حرکت سریعه و بطیئه ایله دائره صغیره و کبیره یی
رسم ایتمه ده متساویه در بو ترجیح بلا مرجحدر جواب ویریلور که تخصیص مذکور حرکت ملکه
راجع بر امره عائد اولمسی واجبدر اول امر بعینه معلوم دکل ایسه ده زیرا متحرک بسیط
اولدیغی صورتده بسیط اولان شی امور مختلفه یه فاعل اوله مز پس اول امور مختلفه یی
فاعل محرکلرندر دیمشلردر لکن بو جواب فاعلک جمیعه یه نسبتی متساویه در دیدکلرینه
منافیدر با خصوص قواعد فلسفه نک اکثری اول قوله مبنیدر فلکده مفروض اولان
اجزاء وضع معین اقتضا ایتمکده اول جزءلرک هر بری وضع معیننده زائل و جزء آخرک
وضعنه واصل اولمق ممکن اولور بو حال حرکت سببیه اولور فلکده حرکت مستقیمه
اولدیغی مبرهن اولمشدی حرکت مستدیره متعینه اولور سؤال اولور که فلک اجزاسی
وضع معینی و محاذات معینه یی اقتضا ایتمیوب زوال جائز اولمق اجزانک حرکتی
مستلزم دکلدر جائزدر که اجزاء فلکه محاذی اولان اشیا حرکت ایلیه ده اول وضع و محاذات
زائل اوله اشیانک حرکتی قسریه یا طبیعیه اولور جواب ویلدر که اشیانک جمیعسی ساکن
فرض اولنه و اول فلک بسیط اولدیغی حیثیتله ملاحظه اولنه هر بر جزء وضعندن
زوالی ممکن بولنور ده فلکک حرکتی ممکن اولدیغی متعین اولور **ونقول ایضا**
یجب ان یکون فیه مبدأ میل مستدیر لانه متحرک بها والا لما کان قابلا للحرکة لکن التالی
کاذب فالمقدم مثله بیان الشرطیة انه لو لم یکن طبعه مبدأ میل مستدیر لما قبل المیل
من خارج فلا یکون فیه میل اصلا فیمتنع ان یتحرک دخی فلکده میل مستدیر که
مبدأ اولمق واجبدر که اول مبدأ میل ایله فلک حرکت ایلیه اگر اول مبدأ اولمسه

فلك حرکته قابل اولمز لازم باطل عدم دخی باطلدر ملازمه‌یی بیان ایدرز که
اگر فلکك طبیعی میل مستدیری ومبداء اولمسه خارجدن فلك میلی قبول ایتمزدی
خارجدن میلی قبول ایتمسه فلکده اصلا میل بولنمزدی بولنمسه فلکك حرکتی
ممتنع اولوردی حال بوکه فلك حرکت مستدیره‌یه قابل اولدیغی ثابت اولمشدر
معلوم اوله که طبع طباع مطلقه‌در شعور واراده‌سی اولانه اولمینه شاملدر
مصنف عائق طبیعی دیه جك عائق طبیعی دخی شعور واراده‌سی اولانه
اولمینه حمل اولنه مصنفك کلامنده اولان اضطراب مندفع اولور شارحك
تفصیلنه نظر ایتمه حال معلوم اولور فلك حرکت مستدیره‌یه قابل اولدیغی ثابتدر
دیدیکی شارح بحث ایدر که حرکت مستدیره فلك ایچون ممکن ذاتیدر دیمك
ایسه فلکك حرکتی ایستدراك اولورده اولمق ممتنع اولمغه منافی اولمز جائزدر که
علت اولان میل مستدیر معدوم اوله‌ده فلکه حرکت مستدیره ممتنع اوله بلکه
هر ممکن معدوم ممتنع بالغیر اولور اول ممکنك وجودینه علت تامه اولان شی
بولنمازده اول ممکن وجوده گلمك ممتنع اولور اگر فلك ایچون حرکت
مستدیره‌یه استعداد تام واردر لکن اول استعداد جمیع شرائطی بولنوب وجمیع
موانع معدوم اولدقده حاصل اولور دیمك ایسه بو معنی ماسبقدن معلوم اولمدی
معلوم اولان فلکده حرکته قابلیت امکانیه ذاتیه مطلقه‌در دوخی مذکور اولان
دلیل بساطت عنصریه‌ده جاریدر که عناصرك حرکت مستدیره‌سی ممکن اولدیغنده
شبهه یوقدر حال بوکه فلاسفه دیرلر که کره نار فلك قمره متابعت ایله متحرکدر
واجبدر که انده میل مستدیر ومبداء اوله متحرك اوله لکن دلیل مذکوری بر وجهله
تقریر ممکندر که حرکت بحسب الذات امکانی کافی اوله عناصرده جاری اولمیه
شویله تقریر اولنور که فلك تحریك قسری ممکندر هر شیکه تحریك قسری‌یی قبول

ایله

ایلیه انه میل طبیعی واردر فلکده میل مستقیم ممتنع اولدقده اول مبدا میل مستدیر مبدائی
اولمق لازم گلور بو دلیل عناصرده جاری اولماز زیرا عناصرده میل مستقیم ممتنع
دیلمز وانما قلنا انه لو لم یکن طبعه مبدأ میل مستدیر لما قبل المیل من خارج لانه لو تحرك
من خارج لیتحرك مسافة فی زمان ولیکون ذلك الزمان اقصر من زمان حرکة ذی میل
طبیعی یتحرك بمیل تلك القوة القسریة فی عین تلك المسافة والا لکان الشیء مع
العائق کهو لا معه یعنی فلك طبیعی مبدأ میل مستدیر اولمسه خارجدن میلی قبول
ایتمزدی زیرا خارجدن تحرك ایلسه بر زمانده بر مسافه‌ده تحرك ایدر واول زمان دخی
میل طبیعینك حرکتی زماننده اقصر اولور زیرا بو میل اول میل قسری‌یه معاوق
اولور جهتنده مخالف اولمغله عوق تحقق اولور بو ذی میل عین تلك المسافه‌ده
اول قوه قسریه میلی ایله تحرك ایدر خلاصه کلام خارجدن بر زمانده بر مسافه‌ده
حرکت ایدن جسمك زمانی بر ذی میل طبیعی اول قوه قسریه ایله تلك المسافه‌ده
حرکت ایدن جسمك زماننده اقصر اولور اگر اقصر اولمسه حرکت مع العائق که میل
طبیعیدر حرکت لا مع العائق ایله مساوی اولمق لازم گلور باطلدر که عائق
عائق اولمق لازم گلور فرضه مخالفدر سؤال اولنور که میل عائقك عدمی فرض
اولنمدن جمیع عوائقك عدمی لازم گلمز ممکندر که متحرك اولان شیء عائق طبیعی اولان
میلدن خالی اوله لکن عائق آخره مقارن اوله‌ده اول عائق ذی میل اولان جسمك
میلنه مقاوم اوله عدیم المیلك زمانی ذی میلك زماننده اقصر اولمق لازم
گلمیه جواب اولنور که عائق مذکورك مثلنی ذی المیلده فرض ایدرز زیرا اول عائق
خارجی اولمغله ذی المیلده دخی اول شیئك مثلنی فرض ایتمك جائز اولور وذلك الزمان
الاقصر له نسبة لا محالة الی الزمان الاطول فاذا فرضنا ذا میل آخر میله اضعف
من المیل الاول بحیث یکون نسبته الی المیل الاول مثل نسبة الزمان الاقصر الی الزمان

الا وّل فيتحرك تلك القوة في مثل زمان عديم الميل مثل مسافة لان الحركة تزداد
سرعتها بقدر انتقاص القوة الميلية التي في الجسم لانه لو انتقص شيء من القوة
التي في الجسم ولا تزداد السرعة لم تكن القوة الميلية مانعة عن الحركة هف فظهر
ان الجسم القليل الميل والذي لا ميل له متساويان في السرعة وهو محال يعني
زمان اقصرك ایکی ساعت اوله بر اخر ذی میل دخی فرض اولنسه که میلی میل اولدن
اضعف اوله بر حیثیتده که میل اوله نسبتی زمان اقصرك زمان اطوله نسبتی کبی
اوله میل اولك نصفی اولور میل ثانی صاحبی اولان جسم قوت قسریه مذکوره ایله حرکت
ایله عدیم المیل اولان جسمك مسافه سنده و زمانی مثلنده که بر ساعت ایدی زیرا جسمده
اولان قوت میلیه نك انتقاصی مقدارنجه حرکتك سرعتی مزداد اولور اول قوت
ازدیاد ایله سرعتی منتقص اولور زیرا قوت میلیه نك انتقاصندن سرعت مزداد اولمسه
ازدیادندن سرعت انتقاص ایتمسه قوت میلیه حرکتدن مانعه اولمامق لازم
کلور باطلدر میل ثانی میل اولك نصفی اولنجه میل ثانی صاحبی اولان جسمك سرعتی میل
اول صاحبنك سرعتنك ضعفی اولور ذی میل اولك زمانی نصفنده مسافه سنده
ذی میل ثانی حرکت ایدر که اول نصف عدیم المیلك زمانی قدردر اول مسافه عدیم
المیلك مسافه سی قدردر پس ظاهر اوله که قلیل المیل اولان جسم میلی اولمیان جسم
ایله سرعتده مساوی اوله لر محالدر که معاوق فرض اولنان معاوق اولمامق لازم
کلور اجسام ثلثه مذکوره یه فرض ایدکه نصفکره کلام وجه اخر ایله تقریر اولنور ذو المیل
الثانی عدیم المیلك زماننده عدیم المیلك مسافه سی مثلنی قطع ایدر زیرا زمانك
تفاوتی میلك معاوقتك تفاوتی حسبنجه در وقتا که میل ثانی میل اولك نصفی اوله
ذو المیل الثانی نك حرکتی زمانی ذو المیل اولك حرکتی زماننك نصفی اولور بو ایکی
ساعتده میل اولك بر ساعتده عدیم المیلك حرکتی زمانی کبی ایو البته کما دیرکه حرکت

اولدیغی حیثیت ایله تصور اولنمازلر الا زمانده متصور در یعنی ماهیت حرکت حرکت اولدیغی
جهتدن زمانا معین اقتضا ایدر حرکتدن خارج امورده قطع نظر مقرون اولمانکه ماهیت
حرکتك مقتضاسیدر جمیع حرکاتنده اقتضاسنه نظرله درپس اجسام ثلثه ساعت واحده
مشترك اولورلر اصل حرکت ایچون اول ساعت واحده عدیم المیلك حرکتی زماننده در
ذی المیل اوله میلی مقابله سنده بر ساعت اولور ذو میل ثانیده میل ذو میل
اوله اولان میلك نصفی اولنجه ذو میل ثانینك حرکتی زمانی ذو میل اولك حرکتی
زماننك نصفی اولور پس میلی مقابله سنده نصف ساعت اولور ذو میل ثانینك
زمانی بر ساعت و نصف ساعت اولور جواب ویرلیورکه زمان متصل واحد در
بالفعل ایله انقسام یوقدر انقسامی اوله فرضی اولور نیجه اجزایه انقسام ایدرکه اول
اجزا ازمنه در لا یقف عند حد موهومات انقسام ایدرکذلك حرکت دخی متصله در
مسافه یه و زمانه منقطعه در اول حرکت شول اجزایه منقسم درکه اول اجزالر دخی حرکتلر در
مسافه دخی اجزایه منقسم درکه اول اجزالرك هر بری مسافه در پس فرض اولنان
حرکت قنغی حرکت اولورسه انك زمانی مراد اولندیغی وجه او زره اجزا قلنسه اول
اجزانك هر بری زمان اولور دها اول حرکت اجزالرندن هر بر جزئك ظرفی اولور
اول حرکتك جزئلری دخی حرکت اولور مسافه اجزالرندن هر جزئده واقع اولور اول
مسافه هر جزء اولنلر دخی داشته مسافه درپس ماهیت حرکه اولدیغی
حیثیتدن زمانك و مسافه نك اجزا مفروضه سنك هر قنغی جزئده اولورسه واقع اولمغه
صالحدر حرکت لذاتها زماندن و مسافه دن قدر معین اقتضا ایتمز بلکه زماندن و مسافه دن
مطلق زمانا و مطلق مسافه اقتضا ایدر حرکت زماننه و مسافه سنه خصوص اعتبارات محال
اولمغله مطلق زمان و مطلق مسافه استر معین استمز مثلا بر حرکته زمان معین فرض
اولنسه حرکت اوله نلرنی معینك نصفنده و بلکه ربعنده بولنورکه نك مسافه ده دخی حال

بویله در خلاصهٔ کلام ذو میل اولده حرکتک مقتضیسی مطلق زماندر قدر معین دکلدر
ایکی ساعت زمانی وار دیدیکمز میلک مقتضاسیدر یعنی میل اول اقتضا ایدرکه ذو میل
اولکی حرکتی ایله ساعت اوله میل ثانینک مقتضاسی بر ساعتدرکه عدیم المیلک
زمانی ایله متساویه درقطعا لکن بو جوابده بحث واردر زیرا ابو البرکات سند
کستوروب حرکت زماندن قدر معین اقتضا ایدردی بو جواب اول سندک ازرینه
کلامدر سندی دفع منعی دفع ایتمز با خصوص سند اخر واردرکه اولکی سنده اقوی در
سند اخر بودرکه ذو میل ثانی عدیم المیله شارک اولور حرکتده و حرکته تابع اولان
اشیاده که قوت محرکه و جسم متحرک و مسافهٔ معینه در پس عدیم المیل بر ساعت
زمان اقتضا ایدنجه ذو میل ثانی اول بر ساعتده اکا مشارکدر میلی ارتسه زماندن
قدر اخری واردر زمانلرک تساویسی لازم کلمز دیو اعتراض ایدر لکن بو اعتراض تقریر
ثانی یه واردر تقریر اوله وارد دکلدر و تقریر اول متن کتابه مطابقدر اما تقریر ثانی
متن کتابه مطابق دکلدر شارح ابو البرکات طرفندن جواب ویررکه بداهت
حاکمدر که حرکت مخصوصه مسافهٔ مخصوصه ده زماندن قدر معین اقتضا ایدر قوت
محرکه و جسم متحرک و مسافهٔ معینه اعتباریله معاوقدن قطع نظر بوندن صکره معاوق
سببیله زمان مزداد اولور زماندن بعض معاوق اولمسنده اولور و بعض زمان
امور مذکوره اعتباریله حرکت ارتسنده اولور بو حرکت ارتسنده اولان زمانده
اجسام ثلثه مشترک اولور فرض اولندیغی کوره بو زمانه اوزره زائد اولان زمان
معاوق ارتسنده اولور پس عدیم المیل ایله ذی میل زمانلری متساوی اولمق لازم
کلمز ابو البرکاتک اعتراضی تقریر ثانی اوزره باقی اولور امام رازی متن کتابده اولان
دلیلک مقدماتنی تسلیم ایدوب نتیجه سی محال اولدیغنی منع ایدر جسم قلیل المیل و جسم
عدیم المیل بر ساعتده متساوی اولملرنده استحاله یوقدر زیرا میل قلیل غایتده اوله جائزدر

میل قلیل مراتب ضعفده بر مرتبه ده اوله که اصلا اثر معاوقی اولمیه قطرات ماء کبی
اوله قطرات کثیره اولوب متوالیه نزول ایدرسه حجری ثقبیه ایتمه ده تاثیر ایدر اما
قطرهٔ واحدهٔ ثقبیه حجرده اصلا تاثیری اولمزدی لکن امام رازینک بو اعتراضی
مدفوعدر که میل معاوقک انتقاصی حسبیجه سرعت حرکته ازدیاد کلور دیو اثبات ایتمشیدی
لازم کلور که میل غایت ضعیف مرتبه سنده اوله البته معاوقه ده اثری اوله
فهذا المحال انما یلزم اما من فرض تحرک الجسم الذی لا میل فیه او من فرض المیل الذی
نسبته الی المیل الاول کنسبة زمان عدم المیل الی زمان ذی المیل الاول لکن فرض
المیل علی النسبة المذکورة ممکن فهذا المحال انما یلزم من فرض تحرک الجسم الذی لا میل فیه فلا
یکون محالا یعنی اول محال میلی اولمیان جسمک تحرککی فرض ایتمکدن لازم کلور یاخود
میل ثانینک میل اوله نسبتی عدیم المیلک زمانی ذی میل اولک زمانه نسبتی کبی فرض
اولنمسندن کلور لکن نسبت مذکوره اوزره میلی فرض ممکندر پس اول محال میلی اولمیان
جسمک تحرککی فرض ایتمکدن کلدی محال اولور زیرا ممکن اولان شی محاله مستلزم اولمز
مصنف جسمین اخرینه تعرض ایتمدی اول جسمین اخرین که ذو میلدر اولا میللرک جهتلرینه
خلافنه قسرایله حرکت ایدرلردی کذلک امور ثلثه نک اجتماعنه تعرض ایتمدی زیرا
اول مشاهده ایله معلومدر بر جسم میلنک خلافنه حرکت ایدر قسرایله فوق جانبنه
مرمی اولان حجر کبی ثانیکه امور ثلثه نک اجتماعی محال اولمسی امور مجتمعه بینلرنده تنافی
اولمغه مبنیدر اول تنافی بالضروره معدومدر محال بو ایکی شیدن کلمدیکندن مصنف
بونلره تعرض ایتمدی مصنف میلی نسبت مذکوره اوزره فرض ایتمک ممکندر دیدی
شارح اعتراض ایدر که مراتب میل شدت و ضعفده غیر متناهیه در لکن عددیه در اما
زمانک زمانه نسبتی متعذریه در اقلیدس برهان کتوردیکه بر مقدارک بر مقدار اخره
نسبتی جائزدرکه اول نسبت عددیه بینده بولنمیه دیدی یعنی مقدار انقسامات

غیر متناهیه یه قابلدر اما اتحاد الفتنا عدد واحده نهایت بولور مصنف میلی نسبت
مذکوره اوزره فرض ایتمك ممکندر دیدیکی ممنوعدر بو منعه سند قلبه لیدن ذکر اولنان
کلامدر والمنقول ایضا ان الفلك لا یکون فی طبعه مبدأ میل مستقیم والا لکانت الطبیعة
الواحدة تقتضی الاثرین المتنافیین اه یعنی فلك طبیعتنده میل مستقیم مبدأی
یوقدر اگر اولسه طبیعت واحده فلکیه اثرین متنافیینی اقتضا ایتمش اولور باطلدر که
واحدن صادر اولماز الا واحد صادر اولور شارح بحث ایدر که میل مستقیم ایله میل مستدیر
بینلرنده منافات مسلم دکلدر کره ده بو حرجه ده جمع اولمشدر منافات مذکوره یی بیانده
ذکر اولنان کلامکه میل مستقیم جسمك بر جهته توجهی مقتضی میل مستدیر اول جهتدن
صرفی مقتضیدر اثرلری متنافی کبی اولدی دخی متنافیدر دیدکلری ممنوعدر زیرا
میل مستدیر توجهی مقتضی دکلدر که صرفه مقتضیدر دیمك صحیح اوله منافات تسلیم
اولنسه جائزدر که طبیعت واحده اعتبارین متقابلین ایله اثرین متنافیینی اقتضا ایده
نفس ناطقه کبی مبادی عالیه دن متأثره وابدانه مؤثره دیو سند ذکر اولنور بو مقام
مطارح اذکیا ومسارح انظار الباء اولمغله کلام اطناب اولندی فصل فی ان الفلك
لا یقبل الکون والفساد والخرق والالتیام اما انه لا یقبل الکون والفساد فلانه
محدد الجهات ولا شیء من المحدد للجهات یقبل الکون والفساد اما الصغری فقد مر
تقریرها واما الکبری فلان کل ما یقبل الکون والفساد فللصورة الحادثة حیز طبیعی
وکل ما هذا شأنه فهو قابل للحرکة المستقیمة لان الصورة الحادثة اما ان تحصل
فی حیز طبیعی لها او فی حیز غریب فان حصلت فی حیز غریب تقتضی میلا مستقیما الی حیزها
الطبیعی وان حصلت فی حیز غریب تقتضی میلا مستقیما الی حیزها الطبیعی وان حصلت فی
حیز طبیعی فالصورة الفاسدة کانت حاصلة فی حیز غریب فکانت تقتضی میلا مستقیما
الی حیزها الطبیعی بو فصل فلك کون وفساده وخرق والتیامه قابل اولمدیغنی بیان

ایدر

ایدر معلوم اوله که کون وفساد ایکی معناده مستعملدر اولکی صورت نوعیه نك
حدوثنه کون زوالنه فساد دیرلر ایکنجی وجود بعد العدمه کون عدم بعد الوجوده
فساد دیرلر بو مقامده مراد اولکی معنادر زیرا دلیل مذکور انجق اولکی معنایی
اثبات ایدر اما فلك کون وفساده قابل اولمدیغی ثابتدر که زیرا فلك محدد
جهاتدر محدد جهاتدن بر شیء کون وفساده قابل دکلدر انتاج ایدر که فلك
کون وفساده قابل دکلدر اما صغری که فلك محدد جهات اولدیغی بو فصلدن مقدم فصل
اولنده بیان اولنمشدی واما کبری بیان اولنور که کون وفسادی قبول ایدن
هر شیئك صورت حادثه سی ایچون بر حیز طبیعی واردر وصورت فاسده سی
ایچون آخر حیز طبیعی واردر زیرا هر جسمك حیز طبیعی لازم اولدیغی بیان اولنمشدی
هر شیئکه شأنی بو بیله اوله حرکت مستقیمه یه قابل اولور زیرا صورت حادثه
یا حیز طبیعی سنده در یا حیز غریبده در حیز غریبده ایسه حیز طبیعی سنه میل
مستقیمی مقتضیدر اگر حیز طبیعیسنده ایسه صورت فاسده فسادندن
اول حیز غریبده اولمغله حیز طبیعیسنه میل مستقیمی مقتضی اولور ثابت اولور که
هر شیئکه کون وفساده قابل اوله میل مستقیم صاحبی اولمغله حرکت مستقیمه یه قابل
اولور مطلوب ثابت اولور شارح بحث ایدر که بو دلیل دلالت ایتمز که صورت
حادثه نك حیز طبیعیسی صورت فاسده نك حیز طبیعیسنه مغایر اوله بلکه مغایرت
نوعلری مختلفه اولان ایکی طبیعت بر حیزی اقتضا ایتمه یه موقوفدر بو توقف
ممنوعدر زیرا نوعلری مختلفه اولان امور لازم واحدده اشتراك ایتمك جائزدر
شارح بحث ایدر که ذکر اولنان دلیل هر جسمك حیز طبیعیسی اولمغله موقوفدر
حال بوکه بو توقف مسلم دکلدر زیرا محددك سطح باطنی معناسنه حیزی یوقدر حیزی
وصفدن ومکاندن عمومه مغایر حمل ایتمك بو مقامده صحیح دکلدر دیدیکی لکن اکمل

معنی تسلیم اولنسه دخی دیدکی حیز طبیعیسی اولسه حرکت مستقیمه یه قابل اولیدی ممنوعدر
دیو بحث اخر وارد اولور واما انه لا یقبل الخرق والالتیام فان ذلک ایضا یحصل
بالحرکة المستقیمة والفلک لا یقبل الحرکة المستقیمة فلا یقبل الخرق والالتیام
یعنی فلک خرق والتیامه قابل اولمدیغی ثابتدر که زیرا خرق والتیام کون وفساد
کبی حرکت مستقیمه ایله اولور حال بو که فلک حرکت مستقیمه یه قابل دکلدر پس بدیهی
خرق والتیامه دخی قابل دکلدر لکن فی الحرکت مستقیمه یه مستندر دیو حرکت مستقیمه یه
موقوف دکلدر اما خرق والتیام اجزاء فلک حرکت مستقیمه ایتمکه موقوفدر مصنف
فان ذلک ایضا دیدیکنده مسامحه واردر معلوم اوله که کون وفساد صورت نوعیه نک
تبدلندن دیرلر اما خرق والتیام صورت جسمیه نک اتصال وانفصال ایله تبدلنه دیرلر
واخی حرکت مستقیمه دن مراد حرکت اینیه اخلمعان تبدل ایدر بعض شراح تطویل
کلام ایتمش اکه حاجت یوقدر بو وجه اوزره تقریر ایدر که خرق والتیام ایچون اجزاء فلک
افتراق وافتراق ایتمک لازمدر که حرکتی مستدعی اولورلر حرکت دخی یا مستقیمه در یا خود
مستدیره در ایکیسی دخی فلکده محالدر اول محال اولدیغی فلک حرکت مستقیمه یه قابل اولمدیغی
بیان اولنمشدی ثانی محال اولدیغی ثابتدر که خرق والتیام حرکت مستدیره ایله بعض اجزاء
فلک استداره اوزره حرکت ایدوب بعض اخر جهت اخری یه حرکت ایتمکله یا ساکن
والمتعده اولور افعال مختلفه فلکده محالدر که افعال مختلفه بولنسه یا طبیعیه یا قسریه یا ارادیه
اولور جمله سی محالدر طبیعیه محالدر که فلک طبیعت واحده صاحبیدر مقتضاسی بر شیدر
قسریه محالدر که افلاکده قاسر یوقدر ارادیه محالدر که فلک بسیطدر والمتعدده آلات جسمانیه
یوقدر که آلات واسطه سیله افعال مختلفه صادر اوله بعض شراح بو یله تطویل ایلدی
شارح بو تطویله حاجت یوقدر فلک حرکت اینیه یی قبول ایتمز دیمک کافیدر دیدی
فصل فی ان الفلک یتحرک علی الاستدارة واما لان الحرکة الحافظة للزمان لا بد ان یکون

مستقیمة

مستقیمة او مستدیرة لا جائز ان تکون مستقیمة لامتناع ان تذهب الی غیر النهایة او ترجع
لا سبیل الی الاول والا لزم وجود بعد غیر متناه بو فصل فلک دائما استداره اوزره
حرکت ایتمه سی بیاننده در یعنی فلک حرکت مستدیره ایله دائما متحرکدر زیرا زمانی
حافظ اولان حرکتده زمان اول حرکتک مقداریدر اول حرکت حافظه یا مستقیمه یا مستدیره در
مستقیمه اولمق جائز دکلدر زیرا مستقیمه الی غیر النهایه ذاهبه در یا کیره راجعه در
اولکی احتمال باطلدر که مسافه غیر متناهیه نک وجودی لازم کلور بالخصوص
ابعادک تناهیسی برهاننده شارح بحث ایدر که حرکت مستقیمه حرکت اینیه در حرکت
مستدیره وضعیه در ایکیسی بیننده تردید حاصر دکلدر جائزدر که زمانی حافظ اولان
حرکت کمیه یا کیفیه اوله کلام لاحقه ملایم اولان حرکت مستقیمه یی خط مستقیم اوزره اولان
حرکته حمل ایتمکدر بو صورتده مناقشه یه مجال اولمسه در زمانی حافظ حرکت محیط دائره
اوزره اولان حرکت اینیه اوله حرکت حواله کبی ولا سبیل الی الثانی لانها لو رجعت لکانت
تنتهی الی طرف فتکون منقطعة بالسکون لان بین کل حرکتین سکونا لان المیل الموصل
الی ذلک الطرف موجود فی حال الوصول لانه یفعل الاتصال حال الوصول فلو لم یکن
موجودا حال الوصول لاستحال ان یفعل الوصول فلما کان المیل الموصول موجودا
لم یحدث فیه میل یقتضی کونه غیر موصل لاستحالة اجتماع المیلین المتنافیین فی حالة واحدة
حرکت مستقیمه الی غیر النهایه ذاهبه اولمیوب رجوع ایتمکه احتمالی یوقدر که رجوع ایلسه
بر طرفده نهایت بولور ده سکونه منقطعه اولور زیرا هر ایکی حرکت بیننده سکون واردر
زیرا اول طرفه موصل اولان میل حال وصولده موجوددر زیرا ایصال ایدن میل حال
وصولده موجود اولمسه ایصال محال اولور پس میل موصول موجود ایکن غیر موصل اولمغی
مقتضی اولان میل حادث اولمز زیرا حالت واحده ده جهتلری متنافی ایکی میل اولمق
جمع اولمز شارح بحث ایدر که میل وصولک فاعلی اولدیغی مسلم دکلدر که حال وصولده

وجودی لازم اوله بلکه میل معدات قبیلندندر حرکت گبی معلول ایله بقاسی لازم دکلدر
امام رازی بو دلیل اوزره ایراد ایدرکه میلین اثنین متنافیین فی الجهة مجتمعان اولمسی
جائزدر استحاله مذکوره مسلم دکلدر شارح دیرکه امامک کلامی میل مبداء مدافعه معناسنه
اولدیغنه بنا اولنور زیرا مبداین فوقه مرمی حجرده جمع اولورلکن فلاسفه نک مرادلری
میلدن نفس مدافعه در استحاله مذکورده شبهه یوقدر شیخ رئیس دیرکه ایکی میل جمع اولور
دیلمزی دکلدر بر شیئده بر جهته مدافعه بالفعل وار ایکن اول جهتدن تنحی و تباعد ممکن
اولورمی جهت فوقه مرمی اولان حجرده جهت سفله مدافعه وار ظن ایتمه بلکه اندهٔ مبداء
مدافعه وار درکه شانتده در مانع زائل اولدقده مدافعه حادث اولور شیخ رئیسک
کلامندن فهم اولنورکه میل ایکی معنایه اولور فاکان الذی فیه میل الوصول غیر الی
الذی فیه میل اللاوصول وکل واحد من المیلین ای لان الوصول لکونه غیر موصل
ای لان حال الوصول لو انقسم لحین ما یکون الجسم فی احد طرفیه لم یکن واصلا بعد
وکذا حال صیرورته غیر موصل یعنی میل وصول حالی یعنی وقتی میل لاوصول
بولنان وقتک غیریدر زیرا ایکی میلدن هر بری ایصال صفحی ایله دار اوله وصول
صفحی ایله مأخوذ اولدقده آنده حادث اولور زیرا وصول غیر موصل اولمق آنده حادثدر
زیرا وصول حادث اولدیغی حال آن اولمایوب زمان اولسه منقسم اولسه جسم ایکی
طرفنک بر نده اولدقده منتهی یه واصل اولمز وصول حرکت ذهاب انتهاسی بولدقده
اولمغله اینده شارحک نظری ساقطدر حسبک غیر موصل اولدیغی حالده دخی وصول
گبی آنیدر زمانی دکلدر بعضیلر وصول آنی اولدیغی ثابت اولدی لاوصولک آنی
اولدیغی مسئله مدر آنی اولان شیئک رفعی دخی آنیدر لا محاله دیدی شارح بحث
ایدرکه انطباق و موازات و محاذات و تماس و وصول و امثالی آنیا تدرکه
هر بری حرکت نهایت بولدقده حاصلدر اخصوص هر بر یانک زوالی زمانیدر

زیرا حرکت نفسکه بولنور حرکت ایسه زمانده اولور یعنی مذکورلرک هر بری آنی الحدوثدر
لکن زمانی الزوالدر واذا کان کل واحد منهما آنیا وجب ان یکون بین الآنین زمان
لا یتحرک فیه الجسم والا لزم تعاقب الآنین فیکون الزمان مرکبا من اجزاء لا تتجزی
ویلزم منه ترکب المسافة من اجزاء لا تتجزی لانطباقها علی الحرکة یعنی میل
وصول ایله میل لاوصول آنی اولدقده ایکی آن بیننده زمان اولمق واجبدر که
اول زمانده جسم حرکت ایتمیه اگر آنین بیننده زمان اولمسه آنین تعاقب ایدوب زمان
اجزاء لا تتجزیدن مرکب اولور زمانک اجزالری آنات اولوب جمله اجزاء جوهریه دکلدر
زمان مرکب اولسه مسافه دخی اجزاء لا تتجزیدن مرکب اولمق لازم گلور لکن مسافه نک
دخی اجزالری جوهریه اولور اجزاء لا تتجزیدن بولمرکب ترکیبک بطلانی بیان اولنمشدر
معلوم اوله که دلیل مذکور دلالت ایتدیکه ایکی آن بیننده زمان موجوددر اما جسم اول زمانده
حرکت ایتمز دیدیکی ثابت درکه تحرک ایلیه یا اول طرفه ایدر یا اول طرفدن ایدر اگر اول
طرفه ایدرسه آن وصول فرض اولنان آن وصول اولمز اگر اول طرفدن ایدرسه میل
موجود اولمدن موجود اولمق لازم گلور زیرا طرفدن حرکت میل تازه ایله اولور که
هنوز وجود بولمدی معلوم اوله که فلاسفه عندنده مشهور اولان حجت بودرکه منتهی یه
متحرک اولان شیئک وصولی بر آنده اولور منتهیدن حرکت ایدکه مفارقتی یه
بر آنده اولور آن وصول ایله آن مفارقت متحد اولمق ممکن دکلدر متحد اولسه
بر آنده هم واصل هم مفارق اولور محالدر لیس ثالثا آنین متغایر اولمق واجب
اولدی اول ایکی آن بیننده زمان حلول ایتدیگی تسلیم محالدرکه جزء لا یتجزی یه
مستلزمدر اول حلول ایدن آنات سکون زمانیدرانده حرکت اولمز نه منتهی جانبنه
و نه منتهیدن غیری جانبنه بو حجت بعینها مسافه معروضه اولان حدودده
جاریه درکه اول مسافه متصله اولوب حرکت واحده اول مسافه یی قطع ایلیه حجت

مذکوره اول مسافه ده جاریه اولمغله نقض اجمالی وارد اولور حال بوکه شیخ رئیس
بو حجت مشهوره یی شفاده ابطال ایدوب دیدیکی مفارقت حرکت رجوعیه اول
لحظه ایکی آن وارد ر بری آن رجوعک ابتداسی ایچون آن آخر وارد رکه اول آنده متحرک
اول شیئه مفارقت ایتدی دیو حکم صحیح اوله که فلاسفه نک آن مفارقت ایله
مرادلری رجوعک ابتداسی آنی ایله اختیار ایدرزکه اول آن بعینه آن وصولدر
ایکی حرکتک زمانلری بیننده مشترک بر حددر یعنی حرکت اولینک زمانک منتهی سی
و حرکت ثانیه نک زماننک مبتداسی اولمغله مرادلری مفارقت ایله مراد که متحرک
اوزرینه مفارقت ایله حکم صحیح اولدیغی آن اولورسه اختیار ایدرزکه اول آن وصوله
ایله متغایر اندر و ایکی آن بیننده زمان واردر لکن زمان سکون دکلدر بلکه زمان حرکتدر که
رجوع حرکتک بعضیدر زیرا حرکت رجوعیه فرض اولنان آن ایله ابتدای رجوع آنی
بیننده رجوع حرکتک بعضی بولنور دیو شیخ رئیس حجت مشهوره ده بحث ایتدی
بعده میل موصول ایله میل موجب للمفارقه بیننده تغایری اعتباریله حجت اقامت
ایلدی دیدیکه حد مذکوره موصل اولان حرکت الجنح میلدن صادر اولورلازمدرکه
وصول حالنده اول میل موجود اوله میل ایسه زمانده بولنان امور دندر اما مباینت
یعنی حد مذکوره مفارقت میل ثانی نک وجودندن حکمه حادث اولور
میل ثانی بر آنده حادث اولور لکن بقاسی زمانده اولور میل ثانی حادث اولدیغی
آن وصول آنی اولمز زیرا جسم واحده میلین مختلفین جمع اولمق محالدر پس اول
ایکی آن بیننده زمان بولنمق لازمدرکه جسم اول زمانده عدیم المیل اوله رق ساکن
اولدیغی ذکر اولنان کلامدن ظاهر اولدیکه حجت مشهوره عدول ایدوب
لا وصول آنی اثباته ذاهب مصنفک ایتدیکی کبی غایت بعیددر زیرا معاقد و ایکی دلیل
واردر بری میل اعتباریله اقامت اولنور اخری منتهی یه وصول اعتباریله اقامت

اولنور مشهور اولان ثانیدر مصنف مشهوره عدول ایدوب میل اعتباریله اولان دلیلی
اقامت ایلدی لا وصول آنیدر دیمک لایق دکل ایدی زیرا حجت مشهوره نک
ضعفی بو مقدمه ده در شیخ رئیس حجت مشهوره یی ابطال ایتمه سی بو مقدمه نک
فسادیله در چونکه حجت مشهوره عدول اولندی لا وصول آنی دردیمک معقول
اولمدی تأمل که کدر مقام دقت اولنه فنعلم ان الحرکة الحافظة للزمان لیست
مستقیمة لیکون مستدیرة و هذه الحرکة غیر منقطعة و الا لزم انقطاع الزمان لان
یکون الفلک متحرکا علی الاستدارة دائما و هو المطلوب پس معلوم اولدیکه زمانی
حافظ اولان حرکت مستقیمه دکلدر بلکه مستدیره در بو حرکت مستدیره منقطعه دکلدر
منقطعه اولورسه زمان منقطع اولمق لازم کلور حرکت مستدیره دائمه نک وجودی
لازم اولدیکه حرکت فلکدر اول فلک فلاسفه عندنده فلک اعظمدرکه کندو اوزرینه
حرکت مستدیره ایله دائما بدا حرکت ایدر و زمان بو حرکت ایله محفوظ اولور شارح
بحث ایدرکه بعضی کواکبک حرکت مستدیره سی مستمره اوله ده زمان انلرله محفوظ اوله
اهذیه بو هذایه ایله بعض فلاسفه نک شبهه سی مرتفع اولور شبهه اولدرکه ایکی حرکت
بیننده سکون لازم دکلدر لازم اولسه فرض اولنورکه بر حبه نک سطحی جبلک سطحنه
مماس اوله بو وقتده البته اول حبه رجوع ایدر بو بابده ایچون اول حبه نک
حرکت صاعده سی ایله حرکت هابطه سی بیننده سکون توسط ایتمک واجب اولور
توسط سکون اول جبلک سکونی موجب اولور لازم باطلدرکه حبه یه مصادم اولمغله
جبل هواده واقف اولمق اولمز شبهه تمام اولدی شبهه ده جواب مصنفک بیاننده
دیدی الحبة المرمیة الی فوق عند نزول الجبل تنتهی حرکتها الی السکون لان سکونها
آن و حرکة الجبل زمانیة و لیس بینهما مناقضة یعنی فوقه مرمیه اولان حبه جبلک
نزولی عندنده اول حبه نک حرکتی سکونه نهایت بولور زیرا آن ملاقاتده

حركت صاعده منقطعه وحركت هابطه دخی ان علاقاتنده معدومه در زیرا حركت
زمانده اولور آنده اولمز حجرك سكونی آن واحدده اولور زمانده مستمر اولمزلر
اول حجرده ایكی میل واردر میل صاعد ومیل هابط لكن بو ایكی میل ایكی آنده
اولملر كه بینهماده زمان اوله ده ساكن اولیعنی زمان سكون بوقدر بلكه اول ایكی میل
ان ملاقاتده جمع اولورلر بینلرنده منافات یوقدر بری ذاتیدر كه میل صاعددر
اخری عرضیدر كه میل هابطدر جبل جهتندن حاصلدر فوقه مرفوع حجر كبی میل
ذاتی طبیعیسی میل هابطدر رافع انی حس ایدر میل عرضیسی اثناء رفعده حجر
اوزرینه وضع اولنمش میل صاعد حس اولنور كه رافع جهتندن حاصلدر جبلك
حركتی زمانیه ذكر اولنان جبینده ممانعت یوقدر یعنی زمانده بولنان حركت جبل ایله
انده بولنان سكون حجر بینلرنده ممانعت یوقدر كه اول آن دلك الیه مالك
مبتدأ یشه راول سكون آن مذكورده حكره منصرم اولور شارح دیر كه بو مذكور
اولنان توجیه بعض شارحلرككدر لكن بحث واردر كه میل عرضی ایله مراد متحرك
ایله قائم اولمیوب مجاوری ایله قائم اولاندر جالس سفینه نك حركت عرضیه سی
كبی حصم ایچون دیمك واردر حجرنك میل هابطی بو قبیلدندر دكلدر بو میل
هابط ایله حجر مرفوعده اولنان میل صاعده بینلرنده فرق ظاهردر اصل تنبیه ده
جواب اخر واردر جبل مرمیه جبله طوقنماز بلكه جبلك ریحی حجریه واصل اولدقده
حجر وقوف ایدوب رجوع ایدر حجر ایله جبل تلاقی ایدر دیمك محاله فرض محال
محالی مستلزم اولموق جائزدر اول محال جبلك هواده وقوف ایتمیدر مع هذا
جبلك هواده وقوفی محال دكلدر بلكه مستبعددر لكن ضروریات طبیعیه نیچه اموری
اقتضا ایدر كه عقل اول اموری استبعاد ایدر خلا مسئله سنده اولدیغی كبی
فصل في ان الفلك متحرك بالارادة لان حركته الذاتية لو لم تكن ارادية

لكانت اما طبيعية او قسرية لا جائز ان تكون طبيعية لان الحركة الطبيعية هرب
عن حالة منافرة وطلب لحالة ملائمة وذلك في الحركة المستديرة محال اما انها
لا يمكن ان تكون هربا فلان كل نقطة يتحرك عنها الجسم بالحركة المستديرة فحركة عنها
توجه اليها والهرب عن الشيء بالطبع استحال ان يكون توجها اليه بو فصل فلك كندو
ارادتیله متحرك اولدیغی بیان ایدر یعنی فلكدن صادر حركت ارادیه در اكر ارادیه
اولمسه یا طبیعیه اولور یا قسریه اولور طبیعیه اولمق جائز دكلدر زیرا حركت طبیعیه
حالت منافره دن هرب وحالت ملائمه یی طلبدر بو هرب وطلبدن هر بری
حركت مستدیره ده محالدر هرب محال اولدیغی ثابتدر كه هر نقطه كه جسم اندن حركت
ایلیه حركت مستدیره دایله اول نقطه ده حركتی اول نقطه یه توجهدر محال بو كه الطبع
شیدن هرب اول شیئه توجه اولمق محالدر مصنف نقطه یرینه وضع دیسه
مناسب اولوردی زیرا حركت فلك وضعیه در اولمغله مهروب عنه ومطلوب
اوضاع فلكدن بر وضع اولور نقطه حركت اینیه ده اولور شارح دیر كه حركت
مستدیره ده هر وضعی ترك دلك الوضعه توجهدر دیلنك حركت فلك ارادیه
اولموق محال اولور زیرا حالت واحده ده اول وضع مراد وغیر مراد اولمق لازم
كلور جواب دیر كه بر شئی مراد وغیر مراد اولمق جهتین ایله جائزدر مبدأ
حركتده شعور اولنجه اغراضی مختلفه اولمق جائز اولور اما حركت عدیم
الشعور اولنده اغراض متصور دكلدر شارح بحث ایدر كه هر وضعی ترك
اكه توجهدر دیدیكی مسلم دكلدر بلكه توجه اول وضعك مثلنه در زیرا وضع متروك
منعدم اولدی اعاده معدوم ممتنع رمتروك اولنان وضع توجه اولنان وضعك
غیریدر ترك وتوجه شئی واحده اولمدی بلكه شیئه نسبت ایله اولدی واما انها
طالبة لحالة ملائمة فلان الطبيعة اذا وصلت الجسم بالحركة الى الحالة المطلوبة

سكنة والمستديرة ليست كذلك ولا جائز ان تكون قسرية لان القسر على خلاف
الطبع فحيث لا طبع لا قسر يعني حركت مستديره حالت ملايمه يي طالب اولمه يغى
ثابتدر زيرا طبيعت بر جسمى حركت ايله حالت مطلوبه يه ايصال ايتمه اول جسمى ساكن
ايدر حركت مستديره سكونه منتهى دكلدر بلكه حركت مستديره سى دائمه در سؤال
اولنورسه كه حالت مطلوبه يه ايصال ايتديكده سكون لازم اولديغى حالت مطلوبه حركتدن
غيري امر اولدقده دركه حركت ايله اول امره توصل اولنور اما مطلوب بالطبع نفس
حركت اولدقده سكون لازم كلمز بلكه دائما تحرك ايتمك لابد اولور جواب اولدركه
حركت لذاتها مطلوبه اولمز بلكه لغيرها مطلوبه اولور زيرا حركت لذاتها غيره تأدي يي
اقتضا ايدركه مطلوب اول غير اولور بر وجه دخي ممكندركه سكون لازم كلمك
شول وقتده دركه فلك حالت مطلوبه يه نيل وساطتيله حالت اخرى يي طلب
ايتمكه مستعد اولميه يدي اما فلك ايچون هر بر حالت مطلوبه حاصل اولدقده
حالت اخرى يي طالب اولمغه استعداد دكلدركه سكون لازم كلمز بوندن ناشي
فلك دائما تحرك ايدر ودخي فلكك حركتي قسريه اولمق جائز دكلدر زيرا قسر
طبيعتك مقتضاسي اولان ميلك خلافنه وارد اولور فلكده ميل طبيعي اولميجق قسر دخي
اولمز شارح بحث ايدركه حركت مستديره طبيعيه اولمامغله فلكده ميل طباعي اولمامق
لازم كلمز جائزدركه ميل طباعي اول حركه مخالف اوله **فصل** في ان القوة المحركة
للفلك يجب ان تكون مجردة عن المادة لان القوة المحركة للفلك تقوى على
افعال غير متناهية ولا شيء من القوى الجسمانية كذلك فالمحركة للفلك ليست
قوة جسمانية وانما قلنا ان القوة الجسمانية لا تقوى على تحريكات غير متناهية
لان كل قوة جسمانية فهي قابلة للتجزي والجزء منها يقوى على شيء والمجموع يقوى
على مجموع تلك الاشياء والا لكان الجزء مساويا للكل في التأثير هف يعني

فلكه

فلكه ولان قوة محركه ماده دن مجرده اولمق واجب اولديغني بيان ايدر اول قوت
ماده دن مجرده اولمق واجبدر زيرا اول قوت محركه تحريكات غير متناهيه يه قادر
قواي جسمانيه دن برشي اويله دكلدر قوة محركه فلكده قوت جسمانيه دكلدر معلوم اولاكه
قواي جسمانيه دن مراد جسم بسيطه حلول سريانيله حلول ايدن قواي مشابهه دركه
جسمك انقساميله اول قوتده انقسام كلور يوخسه اجسام مركبه ده اولان قواي
ايله دكلدر جسم مركبك انقسامندن قواي اليه يه انقسام كلمز بو محلده جسم مركب
نقض سؤالي منقطعدر قوت جسمانيه تحريكات غير متناهيه يه قادر دكلدر زيرا
اول قوت جسم انقسام ايتدكده اجزايه منقسمه اولمغه قابلدر اول اجزادن هر بري
دخي قوت دركه بر شيئه قادردركه جزء قوتك اثري مجموع قوتك مجموع جسمه نظرله
اثرينه نسبت جزء جسمك كل جسمه نسبتي كبيدر يعني جزء جسم جسمك كلندن نصف
اوله جزء قوت دخي قوت مجموعه دن نصف اولور اگر جسمك جزئي ثلث ربع اولسه
جزء قوت دخي ثلث ربع اولور مجموع قوت اجزا ايله بيلك قادر اولديغي اشيانك
مجموعنه قادر اولور اگر اولمسه جزء قوت كل اولان قوته مساوي اولمق لازم كلور
تأثيرده لازم باطلدر صغر وكبر ايله متفاوتين اولان ايكي جسم بسيط هنيذه حركت
قبول ايتمه ده تفاوت اولمز الا اول جسمده حلول ايدن قوتلر اعتبار ايله اولور
قوتلردن نظر قطع اولنسه اول ايكي جسم حركت قبولنده متساويين اولورلر
جسمك مقداري زياده اولمه ده اثري يوقدر بو جسمده تفاوت اولمز الا
محركلرندن اولور محركلرك تفاوتي ونسبت تفاوتي وزره حركتلرده دخي
تفاوت كلمك واجب اولور ومتى كان كذلك فالمجموع لا يقوى على
غير المتناهي لان الجزء منها اما ان يقوى على جملة متناهية من مبدأ معين او على
جملة غير متناهية والثاني باطل لان المجموع يقوى على ما هو ازيد فيلزم الزيادة

علی غیر المتناهی المتسق النظام بمعنی اجزائک قادر اولدیغی اشیانک مجموعنه
جمله قادر اولدقده مجموع قوتک غیر متناهیه قادر اولمز زیرا مجموعدن جزء مبداء
معین فرض ایدوب جمله متناهیه اوزره قادر اولورلر یا جمله غیر متناهیه یه قادر اولور
ایکنجی احتمال باطلدر زیرا مجموع مبداء معیندن اخذ اولنان ازید جمله یه قادر
اولورده لازم کلورکه متسق النظام اولان جمله غیر متناهیه اوزرینه زیاده ممکن
اوله غیر متناهینک عدم تناهیسی جهتندن زیاده باطلدر مثلا میرکدن شارح
نقل ایدرکه غیر متناهی متسق النظام ایله قید اولندی زیرا المتسق النظام ایلمان
غیر متناهی اوزرینه زیاده محالدر شهور ماضیه وسنین ماضیه کبی الکمیده
غیر متناهیه در حال بوکه شهور وسنین فی الکثرده کلک الوف متضاعفه ومات
متضاعفه الی غیر النهایه حال بوکه مات الوفدن اکثردر شارح بوکلامی توضیح
ایدرکه غیر متناهی متسق النظام اولمیله مراد امتداد واحد متصل فی نفسه
دیمکدر زمان نفسنده متصل اولمغله شهور وسنین متصل اولمق لازم کلمز زیرا
شهور وسنین زمانک اجزاء مفروضه سنه عارض اولان عدد اعتباریله حاصل
اولورلر اتصال اتساق باقی قالمز بعض شراح دیرکه قائل مزبورک کلامنه
بر ایراد غیر مندفع وارددر ایراد بودرکه اتساق اتصال فی نفسه معناسنه اولیجه
اجزاء حرکته وبو معنی بولنمزده مصنفک ذکر ایلدیکی دلیل تمام اولمز زیرا
جائزدرکه قوتک جزئی جمله غیر متناهیه یه قادر اوله مجموع اول غیر متناهیه
اوزره زائد اوله زیرا حرکت متسق النظام دکلدر شارح بو ایرادی دفع
ایدوب دیرکه مطلوبمز حرکتک نفسنده اتساقنه موقوفدر اول اتساق
واردر زیرا حرکت زمان ومسافه کبی متصل واحددر بالفعل اجزالری یوقدر
حرکتک اجزاء مفروضه سنه عارض اولان عدد اعتباریله حرکتده عدم اتساق

ذاتنده

ذاتنده اولان اتساقنه منافی دکلدر بعض شراح اتساق نظامه عدم انقطاع معناسی
ویرلمک ممکندر دیدی غیر متناهی عدیم الانقطاع اوزره زیاده ایله عدم
تناهیسی جهتنده زیاده مراد اولنور بو معنی مانحن فیه ده لازم کلور زیرا
مبداء واحددن ایکی تحریکک وقوعی فرض اولنور بو اتساق النظام قیدی
غیر متناهی اوزرینه تناهیسی جهتندن زیاده ده احتراز اولنور مستحیل دکلدر
بلکه واقعدر حوادث غیر متناهیه ده ایکی سلسله که بری بر کونده مبداء اخری
بر کونده مبداء اولدقده واقع اولدیغی کبی اتساقدن مراد عدم انقطاع معناسنه در
دینلدی بوکه دلیل اولکه مصنف زیاده عدم تناهی جهتنده اوله دیو قید
ایتمدی بالخصوص اول قیدی ذکره لازم ایدی زیرا اول قید اولمادقده زیاده
غیر متناهی اوزره تناهیسی جهتنده محال دکلدر اما اتساق بمعنی الاتصالک
ذکره لازم ایسه ده مصنف ترک ایتدی زیرا حرکته اتصال ظاهردر ذکره
حاجت یوقدر شارح دیرکه غیر متناهینک غیر متناهی اوزرینه زیاده اولمسی
محال اولدیغی ایکیسی امتدادین اولمق شرطیله ایکیسنک مبدالری بر اولمق شرطیدر
اکر امتدادین اولمسه یعنی امرین متصلین اولمسه شهور وسنین عددلری کبی وجود
امتدادین اولسه ده ایکیسنک مبدائی بر اولمسه مثلا بر خط غیر متناهی فرض
اولنسه مبدائی خط غیر متناهینک وسطی اولان غیر متناهینک غیر متناهی یه
زیاده اولدیغی جائزدر بعید دکلدر متسق النظام قولی قیدین مذکورینه اشارت
اوله کاکه دینلورکه مبداء مفروضه مقابل اولان طرفده تفاوت واقع اولمسی
مسلم دکلدر که حتی محال لازم کله جائزدرکه تفاوت وسطده بوله ایکی حرکت
سرعت وبطؤده اختلاف اوزره اولمغه اولور زیرا ایکی حرکت معا ابتدا
ایدهلر بری سریعه اخری بطیئه اوله سریعه نک بطیئه دن ازید اولمغنده

سلك ليوقدر فنعلم ان الجزء يقوى على حركة متناهية والجزء الاخر مثله فالمجموع
لا يقوى على غير متناهي لان انضمام المتناهي الى المتناهي لا يوجب اللاتناهي
فثبت ان كل ما يقوى عليه القوة الجسمانية فهو متناه پس معلوم اولديكه
هر جزء حركة متناهيه يه قادر جزء اخردخي انك مثليدر مجموع غير متناهيه يه قادر
اولماق لازمدر زيرا متناهي اولان متناهيه انضمام ايتمكله نه قدر مرتبه متناهيه
ايله اولورسه ده لا تناهي لي موجب دكلدر مرتبه انضمام متناهيه دردينلديكي
زيرا جسمك قسمتمنه خارجيه سي متناهيه در سابقا ذكر اولنان جسم قسمة الى غير النهاية
قابلدر ديه كلمري انقسامات غير متناهيه لا يقف عند حد معناسنه در انقسامات
غير متناهيه يه قابلدر ديمكدر انقسامات غير متناهيه بالفعل وجودده كلمز
ديمكدر جسمك قسمتمت خارجيه سي متناهيه دردينه كلمري صحيحدر پس ثابت
اولديكه قوت جسمانيه نك قادر اولديغي حركاتك مجموعي متناهيه در لازم
كلديكه فلكده اولان قوت محركه ماده دن مجرده دركه فلكي على الاستمرار تحريكات
غير متناهيه ايله تحريك ايتمكه قادر وقويه اولور فصل في ان المحرك القريب
للفلك قوة جسمانية لان التحريكات الجزئية اما تقع عن تصور كلي او جزئي
لا سبيل الى الاول لان التصور الكلي نسبته الى جميع الجزئيات على السوية فلا يقع
منه بعض الحركات دون بعض والا لزم الترجيح بلا مرجح فمبدء التحريكات الجزئية
تصورات جزئية وكل ما له تصور جزئي فهو جسماني بو فصلده فلكك محرك
قريبي قوت جسمانيه اولديغي بيان ايتمكدر يعني فلكي تحريك ايدن محرك قريب
محرك اخره بسط اولميوب تحريك ايدن قوت جسمانيه دركه فلكه نسبتي
حيوانك بدنه نسبتي كبيدر يعني هر بري صورت ارتسامنه محلدر لكن خيال
بدنده دماغه مختصدر اما فلكده قوت جسمانيه فلكك جرمنه سارية دركه

بسيط

بسيط اولوب اجزاسي بعينه رجحان اولمامغله بعض محله مختص اولمدي بو قوت
سارية يه نفس منطبعه ديديلر جرم فلكه انطباع وانطباقي اولمغله منطبعه تسميه اولندي
معلوم اوله كه امام رازي فلكده ايكي نفس واردر بري اراده كليه مبداسيدر
اول نفس مجرده در اخري اراده جزئيه مبداسيدر اول نفس منطبعه در ديدي لكن
محقق طوسي اشارات شرحنده امام رازينك كلامني رد ايدوب جسم واحد
ذا النفسين يعني ذو ذاتين اولمق ممتنعدر ديدي حق بودركه فلك ايچون نفس
مجرده وقوت خياليه واردر امام رازينك مرادي بودر لكن قوت خياليه يه نفس
منطبعه ايله تعبير ايلدي فلاسفه اختلاف ايديلر كه كواكب سبعه سياره نك افلاك
جزئيه لري محركاتي ندر بر فرقه ذاهبدر كه سياره لردن هر كوكب فلكي ايله
حيوان واحد كبيدر ونفس واحده صاحبيدر اول نفس اولا كواكبه ثانيا كواكب واسطه سيله
افلاكه تعلق ايدر نته كم نفس حيوان اولا قلبه ثانيا قلب وساطتيله اعضاء باقيه يه
تعلق ايدر پس قوت محركه كواكبدن منبعث اولور كه كواكب افلاكده قلب كبي ايدي بونه
كوره نفوس فلكيه عدد افلاك كبي طقوز عدد اولور فلك اعظم افلاك بروج ايچون
ايكي نفس يعني نفس وحي سيارات وافلاكي ايچوندر اما شيخ رئيس وتابعلري ذاهب
اولديلر كه افلاك كليه وجزئيه دن هر بري نفس صاحبيدر اول نفس كندي فلكني
تحريك ايدر كذلك هر كوكب ايچون نفس واردر كواكبك حركاتي وضعيه لري
واردر ديديلر بو رأيه كوره نفوس محركه نك عددي افلاك وكواكبك عددي
مقداري اولور ما نحن فيه بودركه محرك قريب قوت جسمانيه در دعوي اولندي
زيرا تحريكات اراديه جزئيه واقعه در كاه اغلبده امر ملايمي طلب ايتمكه شوقه تابعه
اولان اراده دن واقع اولور بوكه شهوت ديرلر احيانا منافري دفعه تابعه اراده دن اولور
بوكه غضب ديرلر وهم اراده شوقدن مغايره در زيرا انسان اشتها ايتديكي شي

تناول ایتمدیکی مراد ایدر دوالشبع کبی بوندن معلوم اولورکه فعل اختیاری کایجه نفعی
یعنی تصور اوزرینه مترتب ایدر شوق معدوم ایکن وده انسان اشتها ایتدیکی
نسنه یی تناول ایتمکی مراد ایتمز حیا یاریا حمیت مانعه اولور اراده شوقه مغایر
اولدیغی ثابت اولور بوندنصکره معلوم اوله که اول شوق امر ملایمی ملایم اولدیغی
حیثیتدن تصور ایتمدن حاصل اولور واقعده منافر اولسون که کرک اولسون اول
تحریک جزئی یا تصور کلیدن واقع اولور یا تصور جزئیدن واقع اولور اولکی احتمال
یوقدرکه تصور کلینک جمیع جزئیاته نسبتی علی السوادر بعض حرکات تصور کلیدن
واقع اولمق ترجیح بلا مرجحدر پس تحریکات جزئیه نک مبادی تصورات جزئیه‌در
تحقیق مقام بودرکه حرکت جزئیه ارادت جزئیه یه تابعدر ارادت جزئیه دخی شوقه
جزئیه یه تابعدر شوق جزئی رأی جزئیدن منبعثدر اکر بر نوم (?) ایچون رأی کلی حاصل
اولسه اندن شوق کلی منبعث اولور وارادهٔ کلیه یی مستتبع اوله حرکت ارادیه جزئیه نک
صدورنده کافی دکلدر زیرا هر بری مختص المطلوب جزئی اولمغه حرکت جزئیه ارادیه صادر
اولمز کلینک جزئیاته نسبتی علی السوادر دیو مرور ایتمش ایدی بر کیسه دراهمدن بری
بذل ایتمک مستحسندر دیو تصور ایلسه وانی بذله شوق حاصل اوله وبذل مذکور
اراده دخی بولنسه بو مقدار ایله اول کیسه درهم معینی بذل ایده مز بلکه اول کیسه بذل
معینی ارادهٔ جزئیه که کرکدر بو اراده دخی بذل معینی شوقه تابعدر شوق دخی بذل معینی
مستحسن اولدیغنی اعتقاد ایتمکدن منبعث اولمق لازم لازمدرکه اول ارادهٔ جزئیه
عضلاتده منبثه اولان قوت محرکه یی تحریک اعضایه باعث اوله اعضایی تحریک ایلیه
شارح دیرکه بعض شراح دیدیلرکه فعل جزئی صادر اولمده تصور جزئی معتبر
اولسه دور لازم کلور زیرا فعل جزئینک وقوع تحرکدن مانع اولور حیثیتیله
تصور اول جزئینک وجودنه توقف ایدر سواد معین تصور اولنمز الا مشاهده

سوقده

شوقده بو شرطله تصور اولنور قیود کلیه ایله مقید اولان بیلنمه دقیود ایله اولورسه
ینه کلیدر اما سواد مشخصی فرض ایتمکدن مانع اولان تشخیص ایله تصور وجودنه توقف
ایدرکه بو وجود تصور مذکوره توقف ایلسه دور لازم کلور جواب اولدرکه هر جزئینک
وجودندن اول ادراکی اول جزئینک خیالده حصولنه توقف ایدر خارجده وجودنه
توقف ایتمز جزئینک خارجده وجودی فاعلک تحصیل ایتمه سنه توقف ایدر بو تحصیل
دخی ادراکه توقف ایدر جزئینک خارجده حصولی خیالده حصولنه مبنا اولدیغی کبی
خیالده حصولی دخی خارجده حصولنه مبنا اولور دور لازم کلمز مصنف دیرکه هر شیکه
انک تصور جزئیسی اوله جسمانیه در شارح دیرکه بو کلام الهیاتده اوزره صحیح دکلدر زیرا
دلیل جزئیات جسمانیه یه مخصوص صدر (?) لانسلم تصریح ایتدیلرکه جزئیات مجرده نفس
مرتسم در لان التصور الجزئیة یرتسم فیها الصغیر و یرتسم فیها الکبیر فاما ان یکون الاختلاف
فی الصغر والکبر لاختلاف الصورتین بالحقیقة او لاختلاف المأخوذ عنه التصور او للاختلاف
بالصغر والکبر او لا اختلاف فیهما فی المدرک لا سبیل الی الاول لانا نتکلم فی الصورتین من
نوع واحد ولا سبیل الی الثانی لان الصور المختلفة بالصغر والکبر لا یجب ان یکون مأخوذة
من خارج فتعین القسم الثالث فیکون الکبیرة منهما مرتسمة فی غیر ما ارتسمت فیه الصغیرة
فینقسم فی الموضع وما هذا شأنه فهو جسمانی زیرا صورت جسمیه مدرکده صغیره اولدیغی
حالده مرتسمه اولور صغر وکبرده بلا اختلاف حقیقتده صورتلرک اختلافلری یا صور
کندودن مأخوذ اولدیغی صورتلرک اختلافلری ایچوندر یا صورتلر مدرکده محللرینک
اختلافندندر اولکی احتمال ایچون مساغ یوقدرکه نوع واحده اولان صورتلرده کلام
ایدرز الثانیدن مأخوذ صورتلرکبی ایکنجی احتماله ده مساغ یوقدر زیرا صغر وکبر ایله
اختلاف ایدن صورت خارجدن مأخوذه اولمق واجب دکلدر خارجده وجودی
اولمیان اشیانی تخیل ایتمک جائزدر قسم ثالث متعین اولور صورت کبیره نک

ارتسام ایتدیکی محل صغیره نك ارتسام ایتدیکی محلدن غیر اولورده مدرك وصغیره
منقسم اولور لامحاله هر شیکه شانی بویله اوله جسمانی اولور شارح نقل ایدر حصر
مذکور ممنوعدر جائزدرکه شکل وسواد وبیاض کبی اعراضك اختلافندن صورتلره
اختلاف کله جواب اولدرکه مفروض بودرکه صورتلر جمیع عوارضده متساوی اوله لر
شارح دیرکه صورتلرك اعراض مشخصه ده تساویلری متعذر ماهیات عوارضده مجرد
تساویلری مناقشه یه سد ایتمز احتمالدرکه اختلاف عوارضك تشخصاتندن اوله
صورتلرك هر برنده عوارضدن بر تشخص قائم اوله که صورت اخری ده قائم اولان تشخص
عوارضه مغایر اوله ایکی تشخص عوارضلرك ماهیتلری واحده اولورسه ده شارح سؤال
اخر نقل ایدرکه برهانله ثابت اولدیکه صورت جسمانیه تحریکات غیر متناهیه یه قادر
اولمز حال بوکه فلکده اولان نفس منطبعه قوت جسمانیه در تحریکات غیر متناهیه اندن
نیجه صادر اولور تناقض دکلمیدر جواب ویرلدیکه تحریکات فلکیه نك مبادیسی
وفاعلی جواهر مجرده در اجرام افلاکده منطبعه اولان نفوس جسمانیه واسطه والتلردر
برهانله قائم اولدیغی قوت جسمانیه مؤثر وفاعل اولوب اثار غیر متناهیه ایجاد
ایده مز دیمك ایدی یوخسه اثارك مصدورینه واسطه اوله مز دیمك دکل ایدی
لکن بو جواب مردود اولدیکه قوت جسمانیه نك مدت غیر متناهیه بقاسی واثار
غیر متناهیه صدورینه واسطه اولدیغی جائز اولدقده اول اثارك مبادیسی وفاعلی
اولمق جائز اوله زیرا عند الفلاسفه قوت جسمانیه اول تحریکاته مباشره در واسطه
اولمسی جائز اولنجه استقلال اوزره مباشر وفاعلی اوله اصل عوارضدن جواب اخر
ویرلدیکه تحریکات غیر متناهیه نفس منطبعه دن صادر در لکن نفس مجرده جهتندن
نفس منطبعه اوزرینه طاری ایدن انفعالات غیر متناهیه واسطه سیله در برهان
ایله ثابت اولان قوت جسمانیه ذاتندن واسطه سز تحریکات غیر متناهیه نك صدوری

ممتنع

ممتنع اولمسیدر بو ثابت اولان شی نفس منطبعه دن تحریکات غیر متناهیه صدورینه
منافی دکلدر زیرا نفس مجرده دن نفس منطبعه اوزرینه طاری ایدن انفعالات واسطه اولوب
تحریکات غیر متناهیه نك صدوری اولور اما واسطه سز صدور ممتنع اولدیغی مبرهندر
منافات مندفعه در بوللیجه حفظ اوله تنبیه بو تنبیهی ایراد ایتدیکه افلاکه متعلق اقوال
متقدمین واقوال متاخرین ذکر اولنوب احوال افلاك واحوال کواکب عند الفلاسفه
نه حال اوزره در فهم اولنه شرح مواقف وشرح تجرید وشرح طوالع وحواشی تجریدده مذکور
اولانلر کاملا تمامندن ماخوذ ومفهوم اولدرکه افلاك کلیه متاخرین عندنده طقوزدر بعضیسی
بعضی محیطدر وهر بریك سطح مقعری تحتنده بولنانك سطح محدبنه مماسدر جمله سنك مرکزی
مرکز ارضدر بری مکوکب دکلدرکه اول جمله یی محیطدر وحرکت یومیه ایله جمله یی تحریك ایدر
اکا فلك اعظم وفلك اطلس دیرلر بونك تحتنده فلك ثوابت واردرکه حرکت
بطیئه ایله غربدن شرقه متحرکدر بوکا فلك بروج دیرلر بروجی تقسیم اولنان بو فلك
اوزرینه در بوده حقیقت بروج فلك اعظمدن فلك بروجك اقسامی ارسنده
واقعه در بو فلك بروجك تحتنده فلك زحلدر ثوابت زحل ایله منکسفدر بونك
تحتنده فلك مشتریدر زحله کسف دیرلر بونك تحتنده فلك مریخدر مشتری یی کسف
دیرلر بونك تحتنده فلك شمسدر بعضیلر فلك زهره فلك شمسك فوقنده در
دیدی کذلك فلك عطارد فلك شمسك فوقنده در عند البعض شمسه قیاس
ایله زهره وعطاردك حاللری معلوم اولمدی نه کسف ایله نه اختلاف منظر ایله
لکن بطلمیوس شمس وسط سیاراتده اولمسی استحسان ایلدی فلك شمسك تحتنده
فلك زهره بعده فلك عطارد بعده فلك قمردرکه سیارات ثوابتی قمر کسف
ایتمکله جمله نك تحتنده اولدیغی قطعیدر بو افلاك سبعه یه ممثلات دیرلر منطقه لری بونده
فلك بروجه مماثل اولدقلری سببیله اما افلاك جزئیه شمسدن غیری سیاراتك

افلاک کلیه سندن غیری فلک تدویری مشتملدر که ارضی محیط دکلدر خارج مرکز
دیدکلری فلکک ثخننده درج اولنمشدر خارج مرکزک سطحنه ایکی نقطه ایله مماسدر مرکز ارضدن
ابعد اولان نقطه یه ذروه اقرب اولنه حضیض دیرلر و هر بری خارج مرکزی مشتملدر
مرکز ارضدن مرکزی خارج و ارضی محیط و ممثلدن منفصل محدبلری و مقعرلری
ایکی نقطه اوزره مماسدر مرکز ارضدن ابعده اوج و اقربه حضیض دیرلر اما شمسده
خارج مرکز یا خود تدویر ایله اکتفا اولنور لکن بطلمیوس خارج مرکزی اثبات اولیدر
دیدی اما عطارد ایچون ایکی خارج مرکز وار در بری ممثل مشتملدر مدیر دیرلر
مدیر دخی ایکنجی خارج مرکزی مشتملدر فلک تدویری حامل دیرلر اما قمرک فلک
اخری وار در که قمرک ایکی فلکی مشتملدر که اول ایکی فلک خارج مرکز و تدویر در
بو مشتمل اولان فلکه مائل دیرلر بو مائل ممثلک جوفنده در ثخننده دکلدر قمرک ممثله
جوزهر دیرلر پس جمیع افلاک کلیه درت عدد در اون عدد فلک مرکزلری
مرکز ارضه موافقدر سکز عدد فلک خارجة المراکزدر التی عدد فلک تداویردر
مرکزی مرکز ارضه دکلدر دیمکدر اون فلکدر طقوزی افلاک کلیه در بری دخی قمرک
مائلی دیدکلریدر ما کواکب سیاره یدی عدد در هر بری بر فلکده در ذکر اولنان
ترتیب اوزره سبعه سیاره دن بش عدد کواکبه متحیره دیرلر شمس و قمردن غیریدر
حرکتلرنده کاه مستقیمه کاه واقفه کاه راجعه اوله قمرلردن اسرنده متحیر کبی متحیره
دینلدی اما ثوابت اکثر بر عدده منحصره دکلدر لکن رصد اولنان بیک یکرمی ایکی
عدد در یا بیک یکرمی التیش عدد در متاخرین عندنده افلاک طقوز عدد در ولیکن
شرعده روایت اولنان قوله موافقدر که سموات سبع و کرسی و عرشدر اما عند
المتقدمین افلاک کلیه سکز عدد در حرکت یومیه کره ثوابته ایچوندر دیدیلر الفن
الثالث فی العنصریات وهو مشتمل علی ستة فصول فصل فی البسائط العنصریة وهی

اربعة الماء والنار والارض والهواء وکل واحد منها یخالف الاخر فی صورته الطبیعیة
والاشتغل کل واحد منها حیز الاخر والسائل بالجسل فالمقدم مثله طبیعات اوج فن
اوزره ایدی اوچنجی فن عنصریات بیاننده در یعنی عنصره منسوبه اولان اجسام
بسیطه کرک مرکبه دیمکدر بو فن ثالث فصول ستة یی مشتملدر اولکی فصل بسائط عنصریه
بیاننده در بسیط اجسام مختلفه دن مرکب اولمیان جسملر در اول بسائط عنصریه
استقصاط تغلیبه درت عدد در ایام رازی حصر عقلی در دنیلمر بیاننده دخی ایده دیلمر
دیدی حصر استقرایی در دنیلمر دیدیلر که زیرا عنصر یا بارد یا حار در بو ایکی تقدیرده
کوره یا رطب یا خود یابس در بارد رطب اولنی ماء در بارد یابس اولنی ارض در
حار یابس اولان نار در حار رطب اولنی هوا در عنصر لغت عربیه ده اصل دیمکدر
لغت یونانیه ده استقس کبی بو امور اربعه دن مرکبات ترکب ایتدیکی اعتبار ایله
استقساط دیرلر مرکبات بو درت شیئه منحل اولدیغی اعتبار ایله عناصر دیرلر
امور اربعه نک اجتماعندن عالم کون وفساد حاصل اولدیغی اعتبار ایله ارکان دیرلر
هر بری اخره انقلاب ایتدیکی اعتبار ایله اصول کون وفساد دیرلر عناصردن هر بری
صورت نوعیه سنده اخره مخالفدر که موافق اولسه حرکت حیزی بالطبع طالب اولوردی
طالبدر که هر بری اخرک حیزنده ایدیلر پس هر بری صورت نوعیه سنده اخره مخالف
اولمق حقدر وکل واحد منها قابل للکون والفساد لان الماء ینقلب حجرا والحجر یحل
بالحیل ماء وکذا الهواء ینقلب ماء کما تری فی قلل الجبال فانه یغلظ الهواء ویتقاطر
دفعة والماء ایضا ینقلب هواء بالتسخین وکذا الهواء ینقلب نارا کما فی الکور
الحدادین والنار ایضا ینقلب هواء کما ذکر فی المصباح عناصر اربعه دن هر بری
کون وفساده قابلدر یعنی صورت نوعیه سی زائل و صورت نوعیه اخری حادث
اولمغه قابلدر انقلابه متحمل اولان صورتمه اون ایکی عدد در عناصر اربعه دن هر بری

هر بری اوچ باقیه یه انقلابی اعتباریله اون ایکی احتمال اولور لکن لکن التی عدد واسطه
سزده منحصردر مجاورینه ان بری اخره انقلابنده واسطه یوقدر ارضک مایه انقلابی
وعکسی مائک هوایه انقلابی وعکسی هوانک ناره انقلابی وعکسی کبی مصنف بو التی
انقلابه تعرض ایلدی اما التی احتمال دخی باقیه در انلره تعرض ایتمدی انلرده بعض
بر واسطه ایله انقلاب ایدر ارضک هوایه انقلابی وعکسی مائک ناره انقلابی
وعکسی کبی زیرا ارض اولا مایه ثانیا ماء دخی هوایه انقلاب ایدر کذلک ماء اولا هوایه
ثانیا هوا دخی ناره انقلاب ایدر انلرده بعضیسی ایکی واسطه ایله انقلاب ایدر ارضک
ناره انقلابی وعکسی کبی زیرا ارض اولا ماء اولور ماء دخی ثانیا نار اولور وعکسلرینک
انقلابی بر واسطه ایله یا ایکی واسطه ایله استخراج اولنور شیخ رئیس شفاده صاعقه نزول
اجسام ناریه در تولد ایدرکه برودت جوهر نار اوزره استیلا ایتمکله منکاسف اولور
حرارت مفارقت ایدر دیدی بو کلام صحیح ایسه نارک اجزاء ارضیه صلبه یه انقلابی
بی واسطه اولمش اولور کذلک تصریح ایتدیلرکه نار قویه اجزاء ارضیه یی نار ایدر ارضک
ناره ولیغی دخی واسطه سز اولمش اولور مصنف واسطه سز انقلاب ایدرلرمی بیان ایدرکه
ماء صافی حجره انقلاب ایدر زمان قلیلده که حجرک حجمی اول صوینک حجمنه قریبدر
توهمنه مجال یوقدر که اول صوده اجزاء ارضیه اوله ده صو غبار اوله یاخود ارضه عبور ایلیه ده
اجزاء ارضیه حجره انعقاد ایلیه یا صافی دیدکلری بو توهمی دفع ایدر بعضیلر انقلاب
مذکوری مشاهده ایتدک اذربیجان بلادنده مراغه نام محلده بشیکلو یمینی کبی صویی
حجر مر اولور دیدی بعض عیونده میاه جاریه منشر ابه خروج ایدوب در عقب
حجر صلب اولور دیو شرح تجرید شارحی تصریح ایتدیلر کذلک عکسی که حجرک صویه انقلابی اکسیر
حیله لری ایله مشهوردر اول حجری طوزه قلب ایدرلر در احراق ایله یا نوشادر ایله صحیح
ثانیا طوزی صو ایله ایدرلر کذلک ارباب اکسیر میاه حاده یعنی تیز و کسکین صولر پیدا

ایدوب

ایدوب احجار صلبه یی اول صویه ادخال ایدرلر میاه جاریه اولور کذلک هوا
مایه انقلاب ایدر قلل جبالده کورلمشدر شدت برد ایله هوایه غلظت کلور دفعةً تقاطر
ایدر سحاب یوق و بخار متصاعد منعقد دکل ایکن نفس هوا مایه انقلاب ایتدیکی ظاهردر
طبرستان و طوس و غیری بلادک طاغلرنده شیخ رئیس مشاهده ایتدیکی حکایت
ایتدی طاغلرده ساکن اولنلره بو حالی کثیر امثالی مشاهده ایتمشلردر شرح تجریدده دیرکه
جمد اوزره مکبوب اولان طاسک اوزرنده قطرات ماء رکوب ایدر اول قطرات ازاله
اولنور ینه رکوب ایدر و هکذا مرةً بعد اخری قطرات حادث اولور طاسک التندن
اولان جمده ترشح ممکن دکلدر که صوینک طبیعتنده صعود یوقدر و ترشح طریقیله اولسه
ماء حار ترشحی اولی و مسام ضیقه دن نفوذه امیل والطف واخف اولمغله صعوده
الیق ایدی بو قطرات دکلدر الا طاسک برودتی هوایه غلظت ویروب دفعةً
مایه انقلاب ایتدیکیدندر سید شریف حاشیه تجریدده دیرکه هوانک مایه
انقلابنی انکار ایدنلر دیرلرکه طاسی محیط اولان هواده اجزاء مائیه رشیه متفرقه
واردر هوانک حرق ایدوب نزوله قادر دکلدر طاسه مجاورت ایله هوا تبرد ایدوب
نزول ایدر بو کلام مردوددر که هواده اولان اجزاء مائیه زعم ایتدکلرینه کوره اول
طاسه قریب ایدر یا بعید در قریب اولدقده جمله دفعةً نازل اولوب مرة اخرى
نفاد بولور یاخود شیأ فشیأ نازل اولورده یا نقص یا نفاد لازم کلور بعید اولور
مسافه نک بعیدندن زماننده تراخی لازم کلور جمله سی خلاف واقعدر قطرات
حدوثی مرة بعد اخرى ایتره واحده اوزره در طاس بر اولدیغی حالده دولوب طاس
اوزرندن قطرات زائل اولندقده البته قطرات اخرى حدوث ایدر بو دکل الا
هوانک مایه انقلابندندر لکن بحث اولنور که بو کلام جمله تخمین اوزره در ظن کستورمز
تعیین کستورمکه نه احتمال تبقی راصد رصد ایتدیکه ازمنه و مقادیرک تساویسی اوزره

اولدیغنی جزم ایلیه دیرە واحدە اوزرە قطرات حدوث ایدر دیو حکم ایلیه دیلور
مصنف دیرکه ماء دخی هوایه انقلاب ایدر تسخین ایله ثیاب مبلولهیه قارشو
طتلدقده وقدر غلیان ایتدکده مشاهده اولنور ماء هوایه انقلاب ایدرده کورنمز
اولور بحث اولنورکه عدم رؤیت جائز درکه اجزاء مائیه هواده متلاشی اولهدغندن
صغرندن ناشی کورنمیه هوایه انقلابی سببیله کورنمز اولدیغی مسلم دکلدر کذلک هوا
ناره انقلاب ایدر حدادک کورکنده اولان منفذلری ماسدود اولنه ونفخ ایتمدکده الکاح اولنه
هوا جدیده منفذلرندن داخل اولمز کورک ایچنده بولنان هوا نار اولور بعض کتابلرده
کوربعض اجزاده کیر واقع اولمشدر کورطیندن مبنی اولانلر کبر طلوم یا جلد غلیظدن
اولانلر دیو حاشیه تجریدده تصریح ایلدیکه کذلک نار دخی هوایه انقلاب ایدر مصباحده
مشاهده اولندیغی کبی زیرا مصباحک شعلهسندن منفصل اولان باقی قالسه کوریلوردی
وخیمهنک سقفنی احراق ایدردی کذلک کورکده هوا نار اولمش اولمق درعقب منطفی
اولورده هوا اولور حاشیه تجریدده بحث ایدرکه شعلهدن منفصل اولان هواده تفرق
ایتمکله اجزاسی صغیره اولمغله محسوس اولمسون واحراق ایتمدیکی هوایه بارد ایله
اختلاط ایتمکله سورتی منکسره اولسون دیدی ونقول ایضا الکیفیات الزائدة
علی الصور الطبیعیة لانها تستحیل فی الکیفیات مثل التسخن والتبرد مع بقاء الصور
الطبیعیة ولو کانت الکیفیات نفس الصور لاستحالت ذلک کیفیات عنصریه که
حرارت وبرودت رطوبت ویبوست درعناصرک صور طبیعیهلرکه صور نوعیهلریدر
بونلرک اوزرینه زائدهدر زیرا عناصر کیفیاتنده تبدل بولنور حرارت برودته
وبرودت حرارته تبدل ایدر مع هذا عناصرک صور نوعیهلری بذواتها باقیهدر
اکر کیفیات صور نوعیهنک عینی اولیدی کیفیات تبدل ایتدکده صور نوعیهنک
بقاسی محال اولوردی کذلک کیفیات صور نوعیهده جزو دکلدر جزو اولسه

جزئک بنده کی کلاک تبدلی مستلزم اولمغله تبدل ایله بقاء غیر بوجمع اولمزدی مصنف
جزئی ذکر ایتمدی بعض صور دیمکله اکتفا ایلدی شارح بحث ایدرکه کلام مذکوره کیفیات
عناصرک جملهسنده جاری دکلدر زیرا بعض کیفیات واردرکه تبدل ایتمک محالدر
رطوبت ماء کبی امام رازی اعتراض ایدرکه حرارت ناردن زائل اولدقده صورت
ناریه زائله اولور کذلک صورت مائیه وصورت ارضیه زائل اولورلر سیلان وجمود
زائل اولدقده کیفیت زائل اولورده صورت نوعیه باقیهدر دیمک صحیح دکلدر محقق
طوسی جواب ویررکه کیفیات زائل اولدقده صورت نوعیهنک زوالی ذکر اولنان
مثاللرده مطلق دعوی اولنور یعنی حال اسباطتده وحال ترکیبده زوال واردر
دیلورسه مسلم دکلدر زیرا حال ترکیبده کیفیت زوالنده صورتک زوالی ثابت دکلدر
اکر دعوی حال اسباطتده اولورسه مسلمدر لکن اثبات ایتدیکمز زوال وبقاء فی الجمله
دیمکدر لکن بعض شراح بحث ایدرکه جواب موجهدر اعتراض مذکور معارضه طریقیله
دکل زیرا معارضه اسنادلادلدن منع موجه اولوردی امامک دعوی اولورسه زیرا بعض صور
حکم بولنمزده دوام ثابت دکلدر اکر مطلقه دعوی اولنورسه مسلمدر لکن دعوی مطلقهدر
ایکی مطلقه بیننده تنافی یوقدر زیرا مطلقه جزئیه کلیهیه موجبه جزئیه سالبه جزئیه
منافی دکلدر اکر اعتراض مذکور منع طریقیله اولورسه جواب مذکور موجه دکلدر کیم منع
دسنداوزره کلام اولمش اولور والبسائط اذا تصغرت واجتمعت فی المرکب
وفعل بعضها فی بعض بقواها المتضادة وکسر کل واحد منها سورة کیفیة الاخر تحصل
کیفیة متوسطة بین الکیفیات المتضادة المتشابهة فی اجزائه وهی
المزاج عناصر بسیطهلرکه بسیط حقیقی کاجسام مختلفهدن مرکب اولمیه کلرکه بسیط
اضافیدکه اجزاسی کثیره اولمغله نسبت اجزاسی قلیل اولمغله مثال سؤال دوالدرکه
ابدان دواء اصر ترکیب ایله بولسا تطهیر تصغر ایدوب اجزاء متصاغره اجتماع

بعضیسی بعض اجزاء متضاده اولان کیفیتلری ایله فاعل اولوب هر بری حرکت کیفیتك
سورتنی کسر ایله کیفیات متضاده بیننده کیفیت متوسطه حاصل اوله که مرکبك
اجزاسنده کیفیات متشابهه اوله اول کیفیت متوسطه یه مزاج دیرلر علامه برك
دیر که عناصر اجتماع ایدوب تفاعل ایله هر بری آخره منفعل اکن فاعل اولمق
ممکن دکلدر زیرا فعل وانفعال مختلفدر زیرا فعل انفعالدن مقدم اولورسه غالب
اولان مغلوب بیندن مغلوب اولور اگر مؤخر اولورسه مغلوب اولان غالب اولور بیله
غالب اولور فعل وانفعالدن معا حاصل اولور شیء واحد شیء آخره غالب ومغلوب
معا اولمق لازم کلور جمله سی محالدر پس هر بری صورتی ایله فاعل وکیفیتی ایله
مغلوب اولور حجرك اسفله حرکتی کبیدر محرك صورت نوعیه سیدر متحرك ماده
پس عناصر فاعل اولدقده کیفیتلری متفاوته اولورده بر کیفیت متوسطه متشابهه حاصله
اولور اول کیفیت متوسطه که جمیع اجزاده متشابهه در مزاجدر واول اجتماع ایتدکدر
اکر تفاعل جمیع اجزاده حد متشابهه وارمازسه ترکیبدر مزاج دکلدر متوسط دیمك
اول کیفیت بارده نسبت ایله حاره وحاره نسبتله بارده اوله دیمکدر رطوبت
ویبوستده حال بو ایله در بو معنی الوان وطعوم وروایحده بولنمق خارجده
قالورلر وتضاد ایله مراد تخالف دیمکدر تضاد حقیقی مراد اولنمق تعریف مزاج
آنلر یه صادق اولمز ذهب مزاجی کبی که زیبق ایله کبریتك امتزاجندن حاصله
مع هذا امتزاج زیبق مزاج کبریتدن غایت بعید دکلدر شارح علامه برکدن
بو کلام مردوددر کلامی خلاف مصطلح حمل ایتمکه حاجت یوقدر زیرا مرکبك
بعضیسی حار بعضیسی بارد وبعضیسی رطب بعضیسی یابس ایله رسواد بیاض بیننده
غایت خلاف اولدیغی کبی کذلك حرارت وبرودت رطوبت ویبوست
بیننده غایت خلاف اولوب تضاد حقیقی واردر دیدی علامه برك دیر که

قوای

قوای متضاده ایله مراد صور نوعیه دکلدر زیرا صور نوعیه جواهردر جواهر بیننده تضاد
اولمز اکر قوای متضاده کیفیات مراد اولنورسه بو باطلدر زیرا کیفیاتده فعل
وانفعال اولمز جواب ویرر که قوای متضاده ایله مراد کیفیاتدر فعل انفعال آنلره
اسناد اولندیغی بالاستقلال دکلدر بالواسطه در فاعل اولان صورت نوعیه در
کیفیت وساطتیله منفعل اولان کیفیتدر مستحیل اولان ماده در کیفیت دکلدر
عناصرده هر بری آخرك کیفیتك سورتنی کسر ایلیه دیدی نهایتدر که مصنف
محقق طوسی مذهبنه سلوك ایتدی تجرید عبارتی دخی بو ایله در یعنی فاعل
کاسر نفس کیفیتدر سورتی دکلدر منفعل منکسر سورت کیفیتدر نفس کیفیت دکلدر
مثلا حرارت سورت برودتی کسر ایدر برودت دخی صورت حرارتی کسر ایدر
سورت برودتك انکساری سورت حرارت ایله اولمق واجب دکلدر بلکه نفس
حرارت ایله حاصلدر زیرا بر ماء فاتر ماء شدید البروده امتزاج ایله سورت برودت
زائل اولور کذلك حرارت انکساری سورت برودت ایله اولمق لازم دکلدر
نفس برودت ایله دخی اولور ماء قلیل البرد ماء شدید الحراره ایله امتزاج ایله سورت
حرارت کسر ایدر محقق دوانی حاشیه تجریدده طوسینك کلامنی رد ایدوب
کسر مخصوصده سورتك مدخلی واردر دیوب کلامنی تنویر ایلیدی مصنف متنیله
تصادم اجزاسی دیدی یعنی اول کیفیت متوسطه حاصل اجزاء مرکبك هر بر جزئنده
حاصل جزء آخرده حاصل اوله حقیقت نوعیه ده مساوی اوله حتی هر کیمده جزء ناری
جزء مائی کبی اوله حرارت وبرودت رطوبت ویبوستده کذلك جزء هوائی
وجزء ارضی مساوی اوله لر تفاوت اولمیه الا محلی ایله اوله **تنبیه** معلوم اوله که مزاج
دیدکلری عناصرده اولان کیفیات متضاده نك سورتلری منکسر اولوب بر کیفیت
متوسطه حاصل اولوب مرکبك اجزالری بیننده کیفیات متشابهه اولدقده

بسائط عنصریه صورتلری محفوظ ایسه مزاج اولور والا کون وفساد اولور مزاج اولمز
زیرا مزاج متصور دکل الا تمیز جانلرک بقاسنده متصوردر اما بسائط ممتزج ایدکده
صورتلری زائل اولوب صورت واحده یی قابل اولورسه بو کاسی دخی واحده
اولور دیو مزاجی بیان ایدنلرک قولی باطلدر معلوم اوله که امزجه طقوز عدد در
زیرا ممتزجده کیفیات متضاده نک مقادیری یا متساوی اولورسه اول
مزاج معتدلدر اکر متساوی اولمزسه معتدل دکلدر فرجات اعتدالدن خروج
ایلمسی یا کیفیت مفرده ده اعتدالدن در بو درت قسمدر حرارتده فقط
اعتدالدن خارج یا رطوبتده فقط اعتدالدن خارج یا برودتده فقط اعتدالدن
خارج یا یبوستده فقط اعتدالدن خارجدر یاخود ایکی کیفیتده اعتدالدن
خروج ایدر متضادین اولنلرده ممکن دکلدر بلکه حرارت ایله یبوستده یاخود حرارت ایله
رطوبتده ویاخود برودت ایله یبوستده یاخود برودت ایله رطوبتده ممکن اولور
بو درت قسمدر اعتدالدن خارج سکز عدد اولور لکن معتدل حقیقینک وجودی ممکن
دکلدر موجود اولان مزاج اعتدالدن خارج اولنلردر معلوم اوله که اطبا معتدل
سؤال ایتسه دیرلرکه استقصانک کمیات وکیفیاتندن اول شیئه لایق اولان
قسط توفر اوزره اوله بو معناده معتدل موجوددر علی فی العرض ماخوذدر
اولکی معنی تعادلدن ماخوذدر اکر قسط عد کور اول شیئه توفر اوزره اولمیه
اعتدالدن خارج دیرلر اول خارج اولان امزجه سکز عدد در زیرا لایق اولندن
یا احر در یا ابرددر یا ارطب یا ایبس در یاخود احر وارطبدر یا احر وایبسدر
یا ابرد وارطبدر یا ابرد وایبسدر بو معناده اولان امزجه جمیع انسانی موجوده
درکه طقوز عدده بالغ اولور (فصل في الكائنات الجو اما السحاب والمطر وما يتعلق
بهما فالسبب الاكثري في ذلك تكاثف اجزاء البخار الصاعد لان ما يجاور

الماء من الهواء يستفيد كيفية البرد من الماء ثم الطبقة التي ينقطع عنها تأثير شعاع الشمس
تبقى باردة فاذا بلغ البخار وتقاطر فالمجتمع هو السحاب والمتقاطر هو المطر وان كان
البرد قويا فاما ان يصل البرد الى اجزاء السحاب قبل اجتماعها او لا فان وصل
ينزل ثلجا وان لم يصل ينزل بردا واما اذا لم يصل الى الطبقة الباردة فان كان
كثيرا فقد ينعقد سحابا ماطرا وقد لا ينعقد ويسمى ضبابا وان كان قليلا فاذا ضرب
البرد فان لم يجمد فهو الطل وان جمد فهو الصقيع) بو فصل کائنات جو بياننده در
جو لفظی سطح ارض ایله فلک قمرک مقعری مابیننده کائناتدن مراد عناصردن
حادث اولان اشیادر لکن عناصر بینلرنده امتزاج اولمیوب حادث اولنلردر کائنات
جو دیدکلری اکثر حوادث سما ایله ارض بیننده اولور اکثر دیدکلری زیرا بعض
اشیا ارضک جنبنده اولور زلزله ونبع عیون وغیرلری کبی بعض حوادث
ارضده وجو سماده اولور بخار ودخان کبی اما سحاب ومطر وبونلره متعلق اشیاده
سبب اکثری طبقه زمهریره صعود ایدن بخارک اجزالری برودت ایله تکاثف
ایدوب برودت قویه اولمدقده اول بخارک اجزالری اجتماع ایدوب اجزاء مائیه
متلاصق ایدر ونقل حاصل اولوب تقاطر ایدر مجتمع اولان سحابدر متقاطر اولان مطردر
معلوم اوله که بخار شول اجزاء هوائیه درکه اکا اجزاء صغار مائیه امتزاج ایدرده
حرارت ایله اجزاء مائیه تلطف ایدر بر مرتبه که صغرندن ناشی اجزاء هوائیه ایله اجزاء
مائیه بیننده تمایز محسوس اولمز مصنف زیرا هوادن مایه مجاور اولان ماء کیفیت
برودتی استفاده ایدر دیدی بعض شارح بو مقدمه ماقبلنی تعلیل ایچون کلدر زیرا بو مجاورت
واستفاده نک تکاثف بخارده مدخلی یوقدر لکن بو مقدمه نک اثنا لجنده فائده سی
واردر که بخار کثیر اولورسه سحاب مطر انعقاد ایدر دیه کترک ایدی شارح دیرکه
بو مقدمه مستدرکه اولمامق وجه اوزره کلامی توجیه ممکندر که مناسبه دیدیلرکه هوا

درت طبقه‌در طبقهٔ اولی شول هوادر که کرهٔ ناره متصل و نار ایله ممتزج اولور بو طبقه‌ده
اسفلدن مرتفع اولان دخانلر مستهلک اولور و انده قویروقلی یلدزلر و ضرر اقله و عجادلر
و زلفلی شیلر تکون ایدر طبقهٔ ثانیه هوای غالبدر که انده شهابلر حادث اولور طبقهٔ ثالثه
هوای بارددر که اجزای مائیه ایله مختلطدر ارضدن بعید اولمغله شمسک شعاعی انعکاس
ایله واصل اولمز بو طبقه‌یه زمهریریه دیرلر بو طبقه‌ده سحاب و رعد و برق
و صاعقه حادث اولور طبقهٔ رابعه شول هوای کثیفدر که شمسک شعاعی اثری
اکا واصل اولور ایکی اولکی طبقه‌لر که کرهٔ ناره مجاوره‌لردر ایکی اخیرکی طبقه‌لر که کرهٔ
مائیه مجاوره‌لردر اجزای مائیه‌یه مخالطه ایله کیفیت برودتی استفاده ایدرلر لکن طبقهٔ
رابعه که شمسک شعاعی اثری اکا واصلدر اجزای مائیه‌دن استفاده ایتدیکی برودت
صرفه ده باقیه دکلدر ظاهر در که طبقهٔ ثالثه مادن استفاده ایتدیکی برودت سببیله
متکاثف اولوب سحاب ماطره و غیره‌یه منشا اولور اگر برد قوی اولوب
اجزای سحاب اجتماع ایتمدن اجزایه واصل اولورسه سحاب ثلج نازل اولور اجتماع
اجزادن صکره واصل اولورسه برد نازل اولور اگر بخار طبقهٔ زمهریریه واصل
اولمزسه بخار کثیره اولوب برد اصابت ایدر ایسه سحاب ماطره انعقاد ایدر شیخ رئیس
دیر که بعض جبالک اسفلندن بخار بر مقدار صعود ایدوب تکاثف ایلدیکی بر جمهور
اوزرینه قناق وضع ایلمش کبی غمامه اولدی شیخ رئیس غمامه‌نک فوقنده کونشده
ایلمش غمامه تحتنده اولانلر اهل قریه‌یه غمامه‌دن مطر نازل اولوردی دیو شارح نقل ایلدی
کاه اول بخار سحاب اولمزدن دومان اولور غایت لطیف اولمغله اذی حرارت
ایله غائب اولور طبقهٔ زمهریریه واصل اولمیان بخار قلیل اولوب کیجه‌ده برودت
اصابت ایدوب منجمد اولمزسه طل اولور منجمد اولورسه صقیع اولور کاه بر دخی سببیله
هوایه انقباض کلوب مطر و ثلج و طل و صقیع اولور و ضباب پیدا اولور مصنف

سابقده

سابقده ذکر ایتدیکی سبب ایدیکی اقسام مذکوره هوانک انقباضندن اولور دیمکله اشارت ایدر
و اما الرعد و البرق فسببهما ان الدخان اذا احتبس فیما بین السحاب فصعد الی العلو او نزل
السحاب تمزیقا عنیفا فیحصل الرعد و ان اشتعل بالحرکة برقا و صاعقة رعد و برق
سببی دخان ایله بخار اختلاط ایدوب معا صعود ایدوب کرهٔ زمهریره وارنجه بخار
تکاثف ایدوب سحاب اولسه دخان اول سحابک ایچنده محبوس اولسه دخانده حرارت
باقیه اولمغله یا علو جانبنه یا سفل جانبنه میل ایدر صعودنده یا نزولنده سحابی
تمزیق عنیف ایله تمزیق ایدرده صوت هائل پیدا اولور اول صوت رعددر دخان
اجزای ناریه‌در که اجزای ارضیهٔ صغیره ایله مختلطه اولور حرارت سببیله اجزای ارضیه
تلطف ایدوب تمایزلری محسوس اولمز اگر دخان ایله سحاب بیننده اصطکاک
شدید واقع اولوب دخانده دهنیت بولنمغله اشتعال ایدرسه برق اولور
لطیف اولوب سرعتله منطفی اولورسه اگر اجزاده غلظت اولوب اشتعال اوزره
ارضه واصل اولورسه صاعقه اولور ارضه واصل اولدقده حرارت اجزای غلیظهٔ
کثیفه‌یی تلطیف ایدوب ناره هوایه قلب ایدرسه متخلخل اولان شیئه نفوذ ایدر
فرجه‌لری اولمغله متخلخل اولان شیئی احراق ایتمز لکن اجزای مندمجه‌لی اذابه ایدر
یعنی ایریدر مثلا ذهب یا فضه صره‌سنه اصابت ایلسه ذهب و فضه‌یی اذابه ایدر
صره‌یی احراق ایلمز حتی که دوبدن محترقه اوله بعض صاعقه کثیفه و غلیظه اولور
هر شیئی احراق ایدر که متخلخل کرک مندمج بویله صاعقه غالبا طاغلر اوزره نزول
ایدوب پاره پاره ایدر کاه اولور که دخان صعود ایدوب کرهٔ ناره واصل
اولورده دخان فوقانی که ناره اشتعال ایدر لطیف اولان دخانلره نار سرعتله
نفوذ ایدر اول مشتعل اولان دخان کان کوکب ساقط صورتنده کورینورده
شهاب اولور دخان غلیظ اولورسه کرهٔ ناره اشتعال ایدرده نیجه ایام یاخود

یغجه شهور باقی اولور قویه قلی یلدزلر وزلزله وغیری کبی شیئلر حادث اولور شهابه
متعلق بحث مصنفدن کله کرکدر «واما الریاح فقد تکون بسبب ان السحاب
اذا ثقل اندفع الی اسفل فصار هواء متحرکا وقد تکون لاندفاع لبعض فیصیر
السحاب ذاهبا من جانب الی جهة اخری وقد یکون لانبساط الهواء بالتخلخل
فی جهة واندفاعه الی الاخری وقد تکون بسبب تبرد الدخان المتصعد ونزوله ومن
الریاح ما یکون سموما محرقا لاحتراقه فی نفسه او لمروره بالارض الحارة» کاهنه
جو ان بری دخی ریاحدر مصنف ریاحک حدوثنه درت سبب ذکر ایلدی
اولکی سبب سحاب برودت سببیله تکاثفی شدید اولوب ثقیل اولورده جهت
سفله مندفع اولوب ریح حاصل اولور سحابده اولان اجزاء مائیه حرکت سببیله
حاصله اولان حرارت ایله هوایه انقلاب ایدوب متحرک اولورکه ریحه ریاح دخی سحاب
جهت سفله اندفاع ایدر لکن الا ملاقی اولان هوا متموج ایدر سمتنده بولنان هوایه متموج
ساری اولوب اول هوا ریح اولور ایکنجی سبب سحابک بر جانبندن اخر جانبه
ذاهب اولمسیدر بو اندفاع واسطه سیله اندفاع سمتنده بولنان هواده البته حرکتی
موجب اولور ریح اولور مصنف بو اندفاع سحابه عارض اولدیغک سببنی ذکر
ایتمدی شارح اندفاعه سبب بر موضعده سحابلر تراکم وتزاحم ایدرده تزاحم سببیله
سحابلرده بعضیسی طرفه مندفع اولور یاخود اول متراکم اولان سحابلرک قواملری
مختلف اولوب کثیف اولان رقیق اولانی دفع ایتمه سیدر دیدی اوچنجی سبب هوایه
تخلخل طلوب مقداری زیاده اولور مجاوری اولان هوانک حیزنی شاغل اولور مجاور
اولان هوا حیزندن بعید اولوب اخر هوانک حیزنه وارد وهکذا اندفاع ساریه اولور
ریح اولور دردنجی سبب طبقه زمهریره صعود ایدن دخان تبرد ایدوب
اجزاء ناریه سی مفارقت ایدر واجزاء ارضیه سی باقیه اولور ثقلی سببیله سفله
نزول

نزول ایدرده نزولی ایله هوا متموج ایدر ریح اولور دینجی سبب وزرینه ایراد اولنورکه
هوا مندفع مجاوری مندفع اولور وهکذا دینلدی بو کلام صحیح اولسه لازم کلورکه
بر هوا بر جهتنه مندفع اولسه اول جهتده اولان جمیع اهویه یه اندفاع ایدوده
شرقده ریحک حدوثندن غربده حدوثی اوله کذلک عکسی دخی بویله اوله جنوب
وشمال دخی بو قیاس اوزره اوله با خصوص مشاهده بونک خلافیدر شارح
بو ایراده جواب ویررکه هوالرده بری اخری مدافعه ایدر دیدکلر لکن بو مدافعه
شیئا فشیئا ضعیف اولوب وقوف ایدر بوندنصکره شارح حدوث ریحه
بشنجی سبب ذکر ایدوب دیرکه کاهیجه ریح هوانک تکاثفندن پیدا اولور تکاثف
کلده هوانک حجمی صغیر اولورده مجاوری اولان هوا انک جانبنه حرکت ایدر ریح
اولور خلا ممتنع اولدیغی معلومدر مصنف دیرکه ریح واردرکه سموم محرق اولور
کیفیت سمیت ایله مکیف اولورده اصابت ایتدیکی شیئی احراق ایدر کاهیجه
اول ریحده اتش شعله سی کبی حمرت مشاهده اولنور شمسدن منعکس اولان
شعاع سببیله اول ریح ذاتنده محرق اولور بعضیلر شعله ده بقیه ایله مختلط
اولدیغندن محرق اولور دیدی یاخود ذاتنده محرق دکل لکن حرارت
قویه ایله حاره اولان ارضه مروری سببیله سموم محرق اولور شارح دیرکه کاهیجه
ریاح حادثه اولورکه جهتلری مختلفه اولور دفعة حدوث ایدر اجزاء ارضیه لی
دفع ایدرده اجزاء ارضیه اول ریاح مختلفه بیننده قالوب صقیشوب هوایه
مرتفع اولورکویا اول اجزاء ارضیه کندی اوزرینه دونر اعصار دیدکلری بودر
«واما قوس قزح فهی انما تحدث من ارتسام ضوء النیر الاکبر فی اجزاء رشیة
مستدیرة واختلاف الوانها بسبب اختلاط ضوء النیر والوان الغمام» قوس
قزح حادث اولمز الا شمسک ضوئی اجزاء رشیه ده مرتسم اولدیغندن حادث

اولور لکن اول اجزاء مرشوشه صغیره اولمق کرکدر که شمسک لوننی اداء ایلیه
شکلنی اداء ایتمیه صقیله اولمق کرکدر که شعاع اندن انعکاس ایلیه اول اجزاء مرشوشه
بر برینه متصل اولمیه اکر متصل اوله شمسک شکلنی اداء ایدرلر لوننی اداء ایتمز
و متصل اوله حجمی کبیر اولوب ثقیل اولوردی هغلبه نزول ایدر دی و اول اجزاء شمسه
هیئتنده اولمق کرکدر لکن جو سماده اول اجزا استداره هیئتنده بولنور دیملک
دکلدر بلکه اول اجزاء انحاء مختلفه اوزره جو سماده منبثه در بلکه استداره هیئتنده اولملک
سببی اول اجزادن شمسه انعکاس زاویه سی شعاع زاویه سنده مساویه اولمدقجه اجزاء
انعکاس تحقق ایتمز شارح قوس قزحی شرح مقاصده اولان بیان کبی بیان
ایدوب دیدیکه اول اجزاء مرشوشه شمسک جهتنک خلافنده بولنه لکن کیفما اتفق
بولنسی کفایت ایتمز بلکه بر طرزده بولنه که اول اجزانک هر برنده شعاع بصری
شمسه انعکاس ایلیه یعنی هر بر جزءدن منعکس اولان شعاع اول جزء ایله شمسک
بیننی واصل اولان خط مستقیم اوزره اولوب زاویه شعاعه مساویه اولان زاویه
انعکاس شول زاویه یه منطبقه اوله که اول زاویه یی خط مستقیم ایله زاویه انعکاسک
ضلع اخری احاطه ایلیه بو اسلوب اوزره زاویه لر تحقق ایدرسه هر جزءدن
شعاع بصری شمسه منعکس اولور و دخی اجزانک وراسنده جسم کثیف
کرکدر جبل کبی یا سحاب مظلم کبی شمس دخی افقه قریبه اولمق کرکدر شروط
مذکوره یه محققه اولدقده شمسی ظهیره الوب اول اجزایه نظر ایلیک اول
اجزادن شعاع بصر شمسه انعکاس ایلیه اول اجزانک هر برنده شمسک ضوئی
کورینور شکلی کورنمز تجربه ایله معلومدر که صیقل اولان شی غایت صغیر
اولسه شعاع بصری اندن انعکاس ایلدکده ضوئی و لوننی اداء ایدر اما شکلی اداء
ایتمز اول اجزا که لوننی اداء ایدرده شکلی اداء ایتمز بر قوس مستدیره هیئتنده اولور

کویا

کویا اول اجزا شمسدن ضوء اکتساب ایلدیمی و اول هیئت قوس نصف دائره در
اقلدر شرح مقاصده اکر دائره تمام اوله تمامی ارضک تحتنده اولوردی دیدی
و اول قوس شمسک ارتفاعی ایله متنقص اولور قوسک ایکی جانبنده اولان اجزالر انعکاس
ایتمکله قوس تنقاص ایدر شمس وسط سماده اولدقده قوس قزح اولمدیغنک سببی
بو مذکور اجزاء مذکوره وراسنده جسم کثیف بولنه دیلدی زیرا اول اجزا مرشوشه نک بعض
شفاف اولان شیئک وراسنده شفاف اخر بولنه اول شفافده شی کورنمز مرآتک
وراسنده اولان شی قلع اولنسه شی کورنمدیکی کبی سؤال اولنور که قوس قزح
حقنده اولان شروط که انعکاس شعاع شمس اوزره وقوعی صحیح اوله جو سماء احیانا
شی نجه مستدیره قوس قزح الوانیله کورنمک اولوردی جواب اولدر که علم مناظره
مقرردر که شعاع زاویه سیله انعکاس زاویه سی مساویه اولمق لابددر بو حال هیئت
استداره نک تجربه ده بولنمز حکمت العین شرحنده تساوی مذکوری اثبات ایتمده
دیدیکه بر کوه دن بر ضوء داخل اولوب بر جسم صقیله واقع اولسه اول صقیله دن
ضوء جسم اخره انعکاس ایدر که اول جسم اخرک جسم صقیله وضعی اول مضیئک صقیله
وضعی کبی اولور لکن جسم اخرک جهتی مضیئک جهتنه مخالف اولمق شرطدر
بو حالت مشاهده اولنور بر کوه دن ضوء داخل اولوب ماء کبی صقیل شیئک
اوزرینه واقع اولسه اول ضوء کوه یه مقابل اولان جداره منعکس اولور شعاع و انعکاس
خطلرندن اول صقیلک سطحنده بر زاویه حادث اولور که اکا زاویه اولی دیرلر
بو زاویه نک سطحی اول صقیلی قاطع اولدیغی توهم اولنسه زاویه اولینک ایکی جانبنده
ایکی زاویه حادث اولور مضیئ جانبنده اولان زاویه یه شعاع دیرلر زاویه اخری یه
زاویه انعکاس دیرلر بو ایکی زاویه لر متساویه در متساوی اولمسه شمسک
ارتفاعی کوه یه مقابل اولان جداره منعکس اولان ضوئک ارتفاعنه مساوی اولماق

لازم کلور اول ایکی زاویه‌لرک تساویلرندن ظاهر اولورکه صقیل اوزرینه عمود
واقع اولان شعاعک جسم اخره انعکاسی محالدر بلکه انعکاسی کندی نفسنه ناکصا
علی عقبه اولور یا خود استقامتی اوزره نفوذ ایدر اول صقیل نفوذده مانع اولمز
قوس قزحده اولان الوانک اختلافی شمسک ضوئی غمامک الوان مختلفه سبیله
اختلاطی ایمامک سببیله در بعضیلر دیدیلرکه قوس قزحک طرف اعلاسی شمسه
قریب اولمغله اشراقی قوتلی اولور پس خالص احمر کورینور طرف اسفلی شمسدن
بعید اولمغله اشراق ضعیف اولور پس سواده مائل حمرت کورینور ایکی جوانبنده
وسطنده اولان لون احمر خالص ایله ارجوانیدن متولد درکه کراثی لون در بو قول
مردوددر اولدیکه کراثی اولان لون اول ایکی لونه مناسب دکلدر بلکه کراثی صفرت
ایله سوادن متولددر و دخی الوانک اختلافی شمسه قریب یا بعید اولمسه برندن
اخره تدریجی اولوردی والوان نقطه عند الحس متشابهة الاجزاء اولمزدی شرح
مقاصدده ابن سینادن نقل ایدرکه بو الوانک اختلافنک سببنه مطلع اولمزدم
اولمام دیو اعتراف ایلمش شارح وقال الشیخ لست احصله دیدیکندن مذکور
اولان مقصددر * واما الهالة فایضا انما تحدث من ارتسام ضوء النیر فی اجزاء
رشیة مستدیرة * هاله قوس قزح کبی اجزاء رشیه مستدیره ده قمرک ضوئی ارتسام
ایتمسندن حادثه اولور بیانی بودرکه ناظر ایله قمر بیننده اجزاء مذکوره بولنسه بر طرز
اوزره که اجزانک هر برندن شعاع بصری قمره انعکاس ایده و دخی ناظر اول
اجزایه نظر ایلمسه هر برنده قمرک ضوئی کوزه کلمکی کور مزوجهی مرور ایتمشدی
واجزانک مجموعی دائره تامه یا ناقصه هیئتنده اولورلر کا هاله دیرلر رطوبت
هوائیه دلالت ایدر حدوث مطره علامت اولورکه ذکر اولنان حالت اوزره
ایکی سحابه بولنوب بری اخرک تحتنده اولسه ایکی هاله اولور تحتنده اولان بزه

اقرب

اقرب اولمغله اعظم کورینور بعضیلر بری عدد هاله کوردم دیو زعم ایلدی معلوم اولکه
شمسک هاله سی غایت نادر اولور طغاوه دیرلر ضم طا ایله زیرا شمسک حرارتی
اولمغله رقیقه اولان سحابه لری محو ایدر ده هاله نادر اولور شیخ رئیس شفاده حکایت
ایدرکه شمسک حولنده تارةً هاله تامه و تارةً هاله ناقصه کوردم قوس قزح الوانی
اوزره ایدی دیدی * واما الشهب فسببها ان الدخان اذا بلغ حیز النار وکان لطیفا
اشتعل فیه النار فانقلب الی الناریة وتلتهب بسرعة حتی یری کالمنطفی بو شهابلر
محقق طوسی شرح اشاراتنده بیان ایدرکه دخان که نار کره سنه واصل اولوب یوقارو
طرفی اشتعال ایدر ده دخانک ارضیه دارجه یورر دهمت دخان اوزره قمتده اولور
شهاب بودر اجزاء ارضیه نار صرفیه تحول ایدرسه لطافتندن کورنمز اولور منطفی اولدی
ظن اولنور منطفی دکلدر دخان غلیظ اولورسه نار نیجه ایام بلکه نیجه شهور سو بینمز
غلظتنه کوره دوام ایدر اول نار ذلف یا قویرق یا نیزک یا بوینوزلو حیوان صورتنده
اولور حکایت اولنورکه حضرت عیسی علیه السلامدن جوق زمان صکره سمانک قطب
شمالی جهتنده نار عظیمه مضطربه ظاهر اولوب بر سنه تمام باقیه اولدی نهار طقوز
ساعت کیجه یه دک عالم دنیایه ظلمت احاطه ایدوب یر کمسنه بر شیئی کورمزدی جو سمادن
رعاد و عیشه قوری اوت کبی شیلر نزول ایدردی اکر دخان ارضه متصل اولورسه
نار اول دخانده اشتعال ایدر وارضه نازل اولور بوکا حریق دیرلر * واما الزلزلة
وانفجار العیون فاعلم ان البخار اذا احتبس فی الارض یمیل الی جهة ویتبرد بها فینقلب
میاها مختلطة باجزاء بخاریة واذا کثر بحیث لا تسعه الارض اوجب انشقاق الارض
وانفجرت منها العیون واذا غلظ بحیث لا ینفذ فی مجاری الارض احتبس ولم یمکنه
النفوذ فتزلزلت الارض * اما زلزله و عیونک انفجاری معلوم اولکه بخار
ارضده محتبس اولدقده بر جهته میل ایدر وارضک برودتی ایله تبرد ایدرده اول

بخار میاهه منقلب اولور که میاه اجزاء بخاریه ایله مختلط اولور میاه کثیره اولوب تحت
الکاواسع اولمزسه ارضک انشقاقنی موجب اولور ده عیون منفجره اولور ایالبرکات
معتبر نام کتابنده دیرکه عیون وقنواتک واباردک حدوثنه سبب قارلر ویغمورلر
سیلانی ایدیلر درکه بونلر زیاده ونقصان اولسه عیون وقنواته زیاده ونقصان
کلور ارضده محتبس اولان بخارک مدخلی یوقدر دیوب دلیل کتوردیکه صیف وقتنده
ارضک باطنی شتا وقتنده ارضک باطنی شتا وقتنده اولاندن بارددر اکردر
اکر سبب بخارک میاهه استحالهسی اولیدی صیف وقتنده میاه ازید اولوب
شتا وقتنده انقص اولوردی تجربه بونک خلافنه دلالت ایدر شارح دیرکه حق
بوکه صاحب معتبرک کلامی معتبردر لکن مصنفک ذکر ایلدیکی سببی اعتبار مانع دکلدر
کتوردیکی دلیل مصنفک ذکر ایتدیکی سبب تام اولمدیغنه دلالت ایدر یوخسه
فی الجمله سبب اولمدیغنه دلالت ایتمز بعض شراح فومک ذکر ایتدیکلری اسباب
حدس ایله یا تجربه ایله معلوملر ایدر جائزدر اول حوادثه اسباب اوله ده عقول بشریه
انلری ادراکدن قاصره اوله دیدی اکر بخار غلیظ اولوب ارضک بخاری نفوذ
ایتمک ممکن اولمزسه اول بخار مجتمع اولوب خروج ایتمک استر نفوذ دخی ممکن
اولمز ارض غایت کثیفه یا عدیمة المسام اولورده ارض زلزله ایدرکه اولک ریح
ودخان ارضده محتبس اولوب مساماتی بولنمامغله خروج ممکن اولمزده زلزله اولور
ماده غایت قویه اولور شق ارض ایتمکده صوت هائل حادث اولور بعض
وقتده نار محرقه ظاهر اولور شدت حرکت ایله بخار ودخانده حیثیت بولنمغله
اشتعال ایدر بعض وقتده طین ایله مختلط میاه ظهور ایدر بعض شراح دیدیلر که
زلزلهنک سببی ارضک فوقنده اولور وتحتنده اولور وفوقنده اولان قله جبل
ساقط اولمقدر کثرت امطار ایله مرطب یا قلت مطرده متفتت اولورده ساقط

اولور ارضک تحتنده اولان بخار ودخان تحت ارضده محتبس اولمقدر زلزلهیه سبب
اکثریدر بو سببدن ناشی کثرت آبار وقنوات اولان بلدهده زلزله قلیل اولور و زلزله
اولدیغی اوقاتک چوغنده وجار ارضده راکد بولنمز دخی تحت ارضده محتبسه اولور
بلدهنک ارضی متخلخل اولوب وجه ارض متکاثفه یا ماء جاری ایله مغموره الوجه اولور
ریح ودخان خرق ایتمکه قادر اولمزده زلزله اول بلدهده چوق اولورکه تلک وجه ارضده
هبوب ایدن ریح عظیم اوله وقوت اینمسه بخارنی خرق ایتمکه قادر اولمزده تحت
ارضده محبوس قالوب زلزله اولور معلوم اوله که زلزلهلرک بعضیسی جهتنه درتحلیل
اولنورکه ارض جهت فوقه قذف اولنور بعضیسی اختلاجیه رعشیه وعرضیه در
بعضیسی طوله وعرضه میل ایدر بعضیسی عرضه میل ایلمه ارتفاع ایدر اکر موانع
اولمزسه زلزلهلرک کلیسی رجفیه اولوردی زیرا ریحک حرکتی فوق جهتنهدر
زلزلهنک فائدهسی مساماتی ارضی تفتیح ایدوب عیون جریان ایتمکدر ودخی
عامه نک قلوبنه رعب القا ایتمکدر فصل فی المعادن الابخرة والادخنة المحتبسة
فی الارض اذا کثرت تتولد منها ما هو ذوالحکم کثیرة واختلطت علی ضروب من
الاختلاطات المختلفة فی الکم والکیف فیکون منها الاجسام المعدنیة فان غلب
البخار علی الدخان تتولد الیشم والبلور والزیبق والرصاص وغیرها من الجواهر
المشفة وان غلب الدخان تتولد الملح والزاج والکبریت والنوشادر ثم من اختلاط
بعضها مع بعض تتولد الاجساد الارضیة مثل الذهب والفضة بو فصل
معدنلر بیانندهدر مصنف ترکیب تام ایله مرکب ولمسلری بیانندن فارغ اولوب
ترکیب تام ایله مرکبانک بیاننده اولوب اجزاء عنصریهسی بالطبع انفکاکی مقتضیه
ایکن انفکاکدن منع ایدوب حفظنه کوره دن غیری مرکبده واثری اولمزسه اول
صورت صورت معدنیهدر اول صورت ایله متنوع اولان جسم مرکب معدندر اکر

صورت نوعیه‌دن تغذیه و تنمیه صادر اولورسه حفظ مذکور ایله معاً و صورت
نفس نباتیه در منطبعه در اول صورت ایله متنوع اولان جسم نباتدر اگر صورت
نوعیه‌ده نفس نباتیه‌ده صدور ایدن اشیا ایله معاً حس و حرکت ارادیه صادر
اولورسه اول صورت نفس حیوانیه‌در و اول صورتله متنوع اولان جسم حیواندر حیوان
اگر نفس مجرده متعلق اولوب اول نفس نطق و ادراک کلیاته مصدر اولورسه اول
حیوان انساندر اگر نفس مجرده مذکوره‌سی اولمزسه اول حیوان حیوان اعجمدر بو تقسیمه
اعتراض اولنه بیلیر که مرجانده نما واردر مع هذا مرجان معادندن عد اولندی
کذلک حدیدن اتمی دکوره میل عشقی ایله میل ایدوب اول جهته حرکت ایدر کویا
حرکت ارادیه در کذلک عروق اشجار میاه بولندیغی جانبه میل ایدر و اغصان
اشجار حرکتنک سمتنده اولان جدارده غیری سمته میل ایدر حالات مذکوره کرچه
جزمی موجب دکلدر لکن مرجانده نمانک عدمی و اشجارده حرکت ارادیه‌نک
عدمی ایله دخی جزم صحیح اولمز اعتراض مذکوری دفع ایچون شارح تلویحات
و غیر بلیه وجه تقسیمی تغییر ایدوب مرکبک حس و ارادهسی محقق ایسه حیواندر محقق
اولمیوب نماسی محقق ایسه نباتدر بوندن کور محقق دکل ایسه معدندر دیه بلیه نباتده
شعور و حرکت ارادیه اولدیغنه دلیل سمت استقامتنده مانع بولنسه اول مانعه
واصل اولمدن سمت آخره میل ایدر ده مانعی تجاوز ایتدکده ینه سمت استقامته
عود ایدر یقطینده بو حالت مشاهده اولنمشدر معدنی اولان شیده دخی اولدیغنه
دلیل مرجانده ظاهر اولان هیئت نمادر بو کلام استدلال طریقیله در سابقده اولان
تقسیم اعتراض طریقیله ایدی جواب حرکت مذکوره ارادیه اولدیغی مجزوم دکلدر
جانبه ذرکه طبیعیه اوله و دخی مرجانک اقطارده ازدیادی تنمیه طریقیله اولمیوب
خارجدن اجزا انضمامیله اوله حاصل کلام نباتده حرکت ارادیه اوم جانده

ما بوقدر دیو جزم صحیح اولمدیغی کبی وجودنه دخی جزم صحیح دکلدر بو مسئله‌یی بعضیلر تخییل
نباتات بیننده حیوانه قریبدر دیدی و مرجان معدنیات بیننده نباتاته قریبدر
دیدی بعض اخر عناصر بسیطه طبایعنده شعور ما واردر دیدی معلوم اوله که
احتمالات مذکوره‌نک امثالی منکشف اولمز الا بصیرت و حدس و تتبع صاحبنه
منکشف اولور که نور بصیرتی ایله اشیایه علی ما هی علیه مشاهده ایدر شریف علامه
حاشیه تجریدده بویله بیان ایلدی مصنف معادن انواعنی بیان ایدر دیر که ارضده
محتبس اولان بخار و دخان کثیر اولورسه اندن عیون و زلازل تولد ایدر سابقده
بیان اولنمشدی کثیر اولمیوب کم و کیفده مختلف اولان اختلاطات و درده اختلاط
ایدرسه اجسام معدنیه تولد ایدر بخار دخان اوزره غالب اولورسه سیم و بلور و زیبق
و رصاص و جواهر شفافه کبی اشیا تولد ایدر رصاص ابیض اولورسه قلعیدر
اسود اولورسه اسرب در لکن رصاص مطلق دکه اولنسه فرد کامله ابیض مراد
اولنور بعض شراح بحث ایدر که زیبق ایله رصاصی بو قسمدن عد ایتمک مناسب دکلدر
زیرا رصاص زیبق ایله کبریتک امتزاجندن تولد ایدن حب دسمه دندر و اندن استشفیف
دخی بوقدر اما زیبق اندن شفیف اولمدیغندن ماعدا غایت لطافتده اولان
اجزا کبریتیه‌یه مخالطه شدیده ایله مخالطه ایدن جسم مائیدن متولد در اول
جسم مائیده سطح بولنمز الا اجزاء کبریتیه‌ده بر غلاف ایله محاط و متغشیدر غایت
سحق ایله سحق اولنان تراب ههنا یه مرشوش اولان قطرات کبی که هر قطره سیما
غلاف ترابیله متغشیدر اگر دخان غالب اولورسه ملح و زاج و کبریت و نوشادر
تولد ایدر بو مذکورات بیننده زیبق ایله کبریتی اختلاط ایدرسه احباء دسمه
سنطرقه تولد ایدر یعنی مطرقه ضربی ایله قابلدر که منکسره و متفرقه اولمز بلکه
لینه اولوب عمقنه منقاد اولور و منبسط اولور ذهب و فضه و نحاس و حدید

وخارجنی داسه ب وقلعیده موافقده دیرکه زیبق وکبریت صافی اولسه لر وبینهماده
طبخ تام اولسه کبریت ابیض ایله حاصل اولان فضه در احمر ایله وقوت صابغه
لطیفه سی اولوب محرقه اولمز ایسه حاصل اولان ذهبدر زیبق وکبریت نقی اولسه
کبریت احمر دخی صابغ اولوب طبخ تام اولمدن برودت عاقده ایله حاصل اولان
خارصینیدر اگر زیبق نقی کبریت ردی اولوب مخالطه لری محرق اولورسه حاصل
اولان نحاسدر اگر زیبق نقی وکبریت ردی اولوب مخالطه لری جید اولمزسه حاصل
اولان رصاصدر اگر ایکیسی معا ردی اولوب بینهماده ترکیب قوی اولورسه
حاصل اولان حدیددر ترکیب قوی اولمزسه حاصل اولان اسربدر بعض شراح اصحاب
کیمیا زیبقی کبریت ایله عقد ایدوب اجساد سبعه یی ایدرلر لکن صناعت
طبیعته بنزه‌مزدن قاصره در دیدی فصل فی النبات وله قوة عدیمة الشعور
تصدر عنها حرکات النبات وافعال مختلفة بالالات المختلفة وتسمی نفسا نباتیة
وهی کمال اول لجسم طبیعی آلی من جهة ما یتولد ویربو ویغتذی فلها قوة غاذیة
وهی التی تحیل جسما اخر الی مشاکلة الجسم الذی هی فیه فتلصق به بدل ما یتحلل
عنه ولها قوة نامیة وهی التی تزید فی الجسم الذی هی فیه زیادة فی اقطاره طولا
وعرضا وعمقا الی ان یبلغ الی کمال النشو علی تناسب طبیعی ولها قوة مولدة
وهی التی تاخذ من الجسم الذی هی فیه جزءا وتجعله مادة مبدا لمثله بو فصل
نبات بیاننده‌در نبات بر جسمدر که مرکبدر صورت نوعیه سی واردر انواع نباته
شامل اولان مبتغی اثری تنمیه وتغذیه وحفظ ترکیبدر مصنف صورت نوعیه‌یی
قوت ایله تعبیر ایلدی صورت نوعیه فعله وانفعاله مبدا اولمغله قوت دینلور یعنی
نباتک صورت نوعیه سی واردر عدیمة الشعوردر یعنی شعوری قطعی دکلدر
بعض نباتده شعور وار دیه‌لری احتمال طرفیله یدی جزم یوقدر بو صورت

نوعیه‌ده

نوعیه‌ده نباتک افعال ثلثه‌یه حرکاتی صادر اولورلر دیرلر والات مختلفه ایله
افعال مختلفه دخی صادر اولور الات مختلفه جاذبه وماسکه وغیری کبی افعال
مختلفه جذب وامساک وغیری کبی بعض شراح تعلیل ایدوب واحددن صادر
اولمز الا واحد صادر اولور افاعیل مختلفه واحددن صادر اولمز الا الات مختلفه ایله
صادر اولور دیدی بو کلام صحیح اولدیغی مسلم اولسه واحددن افاعیل مختلفه صادر
اولمیوب جهات مختلفه ایله صادر اولمدیغی مسئله‌دندر اول جهات الات اولسون
غیری اشیا اولسون دینلور بو صورت نوعیه نفس نباتیه تسمیه اولنور نفس نباتیه کمال اولدر
جسم طبیعی آلی ایچون تولدی ونماسی واغتذاسی جهتندن دیو تعریف اولنور
کمال شول شیدر که نوع انکله تام اولور یا ذاتنده سریر هیئتی کبی اخشاب سریره
اول هیئت کمالدر سریر حقیقتنده تمام اولمز الا اول هیئت ایله تمام اولور یا خود
صفاتنده بیاض کبی جسم ابیض صفتنده کامل اولمز الا بیاض ایله تمام اولور اوله
کمال اول دیرلر ثانی‌یه کمال ثانی دیرلر جسم طبیعی ایچون نباته کمالدر طبیعی جسم تعلیمی‌یه
مقابل اولدیغی کبی دکلدر جسم صناعیه مقابلدر جسم طبیعی دیمکله هیئت سریریه احتراز ایلدیکه اول
جسم صناعیدر آلی دیدکدن مراد الاتی مشتمل اوله دیمکدر الت قیدیله صور بسائطدن
ومعدنیاتدن حذر ایلدی بونلره الات یوقدر بلکه جهات واعتبارات واردر تولدی
ونماسی واغتذاسی جهتندن آلی اوله دیمکدر یعنی امور ثلثه مذکوره جهتندن التی
حاصل اولدیغی واسطه الات ایله امور مذکوره حاصل اوله فقط دیمکدر حصر قرینه
حالیه‌دن مستفاددر زیرا نفس نباتیه نفس حیوانیه ونفس انسانیه‌ده تمییز طرددر
تمییز ایسه حصر مذکور ایله اولور زیرا نفوس ثلثه امور ثلثه‌ده مشترکدر نباتده امور ثلثه‌ده
حصر اتیه که نفوس حیوانیه ونفس انسانیه‌دن احتراز بولنور لیس نفس نباتیه ایچون
اوچ عدد قوت واردر که نفس نباتیه‌ده افعال ثلثه‌نک صدورنده اول قوتلر

آلات اولورلر اول قوتلر که بری غاذیه در که تغذیه یه آلتدر بو قوت شخصك بقاسی
ایچوندر بو قوت غذایی کندو بولندیغی جسمه مشبه کل ایدر ده اول جسمه الصاق
ایدر حرارت غریزیه واسطه سیله حرکات حراره دن ایله اول جسمدن متحلل اولانك
یرینه بدل اولوب جسم معتدی باقی اولور اول قوتلرك بری دخی
نامیه در منمیه دخی دینلمش ایدی لکن غاذیه یه نامیه مشاکلت ایچون ذکر
اولندی بو قوت نامیه شخصك کمالی ایچوندر جسمی طول و عرض و عمقنده
زائد ایدر کمال نشوه بالغ اولنجیه دك تناسب طبیعی اوزره زیاده اولور اما
سمن و دخی ورم بو تناسب اوزره دکلدر بعض شراح اقطار ثلثه که طول و عرض
و عمقدر قوت نامیه بونلرده زیاده لك کتورر دیمکله زیاده صناعیه دن احتراز
ایلدی زیرا بو زیاده بعض اقطارده اولسه بعض آخرده نقصانی موجب اولور
دیدی شارح بحث ایدر که غذا ایله جسمك اقطار ثلثه ده زیاده اولمسی غذانك
انضمامی ایله در زیاده صناعیه دخی شمعه یه مقدار آخر ضم اولنسه اقطار ثلثه ده
زیاده اولور انضمام ملاحظه اولنسه سؤال مذکور و احتراز مزبور ساقط اولور نفس
نباتی ایچون دخی قوه مولده در بو قوت نوعك بقاسی ایچوندر بو قوت محلی اولان
جسمدن بر جزئی اخذ ایدوب کندو مثلنه یا جسمدن بر شخصه ماده و مبداء
ایدر بو تقسیم نفله شامل اولمق ایچوندر قوت مولده اوچ عدد قوتلردر بری شول
قوتدر که اولمغه مستعد اولان دمی تشبیه سینی ایدر ایکنجی رحمده حاصل منی
در جزئی اعضاء مخصوصه تهیئه ایدر اوچنجی قوت اعضا ماده لرینی اول اعضایه
خاصه اولان صورتلر ایله تصویر ایدر قوت مولده نك وحدتی اعتباریله در
ذاتنده متعدد قوتلردر که ایکی اولکی قوتلر که ذکر اولندی مجموعنه قوت مولده
دینلدی اما اوچنجی قوت که مصوره در مصنف انی ذکر ایتمدی وجهی اولدر که

محدبة الشعور اولان قوتدن تصویه نك صدوری مستبعددر دیو محقق طوسی
تصریح ایلدی حق بودر که تصویرده افعال دقیقه واردر عدیمة الشعوردن صدوری
عقل محال کورر واجب الوجود حضرتلرینه عالم اولدیغنه افلاکده و آفاقده
اولان افعال متقنه و اجزاء انسانیه ده اولان اشیاء دقیقه ایله استدلال
ایتدیلر که افعال متقنه و دقیقه من غیر شعور حصولی مستبعددر دیو عقل انعان
ایتدیلر والغاذیة تجذب الغذاء و تمسکه و تهضمه و تدفع ثقله فلها قوة جاذبة
و ماسکة و هاضمة و دافعة للثقل والنامیة تقف عن الفعل اولا و تبقی الغاذیة
تفعل الی ان تعجز قوة غاذیه غذایی جذب ایدر و امساك ایدر و هضم ایدر
و غذانك ثقلتنی دفع ایدر پس قوت غاذیه نك درت فعلی اولمغله درت خادمی
واردر لکن جالینوس و ابو سهیل مسیحی و صاحب الکامل و اطباء متأخریندن
چوق کمسه هاضمه یی فرق ایتمدیلر فرق ایتمده غایت کلام بودر که قوت هاضمه
فعلنه ابتداء ایتمسی جاذبه نك فعلی انتها ماسکه نك فعلنه ابتداسنده در بر عضوك
جاذبه سی دمدن بر مقداری جذب ایلسه اول عضوك ماسکه سی دخی اول دمی امساك
ایلسه دمده اولان صورت نوعیه متبدل ایدوب عضو شبیه اولسه صورت دم باطل
و عضوه شبیه صورت اخری حادثه اولور صورت دم ایچون فساد و صورت عضویه
ایچون کون حاصل اولور بو کون و فسادك حصولی اول محلده طبخدن بر شی اردر که
صورت دمویه ماده سنك استعدادی اشتداده شروع ایدر بو انتقاض و اشتداد
زائل اولنجه ماده دن صورت دمویه باطل اولوب صورت عضویه حادث
اولنجیه دك اول مقامده ایکی حالت واردر بری اخر اوزرینه سابقدر حالت
اولی که صورت دمویه نك فسادیدر قوت هاضمه نك فعلیدر حالت ثانیه صورت
عضویه نك حدوثیدر قوت غاذیه نك فعلیدر بو ایکی بیننده فرق چوقدر اول محلده

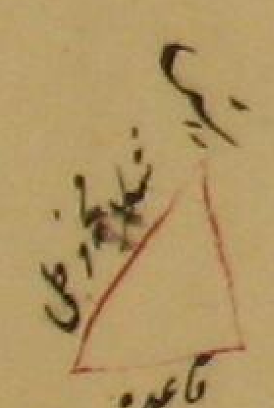
ایکی حالت بولنه بیلکه بری نقص و اخری اخذ اتدر حال بوکه بر قوتدن ایکی فعل صادر
اولمق مستغربدر لازم اوله بیلکه ایکی قوت بولنه ده بر زماندن احداث اخرندن انقص
صادر اوله مصنف دیه بیلکه قوت نامیه فعلندن قالور یعنی قوت نامیه فعلندن
قالورسه نموک اخرنه وارنجه فعلنی ایده مز اولور زیرا غذا متحلل مقدارندن زیاده
اولمیوب مساوی یا انقص اولورسه نمو ممکن اولمز زیرا نمو خارجدن ضم ایتمک ایله
اجزاء جسمده زیاده اولمغه دیرلر بو زیاده جسمدن متحلل اولان زیاده اولمغه موقوفدر
زیاده اولمزسه وقوف ایدر اما قوت غاذیه فعلنده باقیه در وقوف ایتمز
ترکیبه فساد و قلوب عاجز اولنجیه دک بعضیلر موت عارض اولنجیه دک دیدی
لکن نباتاته کوره موت تعبیر مناسب دکلدر اما ترکیبه فساد تعبیری
حیوانه و نباتاته شاملدر بعض شراح نامیه نک وقوفی و غاذیه نک عدم وقوفی
تغایرلرینه دلیلدر دیدی شارح رد ایلدیکه قوت بر اوله ده قوت و ضعف
ایله احوالی مختلف اوله بر زمانده غذا متحلل اولاندن زیاده اولورسه نمو ده که
اوتوز سنه یه قریب اولنجه در بعده اول قوتدن ضعف کلور ده غذا متحلل
اولانه مساوی اولور کرکسن وقوفده اولور قرق سنه یه قریب اولنجه در بعده
اول قوته ضعف مزداد اولور ده غذا متحلل اولانه مساوی اوله مز بو حالت
انحطاط خفی و انحطاط ظاهر سنده اولور انحطاط خفی التمش سنه یه قریب
اولنجه در انحطاط ظاهر اخر عمره وارنجه در معلوم اوله که قوت هاضمه نک
درت مرتبه سی واردر اولکی مرتبه نک مبدائی فمده تمامی معده در که غذا
کشک ماء ثخینه بکزر بیاضده و قوامده اکا کیلوس دیرلر ایکنجی
مرتبه کبدده در غذا انده انطباخ تام ایله منطبخ اولور ده کیموس اولور
کبدده تولد ایدن اخلاط اربعه یه کبدده تمیز اولور اوچنجی مرتبه

عروقده در

عروقده در زیرا اخلاط اربعه عروقده انصباب ایدر و عروقده انهضام تام
ایله منهضم اولور بعده هر عضوه غذا اولمغه صالح اولان عروقده تمیز
ایدر ده عضوده اولان جاذبه اول ممیز اولانی شئی جذب ایتمکه مستعد اولور
دردنجی مرتبه اعضاده غذانک هضمی عضوده جزء اولمغه صالح اولور
حیثیتده اولمیدر **فصل** فی الحیوان وهو مختص بالنفس الحیوانیة وهی کمال
اول لجسم طبیعی آلی من جهة ما یدرک الجزئیات و یتحرک بالارادة
بو فصل حیوان بیاننده در حیوان نفس حیوانیه صاحبی اولمغله نباتدن ممتازدر
والنفس حیوانیه جسم طبیعی آلی ایچون کمال اولدر و آلاته منسوبدر یعنی جزئیات
جسمانیه یی ادراک و حرکات ارادیه نک اندن صدوری آلات ایله درکه
حواس ظاهره و حواس باطنه در تعریفده من جهة ما یدرک قیدی منطوقیله
نفس نباتیه یی اخراج ایدر و قرینه حالیه ایله مفهوم اولان حصر ایله نفس
ناطقه یی اخراج ایدر سابقده کی سؤال و جواب طبیعی ساقط اولور فلها قوة
مدرکة و محرکة اما المدرکة فهی فی الظاهر او فی الباطن اما التی فی الظاهر
فهی السمع والبصر والشم والذوق واللمس نفس حیوانیه ایچون کندویه خاص
اولان اثرلری اعتبار ایله قوت مدرکه و قوت محرکه واردر قوت مدرکه
یا ظاهره در یا باطنه در ظاهره اولان قوتلر بش عدد در مراد معلوممز اولان قوتلر
بش عدد در دیمکدر یوخسه نفس اماره ده متحقق یا خود ممکن التحقق بش عدد در دیمک
دکلدر جائزدر که نفس اماره بعض حیوانک بش عدددن غیری حاسه لری اوله ده
معلوممز اولمیه نته کیم اکمه اولان قوت ابصاری بلمز عنین اولان کمسه
لذت جماعی بلمز با خصوص بو نفس اماره ده متحقق اولور بش عدد قوه ظاهره
دیدیلر محللری ظاهر اولمغله و مدرکاتی ظاهره اولمغله اول قوتلرک

بری سمعدر بصر اوزره تقدیم اولنه‌سی استفاده‌ده علومده مدخلیتی نامه سی واردر
و قوت سمعیه قوت اوله‌سی خلقتده بولنمه خواص انسانک ظهوری اولان
نطقک اقتضاسی مستلزم اولور اصم ولادی ابکم اولور اما بقاده بدنده سمع
البصره احتیاج علی السواء اولمق کرکدر دیو علامه دوانی تقریر ایلمشدر سمع
بر قوتدر که مقعر صماخده مفروش اولان عصبده در مقعر صماخده محتبس هوا
وار در طبل کبی صوت ایله متکیف اولان هوا متموج ایدرک اول عصبه‌یه واصل
اولوب قرع ایلدکده عصبه‌ده مودع اولان قوت اول صوتی ادراک ایدر
اول تموج هوا قلع یا قرع سببیله اولور قلع تفریق عنیفدر قرع امساس
عنیفدر لکن مقلوعک قالعه و مقروعک قارعه مقاومتی شرطدر که
صوت ظهور ایلیه هوا دیدکلری قوت سامعه‌یه قریب اولدقده ادراک حاصل اولور
هواء متکیف معین متموج ایله سامعه‌یه اتصال ایدر دیمک دکلدر بلکه صوت ایله
متکیف هوایه مجاور اولان متموج ایدر و صوت ایله تکیف ایدر و هکذا صماخده
راکد اولان هوا متموج و متکیف ایدرده سامعه ادراک ایدر دیمکدر زیرا صوت جهات
متعدده‌ده و مسافه طویله‌ده ادراک اولنور اولکی احتمالده بو لازم کلمیه دکلدر
سمع ایله ادراک اولنان اصوات ده وندر حرف بر هیئتدر که صوته عارض
اولورده اول هیئت ایله صوت آخر صوتدن ممتاز اولور بو تعریف شیخ ایلمشدر
اعتراض اولنه که حرف صوته عارضه هیئت دکلدر فقط بلکه صوتک مع
الهیئته اصفهانی اوله اولان کیفیت عنابه ایله صوته حرف دیرلر بعض
کیفیت حرف دکلدر دیدی بصر بر قوتدر که ایکی عصبه‌نک ملتقی سنده در اول
ایکی عصبه دماغک مقدمنده نابت در و مجوفه در بر بری آخر ایله تقارب
و تلاقی ایدرب تقاطع صلیبی ایله تقاطع ایدرلرده تلاقی عندنده ایکیسنک تجویفی

بر اولورده بر بری آخره تابع ایدوب ایکی عینه واصل اولورلر قوت باصره اول
تجویفده ایداع اولنمشدر اول تجویفه مجمع النورین دیرلر ایکی عصبه‌نک نورلری
انده جمع اولمشدر حکمانک مذهب مذکوره ابصار حقنده اوچ عدد در اولکی
ریاضیین مذهبیدر که عینه‌دن بر شعاع هیئت مخروطیه‌ده خروج ایدرکه راسی
مرکز بصرده قاعده‌سی سطح مبصرده اولمغله ابصار حاصل اولور اول مخروط
عند البعض مصمتدر و عند البعض خطوط شعاعیه‌دن مرکبدر بصر سمتنده اولان
اطراف خطوط مرکز بصرده مجتمعدر و مبصره اولان خطوط متفرقه اوله‌رق مبصر
جانبنه ممتد اولورلر او خطوطک اطرافندن مبصره منطبقه اولان محللری بصر ادراک
ایدر منطبقه اولمیان محللری ادراک ایتمز بناء علیه سطوح مبصره‌ده اولان
مسامات دقیقه اولمغله ادراک ایتمز جماعت اخری عینه‌دن خارج خط مستقیم
واحد در مبصره واصل اولدقده سطح مبصرده طولا و عرضا خط حرکت سریعه ایله
هیئت مخروطیه تخیل اولنور دیدیلر بو مذهب اوزرینه ایراد اولنور که اگر ابصار
شعاعک خروجی ایله مرئی‌یه اتصال ایله اولسه هبوب ریاح ایله ابصار مشوش
اولوب مقابل اولانی کورمیوب مقابل اولمیان شیئی کورمز دی جواب تشوش
مسلمدر لکن مقابل کورمیوب مقابل اولمیان شیئی کورمک لازم کلمه بکه مسلم دکلدر
ریاح ایله شعاع محلندن انحراف ایدن هوا محلنه آخر هوا کلوب اول شعاع
ایله متکیف اولور مقابل کورینور غیر مقابل کورنمز خلاف ممتنعدر هوانک محلنه
البته هوا آخر کلور ایکنجی مذهب طبیعیین مذهبیدر که ابصار انطباع ایله
دیرلر مبصر اولان ارسطو و شیخ رئیس و تابعلری بونک مختاریدر دیرلر مبصر اولان شیئی
باصره‌یه مقابله‌ده اولمق باصره‌یه استعداد ایدر اول استعداد سببیله مبصر اولان
شیئک صورتی جلیدیه‌یه فائضه اولور لکن ابصار بو مرتبه کافی دکلدر

والا شئ واحد ایکی جلیده ده انطباع ایدرده ایکی کوریونوردی بلکه شیئك صورتی
جلیده لرده مجمع النورین دیدکلری محله واصل اولورده حس مشترکه وارمق لابدر
بو کلامدن مراد محض استقلال ایدر دیمك دکلدر بلکه صورت جلیده ده انطباع
ایتمك اعداد ایدر صورتك ملتقی یه فیضان ایتمسنه اول دخی اعداد ایدر حس مشترکه
فیضان ایتمسنه دیمکدر اوچنجی مذهب حکمادن بر طائفه نکدر ابصار خروج
شعاع وانطباعله دکلدر بلکه بصر ایله مرئی بیننده اولان هوا شعاع بصرده
اولان شعاع ایله تکیف ایدرده ابصار حاصل اولور دیدیلر معلوم اوله که قوت
باصره ایله اولا وبالذات ادراك اولنان اضواء والواندر بونلرك وساطتیله سائر
مبصرات ادراك اولنور شکل ومقدار وحرکت وحسن وقبح کبی شم بر قوتدر که دماغك
مقدمنده ممه باشلرینه بکزر ایکی عدد زائده شبیه ده ثابتدر جمهورك قولی بودر که
قوت شامه ایله رائحه لی شئ بیننده اولان هوا رائحه ایله تکیف ایدر بعده جوارنده اولان
هوا تکیف ایدر ثم قوت شامه یه مجاور اولان هوا تکیف ایدوب اول رائحه یی قوت
شامه ادراك ایدر بعضیلر رائحه لی شیدن اجزا انفصال ایدوب اجزا هوا ایله اختلاط ایدرك
قوت شامه یه واصل اولور دیدیلر بعضیلر رائحه لی اولان شئ قوت شامه ده فاعل
ومؤثر اولور وادراك حاصل اولور دیدیلر معلوم اوله که رائحه انواعنك اسملری
یوقدر مزاجه موافق اولنه رائحه طیبه دیرلر مخالف اولنه رائحه منتنه دیرلر ذوق
بر قوتدر که جرم لسان اوزرینه مفروش اولان عصبه ده ایداع اولنمشدر رطوبت لعابیه یه
ذی طعم اولان شیدن اجزاء لطیفه اختلاط ایدوب اول رطوبت جرم لسانه غوص
ایدر وقوت ذائقه یه واصل اولور ادراك حاصل اولور محسوس اولان ذی طعمك کیفیتیدر
رطوبت لعابیه دکلدر بلکه رطوبت لعابیه واسطه اولوب کیفیتی حامل اولان شیئك
حاسه یه وصولنی تسهیل ایدر یاخود نفس رطوبت ذی طعمه مجاورتیله طعم ایله تکیف

ایدر

ایدر رطوبت یالکز غوص ایدر محسوس اولان کیفیت رطوبتدر دیلور شرح
طوالعده دیر که اول رطوبت مذاق اولان شیئك طعمندن وضدندن خالیه
اولمق شرطدر مذوقاتك طعمی احساس اولنه لمس بر قوتدر که اکثر بدنه اختلاط
ایدن عصبه ده ایداع اولنمشدر جمهور عندنده قوت لامسه بردر لکن محققیندن
کثیری شیخ رئیس کبی قوت لامسه درت عدددر دیدیلر حرارت ایله برودت
بیننده حاکمه رطوبت ایله یبوست بیننده حاکمه خشونت ایله ملاست
بیننده حاکمه لین ایله صلابت بیننده حاکمه بعضیلر شیخی قوت زیاده ایدوب
ثقل ایله خفت بیننده حاکمه واردر دیدی معلوم اوله که اولا وبالذات ملموس
اولان حرارت وبرودت ورطوبت ویبوستدر بو درت عدد اشیا اوائل ملموسات
واوائل محسوسات تسمیه اولنور باقی ثمانیه ملموسات خفت وثقل ولین وصلابت
وملاست وخشونت کبی ثانیا ملموسلردر اوائل ملموسات واسطه سیله ادراك
اولنور واما التی فی الباطن فهی الحس المشترك والخیال والوهم والحافظة
والمتصرفة اما الحس المشترك فهو قوة فی مقدم التجویف الاول من الدماغ
تقبل جمیع الصور المنطبعة فی الحواس الظاهرة وهی غیر البصر لانا نشاهد
القطرة النازلة خطا مستقیما والنقطة الدائرة بسرعة خطا مستدیرا ولیس
ارتسامها فی البصر اذ البصر لا یرتسم فیه الا المقابل وهو القطرة والنقطة
فاذن ارتسامهما انما یکون فی قوة اخری غیر البصر اما شمول قوتلر که باطنده در
بش عدددر استقرا ایله ثابتدر حس مشترك خیال وهم حافظه متصرفه بو جمله
مدرکه دخی عد اولنور مع هذا مدرکه حس مشترك ایله وهمدر باقیلری ادراکه
معیندر مدرکه ادراکی اولمدن ادراکه مدخلی اولمدن اعمدر حس مشترك بر قوتدر که
دماغده اولان تجاویف ثلثه دن تجویف اولك مقدمنده در یونانیلر لساننده

وحس مشترکه بنطاسیا دیرلر نفس ناطقه نک لوحی دیمکدر حواس ظاهره ده
منطبع اولان صورتلرک جمله سنی قابلدر حواس ظاهره انک جاسوسلری گبیدر
ملموسات ومبصرات ومسموعات ومذوقات ومشمومات جمله اول قوتده مجتمعدر
بو جهتدن حس مشترک دیرلر بنطاسیانک ترجمه سیدر حاشیه تجریدده مقرردر
حس مشترکک بصرک غیریدر زیرا قطره نازله یی خط مستقیم وسرعتله دوران
ایدن نقطه یی دائره گورمک بصرده دکلدر بصرده مرتسم اولان مقابل
اولاندرکه قطره ونقطه در پس ارتساملری قوت آخریده درکه انده صورت
قطره ونقطه مرتسم اولور زمان قلیلده باقی اولور ارتسامات بصریه
متتابعه متصله اولورده خط ودائره مشاهده اولنور اعتراض اولندیکه
ارتسامک انتقالی باصره ده مرتسم اول قوی اولوب مرتسم ثانی در عقب
اوله وهکذا مرتسم ثالث ورابع وغیرلری باصره ده ارتسامات متصله اولورکه
خط مستقیم ودائره گورینه بو اعتراض رد اولندیکه احساس بصریه ده مقابله نک
شرط الحسّی منه مبنی اولمغله امر ضروری انکاردر پس ارتسامک انتقالی تجویزه
التفات اولنمز تعذر بو تجویز حذاقت ایله مشتهر لره صادر اولدی خیال بر قوتدر
تجویف اولک مؤخرنده در عند الجمهور محقق طوسی شرح اشاراتده بطن مقدمده
مصبوب اولان روح حس مشترکه وخیاله آلتدر لکن اول بطن مقدمک اولنده اولان
حس مشترکه مزید اختصاصی واردر آخرنده اولان خیاله مزید اختصاصی واردر
دیدی بو خیال دیدکلری قوت محسوساتک صورتلرینی جمله حفظ ایدرده
صورتلر غائبه اولدقده یه احضار ایدر بو خیال حس مشترکک خزانه سیدر زیرا
بر صورته مشاهده ایدوب بر زمان انده غفلت ایدرز تکرار مشاهده اولندقده
بو صورت مقدم مشاهده ایتدیکمزدر دیو اوزرینه حکم ایدرز اول صورت غفلت

زمانده بزده محفوظه اولمسه اول حکم ممکن اولمزدی دیو شارح دلیل گتوردی
لکن بعض شراح جائزکه اول صورتلرک الحافظی بزده غائب اولان اشیاده اوله
دیدی ملازمه منع گوردیله منع ایلدی لکن ایراد اولنورکه صورتلرک الحافظی
بزده غائب اولان اشیاده اولسه ذهول ایله نسیان بیننده فرق قالمزدی
زیرا حالت ذهولده صورتلر عندمزده دکل لکن نسیان حالتنده صورتلر
عندمزده دکلدر اما صورتلر بزده محفوظه اولدقده ملتفته اولمسه ذهولدر
عندمزده تحقق ایتمکده نسیاندر فرق واضحدر جواب ویریلورکه ذهول ایله نسیان
بیننده فرق صورتلرده نفس ناطقه نک ملکه اتصالی وارسه اکثر اوقاتده ملاحظه
اولنور دخول ممکندر اما مدت طویله ده ملاحظه اولمزسه صورتلر نابوسه اولمزده
نسیان اولنور اعتراض کلورکه صورتلری حافظ اولان غائب یا خود جوهر مجرددر
یا قوت جسمانیه در اول باطلدر زیرا جوهر مفارقه عوارض ایله مکتنفه صور
خزینه مرتسم اولمز ثانی دخی باطلدرکه بزده غائب اولان قوت جسمانیه
ملکه اتصالمز اولمغله بزده ادراک ممکن اولسه بر کیمسه غیرک باصره وسیله
وسامعه وسیله ابصار وسمع ممکن اولوردی لازم باطل اولدیغی خفی دکلدر شارح
جواب ویررکه غائب حافظ قوت جسمانیه اولمقدن بر شئی ادراکمز اول قوت
جسمانیه ایله اولمزکه حتی بر کمسه نک باصره وسامعه وسیله ابصار وسمع ممکن اولمق
لازم کلمه بلکه لازم کلان کندو حواسمز ایله بر شیئی ادراک ایتمک امکانیدرکه
اول شئی بزده غائبه اولان قوت جسمانیه ده مرتسم اوله ده اول شیئک صورتنه
ملکه اتصالمز اولمغله ادراک ممکن اوله بوندن بطلان دکلدر بعض شراح دیدیکه
بر قوت خیالیه نک وجودنه دلیل قبول ایله حفظ بربرینه مغایر اولمیه رکه
بری آخر بنیه بولنور خشب ماده قبول واردر حفظ یوقدر قوت واحده ده صادر اولمز

الا واحد صادر اولور لیس قوت واحده قابله وحافظه معا اولمز قابله حس مشترکدر
حافظه خیالدر شارح بحث ایدر که حفظ قبول ایله مشروطدر ومسبوقدر بالضروره خیالده
انعکاسی جمع اولنشدر مع هذا قبول ادراک انفعال قبیلندندر حفظ قبیلندن دکلدر
قبول ایله حفظ شیء واحده ده جمع اولمق واحددن صادر اولمز الا واحد صادر
اولور دیدکلری قاعده یه قادح دکلدر وهم بر قوتدر که دماغک کلنده مرتبه در
لکن دماغدن تجویف اوسطک طرف اخیرینک اول قوته مزیة اختصاصی واردر
محسوساتده اولان معانی جزئیه یی ادراک ایدر شاةده اولان قوت کبی که اول
قوت ذئب مهروب عنه در ولده مشفق علیه در دیو حکم ایدر حافظه بر قوتدر که
دماغک تجویف اخیرینک اولنده مرتبه در قوت وهمیه نک ادراک ایلدیکی
معانی جزئیه یی حفظ ایدر بو حافظه قوت وهمیه نک خزانه سیدر متصرفه
بر قوتدر که دماغدن تجویف اوسطده مرتبه در لکن بو قوتک سلطنتی تجویف
مذکورک جزء اولنده در بو قوتک شأننده در خیالده اولان صورتلری وحافظه ده
اولان معانی جزئیه یی بربریله ترکیب وبربرندن تفریق ایدر بو قوتی عقل
مدرکاتنده استعمال ایدرسه مفکره دیرلر مواد فکریه ده تصرف ایتدیکندن ناشی
اکر وهم محسوساتده استعمال ایدرسه متخیله دیرلر صور خیالیه ده ایتدیکندن ناشی
صورتلری ترکیب ایدر که ایکی باشلی یا ایکی قناتلی انسان تصور ایدر تفریق
ایدر که باشسز انسان تصور ایدر معانی جزئیه لری ترکیب ایدر که زیده
صداقت وسخاوت تصور ایدر وصورتی معانی ایله ترکیب ایدر که عمروده سواد
وعداوت تصور ایدر شارح سؤال ایدر که قوت مذکوره یی وهم محسوساتده
نیچه استعمال ایدر که وهم محسوساتی ادراک ایتمز جواب اولدر که قوای باطنیه
مرایای متقابله کبیدر بریننده مرتسم اولان اخرنده ده انعکاس ایله بولنوردو

ایچه

وهمیه جمله قوتلرک سلطانیدر جمله نک مدرکاتنده تصرف ایدوب بیلورلکه قوت
عاقله نک مدرکاتنده دخی تسلط ایدرده قوت عاقله ایله نزاع ایدوب قوت
عاقله نک حکملرینک خلافنه حکم ایدر نیچه کیم قوت وهمیه یی قوت عقلیه نک مسخره
ومطاوعه ایلیه فوز عظیمه نائل اولور دیو شرح مواقفده تقریر ایلدی قوای
خمسه نک باطنده موضعلرینه اختصاصلرینه دلیل بودر که اول مواضعدن
هربرینه افت کلسه اول موضعه مخصوص اولان قوته اختلال کلمیدر اندن غیری
قوتلره اختلال کلمز قاضی عضد دیرکه قوای خمسه باطنه یی اثبات ایدنلر نفس
ناطقه جزئیاتی ایتمز دینلور اما جمیع انصاف ادراکاته مدرک اولان انجق نفس
ناطقه در دینلور وجوه ایله استدلال ایلدیلر اولا کلی ایله جزئی اوزرینه حکم واردر
زید انسان کبی بر جزئی یی اخر جزئیدن سلب ایله حکم ایدر زید لیس بعمرو
کبی ثانیا نفس انسانی مدبره در افعال تدبیریه ده جزئیاتی نفس فاعله در البته فاعل
اولمسنده اول جزئیاتی ادراک ایتمدن لابددر پس نفس جزئیاته مدرکه در محسوسات
اولان مشاهده ومتخیله معانی جزئیه اولسون متوهمه ومحفوظه دکلیاته مدرکه
اولدیغی متفق علیه در لکن خصم ایچون وجوه واردر اولا بالضروره معلومدر که ادراک
مبصرات ابصار ایله حاصلدر وادراک مسموعات سمع ایله حاصلدر سائر محسوسات دخی
حواس مخصوصه سنه حاصلدر بونلری انکار بداهته مصادمه در مکابره در ثانیا قوای
مذکوره یه محل اولان عضوه افت کلسه البته اول قوتک فعلنه افت کلور ثالثا
کره شخصیه یی ادراک ایلسک البته مدرکه ده صورت کره ارتسام ایتمک کرکدر
وضعی وحیزی اولان شیء وضعی وحیزی اولمیان شیده ارتسام ایتمک محالدر
لازمدر که قوت جسمانیه ده ارتسام ایلیه رابعا جزء مخصوصه که مرتعین ایله متمیز
تصور اولنور وهر بریننک وضعنه اشارت اولنور محلی نفس اولسه بو تربیع

مخصوصلک انقسامندن انقسامی لازم کلور دی باطلدر که نفس مجرده انقسامه
قابل دکلدر لکن بو وجوه اربعه حواس آلات اولوب مدرک اولان اجزا
نفس ناطقه در دیلدره ضرر ویرمز زیرا جزئیات آلات لفنده ارتسام ایدر
نفس الاتنده اولان صورتلری ملاحظه ایله درک ایدر نفسه انقسام لازم کلمز
وذات وضع وذات حیز اولمسی لازم کلمز وفعلا آفت کلور اگرچه آلته آفت
کلدیکنده ندر واول آلاته ادراکی اسناد مجازدر حقیقتده مدرک دکل ایدر واما
القوة المحركة فتنقسم الى باعثة وفاعلة اما الباعثة فهي التي اذا ارتسم في الخيال
صورة مطلوبة او مهروب عنها حملت الفاعلة على التحريك وهي ان حملت على
تحريك يطلب به الاشياء المخيلة ضارة او نافعة لحصول اللذة تسمى قوة شهوانية
وان حملت على تحريك يدفع به الشي المتخيل ضارا ومفسدا طالبا للغلبة تسمى
قوة غضبية واما الفاعلة فهي التي تعد العضلات على التحريك ما نفس
حیوانیه ایچون قوت مدرکه وقوت محرکه وار ایدی قوت مدرکه سی بیان
اولندی قوت محرکه سی بودر که قوت محرکه سی قوت باعثه وقوت فاعلیه
منقسمدر اما قوت باعثه شول قوتدر که خیالده مرتسم صورت مطلوبه
یا صورت مهروبه اولسه اول قوت باعثه قوت فاعلیه یی تحریکه باعث
اولور اگر اول تحریک ایله اشیا متخیله یی لذت حصولی ایچون اولورسه
قوت شهوانیه دیرلر مطلوب اولان اشیا نفس الامرده ضاره اولسون نافعه
اولسون زیرا تحریک وطلب اعتقاد منفعته موقوفدر واقعه مطابق
اولسون یا که اولمسون اگر قوت باعثه قوت فاعلیه یی تحریکه باعث اولوب
اول تحریک ایله مخیل اولان شی غلبه یی طلب ایچون دفع ایتمک ایچون اولورسه
قوت غضبیه دیرلر دفع اولنان شی نفس الامرده ضار اولسون نافع اولسون

زیرا دفع تحریک ضرر اعتقادینه موقوفدر واقعه مطابق اولسون گرک اولمسون
واما فاعله شول قوتدر که عضلاتی تحریک وزریله اعداد ایدر قبض وبسط
وتشنیج وارخا ایتمک ایله یعنی قوت فاعله عضلاتی گاه تشنیج ایدر تحریک
انقباضی ایچون گاه ارخا ایدر تحریک انبساطی ایچون قوت باعثه نک
اقتضاسنه گوره بو قوت فاعله حرکتک مبدء قریبیدر مبدء بعیدی تصوردر
بینهما ده شوق واراده واردر افعال اختیاریه صدورنده مبادی اربعه مرتبه در
تصور شوق اراده تحریک عضلات عضله شول عضودر که عصب ورباط
ولحمدن مرکبدر دیمیش ایدی **فصل** في الانسان وهو مختص بالنفس
الناطقة وهي كمال اول لجسم طبيعي آلي من جهة ما يدرك الامور الكلية وتفعل
الافعال الفكرية فلها قوة عاقلة تدرك بها التصورات والتصديقات وقوة
عاملة تحرك بدن الانسان الى الافعال الجزئية بالفكرة والروية على مقتضى
آراء تخصها بو فصل انسان بیانندهدر انسان سائر حیواناتدن نفس ناطقه
ایله ممتازدر واول ناطقه جسم طبیعی ایچون کمال اولدر امور کلیه یی وجزئیات
مجرده یی ادراک جهتندن وافعال فکریه یی یاخود افعال حدسیه یی فعل جهتندن
آلته منسوبدر که بو مذکورات آلات ایله حصوله کلوب جسم طبیعی ایچون کمال اول
اولوب نفس ناطقه اولور پس نفس ناطقه ایچون آثار مخصوصه سی اعتباریله
قوت عاقله واردر که انکله امور تصوریه وامور تصدیقیه یی ادراک ایدر
اول قوته عقل نظری وقوت نظریه دیرلر وقوت عامله دخی واردر که بدن
انسانی فکر ورویت ایله یاحدس ایله افعال جزئیه یه تحریک ایدر که اول افعال
جزئیه یه خاصه اولان اعتقاداتک مقتضاسی اوزره تحریک ایدر بو قوته عقل
عملی وقوت عملیه دیرلر اعتقاد مقتضاسی اوزره دیمک مثلا انسان فکریه

فکری فلان محله مسافرت مصلحتله در بر مصلحتی متضمندر دیو اعتقاده مؤدی
اولسه که اول اعتقاد ایتدی مسافرت صدورینی اقتضا ایله قوت عاملهسی بدنی
اول مسافره تحریک ایدر مقتضای اعتقادی اوزره والقوة العاقلة لها
مراتب المرتبة الاولى ان تكون خالية عن جميع المعقولات بل هي مستعدة لها
وهي العقل الهيولاني والمرتبة الثانية ان يحصل لها المعقولات البديهية
وتستعد لان تنتقل من البديهيات الى النظريات وهي العقل بالملكة
والمرتبة الثالثة ان يحصل لها المعقولات لكن لا تطالعها بالفعل بل
صارت مخزونة عندها وهي العقل المطلق وتسمى معقولاتها عقلاً مستفاداً
ثم العقل بالملكة ان كان في الغاية يسمى قوة قدسية قوت عاقله اعتباریله
نفس ناطقهنك درت مرتبهسی واردر مرتبۀ اولی نفس ناطقه جمیع معقولاتدن
خالیه در و جمیع معقولاته مستعده اولمسیدر طفلك کتابته استعدادی کبی
معقولاتدن مراد انطباع طریقیله اولانلردر زیرا النفس ناطقه نفسنه علم حضوریله
خالیه دکلدر مخصوص معقولك عموم اوزره ذکر اینمدیکی لکن مراد معقولات
حصولیه در حضوریه دکلدر بو مرتبهده نفس ناطقه عقل هیولانی ایدر هیولی
نفسنده و جمیع صورتلردن خالیه و جمیع صورتلره مستعده در نفس ناطقه
هیولایه تشبیه اولنوب هیولائی دینلدی مرتبۀ ثانیه معقولات بدیهیه
نفس ناطقهنك حاصله اولمقدر جزئیاتی احساس و تنبیه بعده اولا مشارکات
و مباینات تمییله فکر و ترتیب امور ایتمکلرینی بیلور شول طفل کبی که قلم
و دوات والبسائط حروفی بیلورده کتابته توقانی اولور زیرا النفس جزئیاتی
کیفیه احساس ایدوب آلات جسمانیهسنده صورتلری مرتسم اولور مبدأ
فیاضدن نفس ناطقه وزرینه کلیهنك فیاضنده و احکامنه اوزره استعداد

قریب اولمه مستعده اولور بو مرتبهده نفس ناطقه عقل بالملکه درکه بو مرتبهده نفس
ناطقه عقل بالملکه مرتبهسی بدیهیاتدن نظریاته انتقال ملکهسی حاصلدر
شارح بحث ایدر که بو مرتبهده اکثر استعداد انتقال واردر که ملکه حاله مقابل
مقابله درکه کیفیت راسخهدر زیرا بو مرتبهده استعداد انتقال راسخدر یا خود ملکه
عدمه مقابل مقابله درکه نفس اکون بو مرتبهده وجود انتقال حاصلدر قریبه
بناءً وجود دینلدی عقل بالفعل دیدکلری کبی مع هذا معقولاتی استحضار بو مرتبهده
بالقوه در قوتی فعله قریب اولمغله عقل بالفعل دینلمش ایدی مرتبۀ ثالثه نفس
ناطقهنك معقولات نظریه حاصله اولوب بالفعل استحضار و مشاهده ایتمیه
بلکه عندنده مخزونه اولور و نه زمان مراد ایدرسه معقولاتنی استحضار ایدر کسب
جدیده حاجت قالمز شول کاتب کبی که صنعت کتابتی استکمال ایدهده بالفعل
کتابت اتمیه بو مرتبهنك حصولی نظریات حاصلهیه مرة بعد اخری ملاحظه
ایدوب نفس ایکونه ملکه حاصله اولوب دلك کالاستحضار قدرته کلهکده اولور
نفس ناطقه بو مرتبهده عقل بالفعلدر صاحب محاکمات ثم عندنده عقل
بالفعلده ملکه استحضاره اعتبار بو قدر ملکه استحضاره قدرت کافیه در معقولات
حافظه اولوب ذهول لوبلن نفس استحضارنه قادره درکه بو مرتبه عقل بالفعل
اولمه مراتب درت عدده منحصر اولمز استحضاره اقتدار احضار لابد در دیدیلر
مرتبۀ رابعه نفس ناطقه معقولات مکتسبهسنی مشاهده و مطالعه ایتمکدر صنعت
کتابتی مستعمل اولانلرك کتابته مباشرت حالی کبی نفس ناطقه بو مرتبهده عقل
مطلقدر حکمانك اکثری بو مشاهده معقولاتك بر بینه منفرداً اولمسی اعتبار
ایدوب نشأۀ دنیاویهده بو مرتبهنك وقوعی شبههسزدر دیدی بعضیلری معقولاتك
جمیعنی مشاهده دفعۀ واحدهده استحضار کرکدر دیدی ظاهر بوکه بو رتبه اولمز

آنلر دار قرارده اولور لكن بعضيلر نفوس كامله كه انلرى بو نشأة نك اخرنده شاغل
اولمز انلر معقولاتى دائما مشاهده ايدن مجردات زمره سنه ملحقدر بويله
نفوس كامله يه مرتبهٔ رابعه كه معقولاتى جميعاً دفعةً استحضاردر دار دنياده
اولمق جائزدر ديديلر معلوم اوله عقل بالفعل حادث اولمدقجه عقل مطلقدن متأخردر
زيرا مدرك اولان شئ مرات كثيره مشاهده اولنمدقجه ملكه اولمز لكن اعتقاد عقل
مطلق اوزره مقدمدر زيرا مشاهده يه سرعتله زائله اما ملكه استحضار باقيه
ومستمره در پس ملكه استحضار ايله مشاهده يه توصل اولنور بعض مؤلفين عقل
بالفعل حدوثده مؤخردر ديو مرتبهٔ رابعه قلدى بعض اخرين اعتقاد ايتمشلردر
ديو ثالثه قيلدى مصنف ديدى كه مرتبهٔ رابعه در اول نفس ناطقه نك
معقولاته عقل مستفاد تسميه اولنور ديدى لكن شارح خلاف اصطلاحدر
ديو رد ايلدى بلكه عقل مستفاد مرتبهٔ رابعه ده اولان نفس ناطقه يه يا خود
مرتبهٔ رابعه يه اطلاق اولنور ديو بعض فن شاهده در ديدى عقل
بالملكه غايته بالغ اولسه كه هر نظرى عنده حدس ايله حاصل اوله
انكا قوت قدسيه ديرلر اعلم ان القوة العاقلة مجردة عن المادة لانها
لو كانت ذات وضع ما فاما ان لا تنقسم او تنقسم لا سبيل الى الاول لان
كل ما له وضع فهو منقسم على ما مر في نفي الجزء ولا سبيل الى الثاني لان معقولاتها
ان كانت بسيطة يلزم انقسامها لان الحال في احد جزئيها غير الحال في الجزء
الاخر وان كانت مركبة وكل مركب انما يتركب من البسائط فيلزم انقسام
تلك البسائط معلوم اوله كه قوت عاقله يعنى نفس ناطقه نوحه مبدأ
تعقل معناسنه در زيرا قوت عاقله ايكى معنايه كلور عند الفلاسفه نفس
ناطقه مادهدن مجرده بر جوهر در اهل سنتدن امام غزالى وراغب اصفهانى

يعنى

وحليمى وابو زيد دبوسى واكثر متصوفه نفس ناطقه ماديه اوله ذات وضع
اولور يعنى اشارت حسيه يه قابل اولور ده يا منقسم اولمز يا منقسم در اولكى باطل
بوقدر زيرا حسيه يه قابل اولان منقسمدر جزء لا يتجزى يى نفى مصلحنده مرور
ايتمشيدى منقسم ديمكه طريق يوقدر معقولاتى بسيط اولورسه علم بذات
الواجب كبى وسائر بسائط نقطه ووحدت كبى اول بسائطك انقسامى
لازم كلور زيرا نفس ناطقه انقسامنه قابل ماده سى اولسه بر جزئنه حلول
ايدن علم جزء اخرينه حلول ايدنه مغاير اولور حال اولان بسيطه انقسام لازم
كلور لكن بو مقدمه مسلمه دكلدر جائز كه حلول سريانى اولميه جوارى اوله
اكر معقولاتى مركبه اولورسه هر مركب بسائطدن مركب اولمغله بو اول
بسائطك انقسامى لازم كلور بحث اولنور كه بسيط ايله مراد بالقوه ده العقل
جزئى يوق ديمك ايسه هر مركب بسائطدن تركب ايدر قولنه مسلم دكلدر
زيرا مركبدن جزء اولان بسيط مركب جائزدر سريه قطعات خشبيه مركب
اولديغى كبى اكر بسيطدن مراد بالفعل جزئى يوق ديمك ايسه لازم اولان
بالقوه انقسامدر بسائطك مضر دكلدر ونقول ايضا ان التعقل ليس بالالات
الجسمانية والا لعرض لها الكمال لضعف البدن وليس كذلك لان البدن
بعد الاربعين يأخذ في النقصان مع ان القوة العاقلة هناك تأخذ في الكمال
نفس ناطقه نك تعقلى آلات جسمانيه ايله دكلدر اكر آلات مذكوره ايله اولسه
بدنه ضعف كلدكده آلاته دخى ضعف وكلال كلوردى حال بو در كه كلال كلمز
زيرا قرق سنه دن صكره نقصانه شروع ايدر مع هذا قوت عاقله كه نفس
ناطقه در كماله شروع ايدر اما شيخ [illegible] اوزره معارضه اولان خرافت
يعنى اختلال عقل قوت عاقله يه ضعف كلديكندن دكلدر بلكه بدنك

ترکیبی انحلاله مشرف اولمغله نفس ناطقه بدنك تدبیرنه استغراق ایدوب تعقلاتنه
اولان استغراق تدبیر مانع اولور بعضیلر بدنه ضعف گلمك ایله قوت عاقله یه
ضعف گلمك جائزدر دیدی زیرا قرق یشنه دك اولصکره قوت عاقله کماله
شروع ایدر دیدیلر جائزدر که قرن و اعتیاد سببیله نفس عندنده علوم کثیره
مجتمع اوله ده تعقل مزداد اولدیغی ظن اولنه زیرا مشایخدن بعضی کیمسه
بر قعده اوده ایکن ایچمك ایله شبان قوتیله قادر اولمه قلقمی قعده قادر اولورلر
سن شیخوخت اواخرنده بدن اوزره ضعف مستولی اولور کذلك قوت
عاقله یه ضعف گلور لکن قرن و اعتیادك معتقد به اثری قالمز خلل طاری اولور لکن
زمان کهولتده قوت عاقله نك کماله جائزدر که کهولت وقتنده اولقدر قوت
عاقله یه سانح خرجه اوقات اوله ده قوت عاقله قوت بوله نفس ناطقه نك تعقلی
آلات جسمانیه ایله اولمق جائزدر دیدیلر والقول ایضا ان النفوس الناطقة
حادثة لانها لو کانت موجودة قبل البدن فالاختلاف بینها اما ان یکون بالماهیة
ولوازمها او بعوارضها المفارقة لا جائز ان یکون بالماهیة ولوازمها لانها
مشترکة وما به الاشتراك غیر ما به الافتراق ولا جائز ان یکون بالعوارض المفارقة
لان العوارض انما یلحق الشیء بسبب القوابل لان الماهیة لا یستوجب العوارض لذاتها
والا لکان العارض لازما والقابل للنفس وعوارضها انما هو البدن فحیث لم یکن
الابدان موجودة لم یکن النفوس موجودة فیکون حادثة ضرورة نفس ناطقه بدنك
حدوثنه مقارن حادثه در ارسطونك مذهبی بودر لکن افلاطون واندن مقدم
اولان حکمانك مذهبلری نفسك قدیمه اولمسیدر نفسك حدوثی ایله قول
افلاطوندن منقولدر اهل ملت واللهدر نفسك حدوثنه ذاهبلردر که انلرك
عندنده الله تعالی وصفاتندن غیری قدیم یوقدر اهل ملتدن بر فرقه نفسك

حدوثی

حدوثی بدنك حدوثندن مقدمدر دیدیلر خبر وارددر الله تعالی ارواحی اجسادن
ایکی بیك سنه اول خلق ایلدی روایتنه تمسك ایلدیلر اخرده منع ایلیوب
ثم انشاناه خلقا اخر قولیله استشهاد ایلدیلر الله تعالی انسانك خلقی اطوارنی
بیان ایدوب ثم انشاناه بیوردی ثم کلمه سی تراخی زمانی ایچوندر دلالت ایدرکه
روحی انشا و خلق ایتمه سی بدنی تکویندنصکره اوله حکمادن ارسطو اهل
ملت کبی نفس ناطقه نك حدوثنه ذاهب اولوب حدوثنك شرطی بدنك
حدوثیدر دیدی و استدلال ایدرکه اگر نفس ناطقه بدندن اول موجود اولسه
حال بوکه نفوس مختلفه در اول اختلاف ماهیتلری و لوازم ماهیتلری ایله در
انسان و فرس کبی یاخود عوارض مفارقه سی ایله در اولکی احتمال جائز دکلدر
زیرا ماهیت نفوس بینده مشترکه در لوازمی دخی مشترکه اولمق لازم گلور
مابه الاشتراك مابه الامتیازه مغایر اولمق لازم گلور نفوس ناطقه نك بربرندن
امتیازنی ماهیت و لوازم ماهیت ایله اولسه نفوس ناطقه ماهیتده مشترکه
اولدیغنه دلیل حد واحد جمیعنه شامل اولدیغیدر دیدی لکن بحث اولنورکه
نفس ناطقه یه تعریف ایدیلری شیء حد اولدیغی مسلم دکلدر مسلم اولسه جائزدر
نفوس ناطقه بالحقیقه مختلفه اوله ده بینلرنده اولان قدر مشترکك حد اوله نفس
ناطقه ایچون اولان تعریفلر جمله رسوم اوله نفوس ناطقه بینلرنده اختلاف
عوارض مفارقه ایله اولمق جائز دکلدر زیرا عوارض شینه مبدا فیاضدن
فیضان ایتمه سی لازم الا اول معروض اوله چوق شینده قوابل و استعدادات
مختلفه اولمق سببیله فیض ایدر زیرا بر ماهیت استعداد واحد ایله عوارض
مختلفه یه معروضه اولمز دیدیلر و ماهیت لذاتها عوارضه مستحقه دکلدر مستحقه
اولسه عارض اولان شیء لازم اولمق لازم گلور لازم باطلدر نفس ناطقه

قابلی و عارضی دکل الا بونلر پس ابدان موجوده اولمقده نفوس ناطقه
متعدده موجوده اولمز زیرا تعدد بدن ایله اولور لازم کلدیکه نفوس
مع الابدان حادثه اوله معلوم اوله که بو دلیل تناسخ باطل اولدیغنه مبنیدر
تناسخ صحیح اولسه نفوس ناطقه نک اختلافی عوارض مفارقه ایله اوله که اول
عوارض ابدان اخر اولان ابدان اخر نفوس ناطقه نک حالا متعلقلری اولان
ابدان اوزرینه سابقه اوله و هکذا الی لا نهایه دینلوردی لکن تناسخ باطل
اولدیغی مبرهندر مصنف تناسخک بطلانی الهیاتک اخرنده ذکر ایتمکله
بو مقامده ذکر ایتمدی بو مقامده بحث اخر واردر که تناسخی ابطال ایتمده
معتمد اولان نفسک حدوثیدر اکر نفسک حدوثی دخی ابطال تناسخ ایله
اثبات اولنسه دور لازم کلور بطلان تناسخده عمده بودر که بدن استکمال ایلدکده
مبدأدن بدن اوزرینه نفس ناطقه فیض ایدر اکر تناسخ طریقیله نفس اخری
اول بدنه متصل اولسه بدن واحدک ایکی نفسی اولمق لازم کلور لازم باطلدر که
هر کس کندو ذاتنی واحد بیلور اثنین بولمز ظاهر اولدیکه بطلان تناسخ حدوث
نفسه مبنی ایمش معلوم اوله که نفس ناطقه نک بدنه تعلقی حلول طریقیله دکلدر
صورتک ماده یه و عرضک موضوعه تعلقی کبی دکلدر مجاورت طریقیله دخی
دکلدر انسانک وارنه و ثوبنه تعلقی کبی بلکه عاشقک معشوقنه تعلقی کبیدر
لکن عاشق بر نوع ایله عاشق که معشوقیله صحبت ممکن اولمدقجه اول عشقی
سببیله مفارقت ایتمکه قدرتی اولمیه و بدنه تعلقی و محبتی بر مرتبه در که طول
صحبتی وار ایکن ملالت کلمز و مفارقتی کبریه کور نفس مبدأ فطرتنده علومدن
عاریه و الات و قوای بدنیه ایله تحصیل علومه متمکندر پس نفسک کمالاتی و لذاتی
عقلیه اولسون حسیه اولسون بدنه توقف ایلدی الله تعالی والله اعلم

من

من بطون امهاتکم لا تعلمون شيئا وجعل لکم السمع والابصار والافئدة لعلکم تشکرون
بیوردی ذکر اولنان سببه ایت کریمه ده اشارت واردر معلوم اوله که نفس ناطقه
بدنه اولا روح قلبی یه تعلق ایدر اول روح قلبی قلبک جوف ایسرنده غذانک
بخارندن و لطیفه سندن متکوندر نفس ناطقه اول روحه تعلقی واسطه سیله بر قوت
ویرر که اول قوت ایله روح جمیع بدنده سرایت ایدر هر عضوه قوت ویروب عضولرک
نفعی تمام اولور معلوم اوله که قلبک جانب ایسرنده تجویف واردر دم لطیف
اول تجویفه منجذب اولور حرارت مفرطه سببیله اول دم بخار ایدر اول بخاره اطبا
عندنده روح تسمیه اولنور بو روح نفس ناطقه نک اول متعلق اولدیغی شئدن
معلوم اولور که اعصاب سدده اولنسه سده موضعک ما ورا سنده حس و حرکت
قوتلری باطل اولور دماغ سمتنده اولان قوامی اول سده ابطال ایدر بو اقوال
فلاسفه و اطبا عندنده در اما اهل ملتدن اهل سنت و جماعت عندنده بو
افعالک جمله سی ابتداء قادر مختارک سببی اولنور اثبات قوی ایتمکه حاجت
یوقدر حق بودر **تنبیه** معلوم اوله که نفس ناطقه بر جوهردر فی الحقیقه انسان
اول جوهردر انا دینلدکده مراد اول جوهردر یوخسه بو هیکل محسوس و مشاهد
دکلدر نفس ناطقه بدنه مغایره اولدیغنه براهین واردر اولکی برهان
انسان جمیع عمرنده موجود و مستمردر و جریان احوالی مدتنده اجزاء بدنی
تنقص و تحلل ایتدیر حالت واحده اوزره مستمر دکلدر مستمر اولان غیر مستمردن
غیریدر پس نفس ناطقه بدن دکلدر بدنده دخی نفس ناطقه دکلدر ایکنجی برهان انسان
بر مهمته متهم اولسه نا حقدر کندی بو حالتده اجزاء بدنندن غافل اولور
پس معلوم اولان مغفول عنه اولندن غیریدر یعنی ذات انسان بدنه مغایردر
اوچنجی برهان انسان ادرکت الشئ ببصری و اخذته بیدی و تکلمت بلسانی

ومثبت بر جلی وسموت باذنی وتعکرت فی که اولتو همته در معلوم اولور که
السانده بر شی وار درکه بو اوراکاتر واقعا لی جامع اوله اجزاء بدندن بر جزء
یوقدر که بو مجموعی جامع اوله بس اول شی انا قولیله مشار الیه اولان شیدر
تنبیه معلوم اوله که نفس ناطقه بدندن مفارقت ایتدکده فنا بولمز وکنه دیه
بلی کلمز بلکه خالقنک ابقاسیله باقیه در بر هم عند مزده باقیه اولدیغی
نصوص قرآنیه ایله ثابتدر اما فلاسفه عندنده باقیه اولدیغی شکل ثابتدن
بر دلیل ایله ثابتدر دیرلر که نفس ناطقه مادیه دکلدر هر شی که عدمه قابل
اوله مادیه در نفس ناطقه عدمه قابل دکلدر ودیدیلر که نفس ناطقه ایچون
سعادت یا شقاوت واردر اکه الله تعالی یی ووجوب وجودنی وفیضان
جودنی وذات شریفی نقایصدن منزه در دیو بلسه وهیئات بدنیه دن
ولذات جسمانیه دن معرضه اولسه کندودی کامله وشریفه بولمغله التذاذ
ایدر مجردات مقدس سلکنه منخرط اولور اکه الله تعالی یه وسائر مذکوراته
جاهله اولوب باطل نقیضی معتقده ایله جهلنی ادراک ایتمکله تألم ایدر
ومعارف حقیقیه یه اشتیاق وحصولندن مأیوس اولمغله خالده وخلده
الم وکدر وغصه عظیمه ده اولور اکر نفس ناطقه الله تعالی یه ووجوب وجودنه
ونقایصدن منزه اولدیغنه عالمه اولسه لکن ملکیات ردیه ده اکتساب
ایتمش اولسه ده اعتقادات باطله سی ولمسه اول ملکیات ردیه سببیله معذبه
اولور ملکات زائله اولوب قلیلاً قلیلاً هیئات نورانیه کلنجه دک صکره
نارده تخرج وجنته دخول طیبه اولور دیو طوالعده ذکر ایلدی ابن کمال
دیر که نفس انسان علم وعملده کامل اولسه انلر سابقوندر که السابقون
السابقون اولئک المقربون اول جردیلرم صح الکیدر اخرتده انلر ایچون

درجه قصوی واردر وانوار الهیه یه وانوار ملائکه یه منجذبلردر معناطیسدن
بر جبل عظیمه برابره دمک انجذابی کبی واملهک دوزبنه سکینت وطمانینت فیضان
ایدر وحلا د اعتماد له اولنور یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة
مرضیة فادخلی فی عبادی وادخلی جنتی ما خطاب مستطابنه مظهر اولورلر
اما اصحاب یمین انلر درجه وسطی ده در نعیم جنانه وحور عینی وانواع اطعمه
لذیذه یی بولورلر که کوزلر کورمدک وقولاقلر ایشتمدک وقلب بشره کلمدک
نعمتلر انلر ایچون حاضرلنمشدر دیو پیغمبر علیه السلام الله تعالی حضرتلرندن حدیث
قدسی یی حکایت ایلدی واما اصحاب شمال انلر ظلمات طبیعیه یه انغماس
ایتمشلردر واجسام عنصریه یه تعلق تعجیله منکوس اولمشلردر انلر دار بوار
جهنمده محبوسلردر بو اقسام ثلثه یی دارلقه وصحته وحی الهی دره حکماء
اتفاق ایتمشلردر الله تعالی حبیبی محمد صلی الله علیه وسلم حرمتنه جمله مزی
رعیل اولدن وسعداء سابقوندن ایلیه امین بو مقامه کلنجه ذکر اولنان
حکمت طبیعیه قسمی ایدی بوندن صکره حکمت الهیه قسمنه شروع اولنه
کرکدر القسم الثالث فی الالهیات وهو مرتب علی ثلثة فنون الفن
الاول فی تقاسیم الوجود وهو مرتب علی ستة فصول مصنف دیدیکه
هدایه کتابندن اوچنجی قسم حکمت الهیه بیاننده در بو قسم اوچ فن اوزره مرتبدر
فن اول تقاسیم وجود بیاننده در بو فن اول بیدی عدد فصل اوزره مرتبدر
الهی بالمعنی الاعمدر که وجود خارجیده ووجود ذهنیده مادیه محتاج اولمیان
اشیادرکه کرک مقارن اولسون وحدت وکثرت کبی کرک اولمسون
واجب تعالی وعقول عشره کبی وحدت ماده ده بولنور زیده اولان وحدت
کبی ماده سز بولنور واجب تعالیده اولان وحدت کبی کذلک کثرت ماده ده

بولنور افلاکده دخی کثرت کبی ماده سنز بولنور عقول عشره ده اولان کثرت
کبی قسم ثالث اوچ فن اوزره اولدیغی زیرا ماده یه محتاج اولمیان شی ماده یه
مقارن اولور یا جوداولمز ماده یه مقارن اولان امور عامه در مقارن اولمیان
یا واجب لذاته در یا ممکنه در فن اول تقسیم وجود بیاننده در یعنی امور
عامه بیاننده در ماهیت وجود اعتباریله امور عامه یه منقسمه در هم تقسیم
وجود بیلندی زیرا ماهیت بحسب الوجود تارة واحده وکثیره منقسمه در
وتارة متقدم ومتأخره وتارة قدیم وحادثه کذلک کلی وجزئی یه
منقسمه در باقی تقسیملرده بو اسلوب اوزره در امور عامه ایله مراد
اقسام موجودک بریه خاص اولمیه بلکه اقسام ثلثه ده بولنه اقسام اوچ
عدد در جوهر وعرض وواجب لذاته در بعضیلر اقسام ثلثه یا اکثرنده بولنه
دیدی اقسام ثلثه ده بولنان وحدت و وجود کبی اکثرنده بولنان امکان
ومعلولیت کبی واجب لذاته ده بولنمز بعضیلر امور عامه جمیع موجوداته
شامل اولاندر یا علی الاطلاق یا مقابلی ایله اخذ اولنه قده دیدی علی
الاطلاق شامل اولان وجود کبی مقابلی ایله اخذ اولنه قده شمول ایدن وجوب
ایله امکان قدم ایله حدوث بو متقابلان جمیع موجوداته شاملدر بعضیلر متقابلینک
هر بریه عرض علمی یتعلق ایله دیو قید ذکر ایلدی بو فن اول ایدی فصل
اوزره مرتبدر فصل في الكلي والجزئي اما الكلي فليس واحدا بالعدد والا
لكان الشيء الواحد بعينه موصوفا بالاعراض المتضادة مثل كونه ابيض
واسود ومتصف بل هو معنى معقول في النفس مطابق لكل واحد من جزئياته
في الخارج على معنى ان ما في النفس لو وجد في اي شخص من الاشخاص الخارجية
لكان ذلك الشخص بعينه من غير تفاوت اصلا واما الجزئي فانما يتعين

بتشخصاته

بتشخصاته الزائدة على الطبيعة الكلية لان كل كلي فان نفس تصوره غير
مانع من الشركة والتشخص من حيث هو هو مانع منها لشركة فالتشخص زائد على
الطبيعة الكلية بو فصل کلی وجزئی بیاننده در اما کلی واحد معین بالعدد
دکلدر اگر کلی واحد بالعدد معین وکثیرین بیننده مشترک اولسه شی واحد
معین اعراض متضاده ایله حالت واحده ده موصوف اولمق لازم کلور شی
واحد معینک ابیض واسود اولمسی کبی لازم باطلدر بعض شراح زعم ایتدیلر که
متقابلانک اجتماعی محال اولدیغی ذات واحده شخصیه ده در ذات واحده
نوعیه ده یا جنسیه ده دکلدر دیدیلر که طبیعت انسانیه مثلا خارجده موجود
وافرادی بیننده مشترکه در طبیعت انسانیه افرادنده هر بر فردده تشخص معینه موجوددر
وافراد بیننده مشترک اولان معروض ایله عارض مجموعی دکلدر که تشخص واحد معین
امور کثیره بیننده مشترک اولمق لازم کله بلکه مشترک اولان الخ معه وضدر بونده
استحاله یوقدر بو زعم رد اولنه یکه خارجده موجود اولان هر شی بر حیثیتده در که
نفسنده اکا نظر اولنوب غیریدن نظر قطع اولنسه قده اول شی ذاتنده متعین
والمعنه شرکه قابل اولمز بو حکم بدیهیدر طبیعت انسانیه خارجده موجود اولسه
الا عارض اولان شیدن قطع نظر اولنه قده ذاتنده معینه اولوب شرکه قابل
اولمز لیس امدی طبیعت انسانیه خارجده موجود دکلدر افرادی بیننده مشترکه
اولمسی متصور دکلدر بلکه کلی بر معنیدر نفسنده متعقلدر جزئیاتدن هر بریه
خارجده مطابقدر شو معنایه که نفسنده اولان معنی اشخاص خارجیه دن قنغی
شخصده بولنور ایسه اول شخصک عینی اولور تفاوت یوقدر یعنی نفسنده اولان
معنی تشخص زید ایله متشخص بولنورسه زیدک عینی اولور عمرک تشخصی ایله
متشخص بولنورسه عمرک عینی اولور بو فصل اوچ رزه در شارح دیدی که بو تقریر

ذهنده حاصل اشیانك ماهیاتیدر دیلرك مذهبلرینه كوره در اما ذهنده حاصل
اشیانك صوری واشباحیدر كه بالحقایق ماهیاته مخالفدر دیلرك مذهبلرینه
كوره كلیه ماهیات ندر كه صور واشباح ایله معلومه در بونه بناً كوره ذهنده
حاصل اولان ماهیاتك افراد ایله اتحاد ایتمك ممكن دكلدر معلوم اوله كه ذهنده
حاصل ماهیات اشیادر عند المحققین زیرا خارجده موجود اولمیان اموری
تصور ایدوب اونلره احكام ثبوتیه ایله حكم ایدرز احكام ثبوتیه ایله برشی
اوزرینه حكم اولنان اول شی موجود اولمق كركدر زیرا برشیئه برصفتك
ثبوتی اول شیئك ثبوتنك فرعیدر خارجده موجود اولمدقده ذهنده اولمق
لازمدر دیدیلر اما شیخ مذهبنده اولنلر دیدیلر كه ذهنده موجود اولان ماهیات
اشیا اولسه حرارت وبرودت ذهنده حاصل اولدقده ذهن حار وبارد
اولمق لازم كلور كذلك سما وجبل عظیم جسملر لكن ذهنده حصولی معقول
دكلدر بلكه واجبدر كه حاصل اولان امر اوله كه اشیایه مماثل اوله ذهنده حصولی ممتنعه
علم اوله محققون جواب ایدوب دیدیلر كه ذهنده موجود اولان ماهیات اشیادر
لكن آثار مترتبه خارجده اولدقده مترتب ایدر زیرا خارجده موجود اولمق اوصافی
ایله اتصافنی اقتضا ایدر ذهنده وجود اول اتصافی اقتضا ایتمز اما جزئی
اولان متعین اولمز الا طبیعت كلیه اوزرینه زائده اولان متشخصات ایله متعین اولور
وضع واین وسائر متشخصات كبی شارح دیر كه مصنفدن بو حكم اطلاق اوزره
صحیح دكلدر زیرا جزئی نفسنده متعین اولور واجب تعالی كبی كه تشخصی ذاتیدر
عینیدر وجزئی طبیعت كلیه ایله تعین ایدوب نوعی شخصنده منحصر اولمق اولور
شمس كبی حال بو كه صاحب محاكمات بعض فضلادن نقل ایدر كه عوارض
مشخصه یی فهم ایده مدك زیرا متشخصات عقلیه اولورسه خارجده اولان

شئ

شئ مشخص اوله مز خارجیه اولورسه خارجده عارض اولمق لازمدر ظاهر
بودر كه عوارض خارجیه مشخص اولمسی بلكه وجودی معروضاتك وجودینه متشخصه
موقوفدر پس معروضاتك تشخصنده عوارضه نجه محتاج اولور بلكه حق بودر كه مشخص
مبدأ فاعلیدر زیرا تشخص دكل الا هذه الهویة در هذه الهویة كه هذه الهویة
لذاتها اولور واجب الوجود اولدیغی كبی كه هذه الهویة غیری سببیله اولور كه
اول غیر هذه الهویه یی محصل اولور مشخص ایله مرادمز دكل الا ایجاد هویة در
زیرا ماهیت مجعوله دكلدر فاعلك تأثیری ماهیتی هویة ایتمكدر هویة ماهیت
متشخصه در ماهیتی هویة ایتمك دكل الا ماهیته وجود وتشخص دیرمكدر بلكه
تشخص وجود خاصك عینیدر نظر دقیقك حكمی بودر وفارابینك مذهبیدر
مصنف تشخص زائد اولدیغنه دلیل كتورر دیر كه كلینك نفس التصوری كثیرین بینده
شركت وقوعندن مانع دكلدر كه جزئیاتك هربری اوزرینه اول كلی ایله حكم
اولنور تشخص ایسه تشخص اولدیغی حیثیتله شركتدن مانعدر پس تشخص طبیعت كلیه
اوزرینه زائد اولمق لازم كلدی مصنف سابقده متشخصات دیدی بو محلده
تشخص دیدی تقریب تمام اولمز دیو شارح بحث ایتدی جواب اولدر كه
متشخصدن مراد تشخصدر مفید تشخص دیمك دكلدر متشخصات سابقده جمعدر
جمع ایله مفرد نجه مراد اولنور دینلورسه جواب اولدر كه متشخصات جمع كلیه یكی افراد
جزئیه یه نظرله در معلوم اوله كه تشخص امور اعتباریه دندر اولمغله خارجده بولنمز
بلكه معقولات ثانیه دندر معقولات اولایه ذهنده عارضدر ودخی تشخص
تمیزه مغایردر زیرا تشخص برشیده بنفسه اولور اما تمیز شیئك مشاركنه قیاسا
ایله در تشخص ایله تمیز عموم من وجه واردر زیرا تمیز فصل ایله متقوم اولان ماهیت
نوعیه ده واردر تشخص یوقدر تشخص مشاركی اولمیان ذاتده بولنور تمیز یوقدر

واجب تعالی کبی تشخص وتمیزلکیسی معا ماهیتنده مشارکی اولان تشخصده بولنورلر

فصل في الواحد والكثير اما الواحد فيقال على ما لا ينقسم من الجهة التي يقال له
انه واحد وهو قد يكون بالجنس كالانسان والفرس وقد يكون بالنوع كزيد وعمرو
وقد يكون بالمحمول كالقطن والثلج وقد يكون بالموضوع كالكاتب والضاحك
وقد يكون بالعدد وقد يكون بالاتصال وهو الذي ينقسم بالقوة الى اجزاء
متشابهة كالماء وقد يكون بالتركيب وهو الذي فيه كثرة بالفعل كالبيت وقد
يكون حقيقيا وهو لا ينقسم اصلا واما الكثير فهو الذي يقابل الوحدة. بو فصل
واحد وکثیر بیانندهدر اما واحد شول شیئه دینلور که منقسم اولمیه کندویه واحد دینلدیکی
جهتدن منقسم اولمیه شارح دیرکه مناسب اولان واحد شول شیدرکه منقسم اولمیه منقسم
اولمدیغی حیثیتدن دیمکدر هم مختصردر هم دوریدن قورتولور زیرا واحد کلمه‌سی تعریفده
دوری مشعردر مصنف دیرکه واحد گاه بالشخص اولور امور کثیره‌ده واحد ایدیکی
بر جهت ولور اول جهت اول امورک قوامنده داخل اولور جنس وفصل کبی
یا تمام ماهیتی اولور نوع کبی یا خارج اولور محمول یا موضوع اولور یا خود قوامنده
اولمز وخارج عارض دخی اولمز جنس جهت وحدت اولدیغی امور انسان وفرس
کبی که حیوان ایله متحد اولورلر مجموعنه واحد بالجنس دیرلر فصل جهت وحدت
اولدیغی ونوعک جهت وحدت اولدیغی امور زید وعمرو کبی درکه ناطق اولمده
وانسان اولمده متحد اولورلر مجموعنه واحد بالفصل دخی واحد بالنوع دیرلر جهت
وحدت خارج محمول اولدقده بالطبع محمول اولور قطن وثلج کبی امور ابیض بالطبع
محمول اولورده قطن وثلج مجموعنه واحد بالمحمول دیرلر جهت وحدت خارج اولدقده
بالطبع اول امور موضوع دخی اولور کاتب وضاحک کبی که انسان اونلرینه
محمول اولورلر کاتب وضاحک مجموعنه واحد بالموضوع دیرلر اما جهت وحدت

قوامنده

قوامنده داخل ومطلوب وخارج عارض دخی اولمیان تدبیردرکه نفس ناطقه‌نک
بدنه نسبتی ایله ملکک مدینه‌یه نسبتی واحد قبیلندن بو ایکی نسبت مجموعنه واحد بالتدبیر
دیرلر نفس ناطقه‌نک بدنه بر تعلق خاصی واردرکه اول تعلق سببیله اول بدنه
تصرفه وتدبیره قادره اولور غیری بدنده قادره اولمز کذلک ملکک مدینه‌یه
بر تعلق خاصی واردرکه اول تعلق سببیله مدینه‌ده تصرفه وتدبیره قادر اولور
غیری مدینه‌لرده قادر اولمز تدبیرلک بدنه ومدینه‌یه نسبت مقوم دکلدر
وخارج عارض دخی دکلدر زیرا تدبیر بدنه ومدینه‌یه عارض اولمز ملکه نفس
ناطقه‌یه وملکه عارضدر واحد اولان شی گاهیجه واحد بالعدد اولور واحد
بالشخص دیرلر زید کبی واحد بالعدد اولور غیر حقیقی اولور دو بالقوه اجزاء
متشابهه‌یه منقسم اولور ماء کبی بوکا واحد بالاتصال دیرلر واحد بالاتصال
گاهیجه ایکی مقداره دیرلرکه بینهماده مشترک حدده تلاقی ایدرلر زاویه‌یی
محیط اولان ایکی خط کبی واحد بالاتصال شول ایکی جسمه درلرکه
احدهمانک حرکتندن اخره حرکت لازم کله کذلک واحد بالعدد ترکیب ایله
اولور بالفعل کثرت بولنور بیت کبی که اجزا کثیره‌سی بالفعل موجوده‌در بر کبی
اعتبار ایله واحد دینلور واحد بالعدد حقیقیده اولور اصلا انقسامه قابل اولمز
واجب تعالی وعقول ونقطه کبی اما کثیر شول شیدرکه واحده مقابل اوله
یعنی کثیر منقسم اولان شیدر منقسم اولدیغی حیثیتدن کثیر اولور معلوم اوله‌که
وحدت معقولات ثانیه‌دندر معقولات اولیه‌یه عارض اولان عوارضدندر کذلک
کثرت معقولات ثانیه‌دندر وحدت ایله کثرت بیننده تقابل علیت ومعلولیت
مکیالیت ومکیلیت لرک اضافتلری سببیله‌در زیرا وحدت کثرتک
قوامنده درمتقدمدر وکثرتنه مکیالدر کثرت دخی وحدتک معلولیدر والحکمه

منقوّمه و مکیله در علت معلوله مقابلدر والا اضافه در کذلک معلول علّة
قیاس ایله مکیال مکیله مقابلدر والا مضافدر کذلک مکیل مکیاله قیاس
ایله لیس وحدتی تعقل کثرته علت و مکیال اولدیغی حیثیتدن کثرتی
تعقل ایدیکه مضافدر کثرت وحدته نسبتله معلوله و مکیله اولدیغی حیثیتدن
لازم گلدیکه علّیت و مکیالیت کذلک معلولیت و مکیلیت وحدت و کثرت
حقیقتلرندن خارجه در و عارضه در وحدت و کثرت بیننده تقابل
عوارض مذکوره سببیله در یوخسه تقابل جوهری یوقدر که تقابل واحد
اضافتدن بری بوله بولنمز بو تفصیل تحریر اشرحنده در هدایه الاثنان
قد یتقابلان وهما اللذان لا یجتمعان فی شیء واحد واقسامه اربعة احدها
الضدان وهما الموجودان غیر المتضائفین کالسواد والبیاض وثانیهما
المتضایفان وهما موجودان یتعقل کل منهما بالنسبة الی الآخر کالابوة والبنوة
وثالثها المتقابلان بالعدم والملکة وهما امران یکون احدهما وجودیا والآخر
عدمیا لکن یعتبر فیهما موضوع قابل لذلک الموجود کالبصر والعمی والجهل
ورابعها المتقابلان بالسلب والایجاب کالفرسیة واللافرسیة وذلک
فی الضمیر لا فی الوجود بعض شراح دیدیلر تقابل کثرت عوارضندن
اولمغله کثرتده بحث ایتدکلرنده متعلم تقابلی تصور ایدرده ماهیتنده اشتباه
ایدوب حیرت حاصل اوله مصنف هدایه گتوردیکه تقابلک حقیقتنی
واقسامنی بیان ایده ده حیرت دفع اوله شارح دیرکه اقرب اولان وجه
بودر که مصنف کثیر واحده مقابلدر دیدی تقابلک مفهومی ندر دیو
متعلمه حیرت گله ده حیرتی دفع ایچون تقابلک مفهومنی توضیح ایچون
هدایه گتوردی بو ایکی وجه دخی صحیحدر لکن شارح تقابل کلمه سنی

مصنفك

مصنفک عبارتنده ذکر اولمدی متعلم اول کلمه‌یی تصور ایدوب مفهومنده
اشتباه ایدر دیدی اما وجه سابق مصنف کثیرده بحث ایدرکن متعلم اول
کثیرک تقابل عوارضندن اولدیغنی تصور ایدرده ماهیتنده اشتباه ایدر دیمکدر
حق بودرکه بو وجه ابعددر تقابل کلمه سندن اشتباه دیمک اقربدرکه جوهر عبارتنه
اشتباه دکلدر اظهردر مصنف الاثنان دیدی بعض شراح تقییدده ای العرضان
دیوب تقابل اعراضده اولور جوهرده اولمز دیو تقییدک وجهنی بیان
ایتدی شارح رد ایدرکه فلاسفه صورت نوعیه‌ده تضادی اعتبار ایتدیلر
اعراضده اعتبار ایتدیکی کبی دیدی مصنف دیرکه متقابلان ایکی شیدرکه بر شیده
جهت واحده‌ده اجتماعلری ممکن اولمیه مصنف شیء واحده دیدی مرادی
موضوع یا محلدر جوهرده تضاد اولمز دینلره گوره شیدن مراد موضوع
دیمکدر که کدر جوهرده تضاد اولور دینلره گوره شیدن مراد محل دیمک
که کرکه اعراضده و جواهرده اعم اوله مصنفک تقابل عدم والملکه ده موضوع
ذکر ایتدیکی مرادی شیدن مراد موضوعدر ولمی اقتضا ایتمز احتمالدرکه تقابل
عدم والملکه ایچون موضوعده اولور دیمک اوله تعریفنده جهت واحده ذکر
اولندی متضایفین داخل ایچون زیده عارض اولان ابوت و بنوت
گبی که ایکی جهتندن عارضین اولهلر زیرا زیدک ابوتی ابنی نه گوره در
اجتماع بر جهتدن دکلدر دیو بعض شراحدن نقل اولندی مناقشه اولنورکه
دکه اولنان ابوت و بنوت متضایفین دکلدر زیرا احدهمانک تعقلی حرمی
قیاس ایله دکلدر جواب اولدرکه مطلق ابوت و بنوت متضایفاندر مع
هذا ذات واحده‌ده جهتین ایله اجتماعلری جائزدر زیرا مقید ضمنده
مطلقک وجودی ضروریدر احتراز مذکور مطلقین اولانلرک خروجی ایچوندر

مقيده تقييد خود حيثيتده دكلدر مناقشه مذكوره وارد اوله مصنف ديدركه
تقابلك اقسامي دردت عدددر زيرا متقابلان ايكيسي معاً وجودي اولورلر يا اولمزلر
وجوديين اولدقلرنده هر برينك تعقلي اخره قياس ايله در متضايفان اولورلر
يا دكلدر متضادان اولورلر ايكيسي معاً وجوديين اولمدقده برسي وجودي
اخري عدمي اولور اكر عدمي ده وجوده قابليت اعتبار اولنور ايسه عدم
والملكه اولورلر اعتبار اولنمز ايسه ايجاب وسلب اولورلر بو تقسيمه ايراد اولنور كه
ايكيسي معاً عدمي اولمق جائز اولسون جواب اولدر كه عدم مطلق كندي نفسنه
مقابل اولمز كذلك عدم مطلق عدم مضافه ده مقابل اولمز بر محلده جمع اولورلر
عدم زيد كبي كه مقيددر عدم مطلق دخي مقيدده بولنمق واجبدر كذلك عدم
مضاف اخر عدم مضافه مقابل اولمز مضاف اليه اولانلر شيدن غيري هر موجوده
جمع اولورلر عدم زيد وعدم عمرو كبي بكرده جمع اولورلر بكر مضاف اليه اولان
زيد وعمرودن غيري در علامه قوشجي تجريد شرحنده ايكي عدم مضافك هر موجودده
جمع اولمسنده نظر واردر جائزدر كه ايكي عدمدن بري اخره مضاف اوله عمي وعدم
عمي بو ايكي عدم هر موجودده جمع اولمز والا اجتماع نقيضين لازم كلور كذلك
ايكي عدمك مضاف اليهلري اولان ايكي مفهوم بينده واسطه اولميه مثلا
عدم قيام بالنفس وعدم قيام بالغير كبي قيام بالنفس وقيام بالغير مفهوملرينه
مغاير بر شي يوقدر كه انده بو ايكي عدم مضاف جمع اوله واسطه تقديرا اولنسه
جائزدر كه ايكي عدم بر شي اوزرينه صادق اولميه لر عدم حول عما من شانه
ان يكون احول ايله عدم قابليه بصر كبي حول ايله قابليت بصر بينده واسطه وار
جدار كبي لكن عدم حول عما من شانه وعدم قابليت بصر ايكيسنك اجتماعي جائز
دكلدر تقسيمه بر ايراد دخي واردر كه بر محلده علم ونك وجودي لازمك اول

محلده

محلده انتفاسنه مقابلدر جسمده حركت موجوده اولوب حرارتك لازمي اولان
حرارت منتفي اولمق كبي بو احتمال عدم وملكه ده وسلب ايجابده داخل دكلدر
زيرا بونلرده معتبر اولان عدم اول وجودي اولان شينك عدميدر مثال مذكور
بويله دكلدر زيرا وجود ملزومده وعدم لازمده اعتبار اولنمشدر تقابل اقسامندن
اولكي ضدان مشهوريانندركه شول ايكي موجوده ديرلر كه متعاقبين اولميه لر سواد
ايله بياض كبي ضدين بينده غايت خلاف وغايت بعد اولمق شرطدر
بو شرط بولنور ايسه ضدان حقيقيان اولور مصنف ضديني تعبيرنده موجودان
ديدي شارح ديركه وجوديان ديله وجه حصره مناسب اولوردي وجودي
مفهومنده سلب جزء اولميان شيئه ديرلر موجود امر اعتباري اولان شيئه
بولنور وحدته مقابل كثرت كبي وحدت وكثرت امور اعتباريه دندر ومعقولاتدر
ثانيه دندر رسالتنده ذكر اولنمش ايدي مصنف كلامندن ظاهر اولان تضاد مشهوردر
ضدان بينده غايت خلاف اولسون سواد وبياض كبي كرك اولسون حمرت
وصفرت كبي بولنمدك هر بري ايله سواد كبي وبياض كبي تضاد حقيقي اعتبار
اولنور ايسه غايت خلاف بولنمز متعاندين قسم خامس اثباتي لازم اولوردي
تقابل اقسامندن ايكنجي متضايفاندر شول ايكي وجودي اولان شيلردركه احدهمانك
تعقلي اخره نسبت ايله اوله ابوت ايله بنوت كبي تقابل اقسامنك اوچنجي
متقابلان بالعدم والملكه در شول ايكي امردركه بري وجودي اخر عدمي اوله
لكن عدمي ذلك الوجودينك عدمي اوله وتقابل عدم والملكه ده اول
وجوديي قابل موضوع معتبردر بصر ايله عمي كبي وعلم ايله جهل كبي اكر
اول وجوديي موضوعك قبول ايتمسي امر عدمي ايله اتصافي وقتنده
شخصي حسبيله قيد ايله معتبر اولور ايسه تقابل عدم والملكه مشهوريان اولور

کوسجه کبی که ذلک الوقتده ملتحی اولمق شاننده‌ن اولمامه‌ده عدم لحیه دیرسی دیلمز
اکر وجودی یه قابلیت ذلک الوقت ایله مقید اولمیوب اعم اولورسه صغده
عدم لحیه کبی یاخود قبول ایمتسی نوعی حسبیله اعتبار اولنورسه اکمه‌ده اولان عمی
کبی یاخود جنس قریبی حسبیله اعتبار اولنورسه عقربده اولان عمی کبی یاخود جنس
بعیدی اعتباریله اولورسه جبلده حرکت ارادیه‌نک عدمی کبی بو متقابلان بالعدم
والملکه حقیقیان مشهوران ایمه‌ز تقابل تضادده اولان مشهوری ایله حقیقینک
عکسی اوزره در شرح تجریده وشرح مواقفده مقرردر تقابل اقسامندن دردنجی
متقابلان بالایجاب والسلبدر قضیه لا قضیه‌نک کبی بو تقابل ایجاب والسلب
وجود خارجیه‌ده دکلدر بلکه امران عقلیان بینه‌ده نسبت عقلیه اوزره واردر خارجده
بر شی یوقدر که الا ایجاب یا سلب وارد اوله شیخ رئیس شفاده دیر که ایجاب
وسلب ایله متقابلان صدق وکذب احتمالی بولنان بسیطه قضیه لا قضیه‌نک
کبی صدق وکذب احتمالی دارلر مرکب زید فرس دکلدر لیس بفرس کبی شیخ
رئیس دیر که ایجاب وسلب تقابلده ایجابک معناسی وجود دائمی معنی کان در
نفسنده وجود اولان شی غیره وجود اولسون سلبک معناسی لا وجود دائمی معنی کان در
نفسنده لا وجود اولسون غیری یه لا وجود اولان شی یعنی تقابل ایجاب وسلب
قضایایه مختص دکلدر مفردانده دخی جاریدر شارح شیخ رئیسک کلامی نقل
ایتمدن غرضی تعبیر اولنان معنایه افاده در سؤال سواد بیاضه ضد اولدیغی حیثیله
آخر اولان مضاف اولورمی تقابل ضدین تقابل تضایف اولور جواب متضایف
اولان سواد حیثیتیدر سواد دکلدر زیرا سواد ذاتنه نظرله بیاضه ضددر اما سواد
بیاضه ضد اولدیغی حیثیتله مضاف اولورسه تضاد ذات سواده وبیاضه عارض
اولور اما تضایف سواد وبیاضک حیثیتلرینه عارض اولور سؤال مقابلی دخی

مضاف

مضاف تحتنده مندرجدر زیرا مقابل موجود در مقابل اخرده دخول ایله
تعقلی ممکن دکلدر حال بوکه مضاف تحتنده مندرج قیلدیلر مقابل ده مضاف
هر بری اخرده مطلقا اعم دکلدر جواب مضاف ما صدق علیه المقابل تحتنده
داخلدر بو مفهوم مضافدر اکمه رضده‌ده غیری ایه صادقدر مقابل دخی مقابل
قیدی ایله مقید اولدقده تضایفه صادقدر وعارضدر مضاف تحتنده
مندرجدر شی ذاتی اعتباریله غیریدن اعم اولور عوارضدن بر عارض اعتباریله
اول غیریدن اخص اولور بونده امتناع یوقدر سؤال متقابلینه درت قسم اولدیغی
معلوم اولدی لکن صدق وکذب اعتباریله فرق وارمیدر جواب سلب
وایجاب ایله متقابلان ایکیسی معا کاذب اولمق وصادق اولمق جائز دکلدر
لکن شروط تناقضه رعایت کرکدر اما تقابل تضایف ایله متضایفان ایکیسی
معا کاذب اولورلر محل ایکیسندن خالی اولور یاخود محل بولنمیوب ایکی صورتده متضایفان
تحقق ایتمز واما تقابل تضاد ایله ضدان ایکیسی معا کاذب اولورلر محل بولنمه‌قده
یاخود محل وسط ایله اتصاف ایلدکده لکن وسطک اسم مخصوصی اوله فاتر کبی یا
ایله حار بینده متوسطدر واما تقابل عدم والملکه ایکیسی معا کاذب اولورلر محل
بولنمه‌قده یاخود محلک ملکه‌یه استعدادی اولمه‌قده مثلا متضایفان اولانلر طرد
وعکسا متلازماندر یعنی هر زمانده که بری تحقق ایلیه اخری دخی تحقق ایدر
وهر زمانده بری منعدم اوله اخری دخی منعدم اولور طرد جانب وجودده استلزامدر
انعکاس جانب عدمده استلزامدر اما ضدان اولانلر کاه محله علی البدل لازم اولورلر
یعنی احدهما لا بعینه محله لازم اولور حتی اولانلر مکنک بدنی صحتی یا مرضی لا علی التعیین
مستلزم اولدیغی کبی کاه ایکی ضدک هر بری محله لازم اولمز حرکت من الوسط ایله
الی الوسط کبی بو ایکی حرکت محله لازم دکل یوقدر بیهاده سکون تحللی اوجیدر مشهوره

کوره اولور که ضدینك بری محلده لازم اولور بیاضك ثلجه لزومی کبی **فصل** فی المتقدم

والمتأخر یقال علی خمسة اشیاء احدها المتقدم بالزمان وهو ظاهر والثانی المتقدم

بالطبع وهو الذی لا یمکن ان یوجد الاخر الا وهو موجود معه وقد یمکن

ان یوجد ولیس الاخر بموجود کتقدم الواحد علی الاثنین الثالث المتقدم

بالشرف کتقدم ابی بکر علی عمر والرابع المتقدم بالرتبة وهو ما کان اقرب

من مبداء محدود کترتب الصفوف فی المسجد بالنسبة الی المحراب والخامس

المتقدم بالعلیة کتقدم حرکة الید علی حرکة القلم وان کانتا معا فی الزمان واما

المتأخر فیقال علی ما یقابل المتقدم **یعنی فصل** متقدم ومتأخر بیاننده در

متقدم بش عدده منحصر در اولکی متقدم بالزماندر زمانده سابق مسبوقدن اول

اولمقدر اویله اولیت که اولیت وار ایکن سابق مسبوق اولمه جمع اولمیه موسی

علیه السلامك عیسی علیه السلام اوزرینه تقدمی کبی ایکنجی متقدم بالطبعدر

متقدم بالطبع شول شیدر که متأخرك وجودی ممکن اولمز الا متقدم اول

متأخر ایله معا بولنور یاخود متأخر اول بولنور بو تعمیم علت معدهیه تعریف

عامل اولمق ایچوندر کاهیجه متقدم موجود اولور متأخر موجود اولمز بعضیلر

متقدم متأخرده مؤثر اولمیه دیو قید که ذکر که متقدم بالعلیة خارج اوله

دیدی شارح بحث ایدر که شرائط تأثیری وارتفاع موانعی مستجمع مؤثرك غیری

مراد ایدرسه اکا حاجت یوقدر زیرا متقدم موجود اولور متأخر موجود

اولمز قولی اندن منفیدر اگر غیری مؤثر لجه دیمك مراد ایدرسه ضرر

ویرمز زیرا فاعل غیر مستقل معلول اوزرینه بالطبع متقدمدر قید مذکور زیاده

قیلنه تعریف جامع اولمز تقدم بالطبع مثالی واحدك اثنین اوزرینه

تقدمیدر اوچنجی متقدم بالشرفدر ابو بکر رضی الله عنه عمر رضی الله عنه اوزرینه

مقدم اولدیغی کبی عالمك متعلم اوزرینه تقدمی کبی دیو مثال کتوردی اوزینجی

دردنجی متقدم بالرتبه در متقدم بالرتبه بر مبداء معینه اقرب اولاندر مسجدده

محرابه نسبت ایله صفوفك ترتبی کبی محرابه اقرب اولان صف اول بعد اوزرینه

مقدمدر رتبه حسیه در مثال مذکور کبی یا عقلیه در اجناس وانواع اضافیه

تقاعدده یا تنازل طریقیله ترتبی کبی بشنجی متقدم بالعلیه در شارح دیر که

متقدم بالعلیه فاعل مستقل بالتأثیر در یعنی شرائطی وارتفاع موانعی مستجمع

اولان فاعلدر صاحب محاکمات عندنده متقدم بالعلیه مطلقا فاعلدر مستقل

اولسون اولمسون معلوم اوله که متقدم بالعلیه ایله متقدم بالطبع بر معنیده مشترك

اولورلر که تقدم بالذات دیرلر یعنی محتاج الیه محتاج اوزرینه مقدم اولمسیدر کاه

اول معنای مشترکه تقدم بالطبع دیرلر تقدم بالعلیه تقدم بالذات اسمیله ممتاز

اولور شیخ رئیس شفانك قاطیغوریاس محلنده ذکر اولندیغی کبی استعمال ایلدی

یعنی تقدم بالطبع محتاج الیه محتاج اوزرینه تقدمندن مراد ایلدی علت مستقله

اولسون اولمسون تقدم بالذات ایله علت مستقلهنك معلول اوزرینه

تقدمندن مراد ایلدی تقدم بالعلیه مثالی حرکت یدك حرکت قلم اوزرینه تقدمیدر

بو ایکیسینك معیت زمانیه سی وار ایسه دخی عقل حکم ایدر که ید حرکت ایلدکده

قلم حرکت ایلدی عکسی ایله عقل حکم ایتمز متقدمك اقسام خمسهده حصر استقرائیدر

یعنی عقل قسم اخری تجویز ایدر لکن تتبع اولنوب بش عدده بولنمشدر بعضیلر

وجه ضبطده دیدیلر که متقدمه متأخر محتاج اولورسه متقدم متأخرك وجودینده

کافی ایسه متقدم بالعلیه در کافی دکل ایسه متقدم بالطبعدر اگر متقدم محتاج

الیه دکل ایسه وجودده اجتماعلری ممکن دکل ایسه متقدم بالزماندر اجتماعلری

ممکن ایسه بینلرنده ترتب معتبر ایسه متقدم بالرتبه در دکل ایسه متقدم بالشرفدر

اما متأخر متقدمه مقابل معنایه اطلاق اولورده اقسامی متقدمك اقسامی
حسبیله اولور یعنی متأخر بالزمان وبالطبع وبالشرف وبالرتبه وبالعلیه
بولسه عدده منحصر اولور حصر وزرینه اعتراض کلورکه اجزاء زمانك بعضی
بعض اخر اوزره تقدمی اقسام خمسه دن خارجدر زمانی دکلدر که زمان
ایکون زمانه اولمق لازم کلور اقسام باقیه دن اولمدیغی ظاهردر جواب ویرلورکه
اول تقدم زمانیدر زیرا اجزاء زمانك متقدم اولان جزءی متأخر ایله جمع اولمز
پس تقدمی زمانی اولور زمانده اولور دیمك دکلدر بعضیلر بو تقدمه طبیعی
دیدی صوابدن بعید دکلدر زیرا زمانك جزء سابق جزء لاحقه معد والمعد
طبعا متقدمدر **فصل** فی القدیم والحادث القدیم بالذات هو الذی
لا یکون وجوده من غیره والقدیم بالزمان هو الذی لا اول لزمانه والمحدث
بالذات هو الذی یکون وجوده من غیره والمحدث بالزمان هو الذی لزمانه
ابتداء وقد کان وقت لم یکن هو فیه موجودا ثم انقضی ذلك الوقت وجاء
وقت صار هو فیه موجودا وکل حادث زمانی فهو مسبوق بمادة ومدة
لان امکان وجوده سابق علی وجوده والا لما کان قبله ممتنعا ثم صار
ممکنا فیلزم انقلاب الشیء من الامتناع الی الامکان هف وذلك الامکان
امر وجودی اذ لا فرق بین قولنا امکانه منتفی وبین قولنا لا امکان له
والامکان لا یکون قائما بنفسه لان امکان الوجود انما هو بالاضافة الی
ما هو امکان الوجود له فلا یکون قائما بنفسه فیکون قائما بمحل وهو المادة
بو فصل قدیم وحادث بیاننده در قدیم بالذات شول شیدر که وجودی
غیردن اولمیه قدیم بالذات الله تعالی حضرتنه منحصردر قدیم بالزمان اول شیدر که
زمانك اولی اولمیه فلك کبی محدث بالذات اول شیدر که وجودی غیردن

اوله

اوله ممکنات کبی محدث بالزمان اول شیدر که بر وقتده موجود دکلدر وقت اخر
کلدکده موجود اوله مرکبات عنصریه کبی معدن ونبات وحیوانلر پس
قدیم بالذات قدیم بالزماندن اخصدر مطلقا قدیم بالزمان محدث بالذاتدن
من وجه اعمدر محدث بالذات محدث بالزماندن اعمدر مطلقا باقیلری مباییندر
ودخی هر حادث زمانی ماده ایله ومدت ایله مسبوقدر ماده دن مراد موضوعدر
حادث اولان شی عرض اولورسه هیولی در حادث اولان شی صورت اولورسه
متعلقدر حادث اولان شی نفس اولورسه اما مدت ایله مسبوق اولدیغی حادث
مفهومندن ظاهردر که حادث بالزمان البته زمان ایله مسبوقدر اما ماده ایله مسبوق
اولدیغی ثابتدر که زیرا امکانی حادث وجود حادثدن سابقدر اگر حادثك
وجودندن اول امکانی اولمسه ممتنع لذاته اولور واجب دکلدر که معدوم ممتنع
لذاته اولوبده صکره ممکن اولسه انقلاب لازم کلور باطلدر حکما وجوب
وامکان وامتناع بینلرنده انقلاب ممتنعدر دیو بداهت دعوی ایتدیلر
پس لازم کلدی که حادثك وجودندن اول امکانی ثابت اوله اول امکانی وجودیدر
یعنی خارجده موجوددر که معدوم فی الخارج اولسه امکانه منتفی دیمك صحیح اولور
معدوم منتفیدر ممکن حقنده لا امکان له دیمك صحیح اولور شیئك امکانی اولمدقده
ممکن اولمز باطلدر که فرضه فی المقدر شارح بو دلیله نقض اجمالی ایدر که بو دلیل
صحیح اولسه عدم وامتناع دخی موجود اولمق لازم کلور زیرا عدمیندن اولسه له
ممتنع ممتنع اولمز معدوم معدوم اولمز زیرا امتناعه لا دیمك ایله لا امتناع له
وعدمه لا دیمك ایله لا عدم له دیمك بیننده فرق یوقدر پس دلیل بونلره جاری
دعوی مختلفدر نقض اجمالیدر لفظکه شارح حل دیه کلدی اشتغال بحث ایدر که
امکانه لا دیمك صفت عدمیه ایله شی متصفدر دیمك صفت عدمیه امکانه

اما لا امکان له دیمك اول صفت عدمیه یی اندن سلب ایتمکدر بر شیئك صفت
عدمیه ایله اتصافی دا اول صفت عدمیه یی اندن سلب ایتمك بیننده فرق واردر
صفت ثبوتیه ایله اتصاف و صفت ثبوتیه یی اندن سلب ایتمك بیننده فرق
اولدیغی کبی بعض شراح دیدیلرکه امکانه لا دیمك امکانی صفت سلبیه دیمکدر
صفت سلبیه نك تحققی موصوفنك تحققنی اقتضا ایدر موصوف بو مقاده
حادث اوله جق شیدر و معدومدر پس حادثك قبل الوجود امکانی معدومدر
لا امکان للحادث قبل الوجود دیمك معناسی اولور ایکی قولك بیننده فرق
ایدرز کلامك معناسنه تفطن ایتمدی ایکی قولك بیننده بحسب المفهوم عدم فرق
دعویسی کلامی حمل ایلدی حال بوکه مراد ظن ایتدیکی کبی دکلدر بلکه مراد صفت
سلبیه اولمق حادثدن اول عدم تحققنی مستلزمدر زیرا موصوفی معدومدر که
حادث اوله جق شیدر ایکی معنی بیننده بون بعید واردر شارح دیرکه امکانه
لا قوله لا امکان له قولنی مستلزم دکلدر امکان ایله متصف دکل معناسنه
زیرا عدم و امتناع عدمیاتدندر مع هذا معدوم و ممتنع عدم و امتناع ایله متصفلردر
بو مقاده مفید اولان امکانه لا قوله لا امکان له بمعنی عدم الاتصاف بالامکان
قولنی مستلزمدر دیمکدر بو ثابت دکلدر اثبات ایلدیکی امکان حادث قبل
وجود الحادث معدومدر بو مفید دکلدر جائزدرکه امکان معدوم اوله ده
شی محله اتصاف ایلیه عدم و امتناع کبی مصنف دیرکه امکان بنفسه
قائم دکلدر زیرا وجودك امکان ذات ممکن ایله وجود بیننده نسبتدر
قائم بنفسه دکلدر لازم گلور بر محلده قائم اوله که اول محل موجود اوله اول محل
حادثك نفسی دکلدرکه حادثدن اول محل موجود دکلدر و ممکندن منفصل
شی دخی دکلدر شیئك امکانی شیدن غیری ایله قائم دیمه معنی یوقدر

لازم گلدیکه اول محل اول ممکنه متعلق شی اوله که ماده در توهم اولنورکه شیئك
امکانی فاعلك اکا اقتداری اوله ده فاعل ایله قائم اوله بو توهم فاسددر زیرا
اقتدار و عدم اقتدار امکانی ایله و عدم امکانی ایله تعلیل اولنور هذا مقدور
لانه ممکن و هذا غیر مقدور لانه غیر ممکن دینلور شارح بحث ایدرکه حادثك
متعلقی ماده یه منحصر اولدیغی مسلم دکلدر زیرا ماده موضوع و هیولی دن لفظه
نظرله بدندر جائزدرکه حادثك امکانی بر شی ایله قائم اوله که اول شیئك حادثه
تعلقی اوله تعلق حلول و تعلق تدبیرده غیر حلول اولدقده حادث اولان
جوهر غیر جسمانی اوله و جوهر غیر جسمانیده حال اوله یاخود حادث عرض
اوله ده جوهر غیر جسمانی ایله قائم اوله زیرا عقولك و نفوسك علومی و سائر
کیفیاتی اعراضدر موضوعاتی ذوات عقول و ذوات نفوسدر فلاسفه
موضوعی تعمیم ایدوب جسمه و غیری یه شامل ایتدکلری ممکن دکلدر زیرا بو قاعده
اوزره تفریع ایتدکلری مسئله باطلدر مسئله کلنسه که کدر دیرلرکه عقولك
جمیع کمالاتی بالفعلدر اکثر بعضیسی بالقوه اوله عقول مادیه اولمق لازم
گلور زیرا هر حادث ایچون ماده لازمدر دیرلر فصل فی القوة والفعل
القوة هی تسمى الذی هو مبدأ التغیر فی آخر من حیث هو آخر و کل ما یصدر
عن الاجسام فی العادة المستمرة المحسوسة من الآثار والافعال کالاختصاص
بأین و کیف و حرکة و سکون یکون عن قوة موجودة فیها لان ذلك اما ان
یکون لکونه جسما او لامور مفارقة او لقوة موجودة فیه والاول باطل والا
لاشترکت الاجسام فیه والثانی ایضا باطل والا لکان ذلك مستمرا
لان الامور المفارقة لا تکون دائمة ولا اکثریة فاذن هو عن قوة موجودة
فیه و هو المطلوب بو فصل قوت و فعل بیاننده در قوت شول شیدرکه

بر امر شیده اضرار اولدیغی حیثیتیله مبدأ تغیر اوله اول مبدأ جوهر اولسون صورت
نوعیه کبی عرض اولسون قوای حیوانیه کبی فاعل صورت نوعیه کبی فاعل اولسون
قوای مدرکه وحافظه کبی مصنف حیثیتله قیدایله یکی اخر متغیر مبدأ بالذات
مغایر اولمق واجب دکلدر دیو تنبیه ایلدی بالاعتبار مغایر اولدیغی کافیدر
انسان نفس ناطقه سنه معالجه ایدر امراض نفسانیه سنده معالج ومعالج
بالذات متحددر بالاعتبار متغایردر اما امراض بدنیه ده معالج نفس ناطقه در
معالج بدندر بالذات مغایردر معلوم اوله که قوت امکان حصول مع عدم
الحصوله در اطلاق اولنور بو معناده قوت حصول معناسنه اولان فعله مقابله
مناسب اولان عنوان فصلده قوت ذکری ایله اکتفا ایتدی زیرا لفظ
قوت امکان حصوله شامل اولوردی جونکه تعریف ایتدی بو معنایی اولان
قوتی دخی ذکر ایدوب اندن بحث ایتمک کرک ایدی مصنف دیکر عادت
مستمره ومحسوسه اجسامدن صادر اولان آثار وافعال این وکیف وحرکت
وسکون ایله میناز کبی اول اجسامده اولان قوتله در زیرا اول آثار جسمک جسم
اولدیغندندر یا امور اتفاقیه دندر یا کنده ده اولان قوتله در جسمیتدن اولمسی
باطلدر که جمله اجسام اول صادر اولان آثارده مشترک اولوردی علتده اشتراک
معلولده اشتراکی موجبدر امور اتفاقیه دن اولمق دخی باطلدر که امور اتفاقیه
صدور آثار مستمر اولمزدی زیرا امور اتفاقیه دائمه دکلدر اکثریه دخی دکلدر
آثاری دخی دائمه واکثریه اولمق لازمدر پس اییدی جسمده موجود اولان
قوتله در شارح بحث ایدر که امور اتفاقیه ایله مطلق امور خارجیه مراد
اولنورسه دائمه واکثریه اولمز دیدیکی ممنوعدر امور خارجیه دن دائمی
یا اکثری بولنمق جائزدر امور اتفاقیه ایله دائمی یا اکثری اولمیان شیلر مراد

اولنورسه حصر مذکور ممنوعدر جائزدر که اول آثار امور خارجیه دائمیه دن یا اکثریه
اوله مصنف امور اتفاقیه دائمه واکثریه اولمز دیدیکی قول بعض شراحدن اخذ
ایتدی ظن بودر که اول بعض شراح اول قولی قومک کلامندن اخذ ایله
دیرلر که بر سبب مسببه مؤدی اولمق یا دائمی یا اکثری یا مساوی یا اقلی
اولور مساوی یا اقلی اولان سببه سبب اتفاقی دیرلر مسببه غایت اتفاقیه
دیرلر اما دائمی یا اکثری اولان سببه سبب ذاتی دیرلر مسببه غایت ذاتیه
دیرلر معلوم اوله که لفظ قوت عند الجمهور حیواناتک افعال شاقه یه ملکنی
معناسنه در بونک ضدینه ضعف دیرلر بو معنادن سنه نقل اولندیکه
قدرت دیرلر بر صفتدر که حی اولان اثکله فعله وترکه تمکن ایدر ودخی
لازمنه نقل اولندیکه حیوانات سریعا منفعل اولمدیغی حیثیتله دیرلر اما لا منفعل
قوتی شول حالته نقل ایتدیلر که اول حال شیده مبدأ تغیر اوله تغیر فعل
وانفعاله امحدر نتامیرک شرحنده وبعض حواشی تجریدده بویله مقرردر

فصل فی العلة والمعلول العلة یقال لکل ما له وجود فی نفسه ثم تحصیل
منه وجود وجود غیره وهی اربعة اقسام مادیة وصوریة وفاعلیة وغائیة
اما المادیة فهی التی تکون جزء من المعلول لکن لا یجب بها ان یکون
موجودا بالفعل کالطین للکوز واما العلة الصوریة فهی التی تکون
جزء من المعلول ولکن یجب بها ان یکون المعلول موجودا بالفعل
کالصورة للکوز اما الفاعلیة فهی التی یکون منها وجود المعلول کالفاعل
للکوز واما الغائیة فهی التی لاجلها وجود المعلول کالغرض المطلوب
من الکوز بو **فصل** علت ومعلول بیاننده در علت شول شیدر که نفسنده
موجود اوله بعده وجودندن غیرک وجودی حاصل اوله شارح دیرکه

بو تقریرجه ظاهری علت فاعلیه‌دن غیری علتلره صادق دکلدر زیرا ذی جامع
اولمز غایت توجیه بودر که ثم تحصیل منه وجود، وجود دیمکده قولمزدن مرادیمز که وجودی
اول علتک وجودینه محتاج اوله حاجتدن مراد فی الجمله دیمکدر وجود ایجادده
اولسون غیرنده اولسون بو توجیه ایله بو تعریف مذکور علت غائیه یه و عدم مانعه
منطبق دکلدر جواب اولدر که عدم مانع برامر وجودیدن کاشفدر محتاج الیه
اولان اولدر دخولدن مانع اولان بابک عدمی کبی که بر فضانک وجودندن کاشفدر
اول فضاده بر قوام واردر که انده نفوذ ممکن اولور علت اولان اول فضادر
عدم باب دکلدر که تک سقفی سقوطدن مانع اولان عمودک عدمی کبی که مسافه‌نک
وجودندن کاشفدر اول مسافه‌ده سقفک تحرکی ممکن اولور علت اول مسافه‌نک
وجودیدر عدم عمود دکلدر سؤال اولنور که عدم مانعه علت اطلاقی توجیهدر
جواب اولدر که علت وجودی کایجه معلوم اولمز لازم عدمی ایله معلوم اولور اول
عدمی ایله علم ومسندن تعبیر اولنور اوراده سبب ایدر که اول عدمی علت اوله عدم
مانعه منطبق قیلمق ایچون ذکر اولنان توجیهلر تکلفدر بلکه حق اولان بودر که بر شیئک
وجودی اجزاده حقیقتی یا شیئک فقط وجودی حسبیله در فاعل و شرط وماده
وصورت کبی بونلرک موجود اولمسی واجبدر یا خود فقط عدمی حسبیله در
مانع کبی بونک معدوم اولمسی واجبدر یاخود وجودی وعدمی حسبیله در معا
معد کبی بونک اولا وجودی ثانیا عدمی واجبدر پس مناسب اولان علت شول شیدر که
بر امر تحقق ایتمده اول شیئه محتاج اوله دیمکدر مصنف دیر که علت درت قسمدر
مادیه وصوریه وفاعلیه وغائیه اما مادیه شول شیدر که جزء اوله لکن معلول
انکله بالفعل موجود اولمق واجب دکلیه کوره نظر ایتمین کبی بو تعریف
ماده فلکه شامل دکلدر فلک معلولدر لکن ماده سیله بالفعل موجوددر صورت

فلک

فلک ماده سندن منفک دکلدر جواب اولدر که ماده نک بو عنوانه نظرله تعریف
مذکور ماده فلکه صادقدر ماده اولدیغی حیثیتده فلک انکله بالفعل موجود اولمق
واجب دکلدر بلکه فلکک وجودینه مقتضی اولان ماده سنک وجودی عندالله صورت
نوعیه فلکیه‌در اما علت صوریه شول شیدر که معلولدن جزء اوله و معلول انکله
بالفعل موجود اولمق واجبدر کوزک صورتی کبی علت مادیه و علت صوریه‌دن
مراد جسمانه مخصوصدر اولر ماده ایله صورت جوهریه دکلدر بلکه بونلردن وسائر
جوهرلرده صدق ایدر که جوهر یا عرض ایله بالفعل یا بالقوه شی موجود اوله کا
ماده وصورت دیرلر سریرک خشبه‌لری جواهر در وماده در هیئت سریریه
اول خشبه‌لره عارضه در عرضدر وصورتدر بو ایکی علت یعنی ماده وصورت
ماهیت ایچون علتلردر وماهیتک تقومنده داخلدرلر بو ایکی علت ماهیه
علت اوله قلدری کبی وجوده دخی علتلردر زیرا ماهیت مرکبه اجزالری موجود
اولمدقجه موجود اولمز بو ایکی علته علت ماهیه دیرلر علت فاعلیه وغائیه بو ایکی
علته مشارکلردر وجوده علت اولمده واما علت فاعلیه شول علتدر که معلولک
وجودی انده حاصل اوله کوزک فاعلی کبی واما علت غائیه شول علتدر که
معلولک وجودی اول علتی تحصیل ایچون اوله کورده مطلوب اولان
عرض کبی علت غائیه علت اولدیغی وجوده ماهیتی اعتباریله در اما وجود خارجیسی
اعتباریله معلولیتک معلولیدر علت غائیه معلولک اوزرینه مرتبه در وجود خارجیده
انده متأخردر بو ایکی علت که فاعلیه وغائیه علت وجود اسمیله ممتازلردر مصنف
علتی درت عدده حصر ایتدیکی شرط ومعد وعدم مانع ایله حصر مذکور منقوضدر
جواب ویردیله که منقسم الیه مراد واسطه سز اولان علتدر بو ایله مقسمک اقسامی
علت مادیه درکه قابل بالفعل معناسنه وعلت فاعلیه درکه فاعل مستقل

بالثانیه معلسنه بونده معلول بلا واسطه محتاج اولور نه کوره اولان اشیایه
احتیاجی بو ایکی علتک احتیاجی واسطه سیله در شارح بحث ایدر که مقسمین
مذاوسطه سنه دیمک اولی علت غائیه یه شامل اولمز زیرا معلولک
علت غائیه یه احتیاجی فاعلک موثر بیننده متوثر اولمق واسطه سیله در
ثم العلة الفاعلية متى كانت بسيطة استحال ان يصدر عنها اكثر من الواحد
لان ما يصدر عنه اثران فهو مركب لان كون الشئ بحيث يصدر عنه هذا الاثر
غير كونه بحيث يصدر عنه ذلك الاثر فمجموع هذين المفهومين او احدهما
ان كان داخلا في ذات المصدر لزم التركيب في ذاته وان كانا خارجين
كان مصدرا لهما فكونه مصدرا لهذا غير كونه مصدرا لذلك فينتهي
الى ما يوجب التركيب والكثرة في الذات بوندن حکمره علت
فاعلیه هر نه زمان بسیط اوله اندن واحددن زیاده شیء صادر اولمق محالدر
بسیطدن مراد ذاتنده واحد اولوب صفاتندن هیچ بر صفتی اولمیاندر و فعلی
دخی بر شیئه مشروط اولمیه واحددن زیاده شیء صادر اولمز زیاده صادر اولسه
اول شیء مرکب اولمق لازم کلور زیرا اشیدن بر اثر صادر اولمق حیثیتیله
اثر آخر صادر اولمق حیثیتیه مغایردر زیرا بریی آخرسز تعقل ایمک ممکندر
ایکیسندن بری یا ایکیسی اول مصدرک ذاتنده داخل اولورسه ذاتنده
ترکیب لازم کلور اگر ایکیسی خارجین اولورلرسه مصدر اول خارجلرهما
مصدر اولور زیرا اول خارجلر مصدرک غیری یه مستند اولسهلر اول مصدر
ایلکه اول ایکی اثری مصدر اولمامش اولور فرضه مخالفدر پس اول مصدر
شو مفهومی مصدر اولمسی آخر مفهومی مصدر اولمسنک غیریدر کلامی ثانیا
مصدر مصدر بیله نقل ایدرز تسلسل محالدر ترکیبی موجب اولسنه منتهی

اولور بو دلیل زیاده تفصیل اوزره تقریر اولنور که اگر مصدریت بو مفهومی
ایله مصدریت ذاک مفهومی واحد حقیقینک نفسی اولورسه امر بسیطک
ایکی ماهیت مختلفه سی اولور اگر ایکیسی یا بری اول بسیطه داخل اولسه
اخری عین اولورسه ترکیب لازم کلور فقط اگر ایکیسی خارج یاخود بری
خارج اخری عین اولورسه تسلسل لازم کلور اگر بری داخل اخری خارج
اولورسه ترکیب وتسلسل معاً لازم کلور اقسام التی عدد درجمله سی محالدر
شارح دلیل مذکوره نقض اجمالی ایدر که اگر بو دلیل تام اولسه لازم کلور که
واحد حقیقیدن بر شیء صادر اولمیه اگر صادر اولسه اول واحد حقیقینک
مصدریتی کندویه مغایر اولور که کندو ایله صادر بیننده مصدریت نسبتدر
پس اول مصدریت واحد حقیقیه ده داخل اولورسه ترکیب لازم کلور خارج
اولورسه کندونک معلولی اولمغله الکلام نقل کلام اولنور تسلسل لازم کلور یاخود
شویله دیلور که واحد حقیقیدن بر شیء صادر اوله صادر ایکی اولور بری واحدک
صادر اولان شیء ایکنجی واحدک اول شیء مصدریتی علت متحد اوله قده معلول دخی
متحد اولور دیدکلری قواعده مخالف اولور شارح بحث ایدر که مصدریت امر
اعتباریدر علته نسبه ده علته محتاج اولماز خارجده موجود اولمشیدر تقریر آخر
واردر که هر معلوله نسبت علت ایچون بر خصوصیت لازم دکلدر که اول خصوصیت
غیری معلوله نظرله بولنمیه زیرا خصوصیت مذکوره اولمسه اول علت اول معلولی
اقتضا ایتمسی عدمی اقتضاسندن اولی اولمزده علت اولمق متصور اولمز
پس علت موجوده یه مقرونه امور متعدده بولنموب وجاهمیز الوجود تکثر بولنمیه که
ذات بسیطه اولمسی لازم اولور وعلتده اول خصوصیت مذکوره علتک
ذاتی حسبیله درکه اول ذاته بر معلول فرض اولنسه اول معلوله مقرون

علتك خصوصیتی اولمق گرکدر که اول خصوصیت معلول مذکورك غیریله بولنمیه پس
اول علتك معلول اخری اولمق ممکن اولمز اگر اولسه اول علتك ذاتی حسبیله
معلول اخره مقرون خصوصیتی اولوردی اول علتك ایکی معلولدن بریله خصوصیتی
اولمغله غیریله اولمیه دیمك میسر اولمزدی اول علت ایکی معلولك هیچ بریله
علت اولمز شارح بو تقریره بحث ایدرکه جائزدرکه بر جهتدن واحد
اولان ذاتده امور متعدده یه نظرله خصوصیت اوله که اول خصوصیت امور
متعددهنك غیریله اولمیه اول امور متعدده باسرها اول علتدن صادر
اوله • ونقول ایضا ان المعلول یجب وجوده عند وجود علته التامة اعنی
عند تحقق جملة الامور المعتبرة في تحققه لانه لو لم یکن واجب الوجود ح
فاما ان یکون ممتنع الوجود وهو محال والا لما وجد او ممکن الوجود فیحتاج
الی مرجح یخرجه من القوة الی الفعل فلا تکون جملة الامور المعتبرة في وجوده
حاصلة وقد فرضناها حاصلة هف فبان ان المعلول یجب وجوده
عند تحقق العلة التامة فیکون واجبا لغیره ممکنا بالذات لانا لو اعتبرنا
ماهیته من حیث هي هي لا یجب لها الوجود ولا العدم علت تامه موجود
اولدقده معلولك وجودی واجب اولور علت تامهدن مراد معلولك
تحققنده معتبره اولان امورك جملهسیدر زیرا علت تامه تحقق ایلدکده معلولك
وجودی واجب اولمسه یا ممتنع اولور بو محالدر زیرا ممتنع اولسه وجوده
کلمزدی یاخود ممکن اولوردی مرجحه محتاج اولورکه مرجح اول ممکنی قوتدن
فعله اخراج ایلیه مرجحه محتاج اولنجه معلولك وجودنده معتبره اولان امورك جملهسی
حاصل اولمامش اولور خلاف مفروض وضد ظاهر اولدیکه علت تامهنك
تحققنده معلولك وجودی واجب اولور یعنی واجب بالغیر ممکن بالذات

اولور

اولور زیرا ماهیت ماهیت اولدیغی حیثیتندن کندویه وجود وعدمدن هیچ
بری واجب دکلدر شارح علت تامهنك تعریف مذکوری جامع دکلدر
زیرا واجب تعالی معلول اولنه نسبت ایله علت تامهدر باخصوص انك
حقنده جملة الامور دینلمز تفسیر جامع علت تامه شول شیدرکه معلول اندن
خارج شیئه توقف ایلمیه دیمکدر دیو بعضدن نقل ایلدی شارح بحث اخر
ایدرکه علت تامهده معلولك امکانی معتبردر علت تامهده ترکیب لازمدر
یعنی تعریف مذکور جامعدر اول زمان جامع اولمزکه علت تامه بسیط اولمق
جائز اولمایدی جائز دکلدر بر علت تامهده معلولك امکانی جزلرده
مرکبه اولور قطعا جواب اولدرکه فاعله احتیاجك علتی امکاندر شی امکان الیه
متصف اولمدقجه اول شیئه علت طلب اولنمز پس امکان معلول جانبنده
ماخوذدر علتدن جزء دکلدر بو جواب رد اولنورکه جزء صوری وجزء مادی
معلولدن جزءدر بویله ایکن علت تامهدن جزلردر امکانی دخی معلوله معتبر ایکن
علت تامهدن جزء اولمق محذور دکلدر که انك امکان تاثیرك شروطندن اولمغله
موثر اولان تامهده شرط اولان شی اولمدقجه موثر اوله مز پس لازم کلورکه علت
تامه بسیطه بولنمیه علت تامهیی جملة الامور ایله تفسیر صحیح وجمیع افرادنه شاملدر
دیو شارح بحثنی ابقا ایدوب مصنفك تفسیرینی تصحیح ایلدی معلوم اولهکه
معلول مرکب اولسه جمیع اجزاسی مرکبك عینیدر وعلت تامهدن علت جزء
اولور جزء اولان شی کله محتاج دکلدر بلکه امر عکس اولوردر پس علت تامهیه
علت اطلاق ایتمك معناسی مذکوره بناءً صحیح دکلدر بلکه اطلاق مزبور مسامحه
ومجاز اولمق اولوردر هدایه بو هدایه او نامه سبق ایدن شبههیی ازاله ایلر
اول شبهه علتك بر شیده تاثیری وجودنه منافیدرکه حاصلی تحصیل موجودی

ایجادی لازم گلور محالدر دیمکدر. کون الشیء موجودا لا ینافی تأثیر العلة الفاعلیة
فیه لان الشیء اذا کان معدوما ثم یوجد فاما ان توصف العلة بکونها مفیدة
لوجوده حالة العدم او حالة الوجود او فی حالتین جمیعا لا جائز ان تفیده
وجوده حالة العدم او فی حالتین جمیعا والا لزم اجتماع الوجود والعدم
معا فاذا تفیده وجوده حالة وجوده فکون الشیء موجودا لا ینافی کونه معلولا
شیئک موجود اولمسی علت فاعلیه نک اکا تأثیرینه منافی دکلدر
زیرا شیء معدوم اولوب صکره موجود اولسه وجودینی مفید اولان علت
حالت عدمنده یا حالت وجودنده یا حالتینک جمیعنده مفید اولمغله متصفدر
حالت عدمنده یا حالتینده افادهٔ وجود صحیح دکلدر که وجود ایله عدمک
اجتماعی لازم گلور. پس لازمدر که حالت وجودنده افادهٔ وجود ایله حالت
وجودنده اولان وجود معاد اولان وجوددر حاصیله تحصیل لازم گلمز. پس
شیئک موجود اولمسی معلول اولمسنه منافی اولمز. بعض شراح دیرکه معلول
کندو علتندن وجوده گلدکدن صکره اول معلول بقاسی حالنده اول علته
محتاج دکلدر دیمک اوهام عامیهدندر حتی معلولک علتی موجود اولمسه فانی
اولسه معلوله فنا گلمز بلکه معلول باقی قالور دیرلر و دخی تحاشی ایتمیوب
دیرلرکه باری تعالی یه عدم جائز اولیدی عالمک وجودینه ضرر گلمزدی
بو توهم سبب بنایی بیان گبی عدم کبی و بناسی باقی اوله یعنی مشاهده
ایتدکلرییه. مصنف بو هدایه یی ایرادی توهم مذکوری دفع ایچوندر زیرا
معلول علتک فناسندن صکره باقی اولسه اول علت اول معلولک حالت
وجودنده مؤثر اولمامق لازم گلور حجت ایله ثابت اولدیغی مبینکه علتک
معلولده تأثیری حالت وجودنده در دیو صرحن اولدیغی اشارة بحث

ایدرکه

ایدرکه دلیل ایله ثابت اولدی علتک معلولده تأثیری ان وجودنده اولمقدر
بوجهه علت معلولک حالت وجودنده مطلقا مؤثری اولور دیمک
دکلدر علت غائیه اولهقده معلول باقی اولور دیمک بو ثابت اولدیغنه منافی
دکلدر بو هدایه وهم مذکوری ازاله ایدهمز اول وهمی ازاله قوتمک شو
کلامیدرکه ممکنک علته افتقارینه علت امکاندر دیرلر. امکان علت
اولنجه ممکن اولدیغی شیء وجودی اوقاتنک جملهسندن امکانی اولمغله علته
افتقاری دخی باقیدر. اما علته افتقارک علتی حدوث اولیدی اول
ممکن حدوثندن صکره علته محتاج اولمزدی زیرا حدوث باقی دکلدر. فائده
معلول واحد شخصینک اوزرینه ایکی علت مستقله جمع اولمق ممتنعدر. جمع
اولسه اول معلول هر بر علت ایله وقوعی واجب اولور. واجب اولمسه بریله
وقوعی واجب اولور یا خود اولمز. بریله وقوعی واجب اولسه علت اخری
علت مستقله اولمز مفروضه محالدر که هر بری مستقلهدر. واول معلولک
وقوعی ایکی علتدن هر بریله واجب اولسه هر بریله اخرده مستغنی اولور. و
ایکی علتدن هم مستغنی هم محتاج اولمق لازم گلور محالدر. اما نوعده متحد
اولان ایکی معلولک علتین مستقلتین مختلفتین ایله تعلیلی صحیحدر یعنی ایکی
معلولک هر بری علتینک بریله واقع اولوب اخر معلول علت اخری ایله
واقع اولمق جائزدر. فصل فی الجوهر والعرض کل موجود فاما ان یکون
مختصا بالشیء ساریا فیه او لا یکون فاذا کان الواقع هو القسم الاول یسمی
الساری حالا والمسری محلا ولا بد ان یکون لاحدهما او لهما حاجة الی
صاحبه والا امتنع ذلک الحلول فلا یخلو اما ان یکون المحل محتاجا الی الحال
یسمی المحل هیولی والحال صورة او بالعکس فیسمی المحل موضوعا والحال عرضا

واذا ثبت هذا فنقول الجوهر هو الماهية التي اذا وجدت في الاعيان
كانت لا في موضوع وهو يخرج منه واجب الوجود اذ ليس له وراء الوجود
ماهية **بو فصل** جوهر وعرض بياننده در هر موجود بر شیئه مختص وانده
ساری اولور یا خود اولمز قسم اول اولورسه ساری اولنه حال مسری اولنه
محل دیرلر بو صورتده ساری و مسریدن بری اخره محتاج یا خود هر بری
اخره محتاج اولور اولمزسه حلول بولنمز محل اولان حال اولنه محتاج اولورسه
هیولی دیرلر حالنه صورت دیرلر اگر حال اولان محل اولنه محتاج اولورسه عرض
دیرلر محلنه موضوع دیرلر شارح دیرکه مکتسب اولان اقتصار ایکی طرفدن
اولورسه هیولی وصورتدر حال طرفندن اولورسه عرضدر محلی موضوعدر
دیمکدر زیرا حال محله مفتقردر مطلقا بو مذکور معلوم اولدیسه دیرزکه
جوهر شول ماهیتدرکه اعیانده موجود اولدقده موضوعده اولمز بلکه محلدن
مستغنی اولمغله کندو ذاتیله قائم اولور عرض گبی محله محتاج اولمز ظاهر
بودرکه بو معنی وجود ماهیت اوزره زائد اولدقده صادق اولور جوهر
تعریفندن واجب الوجود خارج اولور زیرا واجب الوجودک وجودندن
غیری ماهیتی یوقدر لکن جواهرک صور عقلیه سی تعریف مذکورده
داخلدر زیرا صور عقلیه ذهنده اگرچه موضوعده در لکن خارجده موجود
اولدقده موضوعده دکلدر دیمک صحیحدر لکن بو کلام ذهنده حاصل اولان
اشیانک ماهیاتیدر دینلره گوره در اختلاف الجوع وجود ده دو وجود ده تابعه
حواله در دیرلر اما ذهنده حاصل اولان اشیانک صوری و اشباحیدر ماهیتده
اشیایه مخالف و مباینت خصوصیه ایله مناسبه در اول مناسبت سببیله
اول صورتلرک بعضیسی بعض اشیایه علم اولور دینلرک عندنده جواهرک

صور عقلیه سی اعراضدر وجود خارجی ایله موجود و نفس ایله قائمه سائر
نفس ایله قائمه اولان اعراض گبیدر نفس اول صور عقلیه یه موضوع اولور
واما العرض فهو الموجود في الموضوع ثم الجوهر ان كان محلا فهو الهيولى
وان كان حالا فهو الصورة وان لم يكن حالا ولا محلا فان كان مركبا
منهما فهو الجسم وان لم يكن كذلك فان كان متعلقا بالاجسام تعلق التدبير
والتصرف فهو النفس والا فهو العقل والجوهر ليس جنسا لهذه الاقسام
اذ لو كان جنسا لكان ما يدخل تحته مركبا من جنس وفصل وليس كذلك
لان النفس ليست مركبة منهما لانا نعقل الماهية البسيطة فلا تكون مركبة
والا لزم انقسام الماهية البسيطة الحالة فيها هف اما عرض شول شیدرکه
موجود اولدقده موضوعده اولور جواهرک صور عقلیه سی مذهب اولنه
گوره جوهر و عرض اولمق لازم گلور حکمة العين صاحبی بر شیئک جوهر
و عرض اولمسنی التزام ایلدی لکن حق صریحه مخالفدر دیدیلر سبب اولان
عرضک تعریفنده بر ماهیتدرکه خارجده موجود اولسه موضوعده موجود
اولمق دیمکدرکه شیء واحد جوهر و عرض اولمق لازم گلمیه مصنف دیرکه
جوهر اگر محل اولورسه هیولیدر بو کلام جسم ایله منقوضدر زیرا جسم عرضه
محلدر مع هذا هیولی دکلدر جواب دیرلرکه مراد جوهر اخره محل اولورسه
هیولی اولور دیمکدر بو جوابی شارح رد ایدرکه نفس صورت جوهریه یه
محلدر مع هذا هیولی دکلدر اگر جوهر حال اولورسه صورت جسمیه یا صورت
نوعیه در اگر جوهر حال و محل دکل بلکه حال و محلدن مرکب ایسه جسم
طبیعیدر اگر جوهر حال و محل و بونلردن مرکب دکل ایسه اجسامه تدبیر
و تصرف تعلقی ایله متعلق اولورسه نفس انسانیه و نفس فلکیه در اگر تعلق مذکور

ایله متعلق اولیوب بلکه تعلق تأثیر و ایجاد ایله تعلقی اولور عقلده عقلک تعلقی
الحق تأثیر ایله در اما نفسک تعلقی کاه تدبیر کاه تأثیر ایله در اصابت عینده
اولدیغی کبی بو تقسیم حسبیه جوهر جنس اولمز اولسه تحتنده دخی اولان نوعلر
جنس و فصلدن مرکب اولورلر باطلدر که نفس مرکب دکلدر مرکب اولسه
منقسم اولوردی نفسه حلولی بونلر ماهیت بسیطه نک انقسامی لازم کلور
باطلدر علم دخی باطلدر لکن بحث اولنور که نفس ذهنده مرکب اولمه‌سی
خارجده مرکب اولمق لازم کلمز که نفسک ترکیبندن اذن حاله اولان
بسائطک ترکیبی لازم کلمه منقسم اوله * واما اقسام العرض فتسعة
الکم والکیف والاین والمتی والاضافة والملک والوضع والفعل
والانفعال اما الکم فهو الذی یقبل المساواة لذاته وینقسم الی
منفصل کالعدد والی متصل قار الذات کالخط والسطح والثخن
والی متصل غیر قار الذات وهو الزمان اما عرض اقسامی استقراء
ایله طقوزدر که مصنف تعداد ایلدیکیدر اما اعراض بینده کم دیدکلر
شول عرضدر که مساواتی ولامساواتی لذاته قبول ایلیه بو تعریفده
دور واردر زیرا مساوات کمده اتحاددر اولی اولان کم لذاته قسمتی
قبول ایدر شیدر دیمکدر یعنی کم اول شیدر که انده اجزا فرض ایتمک
ممکن اوله تعریفده لذاته کم بالعرض خارج اولمق ایچوندر که محل و حال
اولسه کبی و غیر بلیرمی کبی کم ایکی قسمدر منفصل و متصلدر کم منفصل
اجزا معروضه سی بینده حد مشترک اولمیاندر حد مشترک ایکی جزؤه
نسبتی برابر اولندر خطده اولان نقطه کبی که ایکی جزءک بریننه نهایت
اعتبار اولنسه جزء آخره دخی نهایت اعتبار اولنمق ممکندر اکر بدایت

اعتبار اولنسه جزء آخره دخی بدایت اعتباری ممکن اولور ایکی جزءده نسبتی
علی السویه اولمغله برینه اختصاصی یوقدر که لکن سطح ایکی جزءلرینه
قیاس ایله خط کبی و جسمک ایکی جزءلرینه قیاس ایله سطح کبی که لکن زمانک
ایکی جزءلرینه قیاس ایله آن کبی حد مشترک بر حیثیتده اولمق وجبیدر که
ایکی قسمک برینه ضم اولنسه زیاده اولمیه فصل اولنسه نقصان اولمیه بو ایله
اولمه حد مشترک مقدار معتبر مدن جزء اخر اولور ده ایکی قسمه تقسیم
اوچ قسمه تقسیم اولور اوچ قسمه تقسیم بش قسمه تقسیم اولور و حاصلی نقطه
خطدن خط دخی سطحدن سطح دخی جسمدن اجزا دکلدر بلکه نهایتلردر
اما کم منفصلک اجزاسی بینده مشترک حد یوقدر عشره سته ایله اربعه
تقسیم اولنسه سادس سته دن جزءدر و اربعه‌ده خارجدر کم منفصله
مثال عدد در غیری یوقدر کالعدد دیوب کاف تمثیلیه ایله کتوردیلر
انواع عددی اعتبار ایتدیلر یوخسه عدده غیری دخی واردر دیمزلر اما
کم متصل شول شیدر که اجزا معروضه سی بینده حد مشترک اتفاقا معلوم
اولدی کم متصل قار الذات یا خود غیر قار الذاتدر قار الذات
اولان مقداردر که خط و سطح و جسم تعلیمیدر غیر قار الذات دکل زماندر
سؤال اولنسه که اجزاء زمانده بر شی موجود ایسه موجودک معدومه اتصالی
لازم کلور دکل ایسه معدومک معدومه اتصالی لازم کلور ایکیسی دخی
بالبداهه محالدر اکر اجزانک اتصالی خیاله ایسه قار اولمق لازم کلور
شریف علامه حاشیه تجریدده بو سؤاله ویردیکی جوابی شارح نقل ایدوب
دیرکه اول امر متصل ممتد فی الخیال اولان شیئک خارجده وجودی عقل
ملاحظه ایله خارجده اجزاسنک اجتماعی محالدر دیو جزم ایدر غیر قار الذات

بو مقامده معلوم اوله كه انواع اعراضك اجناس عالیه‌سى ارسطو عندنده
طقوزدر عدده منحصر نقطه و وحدت ایله نقض وارد اولمز كه بونلر هر جنسك
تحتنده مندرجدر اما اعراضى طقوز عدده حصر ایدنلره نقطه و وحدت ایله نقض
قلور زیرا بونلر اعراض نسقه‌ده داخل دكلدرلر لكن اجناس اعراض طقوز عدده
انحصاریله قطع ایتمك بونلرك هر برى تحتنده اولان اشیایه مقول اولدیغى تواطؤ
طریقیله اولمغه توقف ایدر و طقوزدن غیرى جنسك عدمنه توقف ایدر
دیو طقوزدن ایكیسى یا اكثرى بر جنسك تحتنده مندرج اولمغه توقف ایدر
و عرض بو طقوز جنس اولمامغه توقف ایدر بونلرى تحقیق ایتمك
جدا عسیردر بو حكمت فننده اولان كتابلرده تحقیق حق ایدر كتاب بولنمدى
دیو تجریدك شرحنده علامهٔ اصفهانى اعتراف ایلدى لكن حق بودر كه عرض
بو اعراض نسقه‌یه جنس دكلدر زیرا بو اجناسك عرضیتى بیانه محتاجدر فائده
مصنف مباحث اعراضى مباحث جوهردن تأخیر ایلدى زیرا وجود عرض
وجود جوهره توقف ایدر مناسب اولان احوال جوهر بیانى احوال عرض بیانى
اوزرینه تقدیم ایتمكدر بعضیلر مباحث عرضى تقدیم ایلدى زیرا بعض اعراضك
احوالیله جوهرك احوالنه استدلال اولنور حركت و سكون احوالیله جسمك
حدوثنه استدلال اولندیغى كبى بو ایكى مسلكك وجه موجهى واردر دیو شریف
علامه حواشى تجریدده اقرار ایلدى * واما الكیف فهو هیئة فى شىء لا تقتضى
لذاتها قسمة ولا نسبة وینقسم الى كیفیات محسوسة راسخة كحلاوة العسل
وملوحة ماء البحر وغیر راسخة كحمرة الخجل وصفرة الوجل والى كیفیات نفسانیة
وهى حالات كالكتابة فى ابتداء الخلقة وملكات كالكتابة بعد الرسوخ
والعلم وغیر ذلك والى كیفیات استعدادیة نحو الدفع كالصلابة ونحو الانفعال

كاللین

كاللین والى كیفیات مختصة بالكمیات كالمثلثیة والمربعیة والزوجیة
والفردیة للعدد * اما كیف بر هیئتدر كه شیئده حاصلدر لذاته قسمتى
اقتضا ایتمز و نسبتى اقتضا ایتمز كم قسمتى اقتضا ایدر خارجدر بو قیدله نسبى
اقتضا ایتمكله انلر دخى خارج اولدیلر زیرا اعراض باقیه‌دن نسبت منفك دكلدر
مصنف وحدت ایله نقطه‌یى امور اعتباریه‌دندر دیو قید زائد ذكر ایتمدى
اما اعراضدندر دینلر تعریفده لا قسمتى دخى اقتضا ایتمیه دیو زیاده ایتدیلر كه
كیفك تعریفندن خارج اولهلر بعض شراح نقطه‌یى كیفیات مختصه بالكمیاتدن
قیلدى و دخى وحدتى كیفیاتدر دیدى زیرا كیف انواع اربعه‌ده انحصاریله
منع ایدرز انحصاره دلیل استقراء غیر تامدر دیدى معلوم اوله كه كیف
جنسك تحتنده درت نوع واردر اولكى كیفیات محسوسه‌در كه حواس ظاهره
ایله حس اولنور كه بو نوع یا راسخه‌در عسلده حلاوت و دكزده ملوحت كبى
بو نوعه انفعالیات دیرلر یا خود غیر راسخه‌در حمرت خجل صفرت وجل كبى
بو نوعه انفعالات دیرلر نوع ثانى كیفیات نفسانیه‌در نفس حیوانیه‌یه ذواتنه
مختصه دیمكدر اجسام بیننده اول كیفیات حیواننده اولور نباتنده و جماددده
اولمز معلومنه در مجرداتده بونلرك ممتنع دكلدر واجب تعالى وغیرى مجرداتده
علم و حیوة وغیرى كبى بونلرك جائزدر زیرا اجسام بیننده حیواننده اولور
دیمك واجبه وغیرى‌یه شمولنه مانع دكلدر زیرا واجب وغیرى مجردات
اجسام دكلدر شرح مواقفده مذكور اولان بودر بعضیلر مطلقا ذوات النفس حیوانیه
و نباتیه‌ده عام ایله تفسیر ایلدى زیرا كیفیاتدن صحت و مرض نباتده دخى
بولنور قوت تغذیه و قوت تنمیه اعتباریله دیدى كیفیات نفسانیه
موضوعنده راسخه اولمزسه حالات اولور تدرب و ممارست اولمیان

نکمه ده کتابت کبی راسخه اولورسه ملکات اولور متدرب ولنان کمه ده کتابت
کبی وعلم وغیر کبی نوع ثالث کیفیات استعدادیه در استعداد جنسندن
اولاندر دفع ولا انفعال جانبنه استعداد شدیدا اولورسه صلابت کبی قوت
تسمیه اولنور انفعال جانبنه استعداد شدیدا اولورسه لین کبی ضعف تسمیه
اولنور مشهور بودر که استعدادک نوع ثالثی واردر که فعل جانبنه استعداد
شدیده در مصارعه کبی لکن بو مشهور برشی دکلدر زیرا مصارعه اوج امر ایله
اولور اول صنعته علم والکا قدرت که کذلک بو ایکیسی کیفیات نفسانیه دندر
واعضانک فتلی وعطفی عسیر اولمق که کذلک بو فی الحقیقه لا انفعال جانبنه
استعداددر قسم ثالث ثابت اولدی سؤال اولنور که قابل انفعال وقابل
لا انفعال استعداد اولهنده شدت وترجیح اعتبار اولندی اصل قبولکه انفعال
ولا انفعاله نسبتی برابر اوله قسم ثالث اولور جواب اولدر که برشی آخر شی
قبول ایده دیمک اول شی بر حیثیتده در که آخر شی انده حلول ایتمسی صحیح
اوله دیمکدر بو اعتبار ایدر ذلک الشیء محله متصف ربو ندنصکره انده
امور بولنور که اول امور ایله اول مقبولک حاله قابلنه نسبت ایله قرباً
وبعداً متفاوته اولور اول امور واستعداد دیرلر اصل قبول امکان ذاتی
قبیلنه دندر اما قرب قبول وبعد قبوله مقتضی اولان مراتبی استعداد بابنه در
پس رجحان مستلزم اولان شدت استعداده معتبر اولور معلوم اوله که
لین ایله صلابتی اکثر علماء کیفیات ملموسه دن عد ایتدیلر حق مصنفک
دیدیکی کبی کیفیات استعدادیه دندر زیرا اما ازی جسم لین سؤال شیدر منغمز
اوله نده اوج شی واردر اولکی شیئک سطحنده حاصل حرکت ایکنجی شکل تغییر
اول حرکتک حدوثنه معروضدر اوچنجی بو ایکی امری اول شی قبول ایتمکه مستعد

اولمسیدر ایکی اولکی یه لین دنیلمز بلکه محسوسان بالبصردر لین محسوس بالبصر
دکلدر ثالث متعین اولور که کیفیات استعدادیه دندر کذلک جسم صلبده
امور اربعه واردر اولکی عدم انغماز دراما عدمیدر ایکنجی شکل باقی علی حاله
کیفیات مختصه بالکمیاتدندر اوچنجی مقاومت که لمس ایله محسوسدر
صلابت دنیلمز زق منفوخده اولان هواده مقاومت واردر صلابت
یوقدر کذلک ریاح قویهده مقاومت واردر صلابت یوقدر دردنجی
لا انفعال جانبنه استعداد شدیده درکه صلابتده کیفیات استعدادیه دن اولور
نوع رابع شول کیفیاتدرکه کمیات متصله یه یا منفصله یه مختصه در
مثلثیت مربعیت کبی که سطحده اولور سطح کم متصله در زوجیت وفردیت
کبی که عدده اولور عدد کم منفصله در واما این شول حالتدر که شیئک
مکانده حصولی سببیله شیئه حاصلدر متی دیرکه مکان حقیقی سنده
شیئک حصولندن شیئه حاصل حالتدر یا مکان غیر حقیقیسنده حصولندن
حاصل حالتدر واما متی بر حالتدر که شیئک زمانده حصولندن شیئه حاصل
اولور یا خود انده حصولندن حاصل اولور زیرا شیء زمانده اولور وزمانک
طرفی اولان انده اولور ده متی کلمه سیله سؤال اولنور شرح طوالعده مقرردر واما
اضافت بر حالت نسبیه متکرردر اول حالتله متخالفین اولسوالان ابوت بنوت
کبی متوافقین اولسوالان ایکی جانبندن اخوت کبی بعضیلر نسبیه دیمک نسبت
سببیله حاصلدر بر حیوان حیوان اخرک نطفه سندن تولد ایتمسی سببیله حاده
بر نسبتدر که اول نسبت واسطه سیله احدهما یه حالت نسبیه عارضه اولور که
ابوتدر اخره حالت نسبیه عارضه اولور که بنوتدر دیدی شارح لحبث
ایدر که حکما اضافتی نسبت متکرره ایله تعریف ایتدیلر یعنی نسبت اخریه

قیاس ایله معقوله نسبت اخری دخی نسبت اولیه قیاس ایله معقوله در اول
اضافت نسبتدن حاصله اولمسنی اعتبار ایتمدیلر لیس نسبیه کلمه سنی نسبت جنسندن
اولان شیدر دیو تفسیر ایتمک لازمدر قوماک کلامنه راجع اولوب منوعی حقیقیه
اوله واما ملک بوکا جده دخی دیرلر شیئه حاصله حالتدر که سببیله اوله
وانتقالنده حالت دخی منتقله در اما این اول دخی مکانک احاطه سندن
حاصله هیئتدر لکن انتقالنده مکان انتقال ایتمز ملکده اولان احاطه کلی یا بعضی
احاطه در عمامه خلقتنا ورزه احاطه اولسون اهابی عنده نه هر دیه حاصله اولان
حالت کبی خلقتا ورزه اولسون متقمم یاخود متقمص اولان اله نه حاصله
اولان هیئت کبی تعصیله اوله ذاتی تابلی یه عرضی دیدی واما وضع شیئک
اجزاسنک بر برینه نسبتندن وامور خارجیه یه نسبتندن شیئه حاصله
هیئته وضع کا یحیه اجزاسی بر برینه نسبتدن حاصله هیئته دیرلر امور خارجیه
نسبتی ایتمزلر یعنی معقوله وضع کا یحیه جزء معقوله یه اطلاق اولنور کله
اطلاقی کبی مصنف وضعک تعریفنده شیئه حاصله هیئتدر دیدی لایق
اولان جسمه حاصله هیئتدر دیمکدر زیرا بعضدن اولان شکل ایله تعریف منتقض
اولمیه چون اعتراض اولنه می شارح دفع ایدر که تعریفده اولان قیود باقیه شکلی
اخراج ایدر زیرا شکلده اجزانک نسبتی ملاحظه یوقدر بلکه حدودک احاطه سندن
مقداره حاصله هیئتدر مجموع اجزا من حیث المجموع معتبردر که کلک تعریفده
جسم اخذ اولندقده مراد طبیعی اولورسه جسم تعلیمی بلکه خط وسطحه ثابت اولان
وضع خارج اولور مطلق جسم مراد اولنورسه تعلیمی یه عارض اولان شکل
داخل اولور دها سطحه وخطه ثابت اولان وضع خارج اولور واما فعل غیرده
تأثیرمی سببیله شیئه حاصله هیئتدر قاطع اولان شی قطع ایتدیکی مدتده

کندیه

کندیه عارض اولان حالت کبی واما انفعال غیرمی شیئدن تأثیرمی سببیله
شیئه حاصله اولان حالتدر متسخن اولان شی التسخن مدتنده کندیه عارض
اولان حالت کبی شارح دیر که ظاهر بودر که فعل وانفعال نفس تأثیر ونفس
تأثردر یوخسه تأثیر وتأثر سببیله شیئه عارضه هیئت دکلدر مصنف فعل
وانفعالک تعریفلرنده مادام یقطع ویتسخن دیدیکی اشارت ایدر که فعل
وانفعال امر غیر قاردر مجتمع الاجزاء دکلدر زمان وحرکت کبیدر مثلا
قاطع بر خشبه یی قطعدن دوامنده اجزاء خشبه دن هر بر جزئی قطع جزء
اخری قطعه مغایردر جزء ثانی یی قطع ایدرکن جزء اولی قطع باقی دکلدر
جزء ثالثک قطعی دخی موجود دکلدر حرکت بمعنی القطع کبیدر اما
اصل قطع امر مستمردر منتهی یه دک باقیدر حرکت بمعنی التوسط کبیدر
یعنی امر قار الذات مستمر الوجوددر فعل مقوله سندن خارج اولوب کیف
مقوله سنده داخل اولور کذلک انفعالده حال بویله در یعنی متسخن
ایچون هر آنده بر فرد اولور که افرادی آخر بولنمغله غیر قار اولور حرکت
بمعنی القطع کبی اما اصل تسخن امر مستمردر حرکت بمعنی التوسط کبی اولور
کیف اولور انفعال اولمز مصنف دیر که بو فعل انفعال غیر قار اولمغله
بولنمقدن یفعل ایله تعبیر اولورکه تجدد وتقضی یه دلالت ایتمه کلهی
ایچون زیرا فعلک وضعی تجددی وحدوثنه دلالت ایچوندر اما اسم استمراره
وثباته دلالت ایچوندر **الفن الثانی** فی العلم بالصانع وصفاته وهو
مشتمل علی فصول **فصل** فی اثبات الواجب لذاته وهو الذی اذا اعتبر
من حیث هو هو لا یکون قابلا للعدم وبرهانه ان نقول ان لم یکن
فی الوجود موجود واجب لذاته یلزم منه المحال لان الموجودات باسرها

حينئذ تكون جملة مركبة من آحاد وكل واحد منها ممكن لذاته فيحتاج الى علة خارجة
والعلم به بديهي والموجود الخارج عن جميع الممكنات واجب لذاته فيلزم
وجود واجب الوجود على تقدير عدمه وهو محال فنون ثلثه ده فن ثاني
صانع تعالى يه وصفاتنه علم بياننده در واون عدد فصولى مشتملدر فصل اولى
بري واجب لذاته نك موجود اولديغني بياندر ايدر واجب لذاته شول
ذاتدر كه من حيث هو هو اعتباريله عدمه قابل اولمز موجود اولديغنه برهان
بودر كه اكر وجوده واجب لذاته موجود اولمسه محال لازم كلور زيرا موجودات
باسرها آحاد ممكنه دن مركب بر جمله اولور آحاد ممكنه يه محتاج اولمغله
ممكنه اولمسى بالطريق الاولويدر پس اول جمله علت موجوده خارجيه يه
محتاجه اولور بوكا علم بديهيدر يعني ضروري فطري القياسدر شول
موجود كه جميع ممكناتدن خارج اوله واجب لذاتهدر پس واجب الوجودك
عدمي تقديرينه كوره وجودي لازم كلور محالدر پس عدمي واجبك
عدمي محالدر وجودي واجب ولازم اولور شارح ديركه جملهنك علت
خارجيه يه محتاج اولديغني تجويز ايدرزكه اول علت موجوده نفس جمله اوليه نى
بلكه هر جزء جمله دخي دكلدر زيرا جمله يه علت اولان شي جمله اجزالرندن
هر برينه علت اولمق كركدر اكر هر برينه علت اولمسه بعض اجزا علتدن لحوق
ايله معلل اولورده مجموعه علت ديمكله بعضنه علت اولمش اولور خلاف
مفروض ومنعدر مجموعه علت اولان هر جزء علت اولمق لازم اوله فده
شي نفسنه علت اولمق لازم كلور باطلدر شارح بحث ايدركه جمله ممكنه
اولمدن علت واحده مستقله يه محتاج اولمق لازم كلمز جائزدركه جمله
علل متعدده يه محتاج اولسه نه اول علل متعدده آحاد جمله يه موجده اولسون

علل

علل متعدده مجموعي جمله يه موجده اولسون ممكنات سلسله غير متناهيه
اولورده تازه اوله ثالث ثالثيه وهلم جرا جمله يه علت جزء جمله اوله جزء
جمله ده معلول اخيرك غيري اجزالرك مجموعيدركه اول اجزالرك
هر برينه عليت ومعلوليت عارض اولور اما معلول اخير معلول محضدر
اندن علت بولنمز شارح موقف ديركه كلام علت موجوده در كه مستقله
بالتأثير اوله معلول اخيرك ماقبلي سلسله نك الحقيقه علت موجوده بالتأثير
مستقله سي اوله نفسنه علت اولمق لازم كلور قطعا بو كلامي توجيه ده
دينليدكه ممكناتدن هر بري سلسله ده خارج علته محتاج اولور زيرا علت خارج
اولمسه دور وتسلسل لازم كلور بر شيئك امكاني ملاحظه ايتدكده علته
احتياجني التصديق بديهيدر لكن شارح بو توجيه مقامه مناسب دكلدر
ديو توجيه مذكوري رد ايلدي وجه رد بودركه اثبات واجب برهانلري
ايكي قسمدر بري دور وتسلسل ابطاله موقوفدر ايكنجي قسم دور وتسلسل
ابطاله موقوف دكلدر ما نحن فيه ايكنجي قسمدندر اولكي قسمه مبني اولان
توجيه مناسب دكلدر فصل في ان الوجود واجب الوجود نفس حقيقته لانه لو
لو كان زائدا على حقيقته لكان عارضا لها ولو كان عارضا لها لوجود من حيث
هو هو مفتقرا الى الغير فيكون ممكنا لذاته فلا بد من مؤثر وذلك المؤثر ان كان
نفس الحقيقه يلزم ان تكون موجوده قبل الوجود لان العله الموجده للشي
يجب تقدمها على المعلول بالوجود فيكون الشي موجودا قبل نفسه وان كان
غيره ذلك الماهيه يلزم ان يكون الواجب لذاته محتاجا الى الغير وهذا المحال
بو فصل واجب الوجودك وجودي حقيقتك عيني اولديغني بيان ايدر
فلاسفه ديرلركه واجب تعالى ده وجود نفس حقيقتيدر زائد دكلدر زائد

اولسه حقیقتنه عارض اولوردی معه وضع مفتقر اولوب مفتقر اولسه ممکن اولور
ممکن اولسه کندویه مؤثره لازم اولور اول مؤثر نفس حقیقت اولورسه قبل
هذا الوجود موجود اولمق لازم زیرا موجوده لک معلولی اوزره بالوجود تقدمی
واجبدر لازم کلورکه شی نفسندن اول موجود اوله باطلدر معلوم اولدکه مؤثر
غیر اولورسه واجب لذاته غیره محتاج اولمق لازم کلور باطلدر معلوم اولدکه
موجودات مراتبی موجود اولمده تقسیم عقلی حسبیله اوچ مرتبه در ادنی مرتبه
اولان شول موجوددرکه غیر شی اول موجودی ایجاد ایلیه بویله موجودک ذاتی
وذاتنه مغایر وجودی وایکیسنه مغایر موجدی واردر بویله موجودک ذاتنه
نظرله موجد ندن قطع نظر اولنسه وجودی کندودن منفک اولمق نفس الامرده
ممکندر وانفکاکنی تصور دخی ممکندر پس تصور ومصور ایکیسی معاً ممکندر
بو حال ماهیات ممکنه نک حالیدر مشهور دخی بودر اوسط اولان مرتبه شول
موجود بالذاتدرکه وجودی ذاتنک غیری اوله یعنی ذاتی وجودی اقتضا تام
ایله اقتضا ایلیه که وجود اول ذاتدن انفکاک ایمتنک محال اوله بویله موجودک ذاتی
وار وذاتنه مغایر وجودی وار ذاتنه نظرله وجودک اندن انفکاکی محالدر
لکن بو انفکاکی تصور ممکندر پس متصور که انفکاک محالدر اما تصوری ممکندر
بو حال واجب الوجودک حالیدر عند جمهور المتکلمین اعلی مرتبه شول موجود
بالذاتدرکه وجودی ذاتنک عینی اوله بو موجودک ذاتنه مغایر وجودی یوقدر
وجودک اندن انفکاکی تصور اولنمز ممکن دکلدر بلکه انفکاکی وتصور انفکاکی
ایکیسی معاً محالدر بو حال واجب الوجودک حالیدر عند الحکما واکر مزید توضیح
مراد ایدرسک ای مخاطب ایراد ایده جکمز مثالدن استیضاح ایله مثال بودرکه
مراتب مضی اضائت ایتمده اوچ مرتبه در مرتبه اولی شول مضی درکه ضوئی

غیریدن استفاده ایلیه شمسه مقابله سی اولمغله ضوء استفاده ایلین وجه ارض کبی
بونده مضی وار ومضی دن غیری ضوء وار اول ضوئی افاده ایلین شمس واردر
مرتبه ثانیه شول مضی بالذاتدرکه ضوء کندوده غیری ایله یعنی شول
ذاتکه ضوئی اقتضا ایلیه که اول ضوءک اندن تخلفی ممتنع اوله شمسک جرمی
کبی که ضوئه مقتضی فرض اولندقده بو مضینک ذاتی وار وذاتنه مغایر ضوئی
واردر مرتبه ثالثه شول مضی بالذاتدرکه ضوء ذاتنک عینی اوله شمسک ضوئی
کبی اول بذاته مضیدر ضوئی ذات اوزره زائد دکلدر مضی اولمه متصور اولان
اشیانک اقوی واعلی اولان قسمی بودر سؤال اولنورسه که ضوءده مضی نیجه
اطلاق اولنور مضی ما قام به الضوء در جواب اولدرکه اول معنی عامه نک متعارفی
ولغته اولان معنی در کلام بنده دکلدر ضوء مضی در دیلیه مضی بغیره
ومضی بذاته دن حاصل معنی یه مراد ایدرزکه ظهور علی الابصار در بو معنی
ضوءده بحسب ذاته حاصلدر ذاتی اوزره زائد امر ایله دکلدر بلکه ظهور
ضوءده دکلدر ضوء بذاته ظاهردر وغیری یه مظهردر مصنف واجب
تعالینک وجودی زائد اولسه دیدی وجود ذاتندن جز اولمق احتمالی یوقدر
واجبده ترکیبی مقتضیدر محالدر شارح بحث ایدرکه محال اولان ترکیب خارجیدرکه
افتقار امکانه موجب اولور ترکیب ذهنی محال دکلدر زیرا ذهنده افتقار
امکانه مستلزم دکلدر زیرا ممکن وجود خارجیده غیری محتاج اولاندر مصنف
علت موجوده معلول اوزره بالوجود مقدم اولمسی واجبدر دیدی زیرا عقل
شینک موجود اولدیغنی ملاحظه ایتمدکجه اول شی غیره مفید وجود اولدیغنی
ملاحظه ممتنعدر فلاسفه نک مسلکی بودر اما متکلمون بو امثالی منع ایدرلر
علت غیره وجود ویرمده موجود اولمق کرکدر لکن علت کندویه وجود ویرمده

بعینه

موجود اولمق لازم کلور دیرلر شارح دیرکه محققون دیدیلرکه وجود عین

واجب لکن موجوداتک هپسی کلی اورزه انبساط ایدوب انده ظاهر اولمشدر

اول وجوددن خالی برشی یوقدر بلکه وجود اشیانک عینی وحقیقیدر

وموجودات بیننده اولان تمایز وتعدد تعینات اعتباریه ایله در اول تعیناتک

خارجده وجودی یوقدر بونک مثالی بحرده کی امواج متکثره صورتنده ظهور

ایدر مع هذا اول مقامده بحردن غیری شی یوقدر لکن بو طور طور عقلک ورا سنده در

بوکا توصل اولمز الا مشاهدات کشفیه ایله اولور مناظرات عقلیه ایله اولمز هرکس

ه خلق له ایکون میسردر والله المستعان دیو شریف علامه حاشیه تجریدده

ختم کلام ایتمشدر معلوم اوله که بو کلام طائفه وجودیه نک کلامیدر بو کلامدن

حذر که بو کا متعلق کلام واجب تعالی ممکناته مشارک دکلدر فصلنده کلر کورر

فصل في ان وجوب الوجود ولتعینه نفس ذاته اما الاول فلان وجوب الوجود

لو کان زائدا علی حقیقته لکان معلولا لذاته والعلة لم تجب وجودها استحال

ان توجد المعلول وذلک الوجوب هو الوجوب بالذات فیکون وجوب الوجود

قبل نفسه وهذا المحال واما الثانی فلان تعینه لو کان زائدا علی حقیقته لکان معلولا

لذاته والعلة ما لم یکن متعینا لا توجد المعلول فیکون التعین حاصلا قبل نفسه وهو محال

بو فصل ایکی شی بیاننده در وجوب الوجود عین ذات اولمق وتعینی دخی

عین ذات اولمق بیاننده اما اولکی دعوی ثابتدر که اگر وجوب الوجود

عین ذات اولمه زائد اولور ده ذاتک معلولی اولور زیرا زائد اولان ممکن

اولور ومعروضنه محتاج اولور با جمله علته محتاج اولور ذاتک غیری علت

اولمق جائز اولمز زیرا واجب وجوب وجودنده غیره محتاج محالدر پس علت نفس

ذات اولمق لازم اولور حال بو که علتک وجودی واجب اولمه جق وجودی

محال اولور وجودی محال اولنجه معلوله ایجاد ایتمسی محال اولور اول وجوب

سابق وجوب بالذاتدر لازم کلور که وجوب الوجود بالذات نفسندن

اول اوله محالدر پس ثابت اولور که وجوب الوجود نفس ذات اوله مطلوب

بودر اما دعوی ثانیه که واجب الوجودک تعینی نفس ذاتی اولمق ثابتدر که

اگر تعین واجب زائد اولسه ذاتک معلولی اولور مرور ایدن علتدن ناشی حال

بو که علت متعینه اولمه جق موجود اولمز ومعلوله ایجاد ایده مز لازم کلور که

واجبک تعینی نفسندن اول اوله محالدر ثابت اولور که تعین واجب نفس حقیقتی

اوله سؤال اولنور که شیئک صفتی عین حقیقتی نیجه اولور مع هذا صفت

وموصوفدن هر بری شهادت ایدر که احدهما مغایر اوله جواب ولکن فلاسفه

صفات واجب عین ذاتیدر دیدکلری ذات وصفات مجموعنه ترتب

ایدن اشیا یالکز ذات باری اوزرینه ترتب ایدر دیمکدر زیرا ذات واجب

عین علم وعین قدرت دیمک بزده بر بر یمزده اشیا منکشف اولمه ده ذاتمزده

کافیه دکلدر بلکه صفت علمه محتاج اولور صفت علم ذاتمزه قائمه در اما

ذات واجب اوزرینده اشیا انکشافی ایچنده صفت علمه محتاج دکلدر بلکه

مفهومات بابنده ذات اوزرینه منکشفه در انکشافه علت ذاتدر اول

ذات اشیا کندو به منکشفه اولدیغی اعتباریله حقیقت علمدر قدرتدر حالا بیله در

زیرا اشیاده مؤثر اولان ذات باریدر صفت سببیه دکلدر ذات باری

مؤثر اولمسی اعتباریله حقیقت قدرتدر بو تحقیقه کوره ذات وصفات

حقیقتده متحد اعتباریله متغایرده در فلاسفه تحقیقده صفاتی نفی ایدوب

صفات اوزرینه وارده اولان نتایج وثمراتی یالکز ذات باریدن حاصله دیرلر

فصل في توحید واجب الوجود لو فرضنا موجودین واجبی الوجود لکانا مشترکین

في وجوب الوجود متمايزين بامر من الامور وما به الامتياز اما ان يكون تمام
الحقيقة او لا يكون لا سبيل الى الاول لانه الامتياز لو كان بتمام الحقيقة
لكان وجوب الوجود خارجا عن حقيقة كل واحد منهما وهو محال لما بينا
ان وجوب الوجود نفس حقيقة واجب الوجود ولا سبيل الى الثاني لان كل
واحد منهما يكون مركبا مما به الاشتراك ومما به الامتياز وكل مركب
محتاج الى غيره فيكون ممكنا لذاته بو فصل واجب الوجودك توحيدى بياننده در
يعنى واجب الوجود بردر اگر ايكى موجود واجب الوجود فرض اولنسه
وجوب وجودده مشترك اولوب امورده بر امر ايله امتيازلرى لازم اولور
ما به الامتياز يا تمام حقيقتلرى يا دگلدر اولكى احتماله مجال يوقدر زيرا ما به
الامتياز تمام حقيقت اولسه وجوب الوجود هر برينك حقيقتندن خارج
اولور محالدر كه وجوب الوجود نفس حقيقت اولديغى فصل سابقده بيان
اولندى ايكنجى احتماله دخى مجال يوقدر كه ما به الامتياز تمام حقيقت اولمدقده
امر اخر ايله اولورده واجب الوجودلرك هر برى ما به الاشتراك ايله ما به
الامتيازدن مركب اولور حال بو كه هر مركب غيره محتاج اولوب ممكن لذاته
اولور واجب لذاته اولمز حال بو كه واجب لذاته فرض اولنمشدى مصنفك
ان وجوب الوجود نفس حقيقة الواجب قولنه شارح بحث ايدر كه اول
قولك معناسى نفس حقيقتى وجوب الوجود صفتيدر انتهى ظاهر
اولور ديمكدر بو حقيقت اول حقيقت عين هذه الصفة ديمك دگلدر
واجب الوجود اولان ايكى موجود وجوب وجودده اشتراكى هر برنك صفت
وجوبى انتهى ظاهر اولور ديمك اولور بو بيله اولسه وجوب وجودده
اشتراك بنى ايله تمام حقيقت ايله امتيازلرينده منافات اولمز حاصل

بحث

بحث علامه دوانينك ديدكيدر كه عين واجب اولان وجوب خاصه در وجوب
مطلق دگلدر وجوب مطلق مفهوميدر وجوب خاصه عارضدر كه وجوب خاص
عين واجبه در مصنفك فيكون ممكنا لذاته قولنه شارح بحث ايدر كه امكانى
موجب اولان تركيب خارجيده اولان تركيبدر تركيب ذهنى دگلدر بعض شراح
ديديكه جائزدر كه ما به الامتياز امر عارض اوله مقوم اولميه تركيب لازم گلميه
جواب ويرلديكه بو سؤال تعينك عارض اولمسنى موجبدر برهان ايله ثابت اولان
خلافيدر شارح ديركه كلام مصنفى توجيه ايدر كه بو سؤال وارد اولميه اگر ما به الامتياز
تمام حقيقت اولمسه يا جزء اولور يا عارض اولور ايكى تقديرده دخى واجبلر
مركب اولمق لازم گلور جزء اولديغنده لوزومى جنس ايله فصلدن مركب اولور عارض
اولديغنده گوره حقيقت ايله تعيندن بعض شراح توحيدى اثبات ايتمشدر تعين
نفس حقيقت واجب الوجود ديديكلرى كافيدر زيرا تعين نفس ماهيت
اولدقده اول ماهيتك نوعى شخصنه منحصر اولور بالضروره ديدى شارح بحث
ايدر كه بو برهان بو برهاندن مقصود واجب الوجود بر حقيقتدر تعيينى عين
حقيقتدر ديمكدر مراد ايدن برهاندن بو ثابت اولمدى جائزدر كه حقايق
مختلفه واجبة الوجود بولنه ده هر برينك تعيني عيني اوله ليس لازم اولديكه توحيد
اوزره برهان اقامت اولنه فصل في ان الواجب لذاته واجب من جميع
جهاته اي ليس له حالة منتظرة لان ذاته كافية فيما له من الصفات فيكون
واجبا من جميع جهاته وانما قلنا ان ذاته كافية فيما له من الصفات لانها
لو لم تكن كافية لكان شئ من صفاته من غيره فيكون حصول ذلك
الغير علة لوجود تلك الصفة وغيبته لعدمها ولو كان كذلك لم تكن ذاته
اذا اعتبرت من حيث هي هي بلا شرط يجب لها الوجود لانها اما ان تجب.

مع وجود تلك الصفة او مع عدمها فان كان مع وجود تلك الصفة لم يكن
وجودها من غيره وان كان مع عدمها لم يكن عدمها من غيبته واذا لم يجب
وجودها بلا شرط لم يكن الواجب واجبا لذاته هف **بو فصل** واجب لذاته
جميع جهاتندن واجب اولديغني بيان ايدر يعني واجب لذاته جميع صفات
كامله سيله واجبدر صفاتندن بر صفتي منتظره دكلدر بلكه جمله سي ازلده
ذات واجبده ثابتدر زيرا ذات واجب كندويه مخصوص اولان صفاتنده
كافيدر اگر كافي اولمسه صفاتندن بعضي غيريدن اولمق لازم گلور
اول غيرك حضوري اول صفتك وجودنه علت اولور غيبتي اول
صفتك عدمنه علت اولور بو بيله اولیجق ذات من حيث هي هي يعني
بلا شرط حضور الغيره وغيبته اعتبار اولنمقده اول ذاته وجود واجب
اولمامق لازم گلور زيرا اول ذاته وجودك وجوبي اول صفتك وجودیله در
يا عدمی ايله در وجودیله اولورسه اول صفت غيرك حضورندن اولماز
عدمی ايله اولورسه صفتك عدمی اول غيرك غيبتندن اولماز زيرا
اول صفت گرك وجودی وگرك عدمی ذات واجب ايله حاصلدر
ذات من حيث هي هي كافيدر غيرك حضوريني وغيبتني اعتبارسز ذات
واجبك وجودی بلا شرط واجب اولمیجق واجب لذاته واجب لذاته
اولمامق لازم گلور بحث اولنور كه بر امری اعتبار اتمامك عدمني مستلزم
دكلدر يعني صفتك وجودی يا عدمی غيرك وجودندن يا عدمندن اولسه اول
غيرك وجودی يا عدمی اعتبار اولنمیه واقعده اول غير متحقق اوله لكن دليل
نقض اجمالي اولنور كه بو دليل سنده جاريدر مع هذا ذات واجب نسبت
حصولنه كافي دكلدر اضافه توقفی ضروريدر زيرا منتسبين لا غدر مثلا

رازقيت زيد امور اضافيه در اولمقله زيده توقف ايدر دليل مذكور اندن جاريدر
وجوب الوجود يا رازقيت وجودی ايله در يا عدمی ايله در وجودی ايله اولورسه
وجود رازقيت غيريدن دكلدر كه اول غيرك حضوري اولمقله ذات واجبده
رازيدی عدمی ايله اولورسه اول عدم غيرك غيبتندن اولمدی يعني ذات
واجب من حيث هي هي ايله اولديغي لازم گلور كه ذات واجب كافيه اوله
حال بو كه كافي دكلدر علمايه بو نقضدن جوابده كلام صفات حقيقيه در امور
اضافيه ده وسلبيه ده دكلدر ديديلر بعض شراح استدلالده اولی اولان بر صفتكه
واجب تعالی ايچون ممكن اوله اول صفتي ذات واجب اولورده وجوب حصول
اولور زيرا معلول علتندن تخلف ايتمز اما صغرى كه ممكن اولان صفتي ذات
موجب اولور ديديگمز اگر صادقه اولمسه بعض صفاتك وجوب وجودی
ذاتك غيری ايله اولور اول واجب ايسه تعدد واجب لازم گلور اگر ممكن
ايسه يا ذات انی موجب اولور خلاف فرضدر يا خود اول ممكني ذاتدن غيری
بر شئ موجب اولور كلام بو موجب اثرينه نقل ايدرز يا سلسله موجبات
الی غير النهايه گيدر يا بر موجبه منتهی اولور كه اول موجبی ذات ايجاب ايدر
خلاف لازم گلمیه حاصل كلام ذات واجب صفاتني يا بر ذاتها موجب اولمسه
امور ممتنعه دن بری لازم گلور كه تعدد واجب يا تسلسل يا خلاف فرضدر
پس ذات واجب جميع صفاتني موجبدر ديمك ايله مطلوب حاصل اولور
شارح ديركه بو دليل تمام اولسه هر ممكن موجود قديم اولمق لازم گلور
كه ممكن موجود واجب تعالی نك صفاتی اولان گبی غيری اولان ممكن يعني
ممكن موجودك علت موجبه سی واردر اگر اول علت ذات واجب ايسه ممكن
موجود قديم اولور زيرا معلول علت موجبه سندن تخلف ايتمز اگر ذات

واجبك غيرى اوله اول غيرى يا ذات واجب ايجاب ايدر يا ذات واجب
اول ممكنى موجب اولور زيرا موجبك موجبى موجبه ريس اول ممكن قديم اولور
يا خود موجبى ذات واجبك غيرى اولور بو كلامى اكا نقل ايدرز يا الى غير
النهايه كيدر يا واجبه منتهى اولور اول محالدر ثانيده متقين لازم كلور كه هر
ممكن موجود قديم اوله زيرا علت موجبه سى واجب قديمدر **فصل** في ان الواجب
لذاته لا يشارك الممكنات في وجوده لانه لو كان مشاركا للممكنات
في وجوده فالوجود من حيث هو هو اما ان يجب له التجرد او اللاتجرد
او لا يجب له شئ منهما فان وجب له التجرد وجب ان يكون وجود الممكنات
باسرها مجردا غير عارض للماهيات وهو محال لانا نعقل المسبع مع شك
في وجوده الخارجي فلو كان وجوده نفس حقيقته لكان الشئ الواحد معلوما
ومشكوكا في حالة واحدة وهو محال وان وجب له اللاتجرد لما كان وجود الباري
مجردا هف وان لم يجب له شئ منهما كان كل واحد منهما ممكنا له فيكون
تعقله فيلزم افتقار واجب الوجود في تجرده الى الغير فلا يكون ذاته كافية
فيماله من الصفات هذا هف **بو فصل** واجب لذاته وجودنده ممكناته
مشارك اولمديغني بيانده در يعني واجب لذاته ممكناته وجود مطلقده مشارك
دكلدر زيرا وجود مطلق طبيعت نوعيه دكلدر كه واجبك عيني اولان وجود ايله
ممكناتك وجودلرى اوزرينه تواطؤ طريقيله اطلاق اولنه افرادى اوزرينه
انسانك اطلاقي كبى بلكه وجود مطلقك بو وجودلره اطلاقي قول عرضى
ايله با تشكيكدر مقولدر اكر واجب وجود مطلقده ممكناته مشارك اولسه
وجود مطلق طبيعت نوعيه اولسه وجود مطلق من حيث هو هو اما تجرد
عن الماهيته واجب اولور يا لاتجرد واجب اولور يا تجرد ولا تجرد هيچ

برى واجب اولمزدى اكر تجرد واجب اولسه ممكنات باسرها اولان
وجود مجرد اولوب ماهيت عارض اولمزدى طبيعت نوعيه نك مقتضاسى
مختلف اولمزكه بعضه عارض بعضه غير عارض اوله ممكناته وجود
عارض اولماملق محالدر سبعك وجودى نفس حقيقتى اوليدى شئ واحد حالت
واحده ده معلوم ومشكوك اولمق لازم كلوردى محالدر اكر مسبعي تعقل ايدرز
وجودنده غفلت ايدرز ذبيله مناسب اولوردى اكر وجودى نفس حقيقتى
اوليدى يا حقيقتندن جزء اوليدى شئ واحد حالت واحده ده معلوم وغير
معلوم اولمق لازم كلوردى يا خود شويله ذبيله مناسب اولوردى مسبعي
تعقل ايدرز وجودنده شك ايله وجودى نفس حقيقتى اوليدى سبعك ممكنه اولمزدى
زيرا اشيانك نفسنه ثبوتى ضروريدر كه نك وجود سبعك ذاتى اولسه بينه
سبعك ممكنه اولمز زيرا اشيانك ذاتيسى شيئه ثابت اولديغى بديهيدر لكن
بو كلامك تمامى ماهيت كلى ايله تعقل اولنده تمام اولور بو شارح منع
ايلمدى اكر وجود مطلقه تجرد واجب اولورسه بارينك وجودى مجرد اولمزدى
بلكه وجود واجب الوجوده عارض اولوردى اكر وجود مطلقه تجرد ولا تجرددن
بر شئ واجب اولمسه بلكه ممكن اولسه علته محتاج اولوردى لازم كلوردى كه
واجب الوجود تجردنده غيره محتاج اوله بو ذات بارى صفاتنده كافي
اولميه باطلدر كه كافي اوله يعني مبرهندر بو دكه اولنان كلمات السنه قومده دوران
ايدن كلماتدر بعض محققين ديديكه هر مفهومك وجوده مغاير اوله انسان كبى
اول مفهومه نفس الامرده وجود ضم اولمدقجه موجود اولمز والا وجودك انضمامي
عقل ملاحظه ايتمدكجه موجوددر ديو حكم ممكن اولمز ليس هر مفهوم نفس الامرده
موجود اولمسنده غيره محتاج اولور اول غير وجوددر هر شئ كه موجود اولمده

غیره محتاج اوله ممکندر پس هر مفهوم که وجوده مغایر اوله ممکندر ممکندن بر شئ
واجب دکلدر وجوده مغایر مفهومنده بر شئ واجب دکلدر واجب تعالی
موجود اولدیغی بر ماهیته ثابتدر واجب تعالی اولمز الا شول وجودکه عینی اوله که
اول وجود بذاته موجوددر ذاته مغایر امر ایله موجود دکلدر واجب تعالی جزئی
حقیقی اولوب بذاته قائم و لنفسه بذاته اولوب ذاتی اوزرینه زائد امر ایله دکلدر
وجود دخی اویله اولمق واجب اولدی زیرا وجود واجبک عینی ایدی وجود
مفهوم کلی اولوب افرادی اولمق ممکن اولمدی بلکه وجود حد ذاتنده جزئی
حقیقیدر متعدد اولمغه امکانی یوقدر و افراده انقسامه دخی یوقدر بلکه
قائم بذاته و مجرددر عارض اولمقدن منزهدر پس امدی واجب تعالی وجود مطلق
اولدی یعنی غیر ایله تقییددن و انضمامدن معرا اولدی ماهیات ممکنه یه
عروضی متصور اولمدی لکن ممکناتک اول قائم بذاته اولان حضرت وجوده نسبت
مخصوصه سی واردر و اول نسبت وجوه مختلفه و انحاء شتی اوزره درکه ماهیاتنه
اطلاع ممتنعدر پس موجود کلیدر لکن وجود جزئی حقیقیدر بو مذهب علماء
محققیندن اولین و اخرینک مذهبیدر شریف علامه حاشیه تجریدده ذکر ایدوب
کلامات قاصره و بو کلامات حقیقتنی بلمز الا علمده راسخلر بیلورلر دیدی بعض
شراح دیدیلر که مقصود بو مقالاتدن نتایج اولان امر دخی بو مسلکه سالکلر درلکن
بو مسئله ده حقی تحقیق ایتمک مجرد بحث ایله تمام اولور دکلدر دیدی بو بحث سابقده
ذکر اولنمشدی و بو مقامده ذکر اولنمسی موعود ایدی وجودیه قائلینک
مذهبیدر دیو تنبیه اولنمشدی و بو اعتقاددن حذر کر دیو وصیت اولنمش
ایدی مقاصد شرحنده علامه ربانی محقق تفتازانی بو مسلکی نقل ایدوب
اوزرینه ابحاث عدیده ایراد ایدوب طریق سداددن خروجدر دیو ومن

یصنل الله

یصنل الله فماله من هاد قولیله کلامه ختام ویروب اشارت ایتمشدر فلنعد الی
ما کنا فیه **فصل** ثم ان الواجب لذاته عالم بذاته لانه مجرد عن المادة
وکل مجرد عن المادة فهو عالم بذاته لان ذاته حاصلة عنده فیکون عالما بذاته
لان العلم هو حصول حقیقة الشئ مجردة عن المادة ولواحقها فالباری عالم
بذاته **بو فصل** واجب تعالی ذات شریفنه عالم اولدیغی بیاننده در یعنی
واجب تعالی حضرتلری ذات شریفنه عالمدر زیرا واجب تعالی ماده دن مجرددر
مادی اولسه اجزایه منقسم اولوردی اجزایه مفتقر اولوردی ممکن اولوردی واجب ممکن
اولمق باطلدر ماده دن مجرد اولان هر شئ ادراک اولنور پس واجب تعالی
ذاتنه عالم اولور ماده دن مجرد قائم بذاته قیدیله مقید اولمق واجبدر زیرا
صور عقلیه ماده دن مجرددر مع هذا عالم دکلدر واجب تعالی ذاتنه عالمدر
دیدکمز زیرا ذاتی کندی عندنده حاصلدر پس ذاتنه عالم اولمق لازمدر زیرا
علم اعنی تعقل شیئک حقیقتی ماده دن ولواحق ماده دن مجرد اولدیغی حالده
مدرکک عندنده حصولیدر هر شیئک ماده دن ولواحقندن مجرد اوله کندو
ذاتندن محجوب دکلدر بلکه ذاتی کندو عندنده حاصلدر پس باری تعالی
ذاتنه عالمدر فائده دیرکه مدرک یا جزئی مادیدر یا دکلدر اولکی حواس
ظاهره نک بریله محسوسدر یا دکلدر محسوس دخی یا ادراکی ماده نک حضورینه
موقوفدر یا دکلدر اولکی ادراکه احساس دیرلر ثانیسی ادراکه تخییل دیرلر غیر
محسوساتک ادراکنه توهم دیرلر واما جزئی مادینک غیری اولان یا کلیدر یا خود
جزئی غیر مادیدر بو ایکیسنک هر برینک ادراکنه تعقل دیرلر **هدایه** وتعقل
الشئ لذاته لا یقتضی التغایر بین العاقل والمعقول لان العلم هو حضور
حقیقة الشئ مجردة عن المادة وهذا اعم من حضور حقیقة الشئ المغایر بالذات

ولا يلزم من كذب الاخص كذب الاعم ولانا كل واحد من الناس يعقل ذاته بداهة
ولا الكاذبة يقتضيان احدهما عاقل والاخر معقول ؛ يعنى هر شى نفسنه عالم
اولمق محالدر زيرا علم نسبتدر نسبت شيئين متغايرين بيننده اولمسى ضروريدر
ديو توهم اولنور بو هدايه اول توهمى دفع ايچوندر يعنى شى نفسنى تعقل ايلك
عاقل ايله معقول بيننده بالذات تغايرى مقتضى دكلدر زيرا علم برشيئك ماده دن
مجرد اولديغى حالده حقيقتى مدرك عندنده حصوليدر اول حقيقت مدركه
بالذات مغاير اولسون يا باعتبار مغاير اولسون تغايرى كافيدر نسبتك تحققنده
بو معنى مدركه بالذات مغاير اولان شيئك حقيقتى حصولنده انحصار اخص كاذب
اولمغله اعم كاذب اولمق لازم كلمز دليل اخر بلكه هركس ذاتنى بداهة تعقل ايدر
اكر ايمديه بر كسنك ايكى نفسى اولمق لازم اولوركه برينه عاقل اخره معقول
دينله بالضروره باطلدر زيرا هركس بداهة متصرف اولانى بر بولور ايكى امر
بولمز شى نفسنه عالم اولمق محالدر ديو بو دليله تمسك اولنور يعنى شى نفسنه عالم
اولسه صورتين متماثلتين اجتماعى لازم اولور محال اولديغى محلنده
مبرهندر جواب اولدر كه شيئك نفسنه علمى حصوليدر اجتماع يوقدر يا خود ايكى
صورتك برى وجود اصلى اخرى وجود ظلى ايله موجوددر صورتلر متمايزلردر
استحاله يوقدر كذلك ممتنع اولان محل واحدده اجتماعدر يوخسه برى اخرده
حلول طريقيله اولمسى ممتنع دكلدر ظليه خارجه ده حالدر ؛ فصل
فى ان الواجب لذاته عالم بالكليات لانه مجرد عن المادة ولواحقها وكل
مجرد عن المادة ولواحقها يجب ان يكون عالما بالكليات اما الصغرى فقد مر
ذكرها واما الكبرى فلان كل مجرد يمكنه ان يعقل وهذا لا خفاء فيه وكل
ما يمكنه ان يعقل مع كل واحد من المعقولات لا محالة فيمكن ان يقارنه سائر

المعقولات فى العقل فان الادراك التعقل هو حصول صورة المعقول
فى العقل مجردة عن المادة ولواحقها وكل ما يمكن ان يقارنه سائر المعقولات
فى العقل يمكن ان يقارنه سائر المعقولات لذاته وكل ما يمكن لواجب الوجود
بالامكان العام يجب وجوده له والا لكان له حالة منتظرة هف ؛ بو فصل
واجب تعالى كلياته عالم اولديغى بياننده در يعنى واجب تعالى كلياته
عالمدر زيرا واجب تعالى ماده دن ولواحقندن مجرددر هر مجرد كلياته
عالم اولمسى واجبدر اما صغرى فصل سابقده بيان اولندى شارح ديدى
سابقده صغرى ذكر اولندى لكن بلا دليل ذكر اولندى فقد مر ديدكنده
فائده يوقدر لكن متن نسخه لرى بعضنده فبينته واقع اولدى شارحك
سؤالى كلمز لكن صغرى نه كوردنك مبينه اولديغنده بحث اولور اكر مبينه
معلومه معاينه اولورسه بحث كلمز ملكه معلومه اولديغنده نظر وار در
دينلمه اما كبرى ثابتدركه هر مجردك معقول اولمسى امكان عام ايله ممكندر
بو بديهيدر زيرا ذات واجب تعقل اولنمغه مانع اولان علايق ماديه دن
منزهدر تعقل اولنمسنه مانعى عاقل طرفندندر ذات مجرد جهتندن دكلدر
هر شيكه وحده تعقل اولنمسى ممكن اوله معقولاتك هر برينه مقارن تعقل
اولنمسى لا محاله ممكن اولور پس اول مجردده سائر معقولاتك نفسنده مقارنه
ممكن اولور زيرا ادراك وتعقل ماده دن ولواحقندن مجرد اولان معقولاتك
صورتى عقلده حاصل اولمقدر هر شيكه سائر معقولات عقلده الكا
مقارنه اولمق ممكن اوله اول شيئه لذاته مقارنه اولمسى دخى ممكن اولور
هر شيكه واجب الوجوده امكان عام ايله ممكن اوله اول شيئك واجب
الوجوده وجودى واجب اولور والا حالت منتظره سى اولور باطلدر

مرور ایتمش ایدی شارح دیرکه لذاته مقارنه اولمسی ممکن اولور دیمك
اول شیئك ماهیتنه نظرله دیمکدر خارجده اولسون عقلده اولسون زیرا
مقارنت مطلقه نك صحتی مقارنت في العقله توقف ایتمز زیرا مقارنت
مطلقه نك صحتی یعنی استعدادی مقارنت مطلقه دن متقدمدر مقارنت
مطلقه دخی اعم اولمغله مقارنت في العقل اوزره متقدمدر پس مقارنت
مطلقه نك صحتی مقارنت في العقل اوزره متقدمدر مقارنت في العقله
توقف ایتمزکه دور لازم کله مجرد قائم بذاته یه معقولاتك مقارنتی
اول مجردده حالك محلده حصولی کبی حاصل اولمغله در زیرا اول مجرد
غیره مقارن اولمسی ممتنعدر مقارنت یا اول غیر مجردده حلول ایله در یا خود
مجرد ایله اول غیر امر ثالثده حلول ایتمکله در بو ایکی احتمال ممتنعدر ثالث
متعیندر که معقولات اول مجردده حلول ایتمکله مقارنت در پس ثابت
اولورکه هر مجرد قائم بذاته اولان سائر معقولاته عالمدر شارح بحث ایدرکه
مقارنت مطلقه مقارنتك خاصه سی وزرینه تقدمی تمام اولمز مگر اول
ثابتك ذاتیسی اوله بو ممنوعدر ودخی مقارنت في العقلده لازم
کلمز مقارنت مطلقه نك مقارنت في العقل ضمننده صحتی جائزدرکه
ذات مجردده اگرچه مقارنت عقلیه یه قابل اوله ده خارجده اولمقده
مقارنت مطلقه ممتنعه اوله شرط اولان وجود ذهنی منتفی اولمغله توضیح
مقدم بودرکه مجردك ماهیتی ذهنده خارجده متحد ایسه ده لکن وجود
ذهنی ایله وجود خارجی متخالفلردر جائزدرکه وجود ذهنی مقارنته
شرط اوله یا وجود خارجی مقارنته مانع اوله ودخی بحث اولنورکه مقارنت
مطلقه نك صحتی مقارنت عقلیه یه توقف ایتمسی امتناعنه ذکر اولنان

دلیل

دلیل بعینه مقارنت مطلقه نك صحتی قسم ثالثده یعنی تعینی نك امتناعنه دلالت
ایدر لیس یا دلیل مذکورك فسادی یا خود بو مقدمه نك بطلانی لازم کلور مصنف
وکل ما یمکن ایدی شارح دیرکه مطالب والهیاتی قیاسك کبراسی کل مجرد عن
المادة یمکن ان یکون عالما بالکلیات ایدی ده بعده ایکی مقدمه نك نتیجه سی
بو مقدمه مذکوره اولنه ضم ایدرکه مطلوب حاصل اوله شویله دیه کل مجرد
عن المادة ان یکون عالما بالکلیات فالواجب لذاته یمکن ان یکون عالما بالکلیات
وکل ما یمکن للواجب الوجود بالامکان العام یجب وجوده فالواجب لذاته
عالم بالکلیات مطلوب بودر ایجود وکل ما یمکن للمجرد بالامکان العام یجب
وجوده له اذ لو بقی بالقوة لکان خروجه الی الفعل موقوفا علی استعداد مادته
لقبول الفیض فیکون ماديا هف دیه بو بحث ایله مصنفك کلامنده
اولان تشویش واضطراب ظاهر اولور فان قیل لو کان الباری تعالی
عالما لکان فاعلا لتلك الصورة وقابلا وهو محال لان القابل هو الذی یستعد
للشیء والفاعل هو الذی یفعل الشیء والاول غیر الثانی فیلزم الترکیب قلنا
لم لا یجوز ان یکون الشیء الواحد مستعدا للشیء التصوری ومفیداله وهذا
لان معنی کونه مستعدا انه لا یمتنع لذاته ان یتصوره ومعنی کونه فاعلا انه
متقدم بالعلیة علی ذلك التصور ولم قلتم انهما متنافیان ومنها ان علم الباری
بالاشیاء بعض ذاتها فقد نفی العلم بالحقیقة. سؤال حجت مذکوره اوزرینه معارضه در
بو دلیل واجب تعالی کلیاته عالم اولدیغنه دلالت ایتدیسه لکن خلافنه دلیل
واردرکه اگر واجب برشیئه عالم اولسه شیدن حاصل اولان صورته فاعل
وقابل اولمق لازم کلور باطلدر زیرا اول صورت ممکنه در محله مفتقره در
ومؤثره دخی محتاجدر اول مؤثر واجب تعالیدر غیری دگلدر دیمك واجب تعالی

صفت علمه دخی محتاج اولمق لازم کلور و اول صورت واجبده مرتسم اولمغله
قابل اولور واجبك قابل و فاعل اولمسی محالدر زیرا قابل شیئه مستعد اولاندر
فاعل اول شیئی ایشلیندر بری اخرینه تعقل اولنمغله غیریدر ذات بارییه
ترکیب لازم کلور محالدرکه امکانه مستلزمدر جواب اولدرکه مستعد ایملك
صورت باریده حاصل اولمق ممتنع دکلدر دیمکدر فاعل ایملك صورت
اوزره علیت ایله متقدم دیمکدر بو ایکی معنانك اجتماعنده منافات
یوقدر شارح دیرکه سؤال و جواب ظاهرده منطبق دکلدر زیرا
سؤالك محصلی قبول فعلك غیریدر واجب قابل و فاعل اولسه ترکیب
لازم کلور حق جواب بودرکه قبول ایله فعل واجبك جزلری اولسه
ترکیب لازم کلوردی لکن قبول و فعل اضافتلردر صورته نسبتله
واجب تعالی یه عارضلردر اکر سؤال قبول فعله منافیدر واجب قابل
و فاعل اولسه واجبده متنافیین جمع اولمق لازم کلور دیمك اولسه
جواب مذکورك وجهی اولوردی معلوم اوله که اشیایه علم ایکی قسمدر بری
حصولیدرکه صور اشیا عندالمدرك حاصلدر و قسم اخر حضوریدرکه
اشیانك نفسی عندالعالم حاضره اولور ذاتمزه ذاتمزله قائمه اولان
ارادت و قدرت و شجاعت و غیری یه علممز کبی که بونده ارتسام و انطباع
یوقدر بلکه معلوم بحقیقته عندالعالم حاضر اولمق واردر بو علم علم حصولیدن
اقویدر زیرا شیء حضوریله انکشاف مثالنك حصولی ایله انکشافندن
اقوی اولدیغی ضروریدر مصنفك کلامندن ظاهر اولان واجب تعالینك
علمی ارتسام ایله اولمغدر لکن اکثر علما واجب تعالینك علمی حضوری اولمسنه
ذاهبلردر اما بو علم حضوری معدوماته علمده مشکلدر معدوماتك حقایقی

یوقدرکه حضورلری متصور اوله جواب محقق طوسی شرح اشاراتده دیمشدرکه
معدوماتك صوری و مثلی عقولده مرتسمدر عقول دخی باری تعالی عندنده
حاضره در پس اول مثل و صور عندالباری حاضره در اما شیخ رئیس علم باری
ارتسام ایله در صور معدومات واجبده مرتسم اولمسی ممکندر دیدی
متکلمین عندنده دخی اشیانك صوری ذات بارییه مرتسم اولمق اوزره در
مصنف دیرکه شول طائفه که اشیایه باری تعالینك علمی ذات بارینك
عینیدر دیه اول طائفه بالحقیقه باری تعالیده علمی نفی ایتمش اولور زیرا
علم اولمز الا ارتسام ایله اولور شارح لحشایدرکه حصر ممنوعدر ذات
و صفاتمزه علم ارتسام ایله دکلدر مصنف اول طائفه علمی نفی ایتدیلر
دیه یکی بحث اولنورکه ارتسام یوق دیمکدن علم یوق دیمك لازم کلمز
زیرا ارتسام علمدن اخصدر اخصك انکاری اعمی انکاری مستلزم دکلدر

فصل فی ان الواجب لذاته عالم بالجزئیات علی وجه کلی لانه یعلم اسبابها
علماً تاماً فوجب ان یکون عالماً بها لان من یعلم العلة وجب ان یعلم ما یلزم عنها
لذاتها والا لما کان عالماً بها لکن لا یدرکها مع تغیرها والا لکان یدرك
منها تارة انها موجودة غیر معدومة وتارة یدرك انها معدومة غیر موجودة
فیکون لکل واحد منهما صورة عقلیة علی حدة و واحدة من الصورتین
لا تبقی مع الثانیة فیکون واجب الوجود متغیر الذات هف بل یدرك علی
وجه کلی بو فصل واجب لذاته جزئیات متغیره یه وجه کلی اوزره عالم
اولدیغی بیانندهدر جزئیات متغیره دن مراد حادثه اولان جزئیاتدر مادیه
اولسون جسمانیات کبی غیر مادیه اولسون نفوس ناطقه کبی واجب تعالی
جزئیات مذکوره یه عالمدر لکن جزئیات غیر متغیره که جواهر مجرده در

بو تقدیرجه جزئی اوله‌لری حیثیتندن عالمدر یعنی خصوصیاتی و عوارض مشخصه‌لریله
ایتدره عالمدر اما جزئیات متغیره‌یه عالم اولدیغی وجه کلی اوزره‌در زیرا
باری تعالی اول جزئیاتك اسبابنی علم تام ایله بیلور یعنی اسبابی
و اسبابك جمیع احوالنی بیلور زیرا هرکه علتی تام ایله بیله اول علتدن
لذاتها لازم اولانی بیلمك واجب اولور اکر اولمه علت علم تام ایله عالم
اولمامق لازم کلور لکن واجب تعالی جزئیات متغیره‌یی تغیر ایله ادراك
ایتمز ادراك ایله تارة موجوده غیر معدومه و تارة معدومه غیر موجوده در
دیو ادراك ایتمسی لازم کلوردی اول وجوده کلمزدن مقدم [illegible] علی حده صورت
عقلیه اولوردی حال بوکه ایکی صورتدن بری ثانیه ایله باقیه دکلدر لازم کلور که
واجب تعالی بر صورتدن صورت اخری‌یه متغیر اله‌ات اوله شارح دیر که
فلاسفه زعم ایدرلر که خصوص علته علم تام اندن صادر اولان معلومات مخصوصه
علمی مستلزمدر اول صدور واسطه ایله اولسون افلاك واجبدن صدوری کبی
عقل واسطه‌سیله در واسطه‌سز اولسون عقل اولك واجبدن صدوری کبی اوچ
فلاسفه دعوی ایتدیلر که واجب تعالی جزئیات متغیره‌یی جزئیه اولدیغی حیثیتندن
ادراك ایتمز زیرا تغیر لازم کلور بو ایکی کلاملری متناقضدر زیرا جزئیات
متغیره واجب تعالینك معلولاتیدر قاعده مذکوره‌یه کوره لازم کلور که
جزئیات متغیره‌یه عالم اوله بو تناقضی دفع ایتمه‌دن قاعده عقلیه‌یی مانع سبیله
تخصیص ایتمکه مضطر اولدیلر بالخصوص بو تخصیص علوم ظنیه اربابنك دابیدر که
قاعده‌لرینی مانع سبیله تخصیص ایدرلر بو تخصیص علوم یقینیه‌ده مستقیم دکلدر
مصنف جزئی متغیری وجه کلی اوزره بیلمکه مثال کتوروب دیر که کسوف
جزئی‌یی بیلمه دیرسك که اول کسوف فلان کوکبك فلان محلده حرکتدن

صکره

صکره اولور شمالیدر شو صفتده بو صفتده دیو جمیع عوارض کلیه‌سنی ذکر ایدرسن
لکن اول کسوف جزئی اولدیغی حالده بیلمزسك زیرا بدیهیات اوصافی کثیره‌نك
اوزرنه حمل ایدرسن بو ایله علم کلی اول کسوف مشخصك اول وقتده وجودنی بیلمده
کافی دکلدر مشاهده یا تخییل انضمام ایتمدکجه باری تعالی حقنده اکر اولان
شیئه بر غیری بولنمیه جزئیاتی وجه کلی اوزره ادراك ایدر دیدیلر محاکمات
صاحبی دیر که وجه کلی اوزره ادراك ایدر دیمکدن مراد جزئیات بعضی الآن
و بعضی ماضیده و بعضی مستقبلده واقع اوله‌لری حیثیتندن ادراك ایتمز
بلکه ازمنه تحتنه دخولدن متعالی و ابدالآباد ثابت اولان علم ایله عالمدر دیمکدر
زیرا واجب مکاندن منزه اولمغله جمیع امکنه‌یه نسبتی علی السویه اولدیغی کبی یعنی
امکنه‌ده بعضی واجب تعالی‌یه نسبت ایله قریب بعض اخری بعید و بعض
اخری متوسط اولمدیغی کبی کذلك واجب تعالی زماندن منزه اولمغله جمیع
ازمنه‌یه نسبتی علی السویه اولدی ازمنه‌ده بعضی ماضی و بعضی حاضر و بعضی مستقبل
اولمدی و زماننده واقعه اولان امورك ماضی و حال و استقبال ایله اتصافی
یوقدر بلکه جمیع موجودات من الازل الی الابد کل فی وقته واجب تعالینك
معلومیدر علمنده کان و کائن و سیکون یوقدر بعضیلر فلاسفه‌نك مرادلری
واجب تعالی جزئیاتك طبایعنه عالمدر دیمکدر دیو توهم ایتدیلر بو معنی
باطلدر فی الحقیقه جزئیاته واجب تعالینك علمنی انکاردر فلاسفه‌نك
مرادلری توهم اولنان کبی دکلدر بعضیلر دیدیلر که فلاسفه واجب تعالی
جزئیات مادیه‌یی بیلمز دیدکلری آلات جسمانیه ایله بیلمز دیمکدر زیرا آلات
جسمانیه‌دن منزهدر اما جزئیات جسمانیه‌یی تعقل طریقیله ادراك ایدر
فلا یعزب عن علمه مثقال ذرة حاصل کلام بو مسئله‌ده فلاسفه‌یی تکفیر

تشنیع ایدنلر کلامنی مرادلرینک خلافنه حمل ایتمه‌یلر **فصل** فی ان الواجب

لذاته مرید للاشیاء وجواد اما الاول فلان کل ما هو معلوم عند المبدء و هو

غیر مناف لماهیته فایض من ذات المبدء وکماله المقتضی لفیضانه

فذلک الشیء مرضی له وهذا هو الارادة واما وجوده فنقول الواجب لذاته

اما ان یفعل لقصد وشوق الی کماله او یفعل لانه نظام الخیر فی الوجود فیوجد

الاشیاء علی ما ینبغی لا لغرض وشوق والاول محال لما بینا ان الواجب الوجود

لیس له کمال منتظر و**القسم الثانی** حق فهو الجواد بو **فصل** واجب لذاته

اشیایه مرید وجواد اولدیغی بیاننده در اما اولکی یعنی اشیایه مرید اولدیغی

ثابتدر که هر شیکه واجب تعالینک معلومی اوله ماهیته منافی اولمیه اول

شیء واجب تعالینک ذاتندن وفیضانی مقتضی اولان کمالندن فایض

اولور و مرضیسی اولور اراده خود اولدر فیضانی ایدن مرضیسی اولور دیمکدر

اما واجب تعالینک جودی ثابتدر که هر شیء واجب تعالی فاعل اولدقده

اول فعلی بر کماله قصد وشوق ایله فعل ایدر یا خود وجودنده نظام خیر اولدیغی

ایجاد ایدر اول محالدر که واجب الوجودک منتظر یعنی زمان تا بینده

اوله جق کماله احتیاجی یوقدر نافی ثابتدر وحقدر یعنی واجب تعالی جوادر

لایق اولان شیء افاده در اصلا غرضی یوقدر عند الحکماء لکن بحث ولنور که

دواء مصلح ومزیل مرض لایق اولانی بلاعرض افاده ایدر مع هذا اوله

جواد دینلمز محقق طوسی جواب ویرر که جود لایق اولانی بالذات

افاده در بالعرض افاده دکلدر دوانک بالذات افاده ایتدیکی بدنده

بر کیفیتدر بدنه یا ملایمدر یا مرضه ضددر بعده اول کیفیت صحتی یا ازاله

مرضی موجبدر شارح بحث ایدر که دوانک افاده سی صحت یا ازاله مرضه

مقیس ایله افاده اولیه دکل ایسه ده لکن اول دواء بالذات طبیعیه ملایمه

یا مرضه مضاده کیفیت افاده ایتدیکی اول کیفیت امر عنوبدر لازم ملکوکه

اول کیفیته مقیس ایله دواء جواد اوله جق اولان جواب جواد مفهومنده قصد

معتبردر دیمکدر رسؤال ملکورکه جوادک مفهومنده عرض نفی اولنمه‌یی غرضه

حاکرا اولان فعل عبث اولور جواب اولدر که عبث فایده‌دن خالی اولان شیدر

واجب تعالینک افعالنده حکمتلر ومصلحتلر واردر که مخلوقاتنه راجعدر لکن

اول حکمتلر ومصلحتلر واجب تعالینک فعل اوزره اقدامنه باعث دکلدر

وفا علیتی مقتضیه علتلر دخی دکلدر که واجب تعالینک اول افعال ایله

استکمالی لازم کله بلکه اول مصلحتلر وحکمتلر واجب تعالینک افعالنه غایات

ومنافعدر لکن معلل بالغرض دینلیه دیه که اول اغراض عباده راجعدر استکمال

لازم کلمز شارح اشارات دیر که عباده ایصال وعدم ایصال عند الواجب

متساوی ایسه باعث اوله مز ایصال راجح ایسه واجب ایچون مطلوب

اولور ده عباده نفع ایصالده مستکمل اولور بو مقاصده کتب کلامیه‌ده بحث

طویل واردر **الفن الثالث** فی الملائکة وهی العقول المجردة وقد تطلق

علی النفوس الفلکیة وغیرها ویشتمل علی اربعة فصول **فصل** فی اثبات العقل

وبرهانه ان الصادر عن المبدء الاول انما هو الواحد لانه بسیط والبسیط

لا یصدر عنه الا الواحد کما مر وذلک الواحد اما ان یکون هیولی او صورة

او عرضا او نفسا او عقلا لا یجوز ان یکون هیولی لانها لا تتقوم بالفعل

بدون الصورة ولا جائز ان یکون صورة لانها لا تتقدم الفعلیة علی الهیولی

لما مر ولا جائز ان یکون عرضا لاستحالة وجوده قبل وجود الجوهر ولا جائز

ان یکون نفسا والا لکان فاعلا قبل وجود الجسم وهو محال اذ النفس

هي التي تتعقل بواسطة الاجسام فتعين ان يكون عقلا وهو المطلوب فنون
ثالثه دن فن ثالث ملائكه بيانندهدر ملائكه عقول مجرده دركه بيجه
نفوس فلكيه وغيري يه ملائكه ديرلر فن ثالث درت عدد فصولي مشتملدر
طوالعده علامه بيضاوي ذكر ايدركه جواهر غائبه يا اجسامه مؤثره در
يا اجسامي مدبره دريا خود مؤثره ومدبره دكلدر اولكي قسم عقول وملاء
اعليه در ايكنجي قسم يا علويه در اجرام علويه ده مدبره در بو نفوس فلكيه
وملائكه سماويه در يا خود سفليه در عالم عناصرده مدبره در يا بسائط
وانواع كائناتده مدبره در بونلره ملائكه ارض ديرلر صاحب وحي عليه
صلوات الله وسلامه بو ملائكه يه اشارت ايدوب ملك جبال وملك
بحار وملك امطار وملك ارزاق بجا كلدي ديو بيوردي يا خود اشخاص
جزئيه ده مدبره در بونلره نفوس ارضيه نفوس ناطقه ديرلر قسم ثالث كه
مدبر ومؤثر اولميانلردر بونلره خيّر بالذات در ملائكه كروبيون در وشرير
بالذات دركه انلر شياطين در وخيره وشريره مستعد اولانلر جندر كلام حكمادن
اولنان جن وشياطين ابدانه مفارقت ايدن نفوس بشريه در متكلمين دن
اكثري جواهر مجرده يي انكار ايدوب ملائكه وجن وشياطين اشكال مختلفه
ايله متشكله قادر اجسام لطيفه در ديديلر مصنف ديركه فن ثالثده اولان
فصول اربعه دن بر فصل عقلي اثبات بيانندهدر برهاني اولدركه واجب
تعالى دن صادر اولماز الا واحد صادر اولور زيرا واجب تعالى بسيطدر وجوها
بر وجهله احددر تكثر يوقدر علت فاعليه ده صدور ايتمش ايدي اول واحد
صادر يا هيولى يا صورت يا عرض يا نفس يا عقلدر جسم ذكر اولنمدي زيرا
كلام واحد اولانه صادرده در جسم ايسه مركبدر اول صادر هيولى دكلدر زيرا

هيولى صورتسز بالفعل موجود دكلدر صورت دخي دكلدر زيرا صورت
هيولايه علت اولمز عرض دخي دكلدر زيرا جوهردن اول عرض موجود اولمز
نفس دخي دكلدر زيرا جسم موجود اولمزدن مقدم فاعل اولمق لازم كلور
باطلدركه نفس جسم واسطه سيله فاعل اولور پس صادر اول عقل اولمق متعين
اولور مطلوب بودر شارح بحث ايدركه سوابقي تذكر ايله بو مقامده اولان
وجوه ايله بحثلر ظاهر اولوركه ذلك واجب تعالى جميع وجوهدن واحد ومنفعله
اندن صادر اول الحق واحد اولور ديدكلري مسلم دكلدر بلكه واجب تعالى
جهات اعتباريه واردر سلوب كبي جائزدركه بو جهات ايله آثاري متعدد
اوله عقل اولده جهت وجود جهت امكان اعتبار ايدوب جهت وجودي
ايله عقل ثاني صادر اولدي وجهت امكاني ايله فلك اول صادر اولدي
ديديلر باري تعالى ده دخي جهات اعتباريه اولهده امور عديده اندن
صادر اوله كذلك نفسك تأثيري جسم ايله اولور الخ ديدكلري مسلم
دكلدر مجردكه امت وسحره كبي بونلرده نفس تأثير ايتمشي آلت جسمانيه سزدر
سؤال كلوركه نفس ذاتنده وفعلنده ماده ده مستغنيه اولور ده عقل اولور جواب
اولدركه عقل ذاتنده وجميع افعالنده ماده دن مستغنيه در بعض افعالنده ماده يه
محتاج اولانه نفسدر عقل اولمز جائزدركه صادر اول نفس اوله ده اول مرتبه ده
ايجادي بدانه اوله **فصل** في اثبات كثرة العقول وبرهانه ان المؤثر
اما ان يكون عقلا واحدا او فلكا واحدا او افلاكا متكثرة او عقولا
متكثرة لا جائز ان يكون عقلا واحدا لاستحالة صدور جميع الافلاك عن
عقل واحد لما بينا ان الواحد لا يصدر الا الواحد ولا سبيل الى الثاني والثالث
لان الفلك لو كان علة لفلك آخر فاما ان يكون الحاوي علة لوجود المحوي

لانه لو كان كذلك لكان وجوب وجود الحوي متأخرا عن وجود الحاوي لكن
وجوب وجود المعلول متأخر عن وجوب وجود العلة واذا كان كذلك فعدم الحوي
مع وجود الحاوي لا يكون ممتنعا لذاته والا لكان وجوده معه لا متأخرا عنه
وقد فرضناه متأخرا عنه هف واذا كان عدم الحوي مع وجود الحاوي ممكنا
كان الخلاء ممكنا لذاته هف فظهر ان المؤثر في الافلاك عقول متكثرة
بو فصل عقولك كثرتنى بيان ايدر بر تانى بودركه افلاك متكثره ده بلا واسطه
مؤثر اولان شئ يا عقل واحد در يا افلاك متكثره در فلك اولده مؤثر
ثانى تاكنده مؤثر اولمق و بونده فلك تاسع كه فلك قمر در اكا نهايت
بولنجيه دك حوي احس والمعفد حاويده مؤثر اوله مز يا خود مؤثر عقول
متكثره در عقل اول مؤثر اولمق جائز دكلدر زيرا عقل واحددن افلاك كثيره
صادر اولمز زيرا واحددن امور كثيره صادر اولمز ديديلر احتمال ثانى وثالث
دخى جائز دكلدر زيرا افلاك اخر فلكه علت اولسه يا حاوى علت اولور
يا حوي علت اولمز كه حاويدن اخص در كون وفساده قابل اولان عناصره
حوي اقرب والمعفد ابعد اولان حاويدن اخس در ودخى حوي اصغر در اخس
واصغر اولان شئ اشرف واعظم سبب اولمق محالدر لكن اولسوركه حوينك
ثخني اكثر اوله ده بحسب المساحه حاويدن زياده اوله حوينك حجمي اعظم اولمش
اولور حاوينك قطري طول اوله ده ودخى اخس واصغر اشرف واعظمه
سبب اوله مز ديديلر مى ظنيه تر مقامات برهانيه ده معتبر دكلدر حاوى
دخى حوينك وجودنه علت اولمز اكر علت اولسه حوينك وجوب وجودي
علتنك وجوب وجودندن متأخر اولور پس حاوينك وجودي حوينك
عدمي ايله ممكن اولور ممكن اولمه حوينك وجودي مع وجود الحاوي اولور

مع هذا متأخر فرض اولنمش عدم حوي مع وجود الحاوي ممكن اولمه خلانك
وجودي ممكن اولور زيرا حاوينك داخلنده خلا ايله عدم حوي متلازماندر
نفس الامرده ومتصورده برى اخرده منفك دكلدر پس احدهما ممكن اولدقده
اخر دخى ممكن اولور بو بيله اولدقده خلانك وجودي حاوينك وجوب وجودي
مرتبه سنده ممكن اولور عدم حوي ممكن اولديغي كبي بو امكان خلا باطلدر هيچ
بر مرتبه ده ممكن اولمز ممتنع لذاته در لكن بحث اولنور كه عدم حوي ايله وجود
خلا بينده تلازم ممنوعدر زيرا حاوي وحوي معا معدوم فرض اولنه
عدم حوي تحقق ايدر وجود خلا بولنمز شارح ديديكه عدم حوي ووجود خلا
ما نحن فيه ده متلازماندر سابقا بيان اولنديغي كبي بينهما ده مطلقا تلازمي
اثباته حاجت يوقدر لكن مناقشه اولنور كه حاوي حوينك مطلقا علت
دكلدر بلكه حوي يه معينه علتدر وجود خلا حوي يه معينك عدمني
مستلزم ايسه ده لكن حوي يي معينك عدم وجود خلايي مستلزم دكلدر
جائزدركه حوي يي اخر انك يرينه قائم اوله بينهما ده تلازم يوقدر قول
اخر دخى ممكندر شويله ديلوركه جائزكه مثلا زمينك برى واجب لذاته
اوله اخر واجب بالغير اوله واجب ايله معلول اولكبي برينك امكاندن
اخرك امكانى لازم كلمه سؤال اولنوركه متلازمان وجودده مختلفان
اولمق نيجه جائز اولوركه واجب بالغير مرتفع اولمق جائزدر واجب
بالذات مرتفع اولمق محالدر بينهما ده انفكاك جائز اولمق لازم كلور
جواب ويريلوركه احدهمانك ارتفاعي نظرا الى ذاته ممكن اولمق اخرده
انفكاكنك جوازني اقتضا ايتمز اقتضا ايدن نظرا الى الاخر ارتفاعنك
امكانيدر مصنف ديركه ظاهر اوله ركه افلاكده مؤثر اولان عقول متكثره در

سؤال اولنورکه فلکه مؤثر اوله یا بر عرض اوله جواب ویریلورکه مؤثر نفس
اوله تأثیر می کند ویالت اولاز جسم واسطه سیله اولور اول جسم بالطبع فلکدن
مقدم اولور ده فلکه نسبت ایله حاوی اولور یا محوی اولور ایکیسی دخی باطل
اولدیغی بیانی اولنمش ایدی اما عرض مؤثر اولمیه جغی عرض جوهردن اضعفدر
اقوی یه علت اولماز ودخی عرض فلکه مؤثر اوله تأثیرنده محله محتاج
اولور محلی فلک یا نفس اولورسه مؤثر یا فلک یا نفس اوله قده لازم کلان
محذورلر لازم کلورلر اگر محل عقل اولورسه مطلوب ثابت اولور زیرا افلاکدن
هر بری عرضه محتاج عرضده علی حده بر عقل ایله قائم اولور لازم کلورکه
افلاکک عددنجه عقول دخی متعدد اوله مطلوب بودرکه بونده
تأمل واردر عقول تسعه اولدیغی عشره اولمدیغی اما صر ویرمز زیرا بو فصلده
مطلوب کثرت عقولدر عشره اولمسی دکلدر بدایه حاوی محوی یه علت
اولمیه جغنه ایراد اولنان دلیل معارضه اولنمق منظنه سی اولدیسه شویله معارضه
که فلک اعلی ومحوینک سببی اولان عقل ثانی عقل اولک معلوللری اولمغله
هر بری اخر ایله معا بولنور عقل ثانی محوی اوزرینه علت اولمغله مقدم حاوی
دخی علت اولمق اوزره مقدم اوله زیرا متقدم ایله معا اولان شی دخی
متقدمدر مصنف جواب ویروب دیرکه الحاوی وسبب المحوی وهو
العقل الثانی معا مع ان السبب متقدم علی المحوی ولکن الحاوی لیس بمتقدم
علی المحوی لان السبب متقدم بالعلیة وما مع المتقدم بالعلیة لا یجب ان یکون
متقدما بالعلیة یعنی حاوی محوینک سببی که عقل ثانی معیتلری واردر
مع هذا السبب محوی اوزرینه متقدمدر لکن حاوی محوی اوزرینه
متقدم دکلدر زیرا سبب علیت ایله متقدمدر برشی متقدم بالعلیه ایله

معا اوله بالعلیه متقدم اولمق واجب دکلدر واز معلول واحد شخصی اوزره
علتین مستقلتین جمع اولمق لازم کلورزا باطلدر علتیندن هر بری اول
معلوله نظر له محتاج الیه اولور وهر بری اخری یه نظر له مستغنی عنه اولور
هذا یه لبعض اوهامه سبق ایدرکه خلا ممکنه اوله زیرا حاوی ومحوی ممکن
لذاته در عدملری جائزدر وعدملری خلایه مستلزمدر مصنف بو وهمی
دفع ایچون ذکر ایلدی ودیدیکه ما الحاوی والمحوی کل منهما ممکن لذاته
ولکن ذلک لا یقتضی الخلاء لان الخلاء لا یلزم من ذلک وانما یلزم الخلاء
من وجود الحاوی وعدم المحوی وذلک غیر ممکن یعنی جواب اولدرکه
حاوی ومحویدن هر بری ممکن لذاته در لکن بو خلایی اقتضا ایتمز زیرا
شول حجم که حاوی ومحوینک جوفنده در فلک ثالث کبی حاوی ومحوی
معدوم اوله قده محدد جهات اول حجم اولور ماورایسی محدد جهاتک ماوراسی
کبی اولور یعنی انده خلا وملا اولمدیغی کبی بو حجمک دخی ماوراسندن خلا وملا
اولمز حاوی ومحوی معدوم اوله قده خلا لازم کلمز وجود حاوی ایله عدم محوی جمع
اولورسه خلا لازم کلور لکن جمع مذکور ممکن دکلدر زیرا حاوی وسبب
محوی متلازمانلردر عقل اولک معلوللریدر فصل فی ازلیة العقول وابدیتها
اما کونها ازلیة فلوجود احدها ان واجب الوجود مستجمع لجمیع ما لا بد منه فی تأثیره
والا لکان له حالة منتظرة هف والعقول ایضا مستغرقة لجمیع ما لا بد
منه فی تأثیر بعضها فی بعض لان کل ما یمکن لها فهو حاصل لها بالفعل والا لکان
شی منها حادثا وکل حادث مسبوق بمادة کما مر فیکون هی مادیة هف ولیلزم
منه هذا ازلیتها لان المعلول یجب وجوده عند وجود علته التامة واما کونها
ابدیة فلانه لو انعدم شی منها لانعدم شی من الامور المعتبرة فی وجوده فیکون

الباری او شیء من العقول قابلاً للتغیر والحدوث هف بو فصل عقولك
ازلیتی وابدیتی بیاننده درازلی ازلده بولنان شیدر ازل جانب ماضیده
اولان زمان غیر متناهیدر ابدی بده بولنان شیدر ابد جانب مستقبلده
اولان زمان غیر متناهیدر اما عقولك ازلیه اولدیغی وجوه ایله ثابتدر بو مقامده
ذکر اولنان بر وجهدر اول وجه بودر که واجب الوجود تاثیر ایتمسنده
لابد اولان اشیانك جمله سی متجمعدر اگر مستجمع اولمسه کندونك حالت منتظره سی
اولمق لازم کلور باطلدر بحث اولنور که بو دلیله عقل اولك علتنده تکثری
ایهام وار در مناسب اولان واجب تعالی بانفراده معلول اولته علت تامه در
زیرا غیری شیئه واجب مفتقر اولسه اول غیره واجبه مقارن الیه ذاتی
اوزره زائد صفت اولور بو جمله بینه مخالفه مقارنه دکل ایسه منفصل
اولوب واجب تعالینك معلولی اولور و معلول اولمقده وضده سابق
اولور خلاف فرض اولور باطله عقول دخی تاثیر ایتمسنده لابد اولان اشیانك جمله سی
مستجمعدر زیرا عقول الکون ممکنه اولان شیء بالفعل حاصلدر حاصل اولمسه
اول لابد اولان اشیاده بر شیء حادث اولورده ماده ایله مسبوق اولور بو دلیلدن
عقولك ازلیتی لازم کلور زیرا معلولك وجودی علت تامه سنك وجودی
عندنده واجبدر شارح دیر که ازلیت عقوله بو وجهله دخی استدلال ممکندر
اگر عقل حادث زمانی اولسه مادی اولور زیرا هر حادث زمانی ماده
ایله مسبوقدر باطلدر که عقل ماده دن مجرددر اما عقولك ابدیه اولدیغی اگر
ابدی اولمسه معدوم اولورده وجودنده معتبر اولان امورده بر امر منعدم
اولور پس باری تعالی یا عقوله بری متغیر اولورده حادث اولور زیرا
عقولك وجودنده معتبر اولان امور که ذات علته معتبره دن لاجرم اول

امورده

امورده بری منعدم اولورده علتك تغیری موجب اولور باطلدر که واجب
تعالی و عقول تغیری قبول ایتمزلر متغیر اولان شیء مادیدر مجرد دکلدر
فصل فی کیفیة توسط العقول بین الباری وبین العالم الجسمانی قد مر
ان واجب الوجود واحد ومعلوله الاول هو العقل المحض والافلاك
معلولات للعقول فیکون مبادیها کثیرة لما بینا ان الواحد لا یصدر عنه الا
الواحد والعقل الذی یصدر عنه الفلك الاعظم فیه کثرة لکن لا باعتبار صدوره
عن الواجب الوجود بل باعتبار ان لها ماهیة ممکنة الوجود لذاتها وواجبة الوجود
لعلتها فیلزم وجوب الوجود بالغیر وامکان الوجود لذاته فیکون باحد
هذین الاعتبارین مبدأ للعقل الثانی وبالاعتبار الاخر مبدأ للفلك
الاعظم والمعلول لاشرف یجب ان یکون تابعاً للجهات التی هی اشرف
فیکون العقل بما هو موجود واجب الوجود بالغیر مبدأ للعقل الثانی
وبما هو موجود ممکن الوجود لذاته مبدأ للفلك الاعظم بو فصل عقول
واسطه اولدیغی بیانندهدر یعنی باری تعالی ایله عالم جسمانی بینده باری
تعالینك اثری جسمانیاته واصل اولمده عقولك کیفیت توسطی بیانی
ایدر سابقده مرور ایتدی که واجب الوجود واحددر معلول اولی عقل
محضدر و افلاك دخی عقولك معلولاتیدر افلاکده کثرت اولمغله مبادیلری
دخی کثیره در زیرا واحددن صادر اولمز الا واحد صادر اولور شول عقلکه
اندن فلك اعظم صادر اوله انده کثرت واردر واجب الوجوددن صدوری
اعتباریله دکل الا واجبدن کثرت صادر اولمق لازم کلور بلکه عقل اولده
ماهیت ممکنة الوجود وار و علتنده نشئی واجب الوجود اولمسی وار بو
ایکی اعتبارك بریله عقل ثانی یه علت اولور اعتبار اخر ایله فلك اعظمه

علت اولور معلول شرف جهتده تابع اولمق واجبدر وجدان صحیح
بو حکمه حاکمدر پس عقل اول موجود واجب الوجود بالغیر اولمسی اعتباریله عقل
ثانی ایچون علت و مبدأ اولور ممکن الوجود لذاته اولمسی اعتباریله فلک
اعظم ایچون علت و مبدأ اولور امام رازی ملخصده دیر که فلاسفه خبط ایتدیلر
عقل اولده کاه ایکی جهت اعتبار ایتدیلر وجودی جهتی و امکانی جهتی اولکی
عقل ثانی یه و فلکه علت ایتدیلر و بعضیلری دخی وجود و امکان
بدلنده عقل اولک وجودنی تعقل و عقل اولک امکانینی اعتبار ایدوب
اولکی عقل ثانی یه و فلکه علت قیلدیلر و کاه هیچ عقلده اوچ جهت اعتبار
ایتدیلر نفسنده وجودی و غیری سببیله وجوبی و ذاتنده امکانی وجودی
اعتباریله عقل وجوبی اعتباریله نفس امکانی اعتباریله فلک صادر اولور دیدیلر
و کاه هیچ درت جهت اعتبار ایتدیلر عقل ذاتک النفس عالم اولمق که کدر دیدیلر
عقلده اولان امکانی فلکک هیولاسنه علت و علمنی صورتنه علت ایتدیلر
اعتراض اولندیکه بو مثللی کثرت واحدک معلولاتی کثرته مصدر اولمسنده
کافی اولورسه واجب تعالیده سلوب و اضافات اعتباریله جمیع ممکناته
علت اولمغه صالح اولور بعض معلولاتی واسطه قلمغه و صادر اول ایچون
واحد درجه حکم ایتمکه حاجت یوقدر جواب اولدر که سلوب و اضافات
غیر شیئک ثبوتنه موقوفدر اگر سلوب و اضافات اول غیرک ثبوتنده
مدخل اولسه دور لازم گلور بو جواب رد اولنور که سلوب و اضافاتک
ثبوتی غیرک ثبوتنه توقف ایتمز بلکه تعقلی غیری یه تعقله توقف
ایدر دور لازم گلور لکن ظاهر بودر که برشی اخر شیدن سلب ایتمک
ملاحظه سنده هیچ مرتبه توقف ایتمز اما اضافت ایکی شی بیلنمزه اولور

اضافت تحقق ایتمک ایکی شیئک تحققندن صکره اولور معلوم اوله که
کثرتک واحددن صدوری ممکن اولمق جهاتک کثرتی ایله اولور کیفیتنی
بیان ایدلم که مبدأ اول فرض اولنسه که ا اولسون و اول مبدأدن بر
شی صادر اولور که ب اولسون بو ب مبدأ اولک معلول اولیدر
بوندن صکره جائزدر ب واسطه‌سیله ا دن برشی اوله ج اولسون
ب دن یالکز برشی دخی صادر اوله د اولسون ایکنجی مرتبه‌ده شیلر
اولورکه بربیری خر اوزره تقدمی یوقدر اگر ا نظر اله ب دن شی اخر
صدورینی تجویز ایلسک ایکنجی مرتبه‌ده اشیا اوچ اولور بوندن صکره جائز
درکه ا دن یالکز ج توسطیله برشی صادر اوله یالکز د توسطیله ثانی
صادر اوله ج د معا توسطیله ثالث ب ج توسطیله رابع ب د
توسطیله خامس ب ج د توسطیله سادس صادر اوله کذلک ب دن
ج توسطیله سابع د توسطیله ثامن ج د معا توسطیله تاسع صادر
اوله کذلک ج دن یالکز عاشر د دن یالکز حادی عشر ج د دن معا
ثانی عشر صادر اوله بونلرک جمله‌سی مرتبه ثالثه‌ده اولور اگر سافلدن
صدوری تجویز اولنسه ما فوقه نظرله و متوسطلرده ترکیب اعتبار اولنسه
بو مرتبه‌ده اولان صادرلر اضعاف مضاعفه اولور بو مراتبی تجاوز ایدوب
اعتبار اولنسه مرتبه واحده‌ده عددی حصا اولنمز کثرت وجودی جائز اولور
بو تقریری شرح اشاراتده محقق طوسی ایراد بیورمشدر اولا تصویره موقوفدر
وبهذا الطریق یصدر عن کل عقل عقل و فلک الی ان ینتهی الی العقل التاسع
فیصدر عنه فلک القمر و عقل عاشر وهو العقل الفعال فیصدر عنه الهیولی
العنصریة والصورة النوعیة المختلفة بشرط استعداد الهیولی لقبول الصورة

من جهة العقل المفارق والالما تغير بل استعدادها بسبب الحركات السماوية
وكل حادث مسبوق بشرط سبق حادث لان الحركات المحدثة اما ان توجد
دائما او بعد حادث حدث اخر لا الى الاول والا لزم دوام الحادثات
وهذه الحوادث اما ان توجد على الاجتماع او على سبيل التعاقب لا الى الاول
والا لزم اجتماع امور لها ترتب في الوجود بلا نهاية وهو محال فقبل كل حركة
حركة وقبل كل حادث حادث لا الى الاول بو متنك تقريرى ايله بر بر
عقلدن بر عقل ايله بر فلك متعاقبا صادر اولور عقل تاسعه دك عقل تاسعدن
دخى فلك قمر ايله عقل عاشر صادر اولور عقل عاشر فلك قمرك تحتنده اولان اشيا
ايچون مبدء فياض و مدبر در اكا عقل فعال دخى ديرلر عالم عناصرده فعلى
وتاثيرى چوق اولمسله شرعده جبرائيل ديرلر بو عقل فعالدن هيولاى عنصريه
و صورت جسميه و صورت نوعيه صادر اولور هيولانك صورت نوعيه يه
استعدادى شويله لكن اول استعداد عقل مفارقدن دكلدر اندن اولسه استعداد
متغير اولمزدى زيرا عقلك ذاتنده و صفاتنده تغير يوقدر بلكه اول استعداد
حركات سماويه سببيله در اول حركات اوضاع سماويه مختلفه احداث ايدر
اول اوضاع سببيله هيولانك استعدادى مختلفه اولور پس هر حركت حادثه
بر وضع حادثى اقتضا ايدر اول وضع دخى هيولاده استعدادك حدوثنى
اقتضا ايدر اول استعداد دخى صورت حادثه نك عقل فعالدن فيضانى
ايجابنى اقتضا ايدر هر حادث دخى حادث آخر ايله مسبوقدر زيرا حركات
محدثه بلكه جميع حوادث دائما موجوده اولور در ازليه اولور يا حادث آخرك
حدوثنه متعلقه اولور احتمال اول باطلدر حادثاتك ازليتى لازم كلور ثانى
متعين در كه حركات محدثه حادث آخرك حدوثنه متعلقه موجوده اولور

بو حوادث يا اجتماع اوزره موجوددر يا تعاقب اوزره موجوددر اجتماع اوزره
اولمق باطلدر كه بلا نهايه امور مرتبه في الوجود مجتمعه اولمق محالدر پس لازمدر كه
اول هر حركتدن و هر حادثدن اول حادث لا الى اول موجود اوله يعنى ازل
جانبنده لا الى نهايه حادثدن اول حادث اوله شارح بحث بو حصر تمام اولوردى
اول حادثك نفى ايچون اوزره دليل اقامت ايتمك اولسه ايدى غير معتقدماته
حاجت اولمزدى اول حادثك نفيه دليل بودركه حادث اولان شيئك علت
تامه سى جميع اجزاسيله قديمه اولمز والا حادثك قدمى لازم كلور پس حادثك
علت تامه سى لا محاله بر جزء حادثه مشتمله در علت تامه ده اولان جزء حادثك
علت تامه سى واردر كه بر جزء حادثه مشتمله در وهكذا الى غير النهايه بو كلو
اوزره حكما ديرلر كه حركت فلكيه ذاتنده حالت مستمره در كه بحسب ذات
انتقاليه وضعيه لى مستلزمه در بو حيثيته بو قدر بو حركت فلكيه مذكوره
عالم قدم ايله عالم حدوث بيننده واسطه در بو حركت مستمره اولمسه عالم
قدم و عالم حدوث بربرينه مرتبط اولمزدى زيرا حادثك علت تامه سى
باسرها قديمه اولماز قديم دخى بر شيئه علت اولسه معلولك تخلف ايتمز
پس هر حادث علل سلسله سنده قديمه نهايت بولمز قديم سلسله معلولاتنده
بر حادثه تنزل ايتمز بلكه لابد در كه ايكى جهت صاحبى بر امر اوله استمرارى
و عدم استقرارى اوله استمرارى حيثيتندن قديمه مستند اوله عدم استقرارى
حيثيتندن متجدد و متعاقب لا الى الاول اولمغله حوادثك قديمدن فيضانه
علت اوله • فان قيل لم قلتم انه يستحيل ترتب امور غير متناهية مجتمعة
في الوجود قلنا لانا اذا اخذنا جملتين احديهما من مبدأ معين الى غير
النهاية والاخرى مما قبله بمرتبة واحدة واطبقنا الثانية على الاولى

بان يقابل الجزء الاول منها الجملة الثانية بالجزء الاول من الاولى والثاني منها
بالثاني فاما ان تتطابقا الى غير النهاية اذ تنقطع الثانية كالسبيل الى الاول
والاول محال لزم ان يكون الزائد مثل الناقص هف فيلزم الانقطاع فتكون الجملة
الثانية متناهية والاولى زائدة عليها بعدد متناه والزائد على المتناهي
بعدد متناه يجب ان يكون متناهيا **سؤال** اولنورسه که وجودده مجتمعه
امور غير متناهيه نك ترتبی محالدر دیلمه‌سی وجهی نه در جواب اولدر که
برهان تطبیق ایله مذکورك محال اولدیغی بیان ایدرز ایکی جمله‌یی اخذ
اخذ ایدرز جمله نك بری مبداء معیندن الی غیر النهایه جمله اخری یی مبدء
معیندن بر مرتبه اول اخذ ایدرز جمله ناقصه‌یی جمله زائده یه تطبیق ایدرز جمله
ناقصه نك جزء اولی جزء زائده نك جزء اولی مقابله سنه و جزء ثانیی جزء
ثانی مقابله سنه و هلم جرا بو اسلوب اوزره الی غیر النهایه وضع ایدرز ایکی جمله
بربرینه یا مطابقه اولور یا خود جمله ناقصه منقطعه اولور اولکی احتمال باطلدر که
زائد ناقص ایله مساوی اولمق لازم کلور جمله ناقصه منقطعه اولمق متعین اولور
جمله زائده جمله ناقصه اوزره عدد متناهی ایله زائد ایدی متناهی اوزره عدد
متناهی ایله زائد اولان متناهی اولمسی واجبدر پس بو ایکی جمله غیر متناهیه فرض
اولنمش ایکن متناهیه اولدیلر معلوم اوله که جمله غیر متناهیه ده اجتماع فی الوجود و ترتب
قیدلرینی اعتبار ایتدیلر زیرا احاد خارجده مجتمعه دکلدر احاد معدومه ده تطبیق
ممکن دکلدر وجود ذهنی ده دخی مجتمعه دکلدر زیرا احاد جمله مفصلة ذهنده
موجود اولمق زمان واحده ده محالدر بالبداهه معلومدر که جمله لرده بربیك
احادینی جمله اخری احادی مقابله سنه وضع متصور اولمز الا احاد موجوده مجتمعه
اوله که ره یا خارجده ویا ذهنده کذلك ترتب اولمه یعنی ناطقه کبی تطبیق

تم

تام اولمز جائزدر بر جمله‌ده احاد کثیره جمله اخری احادی واحد اولنسنده اولملهم
مکه عقل جمله اولیدن هر برینی ملاحظه ایدن ده جمله اخرینی بربیك ارسنده
اعتبار ایلیه لکنه عقل امور غیر متناهیه‌یی مفصلة استحضاره قادر دکلدر دفعة
استحضاره قادر ایسه ده و زمان متناهیده غیر متناهیه‌یی استحضاره قادر
دکلدرکه تطبیق متصور اوله ده بطلانی ظاهر اوله بو تصویرك وضوحی
استرسك جبلین ممتدین علی الاستوا ایله اعداد حصاده تطبیق توهم ایکی
جبلك بربیك طرفنی جبل اخرك طرفنه تطبیق ایتسك احدهما بر بر
جزء اخرده بر بر جزء ارسنده واقع اولمسنده کافیدر اما اعداد حصی ده
تفاصیلنی اعتبار ایتمدین لابد در **بعضیلر** دیدیلر که جمله ناقصه احادندن هر بری
جمله زائده احادندن هر بری ارسنده وقوعی جملتان مجتمعان اوله قدر ممکندر
احاد بینده ترتب اولمسه ده اول حکمی عقل واقع فرض ایدر خلف
ظاهر اولور احادی مفصلة ملاحظه ایتمز بلکه اول حکمی واقع فرض ایتمده
احادی اجمالا ملاحظه کافیدر پس برهان تطبیق دلالت ایدرکه امور غیر
متناهیه مجتمعه موجوده محالدر احاد بینده ترتب اولسون کرك اولمسون
خاتمه فی احوال الاخرة **هدایة** النفس بعد خراب البدن اما ان تفسد او تتعلق
ببدن اخر على سبيل التناسخ او تبقى موجودة كالسبيل الى الاول اذ النفس
لا تقبل الفساد والا لكان فيها شيء يقبل الفساد وشيء يفسد بالفعل لان
الفساد بالفعل غير القابل للفساد فتكون مركبة هف ولا سبيل الى الثاني
لان النفوس حادثة على ما مر فيكون التناسخ محالا لان البدن الصالح للنفس كاف
في فيضان النفس عن مبدئها فكل بدن يصلح ان يتعلق به نفس اخرى على سبيل
التناسخ لتعلق بالبدن الواحد نفسان مدبرتان له وهو محال اذ لا يشعر كل واحد

منه ذاته الا النفس واحدة فظهر القول ببقاء النفس بعد الموت بلا تعلق
مصنف نشاءٔ اخرتى بيان ايچون خاتمه ايراد ايلدى وخاتمه ده التى عدد
هدايه ايراد ايلدى منكرلرك اوهامنى دفع ايچون هدايت اولده ديركه
نفس بعد خراب البدن يا فانيه در يا بدن اخره متعلقه در تناسخ طريقى اوزره
ياخود موجوده باقيه در نفس فانيه اولمق احتمالى يوقدر زيرا النفس فساده قابل
دكلدر قابله اولسه ايدى ماده لركبى فساده قابله اوله صورت كبى كه بالفعل
فاسده اوله فانيه بالفعل قابل فسادك غيريدر زيرا فاسد اولان مع الفساد باقى
اولمز اما قابل للفساد مع الفساد باقيه در زيرا قابل مقبول ايله معا بولنمق واجبدر
لازم كلور كه نفس مركب اوله نفسك بساطتى مبرهندر شارح بحث ايدر كه بر شيئى
فسادى قبول ايدر ديمكك معناسى او شيئ باقى اولورده فساد انكا حلول ايدر
عرضك جسمه حلولى كبى ديمك دكلدر بلكه او شيئ خارجده منعدم اولورده
عقلده حاصل اولوب عقل او شيده عدم خارجى يى تصور ايلديكده عدم خارجى
عقلده او شيئ ايله قائم اولور ديمكدر يوخسه شيئ و شيئ ايله قائم عدم
خارجده يوقدر شارح نفس مركبه اولمق لازم كلور ديه كلمنه بحث ايدر كه
مركب اولدن مان لازم كلوركه امكان فساد محلى نفسده داخل اوليدى ممنوعدر
جائزدر كه محل امكان فساد نفسه مباين امر اوله او لكه بدندر زيرا بدن نفسك
وجودينك امكانه محل اولديغى كبى نفسك عدمنك امكانه محل اوله جواب اولدر كه
نفس ناطقه ذاتنده مجرددر لكن بدنه متعلقه و مدبره در بدن نفسك كمالاتنه
تحصيلده آلتيدر ولهذا نفس ايله بدن بيننده بر ارتباط نفسك بدنه مقارنتنه سببدر
بو سببدن جائزدر كه بدن نفسك وجودينك امكانه محل اوله يعنى بدن مستعد اولور
نفسك بدنه متعلقه اولديغى حالده وجودنه ليس بدن نفسك وجودينك استعدادنه

محل اولور نفسك بدنه تعلقلرى حيثيتنده بلكه بدن نفسك بدنه تعلقلرى
استعدادنه محلدر وقتاكه نفسك بدنه تعلقى نفسك ذاتنده وجودنه توقف
ايتدى بدنك نفسه استعدادى اولا بالذات نفسك بدنه متعلقه اولديغى
حيثيتدن وجودنه منسوب اولدى ثانيا و بالعرض نفسك ذاتنده وجودنه
منسوب اولدى بو استعداد بدنده نفس ناطقه يه وجود فيضانده كافيدر
نفس بدنه متعلقه اولديغى حالده وجود ديمكدر نفسه وجود فيضانده بدنه متعلقه
اولديغى حالده شمول استعداده حالت يوقدر كه اولا و بالذات نفسك ذاتنده
وجودنه منسوب اوله حتى بو استعدادك بدن ايله قيامى ممتنع اوله زيرا نفس
نفسنده وجودى حيثيتدن بدنه مباينه در شيئ مباينه مستعد اولمز بو جهتدن
يعنى نفسك بدنه ارتباطى جهتندن جائزدر بدن فساد نفسك امكانه محل
اولديغى بدن نفسك عدمنك استعدادنه محل اولور نفس بدنه تعلقى حيثيتندن
مباين اولديغى حيثيتدن دكل لكن نفسك تدبيرى منقطع اولمق نفسك نفسنده
عدمنه توقف ايتمديكى بو استعداد نفسك نفسنده عدمنه بالذات و بالعرض
منسوب اولمدى بو استعداد نفسك نفسنده عدمنه اصلا كفايت ايتمز بلكه
استعداد اخرايله در نفسك نفسنده عدمنه بدنك استعدادى بدن ايله قيام
ايتمك ممتنع اولديغى مرور ايتديكى ظاهر اولديكه بدن فساد نفسك امكانه
محل اولمق جائز دكلدر مع هذا بدن نفسك نفسنده وجودينك امكانه محلدر
مصنف والا سبيل الى الثانى ديدى يعنى نفس بعد خراب البدن بدن اخره تعلق
ايتمكه سبيل يوقدر زيرا نفوس ابدانك حدوثنه مقارنه حادثه در تناسخ محالدر
زيرا النفس صالح بدن نفسك مبداء فيضانى ايتمسنده كافيدر هر بدن نفس كنديه
تعلق ايتمكه صالحدر اكر تناسخ طريقيله او بدنه بر نفس دخى تعلق ايلسه بدن

واحده ایکی نفس تعلق ایلسونلر که اول بدنی مدبّره اوله‌لر بالبداهه باطلدرکه هر کس
کندوده بر نفس بولور و بیلور ظاهر اولدیکه نفس بعد الموت بلا تعلّق باقیه
اوله اعتراض کلورکه نفس مبدأدن فیضان ایتمك شرطی استعداد بدنك حدوثنه
منحصر اولدیغی ممنوعدر جائزکه نفسك تعلقنه بدنك استعدادی بر نفس موجوده
مصادفت ایتمکله مشروط اوله اول نفس موجوده بدنك باطل اوله اول بطلان
بدنك تعلق نفسه استعدادنك کمالی حالتنده اولمش اوله ده مبدأدن نفس اخری
فیضان ایتمیه شارح تحت ایدرکه بطلان تناسخك دلیلی حدوث نفسه موقوفدر
حدوث نفسك بیانی دخی بطلان تناسخه موقوفدر بحسب ایتده ذکر اولنمش ایدی
دور لازم کلدی لکن بطلان تناسخه ایکی وجه ایله استدلال اولنورکه حدوث نفسه
توقف ایتمزلر اولکی وجه بدن معینه متعلق اولان نفس اول بدندن بر بدنده اولیدی
اول بدنك احوالندن بر شیئی تذکر ایدردی زیرا تذکره وعلمه محل نفس باقیدر
جوهر مجرد بدنده موجوده اولدیغی کبی لازم باطلدرکه تذکر یوقدر اعتراض
اولنورکه تذکر لازم کلوردی اول نفسك بدن اول تعلقی شرط اولمیدی
یاخود بدن اخرك تدبیرنده استغراق مانع اولمایدی یاخود طول زمان
سبب نسیان واقع اولمیایدی ایکنجی وجه تناسخ جائز اولسه ابدان هالکه
ابدان حادثه‌دن زائد اولمزدی باطلدر مشاهده ایله معلومدرکه کاهجه وباء
عام حادث اولورده ابدان کثیره هلاك اولورکه مثلی اعصار طویله‌ده وجوده
کلمز مثلا ایکی بدن هلاك اوله بر بدن حادث اولسه اول بدن حادثه
اول ایکی بدنك ایکی نفسندن بری تعلق ایدرده نفس اخری معطله اولور
یاخود ایکی نفسك مجموعی تعلق ایدرده بر بدنده ایکی نفس جمع اولور یاخود
اول ایکی بدنك نفسی واحده اولمش بدن واحده اکنده نفس واحد تعلق

ایتمك لازم کلور بو لازملر جمله‌سی باطلدر اعتراض کلورکه محذور اولان لازم
کلورذیکه بدن اخره تعلق البته لازم اولیدی ودخی علی الفور اولیدی اما بدن
اخره تعلق جائز اولسه یاخود لازم اولسه اما ولو بعد زمان جائزدرکه
هالکین کثیرین اولان ابدانك نفوسی ابدان اخره انتقال ایتمیه یاخود انتقالی
ابدان کثیره حدوثنه نصلکه اوله اما تعطل لزومی بطلانته تحت اولمدیغندن
مادة التعطل لازم کلمز زیرا نفس بدنده ایکن تحصیل ایتدیکی کمالات ایله
ابتهاج ایتمسی یا جهالات ایله تألمی شغلدر تعطل یوقدر قوله اللذة ادراك
الملایم من حیث هو ملایم کالحلو عند الذوق والنور عند البصر والملایم للنفس
الناطقة انما هو ادراك المعقولات بان تتمکن من تصور قدر ما یمکن ان
یثبت من الحق الاول وانه واجب الوجود لذاته فی جمیع جهاته بریء عن النقایص
منبع للفیضان الخیر علی الوجه الاصوب ثم ادراك ما یصدر عنه من العقول
المجردة والنفوس الفلکیة والاجرام والکائنات السماویة والعنصریة حتی تصیر
النفوس بحیث ترتسم فیها صور جمیع الموجودات علی الترتیب الذی هو لها
وهذه الادراك حاصل لها بعد الموت ایضا فتکون اللذة حاصلة لها بعد
الموت وانما قلنا ان هذا الادراك حاصل لها بعد الموت لان النفس لا تحتاج
فی تعلقاتها الی الالة الجسدانیة فتکون تعلقاتها حاصلة بعد الموت فتکون
اللذة حاصلة وعدم حصولها حالة تعلق النفس بالبدن انما کان لقیام المانع
وهو التعلقات البدنیة والعلایق الجسمانیة لذة ملایم اولان شیئی ملایم
اولدیغی حیثیتدن ادراکدر یعنی مدرك عندنده کمال و خیر اولان شیئی
ادراکدر کمال خیر اولدیغی حیثیتدن زیرا بر شیئی من وجه منافر اولور دوا
مرکبی هلاکده تجلده مشتمل اولدیغی وجهدن ملایم در طبیعتك منفوری

اولان شیء مشتهی اولدیغی وجهدن منافردر وجه اوله کوره لذتدر وجه ثانی یه کوره
المدر الذته مثال ذوق عندنده حلول بصر عندنده نور کبی نفس ناطقه یه
ملایم اولان معقولاتی ادراک ایتمسیدر یعنی واجب تعالیه نفس ناطقه یه ممکن اولان
مرتبه سی صفات کامله سندن تصوره قادر اوله زیرا واجب تعالینک علی
ما هو علیه تصوری متعذردر و دخی واجب الوجود لذاته اولدیغنی و نقایصدن
بری و فیضان خیره منبع اولدیغنی ادراکه قادر اوله و بعده واجبدن صادر
اولان عقول مجرده یی و نفوس فلکیه یی و اجرام سماویه یی و سماده اولان کائناتی
و کائنات عنصریه یی ادراکه قادر اوله ده بر حیثیتده اوله که جمیع موجوداتک
ترتیب اوزره صورتلری کندنده مرتسم اوله نفس الامرده موجوداتک ترتیب
اوزره معلومی اوله و نفس ناطقه بر عالم مجرد اولمش اوله که عالم موجوده جمله سی
مشابه اوله معلوم اوله که نفس ناطقه ایچون ادراک ملایمه نظیری کمالی واردر
یعنی عدالتی استعمال ایتمسیدر که افراط و تفریط بیننده توسطه عدالت دیرلر
عفت و شجاعت و حکمت مجموعیدر بونلر دخی عدد اشیا جمیع اخلاق فاضله نک
اصولیدر عفت قوت شهوانیه یه منسوبدر و شجاعت قوت غضبیه یه
و حکمت قوت عقلیه یه منسوبدر و نفس ناطقه کمالات علمیه و کمالات
عملیه یی تحصیل ایدوب کمالات اولدقلرینی و عندنده مختاره اولدقلرینی
ادراک ایدوب [illegible] خط ایله لا محاله بو جمله ایله التذاذ ایدر دیلو ادراک
و التذاذ بعد الموت دخی حاصلدر زیرا نفس ناطقه تعقلنده آلات
جسمانیه یه محتاج اولمدیغی بعد الموت تعقلات حاصله دربلکه نفس بدندن
مفارقت ایتدکده تعقلاتی قوت و کمال جهتندن مزداد اولمق لایق
اولور زیرا نفس ناطقه نک حاصله لری [illegible] ظهورنده مانعه اولان کدورات

ماده ایدی اندن مفارقت ایدیجه کمالات باهره ظاهر اولوب لذت
عقلیه حاصل اولور معلوم اوله که لذت عقلیه لذت جسمانیه دن اکمل و اقوی در
زیرا تعقلات مدرکاتی حسک مدرکاتندن اشرفدر زیرا حسک مدرکاتی
بعض کیفیات محسوسه الوان و طعوم و روایح و حرارت و برودت وغیر
مادی اولان اشیا کبی و اما مدرکات عقول و کل الا ذات باری و صفاتی
و جواهر عقلیه وغیریه لری کبی بونلره شرفده اوله تشبیه لایق دکلدر
کذلک ادراک عقلی اقوادر که کنهه واصلدر شیئک ماهیتی و اجزاسی
و اعراضی تمیز ایدر جنس ایله فصلی و جنس الجنسی و جنس الفصلی و فصل
الجنسی و فصل الفصلی و خارج لازمی و مفارق و لازم بوسط و بغیر
وسط جمله تمیز ایدر اما ادراک حسی محسوساتک ظاهرینه واصلدر کذلک
ادراک عقلیه غیر متناهیه در و ادراک حسیه متناهیه زیرا قوای جسمانیه
امور غیر متناهیه یه قادر دکلدر امور مجرده ده نفس ناطقه کبی امور غیر
متناهیه یه قادردر مقامنده بو مذکور مبرهندر مصنف لذت عقلیه بعد
الموت حاصله دردیدی یعنی کمال اوزره حاصله دردیمکدر اما قبل الموت
لذة کامله اولمدیغی علایق جسمانیه سببیله در شهوات و اخلاق ذمیمه کبی
نته کیم صفرا غلبه ایتدکده حلو اولان شیء ایله التذاذ اولنمدیغی کبی هدایه

الالم ادراک المنافی من حیث هو مناف والمنافی للنفس الناطقة انما
هو الهیئة المضادة للکمال فالنفس اذا فارقت البدن و تمکنت فیها الهیئة
المتضادة للکمال ادرکت المنافی من حیث هو مناف فیعرض لها الالم

الم نفس ناطقه یه منافی اولان اوت و شر اولان اشیانک منافی حیثیتندن ادراک
ایتمسیدر منافی کمالاته ضد اولان شیلردر جهل مرکب و اخلاق ذمیمه کبی

نفس ناطقه بدندن مفارقت ایتدکده کمالاته ضد اولان اشیا نفس ناطقه ده
ممکن ایتدیکیه منافی اولدیغی جهتدن ادراک ایدرده الم عقلی عارض اولور نفس
ناطقه بدنده ایکن نیچون متألم اولمز دینلورسه جواب اولدرکه محسوسات
ایله مشتغله وعلایق بدنیه یه منغمسه اولمغله تعقلاتی شوائب عادیه دن
واوهام کاذبه دن صافیه اولمیوب کمالاتک فوتی اولدیغنه متنبهه اولمیوب
بلکه کمالاتک اضدادنی کمالات تخییل ایدوب عقاید باطله سیله فرح واول
عقاید باطله یه وصول بولمغه اشتیاق اوزره اولدی بدندن مفارقت ایتدکده
کمالاتک فوتنی ووصول ممکن اولمدیغنی ونقصاننی بلا شبهه ادراک ایدوب
الم عارض اولدی هدایه النفس الکاملة بالاعتقادات الیقینیة اذا حصل لها التنزه
اتصلت بالعالم القدسی فی حضرت جلال رب العالمین فی مقعد صدق
عند ملیک مقتدر فان لم یحصل لها التنزه عن العلایق الجسمانیة بل بقی
فیها الهیئات البدنیة تصیر محجوبة عن الاتصال بالسعادة فتتأذی بها اذی
عظیما لکن لیس هذا الامر لازما لها بل امر غیر لازم فیزول الالم الذی کان
لاجله نفس ناطقه کامله یعنی حقایق اشیایی تصورلرله واعتقادات برهانیه
جازمه مطابقه ثابته ایله کمالاتنی تحصیل ایدن نفس ناطقه هیئات بدنیه دن
تنزه اوزره اولوب بدندن مفارقت ایتدکده عالم قدسه متصله اولورده
حضرت جلال رب العالمینده مستقره مقعد صدقده عند ملیک مقتدر
اولوب لذت عظیمه بولورکه جمیع لذتلره راجح واشرفدر ما لا عین رأت
ولا اذن سمعت ولا خطر علی قلب بشر رتبه سنی بولور سعادت حقیقیه
انجق بودر قرآن مجیدده بوکا اشارت واردر قال الله تعالی الذین
آمنوا ولم یلبسوا ایمانهم بظلم اولئک لهم الامن وهم مهتدون زیرا ایمان

علم ایله در وایمان ظلم ایله اختلاط ایتمدیکی هیئات بدنیه دن تنزهدر اکر
نفس انجق هیئت بدنیه وشهواته میل باقی اولورسه سعادته اتصالدن محجوبه
اولور ومیل ایتدیکی مشتهیاته مشتاقه اولوب قالور وصول امیدی
اولمیان عاشق مهجورک اشتیاقی کبی اولور بو هیئت سببیله اذای عظیم
ایله متأذی اولور مع هذا آلات فوت اولمغله اول مشتهیاتی تحصیل متعذردر
لکن اول الم امر لازم دکلدر عارضیدر آلامه سبب اولان هیئت زائل
اولور شیأ فشیأ پس الم دخی زائل اولور اول هیأتلرک قوت وضعف
سببیله الملرک بقاسی مدتی طویله وقصیره اولور صاحب تلویحات
دیرکه جهل مرکبدن نجات ممکن دکلدر بلکه مؤبددر اما عوارض سببیله اولان
زائل اولور دوامی یوقدر اعتراض اولنورکه شول نفوسک عقاید باطله یه حقدر
دیو جازمه اوله لر بدندن مفارقت ایتدکده اول جزمک زوالی جائز اولورسه
عقاید باطله نک دخی زوالی جائز اولسون بونده اهل سعادتدن اولسون
اکر جزمک زوالی جائز اولمزسه اول نفوس نقصاننی بلمز قبل الموت بلمدیکی
کبی مشتاقه ومعتقده اولمز جواب دیرلرکه نفوس کامله اکتساب ایلدیکی
کمالاتی مشاهده ایله ملتذه اولورلر ابدانده ایکن فقط ذوات ادراک ایدیلیه
بعد المفارقه ادراکلرینه مقرونه ذوات نیس دخی اولوب لذتلری تمام اولور
اما شول نفوسکه انلرده کمالاتک اضدادی بولنه واول اضدادی کمالات
اعتقاد ایلیه لر وانلرده وصولی امید ایلیه لر اول اضداد واعتقادات باطله
لا محاله بعد الموت مفقوده اولور امید ایتدکلری شیلری بولمدقلرندن
یوخسه جزمک زوالندن دکلدر هدایه النفوس الناطقة الساذجة اذا
ظهر لها ان منشأتها ادراک الحقایق بکسب المجهول من المعلوم لزم لها

منه بعد الكسب شوق الى الكمال فاذا فارقت وليس معها سبب الكمال والته
يعرض لها الالم العظيم وهو الم النار الالهية الموقدة التي تطلع على
الافئدة اعتقادات حقه ده و باطله ده و حقايق اشيايى تصوردن
عاريه اولان نفوس ناطقه يه معلومدر مجهولى كسب ايله حقايقى ادراك ايتمك
نه ننده اولديغى لطيه اولدقده كمالى تحصيله شوق كلور لكن بو شوق
نفسده كامندر بدنه تعلق مدتنده ظاهر اولمز علايق بدنيه اول شوقدن
صرف ايدر بدندن مفارقت ايتدكده شوق ظهور تام ايله ظاهر اولور نفس ايله
كمالك كسبى والاتى بولنمادقده بدنده ايكن كمال اكتسابندن تكاسلنى ملاحظه
ايله واكتسابدن مانع اولان اشيايى تحصيله اشتغالنى ملاحظه ايله الم عظيم كورركه
اول الم نار روحانيه الهيه دركه نار موقده واوسط قلوبه واصله و مطلع در

هداية النفوس الناطقة التي لم تكتسب العلم والشرف اذا فارقت البدن
وكانت خالية عن الهيئات البدنية الردية حصل لها النجاة من العذاب
والخلاص من الالم فكانت البلاهة ادنى الى الخلاص من فطانة تبراء واما
اذا لم تكن خالية عن الهيئات البدنية فتتالم بفقد آلة البدن وتبقى في كدر
الهيولى معيقة بسلاسل العلايق فيكون في غصة وعذاب اليم

شول علم و شرف كسبنه اشتياقى دخى اولميه هيئات رديه بدنيه دن دخى خاليه
اوله بدندن مفارقت ايتدكده عذابدن نجات والمدن خلاص بولور علم و شرف
اشتياقى اولمغله و هيئات رديه سى دخى يوق المدن سلامتده اولور پس
بلاهت فطانت تبرادن خلاص و نجاته اقرب اولور زيرا فطانت بولنديقده
علم و شرفه اشتياقى اولور وصلت دخى ممكن اولمزده لاجرم الم عارض اولور
اما شول نفوس ناطقه كه هيئات رديه دن خاليه اولميه و هيئاتك مقتضاليه نه

مشتاق اوله تحصيله آلت اولان بدن فوت اولمغله متألم اولوب سلاسل
علايق ايله معيقده و كدر هيولى ده باقيه و غصه و عذاب اليم ده اولور لكن
هيئات رديه نك زوالى ممكن اولمغله عذاب و غصه نك دوامى اولمز
مصنف ايراد ايليكى هدايتده مذكور اولان احوال حضرت جمهور فلاسفه عندنده
مشهور اولان معتقدلردر اما ارباب تناسخ ديرلر كه ابداندن مفارقت
ايدوب مجرد اولديغى حالده باقيه اولان نفوس ناطقه شول نفوس كامله دركه
قوتده اولان كمالات ممكنه دن بر شى قالميوب وجوده كلمش اوله و علايق
جسمانيه نك حجبه سندن طاهره اولوب عالم قدسه اتصال ايدنلردر اما شول
نفوس ناطقه كه كمالاتندن بعضى شى قوتده قالمغله ناقصه اوله نفوس ناقصه
كمالاتنى اتمام ايتمك ايچون ابدان انسانيه ده تردد ايدوب بدندن بدن اخره
انتقال ايدر وه اخلاقنده و علومنده كمالاتنك نهايتنه بالغه اولور بو بدندن
صكره ابداندن مجرد اولديغى حالده باقيه اولور بو انتقاله نسخ ديرلر بعض متناسخه
ديديلر كه نفوس ناطقه ناقصه اوصافنده كندويه مناسب اولان حيوان بدننه
تنزل ايدر مثلا شجاع اولانلرك نفس ناطقه سى اسلان بدننه تنزل ايدر
جبان اولانلرك نفس ناطقه سى طوشان بدننه تنزل ايدر بوكا مسخ ديرلر
متناسخه دن بعضيلر ديديلر كه نفوس ناطقه ناقصه اجسام نباتيه يه تنزل ايتمك
دخى اولور بوكا رسخ ديديلر بعض اخرين ديديلر كه نفوس ناطقه ناقصه
اجسام جماديه يه دخى تنزل ايتمك اولور معادن و بسائط عنصريه كبى بوكا فسخ
ديرلر بعض اخرين نفوس ناطقه ناقصه دن بعضى كندويى اسكان ايچون اجرام
سماويه يه تعلق ايدر ديديلر بو مذهب تناسخ باطل اولديغنه ايكى عدد
دليل خاتمه ده اولان هدايت اولى ترجمه سنده مرور ايتمش ايدى و بو ايكى دليل

اورزه مستنسخ طرفندن مناقضه اولنمدی مصنف دیرکه علم حکمتده استقصا
ایدر دایدنلر وبو مذهب حکمایه واقف اولمق مراد ایدنلر بزم زبدة الاسرار
نام کتابمزه مراجعت ایلیه شارح دیرکه ظنم بودرکه طالب حق اولنلره واجب
اولان ابو علی ابن سینا که شیخ رئیسدر و شیخ شهاب الدین مقتول که حکمتده
ماهردر بو ایکی متفقه‌لرک کتابلرینی مطالعه ایتمکدر زیرا بو ایکی
حکمه‌لرک اطوارندن فائق اولان طورلریت احکم
کبیدر توفیق الله اکبر دیندر الله اکبر کبیرا
والحمد لله حمدا کثیرا کثیرا

تمام یافت بقلم شکسته رقم فقیر الحقیر الشیخ الحاج مصطفی شاکر
در اوایل شهر شوال المکرم سنه ست عشر و مائتین والف
من هجرة من له العز
والشرف